

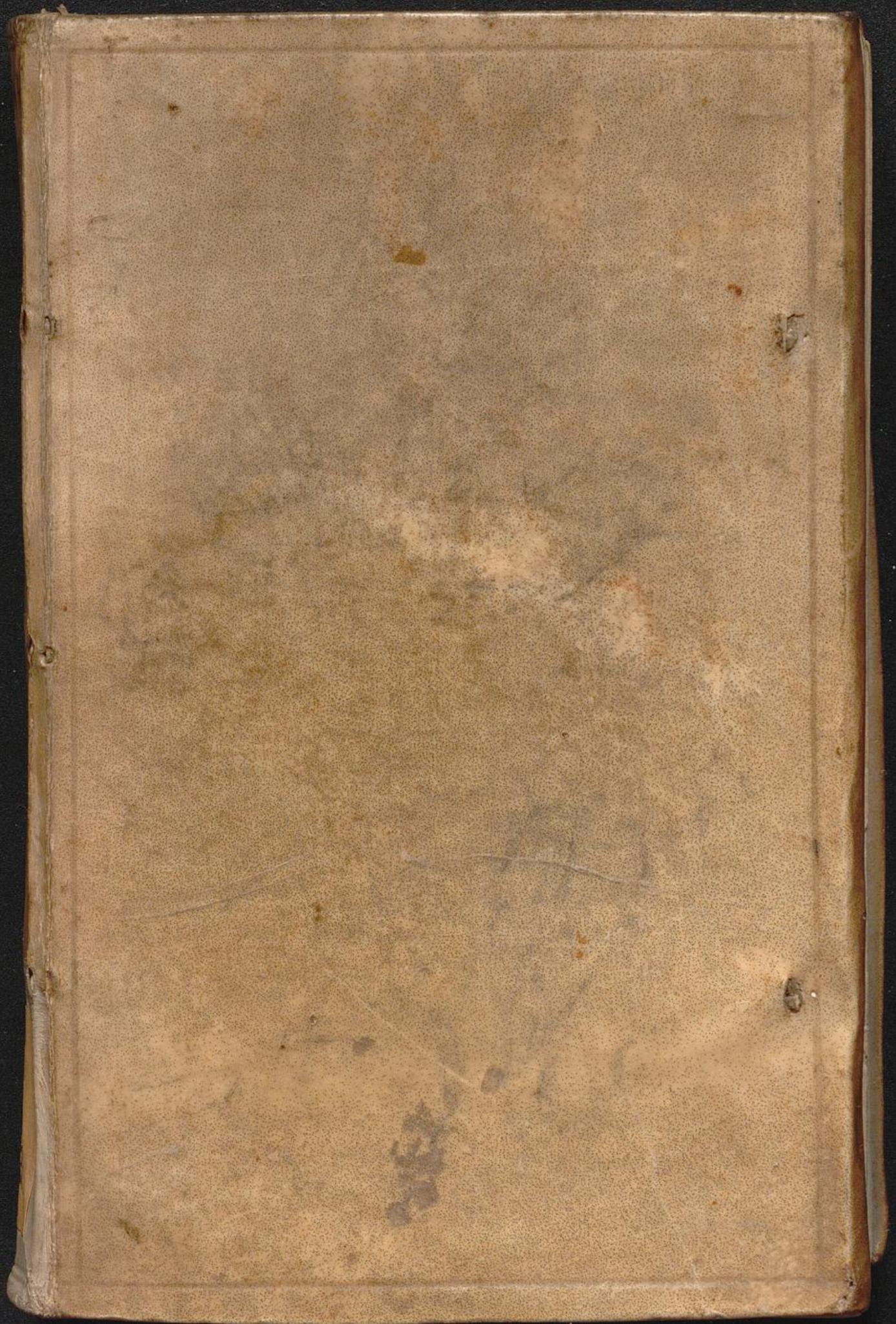
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ivlii Cæsarisi Scaligeri Epistolæ & Orationes

Scaliger, Julius Caesar

Lugduni Batavorum, 1600

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70455](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70455)

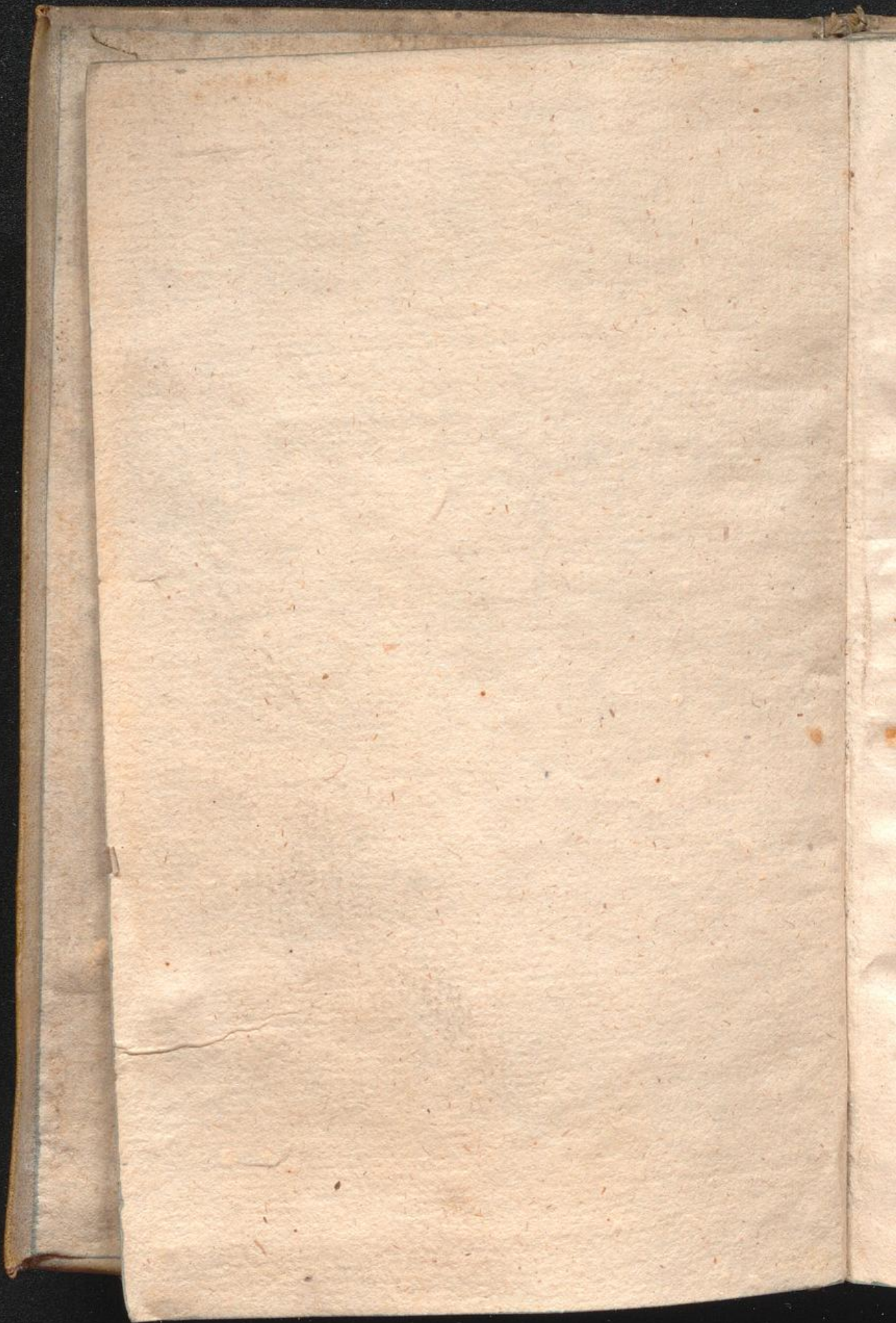

X
VII 20.

Th. 6031.

Æ VII

20

IVLII CÆSARIS
SCALIGERI
EPISTOLÆ
&
ORATIONES

ib. Coll. Soc. Jesu Paderborn. a. 1610.
*Nunquam ante hac excusa, quarum seriem &
ordinem pagina sequens indicabit.*

Ex Officina Plantiniana,
APVD CHRISTOPHORVM RAPHELENGIVM,
Academiæ Lugduno-Bar. Typographum,
cl. loc.

*Lib. rar.,
71*

ELENCHVS HVIVS OPERIS.

Epistola aliquot, quae quidem reperiri potuerunt.

Oratio in luctu Audecti Caesaris Filij, quae iam sapins edita est. pag. 312.

Oratio funebris de iis, qui bello Turcico ad Viennam ceciderunt, quam dicant Senatui Populoque vniuersi nominis Germani. pag. 352.

De laudibus Anseris fragmentum. 405.

Contra Poetices calumniatores Declamatio 409.

De verbo Inepti Oratio ad Arnoldum Ferronum Atticum 413.

Nobilissimo Amplissimoque Viro
PAULO CHOVARTO
BVZANVALIO

Christianissimi Francorum Regis apud Illu-
strissimos ORDINES confederatarum
Belgij Prouinciarum ORATORI
FRANCISCVS DOVSA S. D.

IAM biennium effluxisse non igno-
ras, vir Nobilissime, cum me ex si-
tu & puluere scholastico produxisti
in Gallia tua lucem. Cuius profectio-
nis quam vberes fructus ceperim
nunquam hercule me penitebit. De benevolentia &
comitate, quam insignem ibi expertus sum, quaeque ve-
lut fato aut Genio inter adsit, ut omnes gentes proprie
est vestra, nihil nunc dicam. Certè omnis humani-
tatis & elegantiarum matrem Galliam qui dixe-
rit, recte dixerit. Verùm abunde est, quod mihi gra-
tuler vel hoc solo nomine, quod nescio qua fortuna
benignitate aliqua scriptorum illustrissimi & in-
cōparabilis Herois Iulij Caesaris Scaligeri nactus fue-
rim, quae nondum communem theatri huius lucem
aspexerant. Quae cum domum redux Iosepho Scali-
gero (qui praclaris ingenij sui monumentis acceptam
a Patre famam ita illustravit, ut vter alteri plus de-
beat

in incerto sit) ostendissem: protinus ille pro singulari
humanitate sua plura alia non absimilis argumēti,
quæ quasi commune incendium effugerant mecum
communicavit, quæ simul iuncta iusti libri magnitu-
dinem explerent: nec desuit eadem auctor esse (litera-
tis omnibus & studiosis nominis Paterni rem gra-
tissimam me facturum autumans) ut in lucem da-
rem. Certe ego bellissimam occasionem nactus de-
merendi rem literariâ publicè prodesse malui, quàm
solus tanto thesauro tanquam Hesperius draco malis
aureis incumbere. Interea autem non diu quaren-
dum mihi existimaui, cui libri huius patrocinium
deferrem: nec enim quisquam occurrebat, cui magis
& vellem & deberem, quàm tu vir Amplissime.
vellem, quia unus inter nostros Semonis huius, divi-
nas dotes pro meritis æstimare posses. deberem, quia
tantorum bonorum primus quasi auctor extitisses,
cùm tuis auspiciis in cultissimū Gallie regnum pro-
ductus essem. Huc accedit quod quasi manu duxit me
in hanc viam Frater heu quondam meus, qui oratio-
nem in Audecti filioli luctu habitam nomini tuo
iam olim inscripsit. Accipies igitur, vir Nobilissime,
libens volensque munus hoc literarium non velut
avtictw ego tuorum meritorum, quæ frequentia &
iam pridem in me contulisti, & quotidie novis offi-
ciis cumulare non omittis, sed tantum mea in te ob-
servantia & grati animi symbolam. Vale. Haga-
Comitis. VII. Calend. Februarius.

IULII CÆSARIS
SCALIGERI
EPISTOLÆ
ALIQVOT,

Quæ quidem reperiri potuerunt.

EPIST. I.
CAROLO SEVINO.

GRAVITER atque iniquo ani-
mo maiores vestri, Seuine, eū
erga Poeticæ facultatem affe-
cti essent, atque bellicosæ gen-
tis seueritas ad ætatē vsq. no-
stram apud Latini nominis studiosos male
audisset, pauca diuina ingenia vix tandem
exorta sunt, quæ iis artibus ita florere, vt
eam ignominiam non tā de præsentī sæculo
tollerent, quam a maioribus suis; a quibus eam
accepissent, relinquerent. Adeo enim enixe
hoc in genere literarum versati sunt, vt
etiam Ausonii viri clari laudem; qui id
officii solus ægerrime sustinebat, pene obs-
curarint. Quorum equidem Seuine stu-
dium

dium meo sane ingenio alias tum probatum, tum expetitur vehementer cum & admirarer & prorsum sequi instituissem, tuis vocibus retardatus sum ab iis progressibus, quos non minimos vobis videbar esse facturum, si per iudicia vestra liquisset. Hic tu quotidie nos commonefacere: pueriles hosce conatus videri doctoribus: perditque operam locari in re minus seria, neque digna aut spe mea, aut expectationibus hominum, quas hactenus maioribus animi contentionibus commouissem. Igitur metum, cum ab eo studio abduxissem animum meum ad grauiiores commentationes, quibus iam pridem pauxillum nominis essemus consecuti, defessum aliquando de tanta via, quæ mihi inter salebras philosophorum terenda esset, tantum tenuit desiderium pristinae relaxationis, ut pene vecordia conciderem. Itaque cum libros duos de arte poetica retractarem, atque animaduertissem non paucos errores super poeticis dimensionibus circumferri, oblitum illico præceptionum tuarum mirificus me capit impetus eius negotii conficiundi. In quo ne aut insimul leuitatis, aut subeâ publice iam receptam censuram vestram, qua totum hoc damnatis genus exercitationum, aut non satis

his apud me potuisse videatur oratio tua, quæ mihi sacrosancta semper esse debuisset: paucissimis verbis reddam rationem consiliorum meorum. Principio ut aggrediar seculorum dicere vicissitudines, alia aliis temporibus recepta, reiecta, restituta: hæc est summa propositi mei, coactum me esse non grauioribus, ut vos vultis, monumentis quærere in præsentia studia vestra ac gratiam demereri: sed ad posteritatis quoque respicere opinionem: neque me deferere, quin aliis nationibus, quæ id ipsum studiosè agerent, aliis temporibus quæ hoc essent curatura, placere possem: cum isti voluntati vestræ, illis, quæ sola probatis, literis non displicuissem. Præterea obseruaram priscos illos poetices studiosos fuisse, adeo, ut quibus esset scribendi facultas, maximo-pere laborarent, quo aliquo in precio fuisse viderentur: alios, qui docere scirent potius, quam ipsi aliquid facere, proximos se esse velle illis: cæteros, qui neutrum possent, vtrumque genus suis opibus fouere. ita maximos Philosophos sapientiam suam apertissimis numeris concinnasse; Aratum, Opi-
pianum, Nicandrum, Phocylidem, diu-
inum illum virum Solonem, Callimachum, Empedoclem. Quid Pythagoras? qui cum

silentium sapientiæ aut partem, aut aditum
 existimasset, non alia potiore voce rumpen-
 dum censuit, quam quæ poetices splende-
 sceret ornamentis. Quid Euripides? qui
 cum Anaxagoræ præceptoris sui animum in
 seipsum transtulisset, nefas putauit id ge-
 nus diuinitatis aliis, quam poetarum arcu-
 lis contineri. Quare apud nos quoque pa-
 stores illi prisci opici, intonsi non tam capi-
 te ac mento, quam scabri iudicio, cum
 ab iis artibus abhorrent, iidem tamen &
 Saliorum religionem versibus coluere, &
 Martii vatis monumenta appellatione in-
 signes obseruauere, & Sibyllinis præceptio-
 nibus numerosis imperium tenuere. Ex-
 stant Platonis suauitates in Poeticis salibus.
 Aristotelis cum nihil circumferatur, quod
 ipse fecerit: at habemus multa præclara in-
 stituta, quibus instructi faciamus nos. Neu-
 trum potuit Alexander omnium regum
 doctissimus ac maximus: at Homeri opera
 nunquam a cubili suo abesse patiebatur: ut
 iis etiam pro puluillo vsum esse audiamus.
 Scipionem vero illum cælestem virum at-
 que incomparabilem, etiam quasi pro via-
 tico virtutis suæ habuisse secum Ennium
 poetam contubernalem legimus in histo-
 riis: cuius imaginem suo sepulcro imponi
 iusserit,

EPISTOLÆ.

iusserit, nihil veritus ne domestica sacra confunderentur: non sanguinis nexu, qui fortuito obtingit, magis ratus adfinitatem naturæ deuinciri, quam studiorum communione coniunctionem diuinitatis conciliari. Non nunc agimus, id ut poetices commendatione extollamus per insolentiam operas nostras, hoc enim alio loco non ignaue est elaboratum: sed cum tantis viris volumus nobis veniam dari ab iis, qui partim otio maridi has politiones Musas neglexere, partim superbia tumidi, quæ desperarant sibi ipsi, in aliis contempserunt. Ego vero, Seuine, vellem, aut antequam hoc egissem, tuis saluberrimis monitionibus mihi adfuisses: aut parcius ac temperatius de alieno statu iudicaretis. Nam istos tam officiosos viros magnopere exoratos velim, ut intelligant valde interesse eorum pietatis, ignoscere mihi, si summo in dolore amissarum rerum nostrarum me respiciant. Sciebam ego plerosque vestrum, cum ab studiis theologiæ, aut medicinæ, aut iurisprudentiæ, quæ sola vel ambitione vel quæstu ita in precio sunt, ut cetera omnia contemnantur, animum remitterent: consolari sese posse contemplatione dignitatis, quam ex fructu patriæ, nobilissimorum hominum con-

A 3

fuetu-

suetudine, reipublicæ emolumentis conse-
 querentur. Ego vero amissis totius pæne
 vitæ ornamentis, in quibus fortium viro-
 rum animus adquiescere consueuisset: ve-
 xatus perpetuis amicorum expostulationi-
 bus, qui summo in vitæ discrimine ita opem
 implorant meam, vt totius temporis com-
 moda, quæ etiam ad valetudinem conferre
 debueram, exhaurirent: excitatus sæuissi-
 morum nunciorum acerbitate, qui in hisce
 bellorum tumultibus me quotidie exani-
 mabant, non tam memoria periculorum,
 quibus tot ego defunctus essem, quam præ-
 sentia calamitatum, videbar iam mihi non
 solum auita bona, sed etiam totius vitæ
 præsidia perdidisse. Ac quanquam consi-
 derabam cum ex veteri historia, tū in præ-
 sentis tempestatis motibus hanc mihi for-
 tunam cum viris clarissimis communem
 extitisse: tamen qui neutiquam fortis viri
 putarem esse, ex alienis incommodis cape-
 re fructum consolationis: conuertebam me
 ad vnum solatii genus hoc, cuius in recessu
 iucundissimæ obliuionis plene curas omnes
 doloresque deponerem: itaque sæpenume-
 ro multas fortunæ indignitates spe tantilli
 ocii sustentabam. Nunc autem vos, quo-
 rum societatem in his studiis speraram, cum
 hoc

hoc totum auferatis mihi : mala illa omnia , quæ iam confopita esse rebamur. redintegrascunt . Neque enim ex sanguem curis atque oppressionibus excipiunt me iam Musarum suauissima contubernia, quæ fluctuantem animum componant : neque leuatus horum ope, illorum recordationem ferre possum. Quamobrem, mi Seuine, etsi tuum imperium, doctorum iudicium, bonorum consensus omnia magna atque ingentia apud me possunt : mihi tamen sic semper est persuasum, nullam tam in vobis fuisse excellentem aut voluntatem a sapientia, aut potentiam a fortuna, quin summa humanitate moderandam putaretis. Igitur siue ratio vos hortatur (sunt enim hæc quoq. studia sapientiæ non deterrima pars) siue auctoritas impellit illustrium virorum, qui in his magno labore, vt excellent, consenuere : siue mouet misericordia mei, quem ærumnis obsitum, præsidis vestris subleuare, erigere, firmare debetis : patiamini me portum hunc exædificare mihi, similisq. fortunæ viris : in quem ex tempestate atque falo hoc siue miseriarum, siue operæ grauioris, æquabiliorem vitæ cursum teneam, atq. in quo acquiescam. Vale ex Pontiano.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

PRÆFATIO IN LIBRUM DE

INSOMNIIS HIPPOCRATIS, *ad Ioannem**Alesmium Regium Consi-**rium in sapremo Senatu**Burdigalensi. II.*

FREQVENTIVM ac diuturnorum erga nos-
tum magnitudo, tum memoria officio-
rum tuorum, Ioannes Alesmi, tantum po-
tuit: vt non solum me non ingratum osten-
deret, sed etiam faceret audacem. Neque
enim debuit tantarum splendor virtutum,
quarum præfidiis muniremur, carere debitis
laudibus, cuius merita re compensari nequi-
rent: neque potuit tam insignis animi tui
vis quicquam efficere, quod vel modera-
tissimum quenque non excitaret. Quare
cum propter excellentem nostri seculi per-
uersitatem, quæ iam omnia pene vetera
studia aut subuerterat aut etiam damna-
uerat, collegissem me, mihi vt. viuerem,
& suppuderet, si posteritas nunc vixisse
resciret aliquando aut ab omnibus pene
dissentientem (id quod esset fortunæ perdi-
tissimæ) aut frustra ambitiosum (quod erat
animi infelicitis) tu virtute tua cum imbuisti
me iis exemplis, quibus non pœniteret me
extitisse:

extitisse : tum beneficiis affectum impulisti, ut aliquid sciperem, quod ab studiis tuis non abhorreret. Nam qui primas ciuilem sapientie tibi partes comparasses, philosophiam, aliaque veræ vitæ ornamenta non contempsisses, nomen nostrum dignitate tua illustrasses, opes auctoritate auxisses : is mihi visus es, cuius auctoritati eadem opes, dignitati nomen, philosophiæ nostræ decora sapientie deberentur. Igitur cum e secessu quodam mentis in hanc quasi rempubl. me de integro retulissem, deponendum in sinu tuo metum illum existimaui, quem in Philosophiæ luctu valde sane metueram : ne tanta in viuendi licentia, ac potius libidinum dominatu, futurus essem superstes integriorum literarum. Nam cui placebimus, Alefmi. aut quis nobis fauebit istorum, quorum in manibus (atque vtinam vero in manibus) non etiam toto in pectore solus aut Lucianus, aut Aristophanes est, non tam hercule propter orationem, cuius nitorem aut æmulari nesciant, aut nequeant imitari, quam propter acerbitatem sententiarum : si modo sententiæ eæ, ac non venena sint vocanda? Quorum igitur impietatem imitentur, eorum exitum non exhorrescere? Nimis secure viuimus hodie, atque adeo otiose, ne

A 5

dicam

dicam solute, mi Alesmi. Hanc vocamus libertatem. Quæ si ita est, malim equidem me quiduis esse belluæ, cui sane liceat sine criminis obiectione, quod nobis propter hominis nomen saltem non licet, & facimus tamen. Ac quanquam nonnullis per ignaviam vitam trahere videbamur, propterea quod procul ab republ. & partibus animum adduxeramus: nobiscum tamen eramus nos, nec soli, nec penitus non soli, ut sine contentione horum temporum servitutem declinarem. Itaque difficillima in re cum uniuersam intelligentiæ meæ vim excuterem, in periculossima, optimum quenque exitum exoptarem: in perditissima, pessimum expectarem: quod efficere nequibam, ut istis quicquam persuaderem, omisi: quod nolebam pati, ut eis obsecundare, interueri. Nam eorum inanitatem, qui nullam habere orationem, qua explerem, silentio præteribam quod apparatus esset ad suipsius aliquando reddendum rationem. Etenim quæ tempora ad illorum coniurationes atq. potentiam colendam ponere cæteri cogentur, ego clandestina opera ad philosophiam trans mittebam. Quid enim præterea facerem, cum nemo interueniret huic meæ calamitati, quæ me in illud quasi exilium quoddam

dam abdidisset: cuius ego præsidio ad hanc culpam sustinendam confirmarer? Atque nunc quoque de metu illo languerem, vel etiam iacerem, Alesmi, nisi vestrum aliquot auctoritas subuenisset mihi. Quorum consiliorum summa illa extitit: cum tantopere sibi placerent illi, ut hæc nostra despiciatui haberent: neutiquam fraudi futurum nobis, si inter tot tantosq. tractus ingeniorum, mihi quoque aliquod famæ spatium constituerem: ut non iam dissimulatione, sed apertis iudiciis animi mei pristinum tenerem institutum. Erant mihi tum plurima ac præclarissima in manibus monumenta. ea protuli ac produxi nomine meo. Ibi istis frigere ac torpere animus, hæerere vox: dissimulationē, qua maxime cum valent, tum regnant, non posse tegere. Mutavi consilium: iisdem eodem tempore, aliorum nomine, quos nolo nunc appellare, ostendi nonnulla haud paulo deteriora. Illi illico obstupescere: deierare nihil politius, aut absolutius excogitari potuisse. Sensi hominum animos non nunc hoc primum sapere ac niti, ut æquales suos pro potioribus nolint agnoscere. Inter cætera librum De insomniis Hippocratis Latinum factum atque auctum commentarius commonstravi. Rogant cuius sint operæ. Ego

rx. Ego pro me tunc satis officiose ubi plurimum essem mentitus, conieci eos in stultissimā lætitiā. Quam tandem ut agnoscant, mitto ad te, Alesini, eum librum: non ut solent ii, qui aliquid dicant. Quid enim tibi aut afferam aut committam noui, quod tanto antea in teipso non habeas perfectum? Sed cum uti emendes, quā opus est vel totum, id si tuo iudicio meritis sit, atque ita ex mea dignitate videatur. Nam cum fuit periculosum mihi apud istos tractare alia studia, quā quæ ipsi amplectuntur: tum pene interierit nomen nostrum, si hanc possint urgere occasionem labefactandi propositi mei. Atque illud quoque me profecto plurimum mouebat, qui homines verba vetera, Latina, proba, in religionem nostram, cui vni se suaque omnia deuouisse videri volunt, recepta aboleuerant, alia substituerant: quid his quæ ipsi damnant, monumentis facturi sint, si quid extra suum Ciceronem deprehendent? Verum pro Cicerone quid egerimus, quæ odii atque inuidentiæ tela passi simus: quos temeritatis impetus obstinate exceperimus, fortissime retardauerimus, iam vulgo sciunt: pro me vero etiam Cicero sentiat, si hæc, quæ sum loquutus, loquatur ipse. Neque vero mirum est: hæc facillimi

diffimi otii mancipia obtrectare verborum laudi, qui res contemnunt ipsas. Sed tu, qui tam iudicii nobilitate, quam morum integritate præditus non solum æquo animo audis ab aliis, sed etiam libenti docere potes philosophiam: & hæc scripta cum forensibus nostris comparabis, & veniam non modo dabis mihi, verum etiam petes pro verbis ipsis. Quorum verborum pudor quantus est ut in alienas sedes non inuadant: tanta est fortitudo ut de suis sese deiici non patiantur. Tibi sese dant, tibi loquuntur, non ut docere, sed ut alios doceas hoc, Nos etiam ab istis contentiosis disputatoribus intelligi voluisse, ut doceremur.

*

*

*

IN SVA POEMATIA PRÆFATIO

AD DIVAM CONSTANTIAM

RANGONIAM. XCII.

VETERIS nobilitatis tuæ magnitudo, Constantia Rangonia, cum per se clara esset, tum virtutum tuarum accessione facta est admirabilis. Extabant auctorum facinorum præclara monumenta: quorum splendorem fratres tui & Fortunæ felicitate, & animi altitudine auxerant. Magno sane omnia:

nia: verum quæ assidua cognoscendi consuetudine remissiore plausu exciperentur. Postea vero quam in puella olim futura lucis tuæ indoles effulsit: tantam ea nobis omnibus mouit admirationem, vt familiæ vestræ ingentia merita satis esset habere in memoria: tuam dignitatem præsentī contemplatione nunquam desisteremus venerari. Neque enim vel modicum vel vulgare fuit hoc, quod spectabamus: sed antequam spectarem, & modici nos & vulgares. Quod enim neque natura adipisci, neque institutione consequi poteramus: exemplo atque imitatione tui, si non facti sumus tales, at saltem exoptare didicimus. Prædicauerant Antiquorum libri quam plurimis in fœminis pudicitiam. Hoc quid aliud erat, quam agnoscere id, quod Naturæ ipsi suo sibi iure vindicanti debebatur? Simul namq. cum ipso nomine sexus istius ortus mihi videtur pudor. Verum enimvero ciuilem prudentiam, iustitiam, magnanimitatem, quotus quisque mortalium non dicam in vobis, sed in viris ipsis frequentem videt? At in te cum hæc sunt & omnia & cumulata: tum cæ extant piæ ac diuinæ mentis dotes: vt paucis æmulandi auxeris voluntatem, consequendi locum nulli reliqueris. Quis enim vel veterum

rerum vel recentiorum ciuium familiam suam moderatius gubernauit, quam tu integrarum ciuitatum animos composuisti? Omitto nunc quod Ferrariæ ad te & pene puellam, & priuatam multa quotidie tanquam ad Senatum referrentur. At ad Veronensium ingeniorum magnitudinem interdum, interdum etiam peruicaciam cum respicio: videoque illos vno consensu nihil sibi aut commodi aut libertatis, aut iuris denique reseruasse, quin de te quasi precario cuncta obtinere viderentur: non eris mihi mortalis res, quæ loci, temporis, voluntatum explores articulos, sed diuina, quæ immutes. Quare qui miri fortes mariti tui Cæsaris Fregosi virtutem obseruarent, fortunam sequerentur, non vnus illius inuictos spiritus, sed tuam cum illo magnanimitatem imitabantur. Qui postquam perditissimorum latronum exceptus insidiis (quippe qui aperto bello vinci non posset) totius Italiæ libertati grauissima est affectus morte: qua fortitudine casum tulisti illum? quibus consiliis amicos perterrefactos confirmasti? consternatos erexisti? salutis suæ desperantes recreasti? Amiserant milites Patrem, Patronum Italia, Mars gloriam suam. Te vnâ hæc atque aliæ super alias calamitates

tates

rates cum acerrime premerent, abs te vehementius sunt repressæ. Quo in statu rerum summis cum virtutibus summus amor ita certauit: vt tibi, quæ in illo omnia posuisses, omnia deesse, præter illius desiderium: iis, qui in te omnia poneret, omnia adesse, præter illius præsentiam, viderentur. Nam tamen de summa rerum nihil ille communicabat tecum: meminerant illi tamen, nihil tam fuisse arduum, quin abs te intelligeretur: nihil ab illo incohatum, quod tuis consiliis perfici: nihil relictum, quod tuis auspiciis institui non posset, si tum per se-
xum, tum per pudorem licuisset. Etenim quo tandem pertinebat exilium illud, quod Alfonsi Ferrariæ Principis attulerat suspicio: nisi vt, quod aliis miseria quædam est, tuam gloriam duplicaret? ad cuius potentiam atque auctoritatem vir ille incomparabilis imperium suum inclinari posse existimaret. Itaque cum maxima & Cohortium & Turmarum pars pristinis intenta studiis porro castra sequerentur: nihil in seipsis requirebant, quod in te non relinquerent. Ceteri partim longinquis emeriti bellis, partim fracti amissione principis sui, quos iccirco quotidianorū ac vulgariū imperiorum, præut illius erant, pertæsum esset, maluerunt apud
te sub

te sub tuo iussu agere, quam nouo sacramento parere iis, quibus iubere debuissent. Igitur militarem familiam cum tuam in fidem accepisses: atque in ea essent (vt vsu venit) qui attritis opibus veteres iacturas conquererentur: summa eos fouisti benignitate: affecta præliis aut ætate corpora aliorum in comparabili pietate & reficienda curasti & refecta constituisti. Alios per pristinam licentiam paulo insolentiores tanta auctoritate temperasti: vt intelligerent & sibi esse dominam te, & si tui esse similes vellent ipsi, tum vero futuros dominos fortunarum suarum. Vt ego te, cum multis viris priscis fortibus comparare consueuerim, non immerito ausus sim Annibalem alterum appellare, cuius virtute ac consiliis tot, tamque disparia, tamque elata ingenia, quasi vnus homo, etiam in terra aliena in officio contineantur. Quamobrem neque tibi a Natura, nec abs te Naturæ iniuria facta est: cum & illa te virtutibus omnibus cumula-uit: & tu illi vniuersas repræsentasti. Quis enim tuam fidem implorauit, qui a te neglectus sit? Quis expetiuit Iustitiam, quæ tu non protexeris? Quis in tuam fidem, misericordiam, pietatem confugit, cui tu opes tuas denegaris? Ac tandem vero de me ipso

B

vt

ut quam paucissima loquar, cū ætatis meæ
partem maximam optimamque contriui-
sem, ut gratum facerem summis, potentis-
simisque viris, quos honoris causa non no-
mino, tum autem siue ob Fortunæ acerbis-
simam, cuius ego semper ludus fui, siue ob
illorum vel vecordiam, vel malignitatem,
simul cum patre, & fratre, & patruis viris
fortissimis omnem operam frustra posui-
sem: post auitarum sedium amissam spem,
post accisas, quæ mediocriter supererant,
opes, post effusum sanguinem, post corpo-
ris mutilationem, vna hæc tandem, sera
illa quidem, sed quam neque speraram,
neque merueram, ac ne votis quidem
exoptare ausus essem, lux affulsit ab isto
tuo diuino animo: cuius benignitate me-
met ipsum, quem iam ob perpétuam infe-
licitatem oblitus fuisset, inciperem in te
vna recognoscere. Ac primum quidem exi-
stimabam innata illa tua liberalitate du-
ctam misereri, quod & experta esses rerum
vicissitudines, & meminisses maiores meos
aliquid aliquando fuisse. Nesciebam ego te
a pueritia tua vltima optimorum doctissi-
morumque præceptorum literis imbutam:
& quæ ad hæc studia pertinerent humani-
tatis, & quæ ex sanctiore Philosophia de-
promere.

promerentur. Verum ubi tecum, quæ tua est humanitas, assidue me versari iussisses: propositisque variis quotidie quæstionibus eliceres iudicia nostra: atque ibi mirabilem expromptamque solertiam sententiarum gravitate abs te condiri viderem: intellexi tuam magnitudinē his tantum esse conducibilem qui tuā expeterent amicitiam; inutilem autē eis, quibus esses ignota tu, formidabile vero illis, qui te præ sente non omnia exacta, ingentia, diutina profiterentur. Quia in re duplex equidē commodū sum consequutus. Primū quod tu, otium mihi ut esset & tranquillū, & vacuum ab opere vulgari inter tot Reges ac Principes effecisti sola. Deinde quod ego, qui ad summa & maxima quæq. aspirare solitus sum, multo attentior factus sum, ubi iudiciū tuū pertimescā. Ac severiores quidem lucubrationes illas, quas in Hippocratis, Galeni, Aristotelis, Theophrasti literis laudare consuevisti, idcirco posterius ad te mittere constitui, quia erant operæ & maioris, & diuturnioris. Hæc vero nitidiora atque amabiliora interea accipies: non tam ut leniant ægram mentem tuam, quæ perpetuæ, atque æquabilis constantiæ exemplar est, quam ut sereno isto ex Numine gravem illam adipiscantur venu-

statem, quæ ipso nomine declaratur. Nihil enim aliud est Poesis, quam rerum imago quædam decora atque apta concinnitate humanas mentes rubigine ac tædio detergens. Ac quanquam in his erant perpauilla sane quædam paulo facilia, quæque propius ad ludum, atque animi remissionem accederent: tamen cum & lenitatem contemplor tuam, quæ non solum corrigis, verum etiam fers ætates imbecilliores: & scio inter primos artifices in Musicæ scientia diuinitus exercitatam: ea omnia ad veniam impetrandam pertinere arbitrabar: si quid interdum mihi paulo mollius excidisset, præsertim cum pars maximâ Poematium nostrorum vel serias etiam lusibus aspergat sententias, vel grauiore Naturæ concinniet operas. tum verò siquid sit, quo morosa iudicia permoueantur, cæteris illis compensetur, quæ tuo iussu atque consiliis meditata, concepta, edita, nihil nisi Deum spirant.

IULII CÆSARIS SCALIGERI
IN TREDECIM LIBROS DE CAUSIS
Linguae Latinae Praefatio ad SYLVIVM
CÆSAREM FILIVM. IIII.

EGRESSVM te ex angustiis tenuioris literaturæ, Sylui Cæsar fili, non ante decet inire rationem grauiorum studiorum, quam istarum præceptionum causas notas habeas, per quas excellentissimæ cuiusque scientiæ cursus aperiri debuit. Quamquam enim hæc ipsa tenes, quæ certis observationibus recepta sunt: tamen qui sæpius dubitare an ita sit, semper quærere quare sint talia cogi possis: nisi te exemptum ex his difficultatibus in tuto collocatum videam, vitam mihi acerbam putem. Quibus igitur legibus Latina lingua sese astringisset, cum ante nos multi scite admodum, ac sapienter memoriæ prodidissent, neque earum constitutionum rationem ullam reddidissent: sane vel hoc ipso animum meum vehementer excitarunt, quod arbitrabar id quoque ab illis præstari potuisse. Nam enimvero ad simplicitatem meam imprimis pertinere existimabam, si hoc vel sola spe essem aliquando assequutus, quod esset præteritum vel a bonis viris,

B 3

qui

qui veterum sanctionibus vellent acquiescere: vel a Barbaris, qui politio-
 rem contemnerent: vel a delicatis, qui ope-
 rosiorē diligentiam negligerent: vel ab
 inuidis, qui quod ipsi dare non possent ab
 aliis accipere detrectarent. Quanquam mi-
 nime latuit ab initio nos quantum turbā-
 cieremus. Neque enim defuturi sunt, qui
 negent prudenter a nobis factum, ut his vi-
 lioribus operis sapientiæ studium interci-
 peremus: quippe nullo usu euenire posse, ut
 bonus medicus is, cui hæc curæ fuerint, aut
 sit, aut censcatur: auerti namque non dili-
 gentiam solum, sed animum ipsum amitti
 quoque, si quid de illarum literarum con-
 tentione remittatur. Quibus equidem
 tam humane monentibus nos, ad hunc
 potissimum modum responsum velim: Me
 ingenii mei magnitudinem, quæ nusquam
 vlla extitisset, admiratum esse nunquam:
 neque nostram hanc mediocritatem rei vlli
 aptam, nedum ut Medicæ exercitationi pa-
 rem considerem, existimasse. Verum tam
 grandem istam, quantam de me studiosa
 plebs, optimi ciuis, illustrissimi viri opinio-
 nem accepissent, non renuisse: sed quasi
 reliquias veterum fortunarum nostrarum
 fato quodam oblatas recepisse, atque ad
 melio-

lioris vitæ frugem, cultumque contulisse. Quod vero temporis a publicis muneribus, a priuatis amicorum officiis superesset, alias aliis studiis impendisse: ut, quem neque luxus stupidum fecisset, neque parsimonia vecordem, neque alea egenum, neque lucri spes cupidum, neque potentia elatum, neque diuitiæ insolentem, neque improborum odia desperatum, liceret mihi eas horas, quas alii salutandis dominis suis, alii mercaturis, alii hilaritatibus, ne quid præterea dicam, collocare soliti sunt, referre ad sapientiæ nutrices hasce literulas, in quarum sinu philosophiæ robur olim creuerit. Præterea in memoria habebā, quot, quantaque Galenus hoc in genere literarum ab sese summo studio diceret elaborata, ut in suis maxime reponere & vellent & deberet. At qui vir? quantus medicus? qui non ex aliis potius discere (id quod facile factu sic satis sit) quam ex seipso, quod esset valde arduum, constituere aliis medicinæ scientiam conaretur. Atque ille tamen cum illis grauioribus operis, humanioris sapientiæ studia coniungere dignum duxit. Quid? nonne diuinus ille Plato curat hoc, cum multis aliis in locis, tum ipso in Cratylo toto, ut orationis vel totius, vel partis reddat

tionem? Nonne Aristoteles adeo ad sese pertinere arbitratus est, ut sæpe numero ipsa emendet vocabula, alia explicet, quædam vel inuestiget, vel etiam pariat? Scripsit ille de Poetica, de Rhetorica scripsit. Amatoria vero atque alia eiusmodi ut omittam, perpetuo commentario id egit, ut sciremus, quot modis quippiam significare possit. Cuius profecto iudicio Grammaticam non solum esse Philosophiæ partem, id quod nemo sanus negat: sed ne ab eius quidem cognitione dissolui posse intelligeremus. Itaque nemo bonus vitio vertat mihi, quasi priscarum nitore, atque lenitati literarum seuerioribus additis tristem quandam attulerim asperitatem. Neque enim scientiæ minores a superioribus suapte natura disiungi possunt, sed ingeniorum tantum imbecillitate dissociari solent. Quamobrem remissius contemplantibus honos suus relinqui debet: acutioribus etiam diuinius opera gratia habenda est. Atque ætati quidem tuæ, fili mi, quanquam primo in congressu videbuntur hæc asperiuscula: ita tamen velim cum animo statuas, Nihil unquam vulgare pretium ullum operæ fecisse. At quanti tandem sit, excellentissimis quibusque rebus vitæ ipsius primordiis afuescere?

suescere? Itaque tetrica hæc non nisi Barbaris atque incultis animis terrorem ac desperationis facere opinionem: pro nobis vero appetentibus veritatis, tanquam armatas stare putes legiones. Ne sane sis eo hominum in genere, qui aut abiecta, quam nossent, aut ignorata, quam haberent, spiritus libertate, etiam illud, si Diis placet, conqueruntur, Mathematicarum interuentu disciplinarum Philosophiam a Platone obscuratam. O Dij immortales: obscurabitur Philosophia earum appulsu scientiarum, quarum splendor menti nostræ verissimis simplicissimisque demonstrationibus lumen affert? Sed isti delicatiores, qui sese in mollissimi otii nexum dedidere, frustra simul ac turpiter existimarunt, Sapientiæ cumulum sedentibus atque oscitanti- bus sibi Deos ipsos suos confecturos: quomodo aut ingens patrimonium boni nominis contemptor pater, aut prouentum alius modi, quem dicere nolo, Sors. At hercule liberales animos ab hoc falso quietis portu, non tam æstu gloriæ, quam veritatis aura retractos in Philosophiæ cursum, non prius decet deponere studia contentionis, quam ex tam nobili tamque opulenta prouincia pretiosas istas, ac potius

diuinas merces reportarint. Neque enim petimus laudem, non gloriam, non præmium laborum nostrorum. veniam petimus. Inuidiam vero neque placare cedendo, neque instando superare volumus: sed contemnere potius quam deprecari. Quis enim damnabit audaciam, qui idem ille non & inuitus admiretur conatum? fortasse etiam laudet, ut quantum demat prudentiæ, tantum addat animi generoso. Si quis enim attentius operam nostram hanc intueatur, is agnoscat non tam aliena occupata, quam externa reiecta, propria vindicata. Neque enim ut argumentum sit par, etiam iudicium idem esse videat: siue amissa quæ erant necessaria, siue sublata superflua, siue praua correctæ contempletur, supra quingentos errores, satis illos quidem nobiles, tum veterum, tum recentiorum, deprehendet. Quos quidem nequaquam tetigissem (profecto non id studebamus, sed ut Latinæ linguæ causas in lucem erutas proderemus) nisi sese nolenti, atque etiam sæpius inuito ingessissent mihi. Neque enim ex alienis spoliis nominis nostri munimenta exædificare in animo vnquam habuimus: sed aliorum bonam famam laborum potius nostrorum accessione capere.

incrementum. Atque idcirco nullius pene attigimus nomen, nullis partium studiis addicti, quod e re esset, breuissima ac simplicissima diuini Aristotelis scribendi lege, explicandum curauimus. Quem virum tibi, Sylui, si proposueris imitandum, & intelliges a nobis ordinem mirificum his tuis in libris institutum, sine quo ne ipsa quidē rerum Natura consistere queat: & tu te ad eiusmodi artium diuinitatem comparabis talem, vt etiam nos, id quod equidem vel opto, vel spero, superare valeas.

IULII CÆSARIS SCALIGERI

PRÆFATIO IN LIBROS

Poetices ad Syluium filium. V.

POSTQVAM nostra cura, Sylui, factum est, vt ad prima rudimenta literarum lectissimis præceptionibus vterere: nunc reliquum est, vt ad consequentia studia non vulgari via perducaris, tanto maiore opera, quo hæc sunt illis grauiora. Ac diligentia quidem prior illa nostra, propter & nouitates & difficultates, duorum ordinum, & (quod mirum esse debet) contrariorum passa est obrectationem. Nam
tamen

tametsi id ægre ferebant omnes, penes quos ad eam usque diem literarum extitisset imperium, sese in ordinem ita cogi, ut quæ sibi didicissent, alios docuissent, sibi sic essent dediscenda, ut alios dedocere possent: tamen vulgus illud in duas factiones, id quod omnibus a veritate declinantibus fere solet euenire, dissipatum est. Quidam enim sic arbitrabantur operis tenuitatem non decere eum, qui ex Hippocrate penderet, cum Galeno laudem, cum Platone lucem quæreretur nominis sui, in Aristotelis fastu conquiesceret. Contra alii vehementer accusare animi turbidam elationem: qui rudia elementa rei literariæ miscuissent investigationibus solidæ Philosophiæ. Id neque rei conuenire, quæ propter humiles aditus suos auersa esset a tam profundis recessibus illarum disquisitionum: neque usus esse posse ætati illi tuæ, quæ vix primam designabat adolescentiam. Quibus ego ineptis, atque e triuio calumniis cum alias respondi epistola quadam, tum hic ita dicta velim pauca hæc. Vrere id eorum ignauiam atque supinitatem, quum ex naturæ penitissimis thesauris erutæ sunt causæ linguæ Latinæ, quæ omnibus antea sæculis ignotæ fuissent, non operam

operam nostram, vel, ut illi premebant, abiectam, vel, ut hi ventilabant, luxuriantem. Nam qui putarunt nescio qua fatali leuitate sua, Varronem quoque illa molitum esse: sciant, neque illum, neque illius temporis vllum vel solos conatus ad talem operam præstare potuisse. Sed iis omiſſis, ac potius, ut meriti sunt, sibi ipsis relictis, posterioribus istis respondeamus: cuius orationis articulo momenta quoque prioris responsionis cõprehenduntur. Scripsimus adolescenti egresso e prima literaturâ, atq. in aditu tum oratoriæ tum dialecticæ constituto. Scripsimus autem desumptis a Philosopho principiis pro confessis: quod in omni scientia fit inferiore. Philosophiæ vero sanctiones, quæ vniuersæ naturæ sunt administræ, huic aptauimus arti, quæ sine illius legibus atque præscriptionibus, ante nos quam parum fuerit vera ars, ex nostris disputationibus manifestum est. Et quæro de istis Palæmonibus, si definire audent, quo, cuius edicto, non audebimus nos mederi vomicis earum definitionum, quæ venenarunt animos adolescentum? Alexicaco Hercule fuit opus ad hos Antæos extinguendos: qui deiecti, ubi terram, cuius soboles sunt, tetigerunt, non robur pro

pro

pro victoria, sed pertinaciam resumunt pro
 factione. Quamobrem nostris complexi-
 bus arctatus, atque interclusus spiritus do-
 minos suos ut extingueret, meis solius ni-
 xibus effectum est. Viderint igitur illi quo-
 que alii, quantum abest a philosopho exer-
 cere in Grammaticorum plebem dictatu-
 ram sine prouocatione: quantum a Medi-
 co non solum conseruare vitam, sed ani-
 mā quoq. dare mortuæ literaturæ. Quum
 igitur pro te omnia circumspiceremus, ut
 in omnibus, quantus est captus vtriusq. no-
 strum, scientiis quam plurimum tibi fieret,
 nostris tum auspiciis, tum exemplis, tum
 etiam præceptionibus: post cognitās Lati-
 næ linguæ causas consequens fuit, ut ad
 dialecticam atq. oratoriam teipsum accin-
 geres: ne absque nitida mundaque suppel-
 lectile teipsum inferres in sacrosancta tem-
 pla Iurisprudentiæ. quæ ut ad humani ge-
 neris conunctionem atque æquabilita-
 tem instituta fuit: ita neuiquam sita est
 in nudis opinionibus, aut in pertinacia po-
 tius, numeroe, quam in pondere soli-
 ditateque sententiarum. Profecto veræ
 philosophiæ diuina soboles absque orbe
 illo scientiarum abortiua est. At enim ue-
 ro haudquaquam cum decet, qui bonos
 anteire

anteire vult, malos corrigere, non sequi bonos, vt imitetur: abstinere a malis, ne ipse egeat correctione. Cæterum hoc non solum fit haustis præceptis ex eius philosophiæ fontibus, cuius habenis ad beatitudinis cursum animi nostri temperantur: verum etiam tum *Historiarum*, tum *Poetarum* lectione, quam qui damnarunt agresti atque aspero supercilio bruti homines, ne in hominum quidem censu reponendi sunt. Nam vt omittam omnium gentium consensum, regis Prophetæ cantiones, hymnum in ore Seruatoris nostri, satis patet cum ipsius naturæ primordiis cantum primum extitisse. Id adeo vt etiam floribus assignent odas Pythagorei, quibus Solem celebrent, alias quibus Lunam cæteraque sidera: tanto magis laudes meditentur opificis primi sui. Videmus omnes aues plurimum, multas totum annum exercere cantillando. Quod si aptis illis inter se atque mutuo responsum sonis æquantibus inæqualitatem suam vis addatur orationis: quid aliud est, quam imago quædam illarum proportionum, quæ solis notæ sunt sapientibus? Quippe cum ad comensum illorum corporum atq. motuum, qui cientur in cælesti mole, cogno-

cogno-

cognoscimus additas ineffabiles æternarum illarum mentium consensiones: facile intelligimus tam diuinæ rei specimen esse poesim, quæ materias ipsas anitnet numerosa concordia dissimilium momentorum, quæ in leuissimæ dictionis flexibus continentur. Ne tam diuinam facultatem, quæ incenditur atque perficitur afflatu numinum superiorum, laudare potius instituas vulgaribus, vt alii fecerunt, argumentis hic apud nos, quam & in cælis admirari tu, & aliis ostendere maiorem quacunq; humana prædicatione. Quocirca ne hac quoque parte quicquam desiderares, quod te Deo quam simillimum efficere posset, permagnum sane ac perdifficile opus aggressi sumus: in quo tamen videbarur habere vel socios, qui laborem leuarent, vel duces, qui obiurgare possent frustra nobis tentatum quod ipsi perfecissent, tamen ad excitandum nos verius, quam ad iuuandum dixerim mihi fato comparatos. Nam & Horatius Artem quum inscripsit, adeo sine vlla docet arte, vt Satyræ propius totum opus illud esse videatur. Aristotelis Commentarii mutili sunt, nequid liberius excidat nobis. Vida, prudens ille quidem multa bene monet, quibus

bus cautior Poeta fiat, verum factum iam instruit vt perficiat. Nos per viam rectam ad omnia diuerticula sub ipsum vsque duximus finem. Vt qui rerum naturam solam in scenam primus adduxerit, non sinistris auspiciis fortasse, ceterum inchoaram modo rem tentarit. Qui vero aut eam nostræ huic diligentia, aut illi hanc adiunxerit, non dubitamus quin & multa sibi licere nolit, & repudiet quædam antea recepta, & admittat quæ nō animaduerterrat: denique caueat a multis: in aliquibus deponat metum: spem damnet: mutet omnino consilia. Ordinem vero, quem instituimus, ne hic in mora sim, per te ipsum deprehendes. At eum neglexit Aristoteles, Horatius vitiauit, accuratius Vida, sed vt optimus poeta in theatro, claudus magister in schola. Reliquum est vt & iam in hisce te ipsum exerceas: & fratribus (vbi feret ætas) exemplo sis, quemadmodum nos fuimus tibi. Non enim sunt audiendi, qui hisce studiis clamant absumi tempus importune, quod seuerioribus ac primariis scientiis impendendum est. His enim si adhibeas modum, tantum abest, vt fatigent animum, vt etiam alacriorem te reddant ad exquisitiores contemplationes. Et memine-

C

ris

ris istas bonæ famæ hirudines ideo vociferari, ut ne quod eis deest adsit nobis. At enimvero nobis tam non abest quod eis adest, quam adest quod non adest illis. Quare porro danda est opera nobis, ut dum illi ad aleæ ætatem transmittunt, aut inhiant auro, aut captant magistratus, aut mensarum assecclæ de bellorum summa disputant inter patinas: nos neque illorum voluptates contempsisse, neque ambitiones carpsisse, sed studiorum nostrorum nobilitatem, animorum magnitudinem simul & simplicitatem perstringi noluisse videamur.

I N T H E O P H R A S T I
ANIMADVERSIONES PRÆFATIO
Ad Illustrem ac Reverendum GOTHOFRIDVM
A CAVMONTE *Cleracen. Abbatem.* V I.

INTER ea genera officiorum, quæ omnibus artibus, omnibusque operibus adhiberi solent, princeps esse videtur diligentia. Nam rerum oblatas apprehensiones, vel cū brutis animantibus habemus communes, vel earum nonnullis, tanquam illorum naturæ inuentis, nos postea ad artes redactis

redactis vñ sumus. At enimvero comper-
tarum acceptarumque opum habere de-
lectum (vnde est nomen diligentia) solius
humani iudicii beneficium est. nam & eis,
qui hanc in partem incubuerunt, summam
comparat auctoritatem : & eiusdem vel
negotii vel contemplationis studiosis tan-
tum adimit laboris, quantum illi, operæ
posuerunt. Quare cum omnibus iis, qui ali-
quid conati sunt, plurimum debeamus:
quantum utilitatis a doctissimo quoq. ce-
pimus, tantum laudis ei ascribendum est.
quantum veniæ meriti sunt, qui errarunt,
tanto plus mereantur, qui emendarunt.
Neque enim aut regionum commune ius,
aut natura cōsanguinitatis, aut officia ami-
corum eius potentia esse debent: vt veri-
tas ipsa cuius titulis atque imperio sapien-
tia stat, de animis nostris deleatur. Eius igi-
tur regnum non animi libidine quæren-
dum, non muniendum factionibus, non
constituendum gratia populari: ne, quod
aciei atque perspicaciae ad ipsam inuesti-
gandam requiritur, id auferatur ab iis affe-
ctibus, per quos & docentibus temere ob-
sequi, & nobis stolide placere properemus.
nihil enim iniquius, quam aliis imponere;
nihil miserius, quam sibi accipere iugum

seruitutis. Nā profecto quid agimus aliud hac in vita, quam ut tum optimo consilio, tum secundissima fortuna nostri simus? sin id minus e sententia procedit, at saltem in hostium potestatem ne veniamus. Nemo vero nobis infestior, quam qui nobilissimis animis nostris Deoque simillimis vel tacendi, vel loquendi præscribit necessitatem. Sic artes creuere per initia: sic nunc demum sunt conseruandæ. Neque tamen nos tam nobis arrogamus, quod ab aliis vindicamus: quam nefas ducimus, quod vindicari possit, id ab aliis arrogari. Enimvero a primordiis ipsis, rudimentisque studiorum meorum nihil mihi prius, aut carius fuit, quam ut veterum memoriam colerem, maiestatem recentiorum venerarer. quippe illos sapientiæ nostræ auctores, hos gloriæ participes existimabam. Quapropter ita demum commodis meis satisfacturum sperabam, si & ad illorum magnitudinem admirandam, & ad horum diligentiam obseruandam, & ad vtriusque ætatis operam imitandam meipsum compararem. Cum enim duo scriptorum genera animaduernerem, vnum vetus, qui viderentur leges imposuisse nobis, alterum posteriorum, qui per illorum vestigia ad certam

certam veritatis normam suas rationes direxerunt: comperiebam neq. illos ea inter se fuisse lenitate, vt præceptori discipulus, filius patri pepercerit: recentiorum vero animos adeo plenos libertatis, vt quas illi arces in studio veritatis sibi communisse visi essent, ii sæpenumero sua putarent opera expugnatas. Quot nunc in contro- uersis versatur res non solum naturalis, sed diuina illa ipsa quoque, quam & planissi- mam & simplicissimam esse decuit? Qui- bus de causis cum post exhausta prioris vi- tæ officia me ad animi cultum contulif- sem, videremq. perpetuis disceptationibus lucem, ignauis assensionibus tenebras affer- ri rebus: quod illis literario iure obuénisset, mihi quoque licere aliquando arbitratus sum. Igitur (tametsi fero) Platonice at- que Aristotelice sacris initiatus plurima nouis iudiciis emendata intuens, patere hunc aditum libertatis nobis quoque sen- si: propterea quod ea, quæ essent sola in ra- tione posita, solius rationis imperio partim admittenda, partim exigenda viderentur. Ergo in illorum libris quantopere studio- forū gratia laborauerimus, multis magnif- que lucubrationibus, magno dispendio va- letudinis, magno vitæ periculo testatum

reliquimus: in Theophrasti vero disciplina quid sentiamus, tum aliis plenioribus, tum hisce minutis commentariis aliquantum declaratum puto. Qui libri propterea quod a Theodoro Gaza opera plusquam humana, iudicio diuino Latini facti essent: deterruit me sæpe ac diu recepta de viro illo opinio ab ea prouincia suscipienda, quæ in illius castigatione vel tantillum gloriæ aucupari videretur. Miseram vero fortunam, si nos, qui beneuoli admonitoris præferimus nomen, reorum modo causam dicere cogamur. Cæterum defensionē meam, ut est ingenua ac pura, ita his paucissimis verbis contineri posse mihi persuadeo: si vel ille, vel alius quiuis, (neque enim aut Theodorum, aut Theophrastum ipsum, denique vllum alium hominis temere tumentem titulo excipiendum censeo) si quis, inquam, errarit, is cuiusuis alterius vel prudentiam admittat volens, vel patiatur inuitus animaduersionem: si recte omnia ab omnibus inuenta, digesta, dicta sunt: in me vnum merito recidat ista castigatio. Verum multos sane tædet, deponere illam, quam & imbiberant ipsi, & aliis de Theodora tradiderant opinionem. Ego vero cum plurimis maximisque argumētis

eis illum summum virum iudico ,tum & memini fuisse hominem, & agnosco peregrinum, & scio in codices, quemadmodum nos quoque , mendosos incidisse : & animaduerto inter primos eiusmodi provinciam suscepisse. Quæ res ei vt ad veniam causas habebant multas: ita docerunt nos, ipsum errare potuisse. Nam quod strepebant Barbari quidam, verborum tenuis a nobis conuexatum , & utebantur ij vocibus calumniatorum , & cuius laudis partem inuidebant nobis , eam totam adimebant illi: etenim quidnam aliud Theodorus, quam loquitur aliena? Quocirca nos quoque , siue quæ sunt auctoris , dicimus, eadem in laude versari permittant: siue melius , asciscere cogant etiam meliorem. Quod si vel dictionis modum , vel etiam sententias castigauimus, iam non aliena, sed nostra cum eloquamur, ne per Deum immortalem pro tanto beneficio ab obrectatoribus ignominiam potius accipiamus , quam a bonis bona cum venia accipiamur. Atque ad hæc quidem quo possem modo, conficienda cum me sæpe numero & accinxissem, & variis bellorum tumultibus oppressus, assiduis negotiis ciuilibus impeditus identidem substitissem: tua Gothofri-

de Caumonti magnanimitate excitatus, auctoritate impulsus, id otij, quod a tempore non dabatur, aut animi vi extorsi, aut infidiis exceptum suffuratus sum, in quo partirer curas quotidianas cum officiis literariis: a quibus quamdiu nō decederem, tandiu me bene beateque viuere putarem. Ac tametsi videbantur hæc fortasse operæ tenuioris, minimeque digna, quæ tam illustri nomine circumferrentur: tamen cum tantus philosophus tam accurate in his versatus sit, me, qui frustra id laboris ab eo sumptum pati noluissem, æquum fuit, siue ea essent magna atque admiranda, viro incomparabili merito dicare: siue humiliora viderentur, e splendore tuo immortale nomen eis comparare. At enim uero citius mirentur viri magni, quare non tibi cætera cuncta monumenta mea, quam quod hæc pusilla tuo nomini dederim, qui enim esses vniuersæ reipub. literariæ decus, meæ gloriæ ornamentum, quæ a me officia omnia proficisci possent, tibi præter cæteros tribuenda iure fuisse. Neque vero ut argumentum hoc procul distat a prudentia ciuili, continuo disclusum est ab ingenio tuo, cuius apparatus nullis humanis limitibus præscribuntur. Quæ enim est ars in
Sapien-

pietia ambitu, atque orbe constituta, quam tu non ita attigeris, ut etiam consummare potuisses videaris? Nam cum familiae tuae per continuos successores aliquid solidae atque spectatae gloriae semper additum sit: effecisti ut posteris deinceps vestris iam satisfuturum sit, si te imitari possint. Quare qui argumenta haberem multa vel oblata vel quaesita, illud nunc demum amplum ac praeclarum me consequutum existimarem, quo uterer ad significanda vestigia praeae integritatis, te vno nominato: ita in omnibus vitae partibus, officiis, consiliis, denique actionibus qui te magnanimum laudavit, etiam temperatissimum admirabitur, quem natura non tam sibi finxerit nobilissimum, fortissimum, prudentissimum, quam a Deo optimo maximo perfectum atque receptum reddiderit nobis, quibus pro exemplari debereris. Quid enim potuit exactius vel inueniri vel cogitari, quam in primaria atque adeo principe familia humanitas incomparabilis, in summa potentia aequabilis disciplina, in animo bellicosissimo exacta scientia litterarum, in corpore inuicto studium cedendi etiam victis, in tempestate turbulenta atque factionibus

C 5

discer-

discerpta cōstantissimæ iudicium pietatis?
 Qualē vero tandē dicemus virum, qui &
 ibi iubere, & temporibus imperare possit?
 nunc nuper ardente bellis Regno, atque ic-
 circo litterarum studiis per Fortunæ acer-
 bitatem obsoletis, te inter arma necessario
 maxime tempore præsentem senserunt ex-
 ercitus, Sapientiæ studia sui memorem ab-
 sentem agnouerunt: cum non animi præ-
 cipitem impetum ad militiam efferendam
 afferres, sed ardorem militarē animi com-
 positione redderes insuperabilem. Age in-
 feramus oculos in conuentus atque socie-
 tates hominum, circumspeciamus sæculum
 hoc: quæ remissiora ingenia sine compara-
 tionibus non permouentur, ex virtutum
 solitudine atque vastitate magnitudinem
 tuam contemplantur. Itaq. qui te omnium
 cogitationum mearum principem, officio-
 rum auctorem existimarem, & grauioribus
 meis studiis dignum semper arbitratus sum
 propter animi diuinitatem, & subtiliores
 lucubrationes ausus sum reponere in sinu
 tuo, in quo nunc ita fouerentur, vt. perpe-
 tuo posthac crescerent. Nam qui eas le-
 gent, haud dubito quin laborem pene in-
 mensum probent, exactissimis iudiciis ac-
 quiescant: qui non legent, maximas nihil-
 ominus

ominus fuisse putent, quæ tuo nomini consecrare ausus sim.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

IN LIBRUM DE SVBTILITATE, AD

HIERONYMVM CARDANVM

PRÆFATIO. VII.

NOMINIS tui splendor, atque magnitudo, Hieronyme Cardane, vel ignauissimum quenque poterat accendere ad obtrectationem: nisi nobis omnibus compertum esset, te tuam gloriam non cum publica vtilitate solum, sed cum singulorum quoque laude coniunctam esse voluisse. Quocirca licuit nobis procul ab omni studio contentionis otio frui, atque tranquillitate literaria, nostrosque animos tanquam in arce quadam veritatis collocatos continere, quam tu posteritati magnis operibus exædificasses. Neque enim lectissimæ decrant observationes infinitæ pene lectionis: & aderat ingenij vigor insignis ad omnium scientiarum minutissima quæque momenta consequenda. Acerrimum vero iudicium, quod ego animam Sapientiæ vocare consueui, etiam supererat. Diligenter ergo legenti mihi disceptationes tuas, in quibus

quibus de medicorum controuersis cognoscebas, veniebat in mentem, non solum debere nos hæc tibi, quæ apud veteres auctores desiderarentur: verum etiam exoptandum porro nobis esse, tum vt multo plura scriberes, tum vt quæ scripsisses, in manus nostras peruenirent. Qua in re quanta animi nostri cupiditate fuerant inflammati, tanta nos benignitate prosequuta Fortuna fuit. Ea namque de subtilitate subtilissimis vel inuentis, vel iudiciis disputasti, vt nihil in vniuersa natura præterea requiri posse videatur. Nam qui liber de Mundo Philonis circumfertur, patriis hæret narrationibus: parum admodum versatur in nostrati Philosophia. M. Tullij commentarius de Vniuersitate mutilus est iniuria temporum. Apulci similis conatus, auctoris inscitia, aut incuria deprauatus fuit. Solus ille labor, qui Aristotelis nomini attribuitur eiusmodi compendij inscriptione, sustinebat vniuersæ naturæ dignitatem, quæ humana poterat intellectione capi. At enimvero cum Philosophus ille summa fastigia delibasset, eius exemplo tu non tam imitationem instituisse, quam perinde atque propositis gloriæ præmiis cum ipsius diligentia ac magnitudine certare visus es.

sus es. Hos equidem libros ingentis laboris, variæ doctrinæ, summi ingenii plenissimos cum animaduertissem, in eam adductus sum opinionem, ut mihi iam paucissimarum rerum cognitionem superesse sperarem. Tandem vero cum nactus locum, ubi dicis aliquem aliquando exoriturum, qui materiam ipsam hanc fusius tractet, tibi que fore gratissimum, id si vlllo vnquam tempore contigisset: sane vero qui antea tot scientiarum cumulum, quo cæteros mortales anteis, in te admirarer, hanc tuam æquanimitem, qua te ipsum superabas, ad affectum quempiam diuinum referebam. Felicissimi fuerat hominis, attigisse metam vltimam iudiciorum nostrorum: at tibi ipsi tanto Philosopho vel solos antepondere conatus aliorum, non nisi certæ fuit diuinitatis. Hunc ego arbitror esse habitum illum, quem Sapientiæ nostræ dux Aristoteles extra supraque omnium ambitum virtutum in Heroicis animis statuebat. Quare dum hæc stupidus, atq. alia tua circumspicio, dulcedine quadam nescio an deceptus, certe captus sum imitandi tui: quem ad eiusmodi fastigium non nisi multarum artium, ac maximarum virtutum antegressione euectum esse iudicabam.

bam.

bam. Igitur auidius horum librorum sectione repetita, nihil in rebus mancum, nihil in oratione superfluum occurrebat. Arbitrabar tamen breuitatem illam, qua in utroque Aristotelem repræsentas, non tam egere præsidio propter se, quam parere cupiditatem aliis auxilii petendi ad intellectionem. Mihi vero præter cæteros, qui ante hac meliorem ætatem inter arma & temere & frustra, & misere prodigissem, nunc seræ eruditionis rudimentum, nouitatem meam trepidatione quadam minus liberali, sed non impudenti, & sui conscia profiterer. Ut enim quæque maxime præclara, ita diligentissima egere disquisitione visa sunt. Paulatim ergo cum meipsum multis locorum difficultatibus obtulissem: (arridebat enim aditus rerum varietate, qui sese facilem dare nobis per initia videbatur) ea me in loca indui, vnde pedem referre non liceret. Creuit ibi tamen simul animus cum periculis: subiitque indefessum opera multa, atque laboriosa. In qua minus tempestiua imprudentia impulsus sese sui conscia imbecillitas reuocauit: Sapientiæ studium perpulit, ut ad calcem vsque deducere obstinate. Quod studium in partes quidem varias sæpenu-
mero

mero scindebatur adeo, ut iam & pueret
audaciæ, & tæderet laborum, & pœniteret
progressionis: quoad me confirmauit hu-
manitatis tuæ recordatio: unde me ipsum
adigerem ad hoc genus Exercitationum,
in quo circa res alias, & plurimas, & maxi-
mas diu multumq. versatus eram. Ut quæ
ad acuendos animos nostros vel ultro omi-
feras, vel consulto innouaras, vicissim ti-
bi proponeremus, vel tanquam supplemē-
ta recensenda, vel quasi publico in certa-
mine perpendēda. Non enim contradicen-
di, aut contendendi ambitione motus, sed
communi omnibus studiosis iure excita-
tus, ea protuli coram te maximo omnium
consensu literarum dictatore iudicanda:
quæ non nisi tua opera nobis esse plana
possent. Qamobrem qui videas hæc quasi
fese dedere in clientelam tuam, spero haud
committes, ut vel animi nostri candorem
negligas, vel contemnas nouitatem. Sed
iam nos exercere incipiamus.

I N

IN LIBROS DE PLANTIS

FALSO ARISTOTELI ATTRIBVTOS,

*prafatio, ad Gabrielem Minutium**Præfectum Prætura Rute-**norum. VIII.*

MYLT A versantur in opinione hominum, Gabriel Minuti, quorum partim obscura sunt propter excellentiam nobilitatis, cuius fulgori comparatus intellectus pene tenebrosus est: alia contra latent nos propter exiguitatem naturæ suæ, quæ nullam pene sui speciem creare possunt in animis nostris. Illorum exemplum capiendum est ab iis substantiis, quæ nullis commixtæ materiis longinquæ sunt a sensibus humanis. Idea vero materiæ primæ nullis æque pictæ accidentibus a mortalium cognitione tam longe sita est, vix vt olim cognita vnus Aristotelis cultu sera ceperit incrementa: quæ haud scio, an etiam nunc adepta sint vltimam perfectionem. Atque horum quidem natura talis fuit. Ea vero philosophiæ pars, quæ plantarum atque animalium complectitur explicationem, cum per se esset difficilis, quod variis diffinitas res terrarum spatiis simul cum populorum mutatione, quæ quotidie pene contingit,

tingit, necesse fuit etiam nomina commutare: tum est facta morosior, ne dicam odiosa, vel priscorum ignauia, vel posteriorum negligentia simul & temeritate. Illi enim, quæ sua tempestate pro cognitis habebant, describere aggressi, tanquam de æternis atque incorruptibilibus agerent, pauca sæpe, non raro nulla signa apposuerunt, quibus a successoribus recognoscerentur. Hi ad primam quanque vel leuissimam interdum notam certas digesserunt ignotarum formarum classes, alienis suppositis, atque etiam contrariis aliquando: adeo ut nocentissima venena quoque vice salubrium medicamentorum inuenerint impudenter. Nonnulli dum nihil non scisse videri volunt, aggestis in vnum vere chaos, atque indecore coagmentatis omnibus, eam tentarunt molitionem, quæ importuna opulentia sua facile ostentaret inopiam. Contra horum odio exacerbati ij, quos vel metus culpæ, vel imbecillitatis conscientia, vel prouinciæ perplexitas absterrebat, vniuersum consilium quod ad id negotij spectabat ita putarunt abiiciendum, ut summam scientiam in ea statuerent securitate, quæ per alieni regni contemptum suæ magnitudinis faceret opinionem

D

nionem

nionem. Neque horum longe a primis seculis exempla sunt petenda. etiamnum hodie viget vtrique factio : & ea quæ tribus herbulis , ac potius tribus verbulis populariter , atque etiam seditiose iubet , vt a se nobis satis fieri posse censeamus : & ea , quæ nisi Germanicas herbas quoque pro Syris atque Africanis subdat , vniuersam operam nostram perditam ducat in re medicamentaria. Quorum , Minuti , velitationes haud tam ex mea recensione cognoscens , quam ex tuo iudicio perpendens (quanuis iussu regio & armis te oportet tueri præturam tuam , & iudiciis publicis eius omnes ordines in officio continere) mecum tamen mirari sæpe solitus es. Neque vero extrema hæc abs te probari , scilicet vel ambitionem satagendi , vel ignauos fastuososq. contemtus , sed vtrosque decere temperari horum desidia viuidioribus disquisitionibus , illorum præcipites cupiditates metis iis , quibus humanorum commodorum ratio præscriberetur. Ad cuius tam prudentis sententiæ confirmationem addebam ea , quæ nullis obiectionibus labefactari posse viderentur. Nam tametsi vnā quampiam ad ægritudinem profligandam vnius plantæ speciem posse facere scriptum est : tamen

men cum in Natura nihil esse frustra fa-
teamur, & sub eodem genere proxi-
ma facie, ac viribus, plures certis factis
periculis exploratæ sint: tum sæpenume-
ro, quæ ita conueniunt in illo ambitu simi-
litudinis, inter se priuatis facultatibus
dissimiles reperiuntur: non ab re factum
videtur, si ab iis, qui & scientiæ nomen,
& sapientiæ opinionem sunt consequuti,
receptæ atq. adiunctæ sint ad illam primo
cognitam: hæ quoque aliæ, quæ postea sese
vel obtulerunt casu, vel ab aliis iudicatæ
dicerentur. Quocirca sæpe contigit, vt
quas priorum vicarias putabamus, inuentæ
multis, variis, exquisitis experimentis vti-
liores illis, reponi mererentur in prima
commendatione. Ne nunc depugnemus
illud, omnino id pene in omnibus euenire,
vt secundaria ope hac addatur protagoni-
stis (vt ita dicam) illis aliquid supplementi,
quod sine controuersia desideretur. Ita e
contrario. Quia nequaquam congiarium
damus, sed vt veteres Latini loquebantur,
præbia modicis haustibus: efficacissima
quæque feligenda sunt ab ignauioribus,
atque ad nostram operam tam feliciter,
quam prudenter transferenda. Qua mo-
deratione fiet, vt etiam nescisse quædam,

D 2

non

non sit flagitio ascribendum. Plerunque enim a Natura id elaboratum est, ut quando nō sit ad manus quod in vltima Æthiopia suis illa indigenis apparauit: non negarit communis vtriusque loci parens in tua regione quædam, ut lenissime dicam, minime negligenda. Quanquam hæc pro aliis potius, quam mea causa dixisse videri possum: qui iam tot annos ita versatus in cognitione stirpium, ut meipsum euerterim, nondum etiam vel in aliorum inuentis, vel in meis iudiciis acquiescam. Cæterum quemadmodum in theoria cupidus sumus, atque etiam haud parum iniqui nobis ipsis: ita in officiis quotidianis tale sequimur temperamentum; ut si modestia prudentiaque sola curatio perfici queat, nemo videatur in prouinciis capescendis cautior, nemo in absoluendis felicior. Atque ipsas quidem historias nostras nondum audemus publice profiteri, propter eas causas quas alias dixi tibi. In Theophrasti vero libros omnes a nobis & versos & sectos alio modo, quam quo perperam digesti circum ferebantur, commentarios iam pridem absolutos propediem edituri sumus. Interea vero hosce, qui Aristotelis nomine proscripti sunt hactenus, cum iam operariorum manus

nus poscant, tibi mitto muneri; ut de quibus per huius anni (quod meminisse potes) initia inter vos a Baiulio disputatum sit, cognoscas: an integra serenaque maneat inmutata nebulosaque ætate memoria, cuius in ætate meliore fueras admirator. Quod si quid exciderit (vereor enim) fortasse mihi: te illa tua, quam a Natura larga, ut aiunt, ut ego solco, etiam utraque manu datam, iurisprudentiæ exercitiis, humanioris literaturæ cultu, philosophicæ ac medicæ theoriæ cognitione, diuinæ scientiæ præceptis cumulatissimam fecisti, castigare, demere, addere quantum desit, atque mihi innumeris occupato negotiis, familiaribus, civilibus, literariis, ignoscere non pigebit.

PRÆFATIO.

* * *

POSTEA QUAM ita meo fato comparatum fuit, ut priscis exspoliatus ornamentis nouam splendoris fortunam quærere coactus sim; qualem gloriam ex maiorum meorum monumentis sperare decuisset, talem meis auspiciis atque ærumnis propositam esse animaduvertebam. Ut enim verendum fuisset mihi ne quid degenerando amitte-

D 3

rem

rem nobilitatis, ita nunc timendum esse ne
per socordiam atque ignauiam expetito de-
cori defuisse videar. Nam quemadmodum
præclare mecum actum fuisse censeretur,
si veteris imperii magnitudo ad me quoq.
peruenisset, sic beatus contigisse sperem, si
per me ipsum alterius regni nouam possim
condere maiestatem, ut non tam ego per
illos aliquando viguisse, quam in me illi
perpetuo victuri videantur. Hæc hunc ad
modum cum perpetuis consiliis die noctu-
que in animo meo cogitarem, non hanc
vulgarem studiorum rationem ineundam
putavi mihi, qua plerique hominum alie-
nis transcribendis, atque partim inmutan-
dis, partim recitandis, vel aliorum gloriam
in suam transmouent, vel in aliena marce-
scere propriam sinunt. Sed cum sapientiæ
agnoscere partes duas, alteram cōdendi, quæ
ad inuentionem pertineret, alteram perficiendi
quæ ad iudicium referretur: ut illam iam tot
sæculis atq. ætatibus tum occupatam tum
exhaustam videbam, hanc alteram cum pau-
cis elegi mihi, in qua sublimioris animi, quo
ad fieri posset & liceret acumen exercerem.
Ac tamen in multis parum ex sententia atq.
pro meritis cesserat mihi cum occupatissimo
omnium pene homini alii inchoatas, alii per-
fectas

fectas a me materias vel maturis, vel etiam præcipitatis præripuerint editionibus, tamen quod reliquum factum fuit nobis, maiore animi contentione & suscipiendum & conficiendum existimaui. Maximam Auicennæ partem ex Arabicis literis longe emendatiorem transtuleram. Anteuertere viri docti & boni laboribus nostris. Gaudisus sum animum enim meum ab illis qui hoc idem elaborassent iam probatum videbam: eruditionem vero non improbatam, cum ita conuenirent interpretationes nostræ, vt etiam sit aliquid præterea quod dicamus. Aggressus fueram similem operam in diuinis rebus, qualem posuit Eugubinus in libris suis de perenni Philosophia, Diuinus ipse vir, & verarum literarum facile princeps. Edidit, nihil mihi potuit esse iudundius. In me enim vno vigere impetum tot præclarorum virorum contemplando, mirificam voluptatem capiebam iudicii nostri tanquam non ignaui. Iam vero vir diligentissimus Ruellius stirpes suas cum extulit in lucem quid facerem? Tertius ac vicesimus nunc agitur annus vno alteroue excepto, qui propter bella intermissi sunt, cum me variæ ac diuersæ huc atque illuc volitantem exceperunt cu-

ræ, quo mihi hortorum notiones aperien-
 tur. nullus adhuc prodierat labor præter
 vnum Hermolai collarium opulentum il-
 lud quidem, differtum tum diligentia tum
 eruditione, ex quo tamen id quod quæri-
 mus, quam perexiguum haurire licet, vi-
 des. Præceptor meus Leonicens perquam
 pauca excogitarat. Cum ego interea meo
 Marte ea constitui, quæ aliorum superuen-
 tu, neque augeri, neque labefactari potue-
 re. Atque hæc quidem quemadmodum
 historiæ modo digesta sunt, an edi merean-
 tur, de ea re quid statuerint amici, in eorum
 potestate me futurum spondeo. Quæ vero
 in disputationis acie disposita sunt, non
 committam vt cuiuspiam aut audacia aut
 fortuna præueniri potuisse videantur. Ete-
 nim quæ in Theophrasti libros commenti-
 sumus, neque cum illis quicquam commu-
 ne habent, & multa etiam in controuersis
 non vulgaribus agitata. Quæ vero in iis
 Plantarum elaborauimus, qui Aristotelis
 nomine circumferebantur, adeo abhorrent
 a popularibus narrationibus, vt plus peri-
 culi quam laudis adiisse verear. Quot enim
 in causis, quibus cum hominibus res mihi
 fuerit, satis patet. A quorum placitis cum
 non fuerit tuta veritas, cur eorum placita
 a no-

a nostris cōsiliis tuta esse mereantur. Sum-
 mum enim bonum veritas est, quam qui
 præter studia partium atque factionum aut
 fortiter foueant, aut diligenter inuestigent,
 & mecum faciant, & de Deo opt. max. soli
 bene sentire intelligantur.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

PRÆFATIO IN EXERCITATIONES

IN THESAURVM. X.

CVM Vasate rediēns in citeriorē Vasco-
 niam me contulissēm, neque liceret
 in tribus traiectione militum occupatis flu-
 uium transmittere, & viderē nequaquam
 tuto ibi me pernoctare posse, nactus initium
 noctis satis luculentum, decreui ad Paradi-
 si religiosum collegium diuertere. Quod
 ut facerem, tum temporis ob loci propin-
 quitatē, tū hospitii commoditas propter
 familiaritatem facile persuadebant. Eius
 enim septi sanctitas in virginibus, erudi-
 tio in viris, mira mei obseruantia in om-
 nibus effecerunt: ut veteris necessitudinis
 memoriam nouorum frequentia officio-
 rum renouare perpetuo contendam. Quip-
 pe sola hæc familia, ad quam libens acce-
 do, si quid eis accidit quod operæ meæ

D 5

vsum

vsum postulet, alioqui vel immanibus pro-
 positis præmiis non solum a longinquis,
 sed etiam a proximis Regulis frustra inui-
 tatus. Utuntur enim Cælo incommodiore,
 atque iccirco minus secunda valetudine.
 Quippe inter Albinionem fluuium & Ga-
 rumnam siti excipiunt auras crassiusculas
 e depressis campis, quæ & diutius adhæ-
 rescunt, & sero Solis vi discutiuntur. Nam
 venti non tam perflant eas regiones, quam
 afflant, adducta frequentius nebula, quam
 diducta. Duo quoque illi serenifici a Poetis
 appellati aut perrarissime spirant, aut non
 sine magno regionis damno spirant. Sane
 & cæterarum arborum flores aquilone de-
 cutiuntur, vnde ei nomen a rusticis: eum
 namque prunorum vocant liguritorem. At
 Septentrio etiam vinearum prima quæque
 germina interficit. Subsolanus nucamen-
 torum ne spem quidem relinquit. Vultur-
 nus cum ante canem tam sæuus est, vt
 vindemias vrat, tum hiemes ipsas sæpe-
 numero facit æstuosas. Hinc angina, late-
 ra, lippitudines, surditates, grauedines, ar-
 ticuli, tabes. vix decimus quisq. alio mor-
 bo interit. Africum vix sentiunt, Austrum
 etiam spissius. Sed ille Fauonius, qui Gra-
 corum poetarum suis laudibus exhausti
 spiri-

spiritus, adeo violentus est, ut non nisi cum procellis ac tempestatibus prodeat e Pyrenæis. Corum vero quonam alio, quam Tyranni nomine, appellem nescio. Ita modo repentinis imbribus ex Cantabrico & Britannico haustus obruit nec opinantes, modo diuturnis calamitatibus additis infestas similes atque æquales diebus noctes frustra expectatas serenitates populatur. Ad Paradisum igitur cum venissem, & coena paulo frugalior Antistiti videretur, nescio quid in aurem puero. Interea more nostro scita quædam nec vulgata inter nos humilem apparatus splendidior efficiebant. Ecce puer cum aue tosta & condimentis. ea iuniori cuidam, quem ego inter Parisiorum pluteos educatum nouis semper aut quaestionibus aut sententiis vellicare solitus fueram. Hic ille ad me respiciens. Et hoc inquit, Cæsar, de nobis habetis vos Latini. Becacia namque a rostro vetusta voce nostrati. qua vos uti necesse est, qui nullam domi habetis. Quid comminisceris aut cunctaris, cuius mos est rogantes responsionibus anteuertere? O, inquam, iuuenis optime, morem istum stolidis relinquamus. Nam sane mihi ignotus est. Quod non temere respondi, in causa est ingenii tarditas,

tas,

tas, atque eruditio fera. Sed ad auem mox. Non enim metuo, quin auolet iam. Tua verba quaeso tribus verbulis consideremus. Quid tu tandem? Tam accuratae tam Latinae orationis auctor quare teipsum a Latinis segregasti? An ignoras linguam vestram, qua nunc vtimini, Latinae linguae abortum esse, quemadmodum & Italicam & Hispanicam? Materia nanque e Latio est, forma deprauata, infarctis aspirationibus, distortis vocalium sonis ad deformes diphthongos: adeo ut ne nunc quidem quibus elementis scribatis inter vos constet. Quanto purius suam Suiceri, qui nullam diphthongum norunt. Ad haec accentus ac quantitates adulteratae, deuoratae consonantes in pronuntiatione; in qua si est intellectio, cur non erit idem ius etiam in scriptura, quae illis careat quibus & vox? De flexionibus nihil dico. propius enim ad Germanicum accedunt sonum, unde Franci ducunt originem. Age sane si ad victus quippiam vel ad arma necessarium petatis, quarum duarum rerum felicissimarum perquam estis studiosi, Latine poscendum est. Piscis, caro, panis, vinum, spatha, scutum, lancea, caballus, coriacea. sic enim a Corio, quemadmodum illi a Loris Loricam. Nam quod

quod a Græcis quidam infani deducant vos propter Druidas, risum sæpe commo-
runt acutioribus iudiciis inconsiderati. No-
men quidem Græcum est, neutiquam in
Gallia natum, sed huc e Græcia simul cum
cæremoniis importatum. Nam vnde, qua,
quamobrem Græci huc? Quis hoc prodi-
dit? An cum Phocenses ad prouinciæ la-
tera appulere, excepti sunt tanquam ab affi-
nibus & cognatis? An, vt superbe loquitur
Strabo, inter barbaros fato primum, mox
etiam iustitia ac legibus polluere? libet exi-
stimare, vt quemadmodum a Græcis leges,
ab Ethruscis auguria Romani, sic ab illis
vos mores, sacra, leges acceperitis. quam
auctoritatem cum perpetuo apud se esse
vellent, & Græce omnia & sine libris ne
manarent in vulgus indixisse. Hoc enim
habet gens ista superstitiosa vt nostram ser-
uitutem strenuis imperiis premant. Id
quod etiam de Romanis Pontificibus ve-
rustis memoriæ proditum est. Quorum
peruersos animos Cn. Flavius publicatis in-
stitutis non tam correxit quam subuertit.
Nam quæ vocabulorum quorundam Græ-
corum etiam nunc extant vestigia, nun-
quam facient vt etiam Germani a Græcis
ducant originem, quorum vocibus etiam-
num

num vtuntur vulgo: Potes enim *Lauffen*
 ὡς δὲ τὸ λαφᾶν deducere, potes etiam ὡς δὲ
 τὴν ἑρᾶν, *Mecer* ὡς δὲ ἡ μάχαιρα, *cus* cui
 κῦσον με. Sed & Sclauī habent *baba*, quā
 τὴν ὥπαισ famellam significant. Habes & Pu-
 nicum apud Romanos, Aue dixere nam-
 que ipsi Auo. Et a Syris Mare, illi nanque
 Marat, aliaque multa, quæ ne pariant
 ostentationis suspitionem, prætereo. De te
 vero quid audio, cum sic loqueris: Hoc
 quoque a nobis sumpstis vos. Quasi vero
 alia sumpserimus quibus indigeamus. Nam
 tu cum Becaciam cogitabas, cum posses
 Gesa obicere, cæteruam, ambactos, alau-
 dam, putares te afferre fortasse ὑποδου-
 ηγμένηα aut παρέγχυμα, aut Entelechiam, aut
 σῆν vestris carere possent sapientes: ac sibi
 fingere potius, quam nobiscum balbutire.
 Hæc tanquam probata recepere. Alia vero
 ex gentibus facile admittimus, Acinaces,
 Sarissas. Etiam in Aniani Historia Gallica
 legimus, habent Franciscani securis genus
 a Francis appellatum. Itaque eam quoque
 vocem, si Clodouæi vitam scriberem, po-
 nere non grauarer. Sic Meddix, Suffens,
 sic Mastruca, Mystax, Saraballa, & alia
 eiusmodi in Latium cum suis gentibus ve-
 nere. Hæc sunt cordatissime Iuuenis, quæ
 me

me faciebant cunctabundum, ne tu, quæ non omnes vellent, audires, qui ea, quæ bonis viris stomachum facere poterant, pronunciaſſes. Nunc ad auem redeo, nam ubi refrixit inſuauior eſt. Cumque allatæ eſſent prunæ, vt embammata priſtinam acciperent gratiam, Præfectus, hoc agamus, inquit, Cæſar, vt rem hic inueniamus, mox nomen inter Græcos aut Latinos tua opera inuenturi. Vtrumque, inquam, Pater, apud te præſtari æque ſimul poteſt. Tum ad Iuuenem conuerſus, ſcis, inquam, doctiſſime hanc a Latinis Merulam appellatam: quæ ad verba cū omnes os, ille etiam cachinnum ſuſtulſſet: Sane, inquit, vt Ficedula. Sic enim Heluetius ille tuus Medi Collega, qui ſe Allobroga haberi mauult, contendebat etiam apud Plinium nominari. Cuius quidem auctoris ne primum quidem librorum verbum olfecifſe videtur. Mitte illum, inquam, Nam quod dixi tute conſitebere. Aſſa hæc eſt? annuit, & Merulam Varro ait dictam quia ſola volet? Quid tum poſtea? Aſſam vocem agnoſcebant priſci ſolam & ſine cantu? Merula igitur & Aſſa idem erit. Hic cum omnes arriſſent. Caue igitur, ne Arragenem putes, id quod ciuis quidam tuus medicus faciebat.

ciebat. Attageni quidem similes pennæ ab Aristotele indicantur, & Scolopax ab eo dicitur. Theodorus Italorum errorem, ut in aliis, sequutus Gallinaginem vocat, quam vltior Italia Gallinaciam, Taurini quare Bezuellam, non quo nomine vos, appellant, sciunt, qui eiusmodi vocem in ore faminarum ibi turpem norunt. Errorem, inquam, propterea quod cum Gallinaceo genere nihil præter genus summum auium commune habet: non carnes, non formam, non mores, non vocem, non saporem. Potius Attagenem sic vocarent, cuius vox quam maxime ad Gallinarum crociturum accedit, atque iccirco a vobis Gelinota, qui apud nos & provinciales Francolinus; non ex Ionia petendus, ut parum curiose veteres Plinius & Horatius, sed passim in Belgio. In agro Vicetino, qui adiacet montibus nostris & Tauriscis, in occidentali provinciae tractu ad Pyreneum non insequuntur. Hæc cum dixissem ac tacerem, cōuersus ad Iuuenem Antistes: Ignem, inquit, fumo tuo suscitasti, vnde lux hæc effulserit. Sed quæso huc Thesaurum. Tū ille ingentem librum tanquam Sibyllinum attulit, vnde oraculum contra me peteret. * * *

* *Reliqua desiderantur.*

IULIVS

65
IVLIUS CÆRAR. SCALIGER

BRIANDO VALLEÆ REGIO

in Senatu Burdegaliensi Consiliario.

S.D. XI.

Si ii, qui scita gentium moresque popu-
lorum, dicta ac facta memoratu digna li-
terarū monumentis prodidissent, magnam
sunt adepti laudem, propterea quod in
splendore orationis non fabularum quæsis-
sent amœnitatem, sed rerum gestarum me-
moriā complexi essent: quanto illi maio-
ribus digni præmiis, Briande Vallea, videan-
tur, qui naturæ conatus, effectiones, facto-
rum ipsorum consilia posteritati intelligen-
da proposuere? Ac fuit olim quoddam ho-
minum genus, qui sese sapientiæ nomine
conspicuos circumferrent. Ii si tales tanti-
que erant, debuerant sane diuinitatem il-
lam ita profiteri, ut ne obliuiscerentur hu-
manitatem. Nam cum pusilla nescio quæ
naturæ rudimenta procul obscuro in reces-
su quasi quodā intuiti essent, voluere qui-
dem credi tum ea tum alia multo potiora
scisse: alios autem eadem scire noluere.
Ita integumentis quibusdam atque inuo-
lucris offudere tenebras ob eorum ocu-
los, qui propter istam ipsam sapientiam
E celeberr-

celeberrima illorum consulerent oracula. Pessimum vero, atque imprimis inhumanum facinus, meritoq. ab illis animaduertendum: quippe qui miraculo sese malent esse nobis propter inscitiam nostram, quam delere possent, neque vellent: quam propter scientiam, quam communicare deberent, obnoxios ac deuinctos. Quod si vnum illud tam frequens iactent perfugium, sensa hæc sua mirifica dictis ambiguis atque cæcis consulto obscurasse, nequid istorum sacrorum vulgo aperiretur: nonne humanius futurum fuisse intelligant, si eidem vulgo adimant opera sua id, propter quod tantos Thesauros latere ipsum voluere? Nam quamobrem nos prophanos vocent illi, quos diuinos facere poterant: nisi plus inuidiæ dissimularent, quam simulant sapientiæ? Hoc monstrorum commentum potius quam hominum institutum, cum te virum, Vallea, & animo sapientissimum, & officiis humanissimum diuino consilio semper destitutum esse intelligerem: qui noctes atque dies re idem præstares, quod verbo profitebare, enarrando Iura vetera, adorando noua, cælesti prudentia omnia ea perficiendo, quæ vel ad vniuersi orbis constitutionem

stitutionem satis esse viderentur: compul-
sus sum tantis tuis in rem civilem simul at-
que literariam meritis, multis operis at-
que laboribus inexhaustis adumbrare in
me istam tuam sapientiam: quam qui ad-
miramur, etiam debemus imitari. Neque
enim si tu in oculis nostris es, propterea
quicquam tibi fit accessionis ex admiratio-
ne nostra, qui tibi ipse præmium solus esse
potes. Sed nitidiores esse debemus nos
splendore virtutum tuarum, quibus animi
nostri illustrentur. Itaque tui exemplo cum
magnum numerum commentationum
absoluisssem, atque inter has Aristotelis li-
bros omnes, qui ad animalium naturam
pertinent, Latinos fecissem, multa q. diffi-
cilia intellectu, obscura ad explicandum
animaduertissem: nolui alieno in apparatu
delicate conquirere. Adieci igitur ani-
mum, audaciusne an operosius, sane ne-
scio, ad id enarrationum genus, quibus ma-
ximum nominis mei periculum adiri ne-
cesse fuit. Etenim qui interpretati tantum
sunt libros, eorum labor aperte multus,
atque e labore certæ laudis spes proficisci
consuevit. Quodque magna eorum pars
ne sperare quidem ausa esset, videntur non
nescisse ea, quæ alieno licet ore loqueren-

tur. Ego vero, qui me totum ad studio-
rum non utilitatem solum componerem,
sed ad voluntatem quoque proiecissem:
malui eo in metu esse, qui ancipitem glo-
riæ attributionem minitaretur mihi: quam
in ea ignavia consensescere, quæ mihi face-
ret opinionem sapientis. Quare unum li-
brum reliquum, quem decimum inscripse-
runt historiæ animalium, cum propter
obscuritatem dictionis per se difficilem,
tum ob vetustatem corruptum atque inac-
cessum, ac propterea a Diuino alioqui viro
Theodoro Gaza omissum, non solum
quod plus satis esse poterat, Latinum feci:
sed etiam multis maximisque laboribus, ut
spero, luculentum. Ad quod commenta-
tionum genus cum tui, uti dicebam, imita-
tione animum appulissim, tibi quoque una
cum aliis, quæ tibi dono dedi, hunc etiam
librum & deberi volui & persolui: ut cuius
in fide atque auctoritate ciuilis dignitatis
meæ status situs esset, in eius quoque præ-
sidio laus ac gloria rei literariæ esset consti-
tuta.

IULIUS

69
IVLIUS CÆSAR SCALIGER

GOTOFRIDO CAUMONTIO

S.P. XII.

NON, meo fato, Gotofride Caumonti, videri tibi possim deductus ad naturæ contemplationem, cuius ingenium, atque liberalior institutio prima potuit persuadere mihi, caussarum, quibus tamdiu insudavimus, morosissimas perplexitates cūamiorum literarum studiis fuisse commutandas. Cæterum non tā vocib. tuis, quam tacito iudicio castigatus, omissis popularis auræ ineptissimis illecebris, ad ea studia meipsum reuocaui, quæ neq. tum omitta oportuit, cū me cōtuli ad agitati bellorum procellis animi laxationem, & temere suo intermissa tempore, melioribus consiliis hoc etiam alienissimo renouari debueret. Aggressus igitur caussarum, quæ longe omnibus rebus est anteferenda, cognitionem, neque deterritus difficultate, neque gloriæ stimulis incitatus, sed ut & mihi viuerem aliquando, & hæc tam sanctæ vitæ tam modestæ te cui totam ipsam debeo, participem facerem: non ita multa reliqui in natura rerum, quæ non resolverentur ad prima principia sua. Quamobrem a subterra-

E 3

ncis

70 I V L I I C Æ S A R. S C A L.
neis incipiens, deduxi operam meam ad
Theophrasti commentarios, qui de causis
plantarum inscribuntur, inde ad Aristotelis
libros, qui de causis partium cognoscunt in
animalibus, cum quibus vniuersum iudi-
cium Galeni coniunximus, eisque omni-
bus nostrum more nostro accommodaui-
mus. Ab his coegimus omnes in ordinem
causas, quæ cuique parti naturæ debe-
bantur, simul Arist. & Alexandri, quibus
de nostris & exactam cognitionem & no-
uam addidimus magnum numerum qua-
stionum: postremo quatuor libros de causis
in summa vniuersitatis contemplatione,
tanto labore atque usu disputationis, vt
anno sextodecimo vix tantulum opus sit
absolutum. Nunc enim vt ad Theoph.
rerum simul cum Theodoro * *.

Reliqua desiderantur.

I V L I V S C Æ S A R S C A L I G E R
A D D I A M C A T H A R I N A M M E D I C E A M
A V G V S T A M F R A N C O R V M R E G I N A M

*Prefatio in * * * nomine amici XIII.*

E T antea incensus eram eruditorum ho-
minum sermonibus, de quibus audie-
ram,

ram, quam a te essent humaniter excepti:
& commotus veteri fama, qua Medicea
in familia honos constitit semper literis: &
eam quoque sponte prius dabam operam:
eo accedebat hortator frequentissimus
Godofredus Calmontius, vt tibi horum
studiorum amantissimæ, nescio quid e ve-
teri philosophia depromptum offerrem. Sed
quando pudore quodam subrustico adhuc
deterritus sum, cur hoc potissimum tem-
pore hæc aggressus sim, paucis expromam.
Quo primum tempore, nobilissima Regi-
na, ciuilibus auspiciis a me institutum fuit,
vt ad naturæ scita per gentium atque po-
pulorum prudentiam, quandam mihi viam
communirem: perspexi splendorem Regni
vestri diuinitus constitutum ciuili quoque
sapientia temperari. Obseruaui vos Regi-
nas, quas Deorum immortalium fatu or-
tas, vetus est opinio, quarum & voluntas
sacrosancta, & nomen venerabile in terris
habetur, omnia vestra consilio, omnium
cogitationum rationes ad vestrorum po-
pulorum commoda dirigere, emererique
eorum officiosas functiones non tam po-
testate, quam summam nacti estis, quam
sapientia, quæ vos Deo optimo maximo si-
miles reddit. Cuius specimen illud immen-

sum atque sempiternum, cum rebus gerendis, tum reliqua vitæ perfectione præberetis. Sæpe igitur, ac multum hoc reputanti mihi veniebat in mentem, ita me esse comparandum, ut virtutis vestræ imitatione eius fierem particeps sapientiæ, quæ in principibus moderatoribusque maximarum urbium splendescere consueuisset, eorum præsertim, qui philosophiæ sacra studia a Reipublicæ gubernaculis auocanda nunquam sibi putauerunt. Quare cum in eorum cælestem illam memoriam intuebar, equidem incredibili desiderio incendebar ad parem operam ciuibus meis nauandam. Hanc igitur animi mei propensionem cum aut ætas, aut propositæ gloriæ spes in partes distraxisset, vnus ille finis mihi visus est dignus, in quem vires meas intendere conarer, si omissis aliis vitæ officiis partim non necessariis, partim periculosis, admouerem animum ad Iurisprudentiam, atque in hanc demum laudem incumberem. Cum enim omnium pene scientiarum regiones, limitesque id vnum præscribant nobis, ut ii, qui illas Deorum immortalium beneficio adepti sunt, meliores fiant atque augustiores, tum esse illa præclara merito

merito ac vere diuina videtur, cuius præsidio & tute per te sapias, & alios errantes cohibeas, dubitantes confirmes, sua cuique aut possidenti serues, aut opem imploranti reddas. Hanc prouinciam cum assiduis operibus, atque equidem laboriosis, ad perfectionem meam destinassem, incredibile dictu est, quantis impedimētis tantæ laudis cursus retardatus sit. Qui enim a sapientibus illis viris didiceram, minimam partem quandam veteris Philosophiæ Iurisprudentiam hanc nostram esse: hoc quoque rebar æquum esse, integram illam & suis numeris constantem virtutis indagatricem, legum magistram Philosophiam, cuius a primis temporibus ætatis nostræ amore flagrauimus, huic studio adiungere. Quo factum est, vt cum ab iis, qui antea hisce in Iurisprudentiæ studiis elaborauere, hoc desiderarem, tum vero mirarer, quid id rei esset, quod illos a tam præclaræ laudis propositis præmiis auertisset. Ego itaque, nobilissima Regina, qui omnibus numeris absolutam Iurisprudentiam a maioribus nostris posteritati traditam intelligerem, Philosophiæ studium quonam animo contempsissem? Ita factum, vt si quæ succisua tempora incur-

E 5

rerint

aerint in hanc studiorum rationem, ea ne-
 que perire passus sum : & ea, quibus accidit
 ut plus otio abundarem quam vellem, tra-
 duxerim ad hoc omne studium. Atque
 equidem cum a prima ætate summæ ve-
 teris huius Philosophiæ studiosus fuerim,
 ac quæ summo studio a veteribus scripta
 sunt perlegerim, sedulo dans operam,
 ne philosophicos libros M. Tullii, qui-
 bus admodum delectabar, minus intelli-
 gerem. Tamen ita hodie hoc studium in-
 grauescit, habeamus ut admodum nihil, in
 quo libentius acquiescamus : credo &
 annorum progressu ad usum rerum, & hac
 labe temporum, qua ita prostrata atque
 perculsa diuinarum atque humanarum
 sanctissima iacet sapientia prædicetur ut
 ab omnibus ostentandi credo gratia, a
 paucis intelligatur. Ego vero illam ut ade-
 ptus viderer, quod nullus non hodie iacti-
 tat, nunquam operam dedi. Id vero labora-
 ui, in illamque curam sedulo incubui, ut
 intelligerem de ea veterum sententias, qua-
 rum passim reliquias habemus in M. Tul-
 lii Philosophicis libris. Neque vero vnius
 ac alterius, qui hodie extant : at eorum
 etiam, qui iniuria temporum exciderunt,
 placita pernoscenta mihi putavi. Qua in re
 prin-

principem ad ingrediendam rationem horum studiorum e veteribus vnum Plutarchum Charoneum proferre possum: cuius libro hoc in Coloten scripto plenæ argutiarum sententiæ leguntur. Alterum autem eiusdem argumenti cum tibi placuisse intellexissem, nefas esse putavi non hunc sub tui nominis titulo passim legi. Qui si tibi minus disertus videtur, vel ipsi id Plutarcho adscribas licebit, qui sibi olim Latinum sermonem minus ex animi sententia fluxisse scribit: vel subtilitati operis, corruptoque codici, & lacero multis locis, lacunisque referto: vel ipsi Calmontio politissimo homini, qui sacras Musas dum minus tardas esse vult, soluitque legibus Quintilij Horatiani, Martium nescio quid spirans cum Neoptolemo philosophandum quidem sibi putat, sed paucis, qui me adeo festinanter compulit ad hunc tibi offerendum prius ut pene ad calcem, dum illius voluntati pareo, venisse, quam ex carceribus promouisse me viderim. Hic autem labor meus si serius ad te peruenerit, quam tu pro vetere tua in literatos beneuolentia merebare, est humanitatis tuæ æqui boni consulere. Nunquam enim parum me tibi officiosum visum iri putavi, qui non
conti-

76 IVLII CÆSAR. SCAL.

continuo officiosus fuerim. Posthac quidem certe dabimus operam, vt quemadmodum in offerendo hoc genere studiorum posteriores tulimus, sic in te deinceps colenda priores feramus. Vale.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI
AD GODOFREDVM CAULMONTIVM
PONTIFICEM CLERACENSEM

*Prefatio in *** nomine amici. XIV.*

OPTIME meriti de hominum genere ij quidem videri debent, Godofredo Pontifex, qui omni suo studio ad communem vtilitatem traducto quam maximis beneficiis ciuitates affecerunt. Quorum cum duo sint genera: alterum eorum, qui belli, alterum, qui pacis laude floruerunt: non minori in honore habendi sunt, qui partam a maioribus traditamq. sibi Remp. consiliis, sapientia, legibus constituerunt, quam qui armis & sanguine pepererunt aut certe tutati sunt. Quanquā profecto, si rem ipsam accuratius examinauerimus, inueniemus eundem vtrique finem propositum fuisse. Nam certum est illos bella gessisse, vt aliquando in pace viueretur: hos vero non

non alia quam pacis ac quietis causa popu-
lis leges tulisse: quas si susciperent ac serua-
rent possent, in pace honeste beateque vi-
uere. Cum enim recta ratio in natura insi-
ta, & omnibus ante scriptam legem ullam
seculis nata, quæ iubet ea, quæ facienda
sunt, prohibetque contraria, summa illa
quidem lex iuris legumque conditarum
fons & origo, vitiis in animis hominum
corruptela malæ consuetudinis inualescen-
tibus sit deprauata, non potuere, qui tran-
quille atque innocenter sibi viuere induxe-
runt ab improborum iniuriis liberari, neq.
adeo inter ipsos potuit improbos conueni-
re, nisi effrenata horum licentia legibus co-
hiberetur. Itaque congregatis principio
in vnum, natura duce, multis hominibus,
mœnibusque, quibus sua ipsi tuerentur,
conditis, cum mali nec coniunctione natu-
ræ, nec ciuitatis societate ac fœdere ab in-
iuriis abstinerent, tum demum cognitum
est insigne aliquod remedium tantis malis
adhibendum esse. Ex quo intelligi par est,
existisse præstantissimos homines recta il-
la ratione, quam in natura insitam dixi-
mus, doctrinæ beneficio præditos, qui ad
curam salutis publicæ reuocatis ciuibus
hæc mala iam longe lateque grassantia esse
com-

com-

comprimenda persuasere. Hi leges primum scripserunt, deinde publico consensu tulerunt, quæ malos poënis afficerent, defenderent bonos, communemque ciuitatis statum tuerentur, unde Ius Ciuile ortum duxit, sic quidem appellatum, quod ipsius ciuitatis sit proprium. Quo sublato quid est, quo amplius ciuitas dici debeat incondita illa ferocientis ex libidine populi turba? De cuius utilitate, dignitate, præstantia, hoc tantum in præsentia dicam: Non magis sine eo ciuitatem quam, humanum corpus sine mente regi ac gubernari posse. Si tamen fatendum est (vt certe est) eius esse officii præmio & pcena ciuitatem firmare: honesta ciuium studia honoribus, præmiis, laude excitando: vitia autem atque fraudes damnis, ignominia, carcere, exilio, morte coercendo. Quamobrem complectenda est (mea quidem sententia) omni studio ac charitate eorum virorum memoria, eisque habenda a nobis inprimis gratiæ, quorum sapientia & auctoritate inductæ ciuitates vt mœnibus sic se legibus sepserunt. His proximi habendi sunt Iurisconsulti atque interpretes: non illi quidē, qui Iuris maiestatem, æquitatem, splendorem detortis, iniquis, fordidis interpret-

interpretationibus obruere conati sunt : sed
qui obscuris lucem , dubiis benignam ex
bono & æquo interpretationem addentes,
ius ipsum illustrarunt. Quorum equidem
æmulatione incensus iampridem studeo
de ciuibus meis munere aliquo in hoc ge-
nere non vulgari ad eorum vsum ex indu-
stria mea profecto , bene mereri. Nam an-
tea in eorum gratiam patrias Constitu-
tiones Latino sermone donauī : scripsi que
in easdem Commentarios succisiuis tem-
poribus, quæ solent inter negotiorum me-
orum fluctus incurrere : quos nonnullo-
rum amicorum flagitationibus impulsus
præpropere edidi. Quocirca cum ex inter-
uallo relegendos per ocium in manus sum-
sissem , ac iam singulis seuerius examinatis
multa comperissem quæ stomacho meo
parum satisfacerent : non puduit me ea re-
cognoscere, in eis que retractandis tantum
operæ insumere , quantum ad purgandam
admissi aliorum impulsu erroris culpam,
opus esse iudicaui. Tametsi video necdum
me repræhensione cariturum , eorum præ-
sertim, quibus nihil arridet , quod non sit
omni ornatus genere cultum , numeroque
oratorio astrictum : qui mihi vt spero ve-
niam dabunt, si hanc materiam haud qui-
dem

dem

dem magnæ eloquentiæ capacem, puritate sermonis, pressaque & contracta oratione (quam ego Iurisconsultorum more hic de industria confectatus sum) contentam esse meninerint. Eorum autem importunitatem nihil moror, qui tam iudicio carentes quam acerrimi elegantiae ac Latinitatis osiores hæc mea, velut merces fucosæ, ut ipsi loquuntur, contemnent, risu magis quam stomacho excipiendam: illis satis fecisse contentus, qui inuenta fruge, eam quam glande vesci malunt. Hoc vero quidquid est operis exactiore diligentia repurgatum, Godofrede illustrissime, sub felicitui nominis auspicio in publicum rursus proferre volui: cum quod tam egregio animi impetu ad optima & præclarissima quæque feraris, ut ad illam rei bellicæ gloriam, quæ cum incredibili nominis vestri admiratione in vestra familia ut hæreditaria iam pridem versatur, literarum laudem, ne quod tibi rerum bene gerendarum subsidium ornamentumve deesset, addendam censueris: tum quia eius gratiam ac præsidium postulare videntur Constitutiones nostræ: quem ut natura ad iuris ipsius æquitatisque obseruantiam atque charitatem erga patriam procreauit, ita eius

Maio.

propensissimum in se animum & studium non tam ciuitas nostra, sed tota etiam Aquitania, consilii, fidei, animi magnitudinis fructum vniuersa Gallia antea sæpenu-mero experta est: Gallici nominis hostes armorum fortitudinē senserunt. Per quo- rum vestigia tu ipse ut nominis, sic verus illorum virtutis hæres ad ipsum summæ laudis & gloriæ fastigium pleno iam gradu contendis. Hunc igitur, Godofride nobilissime, libellum tuo nomini dicatum æquo animo accipe: auctoremque tam fa- cile complectere, quam is amplitudinem tuam omni studio colit atque obseruat. Vale.

CAROLO SEVINO XV.

CVM nihil mihi maius optarem dari, quam vt locorum interuallo intercep- ta tecum colloquendi facultas literis sal- tem tuis repræsentaretur: nihil tamen mi- nus sperare audebam. quoniam & cæli tra- ctus, & tempestatum importunitas auge- bant difficultates. Quo mihi iucundiores fuere literæ tuæ, quæ & consuetudinem nostram instaurarunt incæptæ amicitia, & ex insperato obtulerunt mihi elegantiam

F

illam

illam tuorum morum iisdem expressam
 lincamentis, quibus coram te ipse præ te
 ferre cōsueueras. Quanquam igitur in ani-
 mum induxeram, nequid ineptiarum mea-
 rum palam inolescere, abstinebamque
 ab hoc scribendi officio, tanquam a viperi-
 nis carnibus, ne ab istis Criticis ventilare-
 tamen vel tua humanitas, qua me pro-
 uocasti, vel tuorum morum integritas,
 quam mihi multa condonaturam spero,
 vel in literarum monumentis auctoritas,
 cuius præsidio fretum me sentio, ad id im-
 pulerunt, ut vel nolens raperer in eam
 partem, unde consulto iamdiu pedem
 retuleram. Cumque nihil esset mihi præ-
 sto, quod ad te scriberem, tantoque ma-
 iore angustia rei premerer literariæ, ita me
 comparavi, ut id saltem scires, ne nihil esse
 arbitrareris in me, quod indulgentia tua
 dignum minime iudicares. Epigramma-
 tis tuis nihil falsius, quam obrem valde te
 amo. Vale. Agenni. Tertio Idus Decemb.

Julius Cæsar Scaliger.

CAROLO

Non satis fuerat veterum tuorum magnitudo meritorum, nisi me nouo beneficio obligasses. Cum me tantis laudibus oneras, fortasse hinc expectans quam gratus epistola aliqua tibi videri possim. Ego vero tantum abest, ut gratias agam, ut summo opere contendendum mihi arbitrer, quo pacto in eam rationem, ut te ab eiusmodi officio ac potius pietate absterream. Quamobrem institueram prius cum animo meo totam illam tuæ epistolæ partem dissimulare, ni candor orationis tuæ ita in animo meo insedisset, ut nunquam vlla obliuione deleri posse videretur. deinde malebam vel isto argumento quamplurimas abs te literas mitti, quam cum materia te defecisset, tuam illam purissimi sermonis elegantiam desiderare. Itaque quantum oneris sententiæ illæ tuæ pro laudibus meis afferebant, tanto magis subleuabar ope facundiæ tuæ, quæ tanta erat, ut me mihi raperet ad ea de me iudicandum, quæ ne mediocriter quidem vnquam in meipso cognouissem. Siue igitur amor est, qui te sui similem fecit, ut minus perspicaciter intuerere, non poenitet me fal-

fam hanc de literulis meis opinionem tam grandi munere pensari: siue in tam asystata caussa facundiam tuam experiri malueris, nihil mihi amabilius fuit, quam tale periculum in re tam nihili pernoscere, quod quouis argumento antehac animo meo metitus fueram. Libellis tuis, quos ad me misisti, quominus nihil mihi iucundius atque gratius sit, multa in caussa sunt. Auctoremne muneris dicam? an comitem epistolam? an argumentum? an rei nouitatem? præsertim cum improuissus, tali morbo deprehendi amplius non possim. Quod de oratione mea scribis, scito exscriptam esse multa lucubratione L. Stephani contubernalis nostri, sed infelici diligentia: ita erroribus ac mendis scatet. ob eam rem uertus sum cuiquam eam operam committere, cui ego non præessem. Tribus igitur exemplis primo quoque tempore Lute-tiam mittam, ubi edendam publicis formis etiam curabimus. Cum iis bacchanalibus haberem in manibus libellum epigrammatum tui amoris monumentum, venit in mentem Epigrammatis, quod adolescenti in Germania exciderat. id, ut cætera, quæ in eo libro insunt ex Græcorum argumentis, ita ductum est ex Theo-
criti

criti lusibus. Id tibi, quoniam nunc non est,
quod a me feras, habeas velim ea lege, ut
cætera, quæ a me proficiscuntur, quæ au-
ctiora atq. castigatiora redeant. Vale. Agen-
ni Cal. Martiis.

Julius Caesar Scaliger.

THEOCRITI CERIOCLEPTES.

*Dum cellas vexat digitis, furtimq. pusilla
Surripit argutus mella Cupido manu:
Parca operis vindex digitorum summa latronis
Iracunda fero vulnere fixit apes.
Ille manum rapit, ac terram suadente dolore
Pulsat, & accensam corripit ore manum.
Atque inter lacrymas ostendit vulnera matri,
Mussans obliquis multa superciliis,
Quodque adeo tenui seuisset barbara telo,
Parua foret validi vulneris auctor apes.
Cui mater ridens, Ne te his incesse querelis.
Tu quoque tam parvus vulnera quanta facis?*

IULIVS CÆSAR SCALIGER

GUIDONI GOLARDO BRASSACO REGIO IN
Senatu Burdegalesi Consiliario. S.D. XVII.

QUOD perlibenter feci, Guido Golarde,
ut tui memoriam perpetuo colerem:

F 3

hoc

hoc aliquando quoque agendum existimabam, ut hanc animi mei propensionem officio aliquo apud posteros testatam relinquere. Neque enim æquum erat, virtutum tuarum magnitudinem, quæ æterna esse debuit, mea morte apud me intercipi, ac mecum interire. Ac quanquam per se ipsa sempiterna vniuersi orbis literarii celebratione futura fuit: per iniquum tamen videbatur, si cuius cæteri omnes meminissent, quem non noscent tamen: ego, qui præsens admirarer, obliuiscerer. Cum igitur ad Heroas meos, quorum & sapientiam & fortitudinem, & fortunam non sine miraculo contemplantur, hisce vendemiarum feriis respexissem: nullam ad illorum dignitatem aptiorem sedem arbitratum sum, quam istum tuum animum, cuius ambitu siue æquitatem, siue magnitudinem illorum vnus possis capere. Agnosces hic nobilitatem vestram multo vetustissimam longe esse inferiorem & prudentia tua, & humanitate, & iustitia, & fortitudine & moderatione, quas tu sane omnes in illorum memoria per elogia nostra representas. In his fortiusculum orationis filum deduximus, propterea quod erat materia per se cum vulgata tum grauis. Quare & sen-

tentiæ pressiores eruendæ fuerunt mihi,
quæ minus expectarentur: & numerorum
lenitas non in omnibus potuit sequi nos.
Admiscui Heroïnas, & merito: tanto im-
pensius, quanto sexus ille per se imbecillus
maiore miraculo maximarum virtutum
laudem occupat: inter quas etiam Ange-
lam Nogarolam materteram magnam no-
stram, poetriam admirabilem. Eius ex-
tant monumenta Etrusca lingua, Latina,
& Græca aliquot ad Xystum Pontificem
Maximum: vt iam mendax Græcia Co-
rinnas suas parum pudicas desinat admi-
rari. Te vero, Golarde, inter hos cum non
reposui, id ea de caussa feci, quod tibi isto-
rum omnium laudes deberi iudicabam.
Etenim qui iuuenilibus annis corporis aut
robore aut dexteritate cesseris nemini: æta-
te nunc stata animi magnitudine, lenitate,
sapientia, omnium mortalium splendidissi-
mum quenque ordinem facile compleas:
hos tibi vniuersis omnium animi corpo-
risque dotium numeris præstantes viros
dono do: quorum in speculo & tu te nunc,
& item posteri teipsum intueantur. Vale.
M.D. XXXIX.

AD FRANCISCVM NOMPAREM
*Caulmontiorum Regulum Praefatio in versionem
 Erotici Plutarchi. nomine amici XVIII.*

Si quis est, Francisce Caulmonti, qui admiretur me iam decursis adolescentiae annis, amatoria haec scribere, is si mei consilii rationem intellexerit, una & id quod facio probabit, & me culpa omni liberabit. Ego, si quis exacerit eo usque illam ingenii aciem, atque hac siue naturali, siue assiduo more quaesita constantia esse potest, ut abiiciat omnes blanditias, omnemque aetatis cursum in literis, actione magnorum negotiorum, contemplatione humanarum diuinarumque rerum ponat, quem non amor, non delitiae vlla, non ioci oblectent, sapienti nihil deesse ad bene beateque viuendum, vnum illum liberum, formosum, diuitem, imperatorem esse contendat: quique Socratis id probet, pulchrarum vnam eandemque esse amissim, hunc mea sententia laudandum, ornandum, extollendum, fatebor. Vnum illum quantus quantus est, nihil nisi meram sapientiam non inficiabor. ad eum me prudentiae gradum, tametsi voluentem assidue veterum libros philosophicos non per-

peruenisse ingenue agnoscam : nihil hac parte auribus meis dari permittam, Magnifica illa siue persuasio, siue opinio, apud eos locum habeat, qui eam allecant & fouent. Obsoleuit iam & frigere cæpit, ipsaque vetustate euanuit apud nos genus hoc philosophandi. illa potius in me dicta excipiam pronis auribus stipes, fungus, hebes, quam adire velim hæreditatem huius laudis non legitimis tabulis, non testamenti factione ciuili delatam. Soliuaga illa cognitio umbraculis eruditorum contenta sit. Si quis sic erit, ille mihi imago vetustatis, columen sapientiæ, exemplum seueritatis habebitur. Ex eo genere illos fuisse lego, Socratē, Zenonem, Catonem, Spurinam. Horum qui similis est, fertur ille, quantum ego coniectura auguror, gloria vera, flagrat amore vere diuino, ardet cupiditate iustæ & diuinæ hæreditatis cernendæ. Ego homulus ex luto & argilla effectus quid mirum si perpolitam hanc vitam humanitate potius, quam illam austeram secutus sim, neque tam restricte illam præfiniam, condonans aliquid & ætati & temporibus? Tantisper dum me hominem meminero, humani a me nihil alienum existimabo. ille alter teres, rotundus, totus ex se constans, qui rem

F 5

prope

prope omnium maximam, nihil ut admi-
retur, assecutus sit, puppim sane clauumq.
teneat. nos ne in sentinam detrudat. In
transiris saltem sedere, aut malos scandere,
aut per foros cursitare, ne indignetur. Si
opera nostra uti volet si non ut architecti,
at certe ut fabri ad ædificandam repu-
blicam accedemus. Si non ædificationi
integræ adhibebimur, parietinis tamen
fulciendis operam nostram condicemus.
Itaque si quem paulo seueriorem ad nor-
mam vetustatis omnia reuocantem, in-
scriptio huius libelli perturbat, is hæc sibi
putet dicta. quanquam neminem puto, qui
paulum modo tinctus sit mansuetioribus
Musis, offendi posse. De amore enim
scribimus honesto, pudico, casto, diuino.
scribimus more Platonis, Xenophontis,
Panætij, Posidonij, huius ipsius Plutarchi,
cuius librum e Græco versum tibi offeri-
mus. Latini quidem, si qui in philosophiæ
sacra penetrarint, si quid de eo scribendum
sibi putarunt, id e Græcis velut peritissimis
magistris accersendum sibi viderunt. Itaq.
a veteribus Criticis ut Gorgiam, Protago-
ram, Timæum M. Tullij e Platone versum
laudari videmus, sic etiam Platonis con-
uiuium, quo vir ille diuinus amoris patro-
ciniū

cinium suscepit. Sensit, opinor, homo magnus, & in primis eruditus, ita festiue, ita concinne, ita polite hæc a Græcis conscripta, nihil ut scribi posset argutius: ex illa lauta Græcorum penu hæc esse depromenda. Me quoque si quis adscribat huius sententiæ, non falletur. Dissidebunt quidem aliis in rebus summi illi philosophi. hæc tamen in re sibi constabunt, virtute vna conciliari amorem, ratione conseruari. quæ cum adoleuit, suisque numeris absoluta est, sapientiæ nomen adipiscitur. vnâ illam, scopum esse amoris. totius huius amatorię disputationis cardinem ita consistere, virtute ut de gradu deiecta, ne amor quidem locus relinquatur. Virtus quidem ubi se extulit, & præluxit diuino illo suo lumine, eundemque splendorem intuita est, in aliis ad eundem se applicat, vicissimque perstricta diuino illo lumine flagrat cupiditate capiendi quod in alio est. inde diuinus exardescit ardor. ubi fœditas, vitium, impudicitia sit, ibi ne amor quidem esse potest. Inde error vulgi fecernentis pulchrum ab honesto, vnde fœda & occulta captatio libidinum, aperta etiam in his, qui resolutis frænis legum plus possunt: quarum cupido
ubi

ubi latius erupit, neque disciplina, neque optimarum artium cognitio, neque consilium ullum satis pollet, quin ingenium etiam antea excultum ad extremum tamen succumbat. His, si quid in philosophia profecissent, omnino id persuasum esse debuisset, si Deum optimum maximum, mortalesque omnes celare possent, nihil fœde, turpiter, impudice, procaciter esse agendum, tametsi repugnet acriter, quæ omnino implicata in omni sensu residet imitatrix honesti voluptas: nec si improbi, procaces, impudici, idem velle, idemque nolle videntur, sensibus sint coniunctissimi, officiis inter se certent, confestim inuadendum illis est in amoris nomen. Amor quidem apud probos locum teneat, inter improbos factio sit. Sed reprimam me. Plutarchum satius est ea de re audias loquentem.

* * *

Ego quid aliud pollicear? quam omne meum studium in eo genere officij, quod ad decus & gloriam tuam pertinebit: in quo etsi multi mecum certabunt, tamen cum cæteris omnibus, tum lectissimis fratribus tuis iudicibus, omnes victurum me non despero, quos quidem ego omnes suauiter amo. Sed Godofredum amore singulari,

gulari, vt alterum me, eo charius quod versatur in hisce studiis philosophicis & cum iudicio, nec sine industria. Tibi velim tua merita erga me crebro in mentem veniant, quæ cum ipse possis, mihi nefas sit silentio obruere, iudicabis mihi curam assiduam iniectam cauendi, ne quid de amplissima mea erga te beneuolentia diminutum esse videatur. Vale.

A D P E T R V M B E R G I V M

Prefatio amici nomine. XIX.

OMNIVM gentium populorumq. non solū consensu comparatum, sed etiam iudicio probatum videtur esse, P. Bergi, vt quibus primordiis res humana cōstituta esset, eorum semina ad cōmunis vitæ veram frugem referrentur. Quæ natura cum sese in priscas illas mentes induisset, in earum officiis seipsa duce clarius illuxit. Quæ enim aut communi voluntate, quos appellant mores, recepta: aut maturius prudētia, quas vocamus leges, cōcepta essent, ea omnia ab vno fonte naturæ deriuata, sibi respondentia ac consentanea sunt adeo, vt si quid noui statui videatur, aut sit vetus omne, aut veteris interpretatio sapientiæ. Quo mihi & Imperium probetur Iustiniani, qui vetuerit

vetuerit in immensum vehi, quod rei certæ certis limitibus contineretur: & non improbetur consilium, quo maiorum nostrorū decreta, Rescripta, Responsa eadē natura duce statis certisq. rationibus temperamus. Nam quemadmodum illi naturæ iura literis rationibusque certis sunt interpretati, ita nos illorum scripta non minore negotio explicamus. Illi statuere quod volebant, nos quod vellent expiscari. Nam quotus quisq. nostrū audeat emēdare antiquorum placita etiamsi cui falsa aut iniqua videantur? Quam igitur laudē sunt illi bene sentiendo consequuti, eandem nos etiam vero maiorem fortasse mereamur, cuius non solum Interpretes, sed etiam Iudices sumus. Verum equidem, P. Bergi, de me nihil, de te omnia quæ nunc profiteri audeo super ætate nostra, de te vno sentio.

* * *

Age vero vel veteres Heroes vel recentes viri comparentur. Illorum memoriam viuam tenemus ob egregias virtutes, sed præteritorum. hoc enim facit mors, ut inter cætera commoda, quæ ab ipsa bonis comparantur, non solum absoluti sint a noxiis, quibus tum *** sed etiam perpetuo in nobis uiuant. Multos tenuiori fortunæ detrivit,

uit, multos secundiori elatos oppressit invidia. Sed neq. illa te contemptum vnquā habuit. non enim nouit te, aut tu illā. Luculēter autē non solum conspectiorē offert, sed etiā gratiorē. Hoc est vti rebus præsentibus, possidere præteritas, occupare futuras. Hoc est tibi vixisse sapienter, vt exemplo tuo viuamus aliis vtiliter. Magnitudinē tuam neque capere tu, neque te illa queat. Sed nos quoq. sapientiæ tuæ sumus pars, quæ tamen tibi nulla decessit. Diuina profecto res, quæ excipitur, neq. perit: deceditur, neq. minuitur: exercetur, neq. fathiscit. Equidem, Bergi, scio alios tibi dicasse sua, scio mihi proponi alios, quibus nostra dicare possim. Verum quod illi fecere sapienter, vt augustiores facerēt labores suos, id mihi non fuisse committendū puto, si sequutus essem meliora. Sed neq. tu hæc inter illa aspernari ob copiam debeas, qui veræ copię etiam actor esses, & dominus, neq. illi nos apud te contemnere qui agamus quod instituere.

Reliqua desiderantur.

IACOBVS OMPHALIVS

SCALIGERO XX.

ET antea iucundissimā ex ea, quæ tecum mihi, cum studio meo, tum iudicio tuo, atque

atque incredibili humanitate, constituta est, consuetudine capiebam voluptatem, & nuper ex doctissimis tuis ad me literis, nominis ac famæ æternitatē mihi videor accepisse. Cupiebā enim pro mea summa & perpetua in te veneratione, studia tibi mea omnia probari: quē nascentis laudis auctorem atq. principē mihi proposuissem, eundem quoq. speratæ dignitatis fautorem aliquando habere. Cuius me deuotionis, admirabili excellentis naturæ tuæ bonitate conuictū esse, id serio gaudeo atq. triumpho. ita nihil mihi præclarius ad obscuri nominis mei, & nulla ingenii gratia illustris vel prædicationē, vel existimationē accidere potuit, quam ut tuo iudicio ad aliquā mei commēdationem abuterer. Sic enim semper iudicauī, cum multæ sint artes, quibus laudis & gloriæ admiratio parctur, nullam tamen aliam ad solidæ & omni seculorum memoria victuræ gloriæ amplitudinē esse viam, quam a sapientibus viris & bene a natura constitutis diligi atque obseruari: nullam diuturniorem nominis nobilitatem, quam quæ propter animi virtutem ab iis nobis datur atque defertur, quorum præstans ingenii, eruditiones, ac gloriæ admiratio cum omni posteritate adæquatur. Sed graues me cogitationes

tationes perturbant, ne quem laude atque honoribus amplificandum mihi suscepissem eius iudicio propter eruditionis egestatem, satisfacere nequeam. Emetiar tamen animum tibi meum, & studii officiique diligentia fortasse aliquando consequar, ut beneficium referre videar voluisse. A te vero maiorem in modum peto, atque gratia contendendo, ut tuum Omphalium, qui se totum ad nominis tui amplitudinem conuertit, quibus possis, rebus ornes. Hoc certe a te vix impetrare audeo, ut me in regiam professionem literis tuis iis commendes, quos in illustri apud Regem gratia esse arbitraris. Vale. Cal. Iul.

IULIVS CÆSAR SCALIGER

ARNOLDO FERRONO ATTICO

S. XXI.

NIMIVM mihi tribuis tu, Attice, nimium vero multum, qui & nota ab aula scribas homo occupatissimus, vir patricius, Senator, & priuato, & abhorrenti a tumultibus publicis, fremitu populari, toti suo, immo non suo, sed aliorum: atque iccirco qui non istorum sim, qui nullius sunt, primum hoc: deinde qui non iam hortaris, sed

G

metia

etiam iubes scribam Satyram homini & nunquam nisi a fortunæ insolentia irritato, & ἐλεημονεσάτω. sæpius enim venit in mentem mihi, quæ ratione fleam tempora & mores, ut scribis, quam ut, cum alios taxem, meipsum convulnerem. Quid enim de aliis scribam, quod iidem de me nequeant scribere? nam illud tuum proscribere, ludus est. it enim reditque viam vel fati vel fortunæ. at illorum iudicium quis sciam posteritas plusne minusne approbet? sane malim mihi cum illis superficie tenus convenire, quam dimicare vel cum bonis, ut ipsi rentur, vel cum sceleratissimis, ut ipse ais. Quadragesimus nunc prope modum annus agitur, Attice, cum quietem quasiui, necdum inveni: necdum ut institutura sit mihi novæ pugnae alia ratio. Ac mihi quidem summam præceptionis tuæ cum animo intueor, videor sic posse intelligere, redarguenda vitia, idque ab homine puro, sed etiam, addis tu, erudito. Ego vero, Attice, ut purus sim, ut exors huiusce tempestatis, quæ tu diffari velis spiritu probitatis & sapientiæ, malim aut quietem agere nihil profecturus: aut tibi id relinquere, cuius integritas animi cum eruditione coniuncta etiam auctoritatem sibi comitem adiunxit.

adiunxit. Eruditionem vero meam malim probari, vbi non exprobretur. Id enim in animum semper induxi meum, maxime vt prodessem omnibus. at isti Satyri nolunt intelligi. ego vero etiam pecora docere. Nam si pullis equorū educandis plurimum impensarum, si instituendis plurimum studii impendi, quid faciam iis, qui eiusdem & fortunæ consortes & naturæ participes sunt? Nihil ego puto turpius, quam castigatorem, qui non vult intelligi, neque patris, neque præceptoris, neque amici, neq. adeo serui officio fungitur. Canem ego præterea nolim imitari, natus ad apertam ultionem, si res sic postulet, aut ad clementiam, si qui petat, aut ad indulgentiam, si animum meum spectes. Tum si quis de Principibus scribat, putes eum in tuto futurū? sane ego puto. neque enim illi de se dictum putent, at si quid de vobis, quorum ego iudicia acerbissima in meipsum expertus sum? vt si satyri saltent quod primum institutum fuisse ab exercitu Osiridis & Liberi patris ait Diodorus, & dicaces sint, iis a vobis etiam ambulandi facultas adimatur. Quare desināmus irritare fortunam per se ipsam asperam atque inhumanam, cuius ventis permittamus vela ingeniorum, morum, voluntatis.

luntatis. Mihi satis est multa nescire, paucā nolle, nihil exacerbare, omnium spectatorem esse. Vale.

Tuus in domino Iesu,

IULIUS.

ÆIDEM XXII.

Burdegalam.

IAM nunc tibi multis de causis optimo iure succenseo: primum quod tanto in metu sis ne sis tuus, neue meis iure tuo uti queas tu. tua enim sunt non ea modo, quibus te donatum censes, quæ tuipse in me cudebas, sed etiam quæ putas mea solius. deinde quod cum sedate scripisses, defraudasti priorem animi candorem genio simplicitatis illius Atticæ. angor enim animi, cum te sic immutari video, ut, si absit eloquentia, vix te in his agnoscam. Itaque te tuæ literæ vicere. De psittaco quæ allegoria? ut te eximam hoc genere angustiarum, quas tuge fingis tibi, imponam onus maius. Volo psittacum. cedo psittacum. Psittacum Atticus debet mihi. tota urbs hoc clamitat. & tu in animo meo molissimo interpretaris voces vulgi temerarii. hoc mihi nautæ, hoc plebs ipsa. Ego vero persoluam, quanti? nam hic si venales essent, vulgus nihil mutaret. unde tamen inicitum

occe-

occuperit nescio. Magna eram in expectatione, cum videbam plus tibi placuisse ornamenta libri, quam lectionem. videbis tamen mira. Hoc satis habeo, etiam si praua. omnia enim occupata videbam. aliena igitur inuadenda erant mihi. De aduentu tuo quod ambigis, nolo ponas in potestate aliena. veni modo. sed scio quanti te alias alibi. facturum sis, cum hæc nostra aut despicias, aut odio habes. Nesciebam quæstorem Ponticum aduenisse. Cum eo est quod agam. Eius ego animi expertus leuitatem video non esse locum te ut rogem, quo auctoritatem tuam interponas. Velim tamen cum appelles tuo nomine in re mea benigne. & quod ad impensas aliquantas attinet, det negotium cui velit ex vestro ordine, qui huc sunt, ut ais, commigraturi, ut decidatur inter nos. ubi summa declarata erit, volo abs te sponsum iri. sic enim omnia molliora atque commodiora futura puto vocabulis meis, ne te vadem aut prædem apellem in re non necessaria. Hac in re nolim desis auctoritate, nolim opibus. nam me adegit hoc negotium ad incitas. Epistolam tuam Græcam Latinam ut recipias, dabo operam. nam diu abfui postquam eam recepi. Mitto veterem epistolam, quam reperi cum hanc institue-

G 3

rem

rem plicare, ne non tuus sim. Cum Pontaco velim agas quasi tua in causa, eiusque animum offirmes, omnia fuisse parata ante eius abitum: interea multa obtigisse. me esse paratum omnia promissurum, te sponsurum atque soluturum, me vero tibi. Sed viginti libellis decidi si possit, non ero in mora. Velim cum Alesmio rem putes. profecto Pontaco ea de causa non abest teruncium: & tamen hoc curat, ut immerenti atque circumuento mihi res sit deteriore conditione. Vale.

EIDEM. XXIII.

SI fieri posset, ut puderet epistolam meam temeritatis, puto eam iam non ausuram prodire in conspectum vestrum. neque enim audeo de te cogitare, quem cum vereor, valde mihi gaudeo hinc abesse. Equidem, mi Attice, cum omnia summa de te mihi, ut scribebam, essem pollicitus, non omnia videbar posse consequi, nisi & irascerer. Sic enim iam mihi videtur non solum particeps, verum etiam herus animi tui: quem cum ego & liberalem, & liberum, & nobilem, & principem, & dominum omnium mortalium actionum intelligerem,
volui

volui mihi talem esse semel, qualem se esse ipse volebat sibi semper. Quod igitur ad hæc respondeas non habes? iam tu ita tibi constas? An vero putabas te multa maxima pro aliis posse in senatu auctoritate tua, meis precibus nihil valere in tuo negotio? mea enim tua in fide iamdudum sunt. De Pontaco accipio omnia, qua tua, non sine veneratione: proficiscuntur enim ab animo plus quam diuino: quæ illius, non sine admiratione. repente namque agnata sunt animæ minus quam humanæ, ut in eo illi meo prisco placeam mihi. Si nosti, noui: si non noui, nosti: si non nosti, noui. Illud vero ciuilitate tibi debeo, Attice, cum expressisti confessionem. nam quanquam testes aderant, iique omni (ut soletis vos) exceptione maiores: timeo tamen illum, ne dicam vos. Tu enim vel solus, vel cum vno aut altero. Verum hæc omnia quid ad supercilium vniusuiratus? Scio te non nescire, quæ innuam: nouum Glaucum inter pisces. nam aiunt, vos omnes mutos reddidisse. ego vero centum coronatis (tot enim confessa in summa sunt) redimam seruitutem. Libertatem igitur hanc tibi debeo. quominus miror te tibi tuam pristinam, ut scribis, retinere. Risi vero, quod me & ex parco lau-

tum, & ex Cæsare Bibulum Cæsaris metu
 facis. quorum ad vtrumq. vt respondeam,
 sic habeto, me contentum domestica me-
 diocritate lautum esse. nihil enim lautius,
 quam non lauari, si nolis. semper enim si
 laues, aliquid aut desideres tu, aut, si quis
 obuiat, si nolis, neque tu exprobres tibi,
 neq. alii propter hoc: at lotis & labore quem
 lauarint etiam frustraturum, quoad non
 lauarint. De Bibulo, si nomen spectes, ma-
 lim me, quam illius, qui solus ad rempub.
 euertendam sobrius accessit. si animum, sa-
 ne huius, quo etiam me superiorem puto.
 Verum vt ad vtrumque respondeam, scito
 me neque mea rapa illorum culinæ ante-
 posuisse, neque metuisse eorum vel nobili-
 tatem Scaligerum, neque potentiam in no-
 cendo, neq. supercilium fastuosum. Ale-
 mii vero facilitatem atque humanita-
 tem subueritum esse, ne offenderem fre-
 quentatione mea. nam Montanus suavissi-
 mis salutationibus me saturauit. Brassacus
 ne penulam quidem apprehendit, nedum
 vt sciderit. Solus Carleus & sæpe & familia-
 riter (eius equidem ingenium ac dotes ho-
 minis causa nomino) & inuitauit & iussit
 vt adessem. Quare non adfuerim cum tibi
 scripsero, non solum intelliges me pati vt
 ad sis,

adfis, verum etiam incitare vt venias. Quid enim mihi acceptabilius, quam Atticum coram videre atque amplecti Heroem Diuinum? aut honorificentius, quam vnum inter Barbaros esse hospitem nominis Latini? De secessu vero meo, sic nunc sit, cum præsens abfuerim, ita est. Equidem, Attice, horarum ego, vt inde incipiat defensio mea proficisci, non sum dominus. Illi suas habebant, ego ne meas quidem. Itaque aut non viuendum mihi fuit, si eis viuerem, aut illis cum aliis viuendum. At sunt Senatores. At Senatorum fortuna infelix, quam ne suis quidem cum commodis populares ac plebei possent assequi. Media nocte surgo, semisomnus, pridem incænatus, octaua aridus sum. nihil interea aut cibi aut potus: & multum in studiis resolutum, atque concalfactum est, & illud extimeo adulari, *καὶ ἐμὲ καὶ τὴν κόμην*. Nona cibum non capiam? nimis, inquires, mollis es, qui etiam desperatas obsidiones pertulisti. Sane, Attice, vt vis. sed necessitas aliud iubet, aliud postulat & ratio & commoditas. Tum aliis laborabam ingratissimis atque immanissimis belluis. vt interea nunc, in re mea mihi ipsi grato quiescendum est, vt viuam: verum possim tamen & sine dispendio valetudinis. At in

G 5

mensa

menta cum sint, neque quicquam literarū?
o Dii boni, inter mortuos filebo? inter viuos
loquar? inter, eos qui viuunt mortui? quid
agam? Sane Balauoni viro optimo & diuino
atque inter diuinos raro quid essem homi-
nis, quam inirem viuendi rationem, expli-
caui familiariter. Ille vero tantum abest vt
expostularet de cœna, vt etiam sit venera-
tus. Quare, mi Attice, cum omnia præter
lenitatem quandam ciuilem, quæ a vestra
magnitudine valde abhorret, contemnā.
(nam nihil probem nisi humanas commen-
tationes, quæ in disceptione sapientiæ ver-
santur, diuinas præceptiones, quæ in consi-
liis pacis atque securæ tranquillitatis sunt
constitutæ) nimirum æquum fuit, vt me ex-
tra istud salum publicum intra vel huma-
nos vel cælestes parietes meos tutum conti-
nerem. Tu vero siue isthic restites, tecum
sim viro Philosopho & vulgi inimico: siue
ad nos adueneris, dabo operam, vt cum
alio nemine esse velis: siue lautitias vestras
spectes, non vilius victitamus: siue ani-
mi cultum, Cæsari tuo quem anteponas
fortasse habebis neminem.

Apparaui a cœna inter castaneas, pueros,
nutrices, catellos, grues etiam, primum li-
brum Iliados ridens & risum excipiens alie-
num,

num. vix enim credas, quo plus tumultuantur, me non in bibliotheca, sed omnium excipientem sermones, omnibus reddentem, seria omnia agere. Credo oblitum sauioris fortunæ animum ridiculis in tumultibus tanquam in portu conquiescere. Primum igitur Iliados librum transtuli, versibus aliquot non vulgaribus. Is si tibi videtur dignus amicitia nostra atque dignitate nominis tui, dono do, ut sit tuis pro xeniis. De Feronillo nostro erā valde sollicitus. Quare, obsecro, me metu libera quamprimum. Speraram enim iam comitem studiorum Iusto Cæsari nostro. Sed si aliter sit, quaeso nihil ad me scribito. mæreo iam. Tu vero esto vir. Vale.

EIDEM. XXIV.

POSTRIDIE quam superiores literas dabam, cum Pontaco transegi nullo negotio, qui tametsi contra omne ius fasque multo me auro spoliauit: tamen quod eius manibus sum absolutus, videor maximum beneficium accepisse, tulisseque vindicias libertatis. Gratiam habeo tibi & Alesinio. ille de tua erga me beneuolentia, studio, pietate multa & magnifica, & ut comper-

tum

tum habeo, vera quare non committam, ut qui me opibus, gratia, sapientia antecis, amore etiam superes. Illa tibi habeas satis, huius magnitudinem incredibilem mihi dona, eiusque ius relinque homini animi non contemnendi. Paulo antequam hæc scriberem, Lapidanus inter deambulandum ac disputandum more nostro dixit Langium primarii vestri vocatu isthuc propediem venturum. Vobis multa ante hæc inuidebam. nunc etiam dolet mihi vestra felicitas. Habituri enim estis virum tum doctum, quod raro videmus hic, tum sanctum, quod nescio an aliquando. Laboro valde sane de vastitate literarum hic, tamen si mærorem hunc diluit Iacobus Feuius, cuius ingenium & candidum & argutum, eloquentia & facilis & subtilis & composita, iudicium vero, quale scis a me etiam ambitiose exigi in studiis nostris. Vale.

MATVRINO ALMANDINO. XXV.

CUM meridie pransi essemus, redditæ sunt literæ tuæ, quæ tenuem victum, orationis suauissimis condimentis commendarent. nihil mihi videbatur gratius fieri posse, quam si tua præsentia fruerer,
tanti

tanti viri, tam humani, ut nihil ad id rei accessionis. Cæterum leniit desiderium elegantia literarum tuarum, quæ quanto infrequentiores sunt, tanto magis excitant animum meum ad eius contubernii memoriam, in quo iacta sunt amicitiae nostræ fundamenta, uti spero, perpetua. Ad eas igitur quam breuissime potero respondebo. Noua Epigrammata mea ad te mitto, addoque quod olim Hieroni Pindarus, *τόκον*, Elegias aliquot, inter quas te ipsum agnoscas, non quemadmodum omnium doctissimus poeta, ut, *Intexti tollunt aulea Britannii*. Hoc enim seruire est: sed ut illud Imperatorium: *Se quoque principibus*. scis omnia. Quod de Minutio ais, addisque, ut ad eum scribam, equidem ita censeo, neminem omnium hominum plus auctoritate apud me valere, nullam vllius recentioris memoriam mihi commendatam magis. Quare id satis ex officio meo me facturum speravi, si illum pudenter obseruarem tacitus ita, ut virtutem admirarer, liberis meis imitandum proponerem, tanto minus me illi ostentarem larga fortunæ virtutumque omnium ope viro incomparabili. Audes & id dicere, Laconicas, & Græce breues sententias hominis, qui sese in principis viri

ami-

110 IUL. CÆS. SCAL. EPIST. XXV
citiam insinuet? Græce ad Senatorem na-
tione Gallum, lingua Romanum, nobilita-
te atque animi magnitudine omnium na-
tionum ciuem. Ego verò quo argumento?
Quis tu, inquit, qui publica Senatus nego-
tia intempestiuo otio perturbas? Quare siue
illi præconio tuo notus sum, malim tantus
credi, quantum me fecisti, quam talem
agnosci, qualis sum: siue ignotus, haud qua-
quam me ita comparabo, ut meo me indi-
cio prodam. Facillum humanissimum, at
doctissimum tamen, non contemnet me,
non spernet, non illudet, non irridebit. at
tacitus præteribit. Malim equidem nihil ad
me, quam male. Itaque malim abs te nunc
ignosci nihil agenti, quam ab illo mihi ma-
le agenti. Quod si animus eius mihi per-
spectus esset, non committerem, ut qualis
qualis in me est vel mediocris literariæ rei
facultas, qua opera, quo studio, qua diligen-
tia possem, ab illo desideraretur. Tu vero,
mi Almandine, ita velim censeas, ut nihil
mihi gratius tua, quam Græco verbo, quasi
Latinum non haberes, vocas parænesin, ita
nihil difficilius. Volentem itaque laudabis,
inopem inualidumque excusabis. Vale. Cal.
Aprilib.

Tuus Iulius.

IULIVS

III
IVLIVS CÆSAR SCALIGER

IOANNI CORTADÆ

S. XXVI.

QUOD plerosque veterum Sapientum
sæpenumero fecisse memoriæ pro-
ditum est, vt inter secundos prosperosque
successus nonnihil turbæ euenire sibi exo-
ptarent, id nequaquam videtur ratione ca-
ruisse: tū ne elato nimis animo pellacissimi
monstri Fortunæ mole corrueremus, tum
quod ita iudicarent, eius vitæ, cuius tractus
nullam habuisset offensionem, miserrimum
exitum aliquando merito comparari: cuius
sententiæ Homerum quoque auctorem ha-
beremus, qui eo in cæli lumine, vnde ani-
mas nostras ad decurrendum ætatis huius
spatium dimitti putauit, duas constituit vr-
nas, alteram bonis omnibus differtam, alte-
ram malis. Igitur cui mortalium ex alterius
modo copia viatici huius nostri sarcinam
confuisse Iupiter diceretur, eum vero, ta-
meti ab incommodis vacuam vitam age-
ret, nihilo minus miserrimum esse. Quare
vt de Polycrate Tyranno taceam, memini
me de Philippo Rege legere: quum eodem
die, diuersis licet auspiciis, tribus confe-
ctis præliis totidem victoriarum compos fa-
ctus

Etus esset, hunc in modum exclamasse: O
 Fors Fortuna, his felicitatibus hodierna
 die aliquid saltem admisce mali. Ego igitur,
 Cortada, cui tantum bonorum vna die
 Fortuna cumulasset. Spero equidem perpetua
 ac propria futura ea mihi, quorum felicis-
 simum cursum nonnullius incommodi
 obiectu retardauit. Quid enim iucundius,
 quam in hac huius oppidi, in quod me
 Fata relegarunt, studiorum vastitate,
 doctissimi atque eloquentissimi cuiusque
 humanitate frui, ita ut etiam terrarum, qua
 distrahimur, longinquitatem suauissimo li-
 terarum commercio aut corrigamus, aut
 etiam temperemus? Quid beatius, quam
 humanissimorum memoria refici, amicitia
 augeri? quibus profecto thesauris nihil (mea
 quidem sententia) præstantius humano vn-
 quam generi contingere potuit. Quemad-
 modum enim mortalitas nostra generum
 successione propagata in perpetuitatem
 quandam æternitatis illius æmulam vin-
 dicatur: ita in amicitia quoque legibus na-
 tura comparatum est, ut ne morientes qui-
 dem deficiamus toti. Vnum enim quum
 fiat τὸ φιλεῖν & τὸ φιλεῖσθαι, altero manente,
 alterum vel Fatorum sublatum necessitate,
 haud penitus tamen tolli potest. Quid præ-
 terea

terea felicius famæ nostræ diuinitate, cuius
splendor in animis sapientum vbi consedit
semel, nulla vnquam obliuione aboleri
queat, nullius æui iniuriis obnoxia, ἀγήγος,
ἀειδαλής, ἀθάνατος seipsam prorogat incorru-
pta. Hæc igitur tria Fortunarum mearum
condimenta elegantissimarum literarum
tuarum initio quum degustassem, beatum
me profecto existimaui, si pauxillum in-
commodi modo surreperet animo meo, vt
tibi verum equidem fatear, alacriori. Nul-
lo enim merito meo quum de nostris mo-
numentis tibi factam opinionem maiorem
viderem, quam quantū in illis officii aut er-
ga nomen meum, aut vestram expectatio-
nem a me præstari potuerit, magnopere
verebar, ne hoc efferrer ipso vt grauius po-
stea ad casum darer. quia enim te liben-
ter atque etiam studiose fecisse dicis, vt
operam tuam in operibus meis poneret,
vtque etiam doctissimis tuis literis publice
id testatum relinquant, quum me sapientem
nominas, quum eruditionem meam mul-
tam dicis, variam prædicas, diuinam profi-
teris, hæc ipsa gloriæ magnitudo gloriæ ip-
sius mihi sane diluit iucunditatem. Qui
vero etiam ad eruditissimorum virorum
Senatum deferres, vt de Epigrammatis sta-
tue-

H

tue-

tuerent meis, iam hoc amplius animum
 meum conuellebat, quo in ipsum memo-
 ria repeterem, quis tandem qualisque
 essem, cuius de leuissimis studiis disceptan-
 do, seueriora sua studia interpellarent illi.
 Nam quod super Cymbio ita rogas, Cor-
 tada, ut etiam petas de me, quia tandem
 Gallica voce reddi posse putem, hoc vero
 attritas opes meas atque etiam accisas osten-
 tabit. Nam ut me tanquam versuum illo-
 rum auctorem consulas, quo id ibi consi-
 lio vocabulum inseruerim, satis profecto di-
 cere habeam, quid rei idem significet item
 habeam; quid Gallice sonet non habeam.
 etenim & hoc prius querendum fuerit, an
 Gallicam vocem spiret quamquam, quam
 hoc quod querimus, quam prae se ferat, &
 quum ea scriberem: tametsi Gallis gentis
 olim nostrae auctoribus ac proavis non in-
 gratam rem facturum sperabam, tamen ni-
 hil minus tum in mentem venire mihi, quam
 atam docto viro de ea re appellari posse.
 Sciebam cuiusmodi facie de Graecis monu-
 mentis accepissem: qua id appellatione
 Gallica censeretur, neque tum aduerteram
 imprudens, neque nunc prudens audeam
 sine metu atque pudore peregrinus apud
 cives vestros profiteri. quid enim non
 me-

metuam docere, quod nondum didicerim?
 Quæ tametsi ita sunt, tamen videor eo iure,
 quod mihi attribuis, humanitatis uti posse,
 simul ut neq. tibi quidquam negem, quod
 ad amicitiaë institutum nostrum pertinere
 videatur, & vicissim pro hoc officio orem
 veniam dari mihi. Et ingratus sim si tibi hoc
 docenti nos nullam operam reponam. do-
 cet enim etiam, qui id de aliquo petit sibi
 dici, quod ille non animaduertat prius. Est
 profecto initium sapientiaë dubitare, &
 quarere, καὶ τοῦτα τὰ ζητήματα οἷον ἐπισα-
 ρύδα. Cymbium igitur poculi genus esse non
 ignoras, poculorum autem aut a materia,
 aut a forma, aut ab usu, aut ab opifice, aut a
 possessore, aut a regione profectas esse ap-
 pellationes: materiam autem ipsorum duo-
 bus modis declaratam esse, primo τὸ ἐξ ἡ-
 ῥῶς: idque non vna ratione, sed aut a na-
 tura, ut κέρας; aut ab arte, ut Cissybium ex
 hiedera; altero modo τὸ ἐξ ἑως, id est,
 a facultate: ut fictilia. e luto enim audis
 quemadmodum fingi possint. A forma au-
 tem ut κύλιξ, quem calicem Latini voca-
 li mutata nominarunt. erat enim rotun-
 dum poculum κύλιξ. κύλιξ enim hoc signi-
 ficat. unde & κύκλῳ. Ab usu, ut peluis, gut-
 tum, capida, quæ a Numa in Sacris tantum

ad rem diuinam constituta fuerat: cuiusmodi etiam τὰ ἀπορδεῖα. Quamquam autem super Amistide Thracia dubitarunt doctiores, tamen ab usu dictum qui putat, mecum sentit, quoniam ἀμυστὶ exhaurienda ficcandaque erant. Opifices autem multis ab se nomina indiderunt, inter quos Lycius Myronis filius Bæotius, a quo λυκισργεῖς, Item Thericlea, propter possessores, ut Nestoris. A regione vero vulgatus est, quam ut quidquam de eo scribatur, Dodonæum, Samium, Corinthium, Campana supellex. Quare non est difficile, cuiusmodi Cymbium fuerit indagare, a forma enim nomen sibi comparasse manifestum est, propterea quod nauiculæ speciem præberet. cuiusmodi forma manet adhuc in Sacrorum usu, iis in vasis quibus thus seruatur ad acerras, atque in illis æque, quibus reliquiae tolluntur a mensis Regiis. quod cum nomen ipsum declarat, tum vetera Græcorum figmenta: nomen enim ductum est nauigii a curuitate; quam rationem communem habuit etiam vndæ vocabulum Græcum, super qua quum feratur nauigium ipsum facile consecutum est appellationem: τὸ γὰρ κύμα & τὸ κυμβίον. ἐκἀπὸ ἐν κυρτὸν. τὸ δὲ τὸ γὰρ ἐν εἶνο, ὡς ἀπὸ ἐπὶ κύμα βαῖνον. A nauigiis enim

enim, & ab eorum partibus duxerunt nomina poculorum. quare etiam Carchesii & vox, & vocis usus inuentus est. Figmenta vero quibus argumentis nostræ fidei astipulentur, docent Stesichori versus aliquot lepidissimi, quibus intelligimus veteres putasse fabulatores, Solem occasum poculo nauigii vice, Vulcani manu facto, usum, quo sese per Oceani ambitum ad exortum conferret, posteræ dici operam instauraturus. Suidas autem (ut est diuersorum librorum e centonibus consutus liber) sibi ipse minus constat: quum enim *Ὁ Ἑρμῆς ὁ δὲ ῥωμαίοις πλοῖον ἐστὶν* indicasset, paulo post idem esse tum *ὁ πῦρ* tum *σενὸν* profiteretur, ut omittam ridiculum illud, quum Romanorum proprium dicit, quod a Grecis vna cum nomine dimanauit. Quum igitur poculi formam habeas huius, Cortada, si quid vocis vestratium ei velis accommodare, rem ipsam prius adipiscendam censeo tibi. Qui enim τὸ *χεῖμα* non habemus τὸ *ὄνομα* cui attribuamus? notæ enim rerum nomina sunt. Eiusmodi tamen poculi figuram atque habitum quum minus commodam maiores nostri animaduertissent, animique potius gratia comessatorum, qui nunquā expleri, notis semper affectionibus

H ;

fo-

follicitari solent, quam cuiuspiam elegantio-
 ris usus merito comparatum viderent, faci-
 le adducti sunt, ut ei hanc anteferrent, quæ
 multo nunc in usu est, circularem. In qua
 amissa pristina facie nominis vestigia adhuc,
 quamquæ corruptiuscula, exstare suspicor,
 nisi tibi non videtur. Siquidem Gobelet a
 Cymbio, detracta litera tumidiore. nam in
κυβικω, quod ab iisdem *κύμβιον* iisdem Græci
 deduxissent, hoc ipsum factum haud sa-
 ne magnopere abhorre arbitraris. Quæ
 si tibi probantur, Cortada, neque displicent
 admodum cum aliis viris doctis, tum ne-
 cessario tuo Perero, adeo nominis mei viro
 studioso, profecto quos obiices ex hac *
 quos paratos ab ipsa Fortuna gratulabar mi-
 hi, quibus felicitates illæ condirentur, iis
 dissectis magnam sane lætitiæ meæ accessio-
 nem factum spero. Ipsum Pererum, qui de
 mea tam & benigne senserit, & magnifice
 prædicarit lenitate, haud unquam profecto
 falsum habiturum. Vale.

IULIUS

119
IVLLIVS CÆSAR SCALIGER

BRIANTO VALLEÆ SENATORI

Burdigalensi. S. XXVII.

VITINAM DI IMMORTALES aut hanc
mihî Fortunam dedissent, vt (quemad-
modum confueueram) pro amicorum po-
tius re, quâ pro dignitate mea ad te scribe-
rem: aut eandem nunc dent mentem tibi,
ad depellendas a me iniurias, quæ a perdi-
tissimo parricida factum itur, quam toties
maximis in periculis amicis meis saluti esse
voluisti. Quamquam sane confido fore, vt
quibus officiis, seu potius pietate præter cæ-
teros te colere institui, eius aliquando præ-
mium apud incredibilem humanitatem
tuam positum sperare possim. Quod si quo
fato eueniat mihî, vt hanc hominis mei
iacturam tuo præsidio fretus deprecari ne-
queam; tantum mihî intelligam alio exsu-
landum, si cuius auctoritas propter sum-
mam rei literariæ scientiam vniuerso Se-
natui moderatur, ea vni mihî literatorum
exitio sit. Id quod qua ratione, quibusque
consiliis confici possit, vt intelligas, quam
breuissime potero planum faciam. Fuit hac
in vrbe inter famulos rei medicamentariæ
vnus illis sordibus dignus, siue natalia re-

H 4

spicias

spicias (lignario enim fabro patre natus est)
 siue animi impotentiam, quam diu dissimu-
 latam secunda Fortuna tandem extulit. Is
 quum me præter cæteros omnibus officiis
 humanitatis etiam cum vilissimo quoq. ce-
 tantē animaduertisset, insinuare sese in ami-
 citiam meam, conciliare amicos, colere me,
 nihil omittere quod puræ integræque fidei
 specimen dare posset. Ego sperans, si quid
 mea opera boni euenire posset illi, futurum
 ut probi viri iacerem fundamenta, non prius
 destiti quam e famulatio exemptum præfe-
 cerim alteri officinæ. Cum bono viro ciue
 quodam egi, ut filiam cū dote desponderet.
 pestilentibus præteritorum annorum tem-
 pestatibus, eius res ita cōparauī, ut magnum
 pecuniæ numerum lucrifecerit. sed profecto
 omnibus cōsiliis Fortuna dominatur. quem
 ego miser anguem medio e gelu sublatum
 igne meo fotum alui, ut mihi tantorum be-
 neficiorum talē gratiā referret. Itaq. quum
 cæterorum eius ordinis popularium suo-
 rum patrimonia spe deuorasset, eoque re-
 spiceret potius, quantum aliis bonorum su-
 peresset, quam quantum sibi de nihilo ac-
 cessisset, neque me percellere posset, ut eis
 quidquam detraherem, malefici loco ad-
 uersum se id factum existimauit, quod ego
 illis

illis non malefecissem. Hinc simultates primum, mox detrahare clam, tandem vero (si Dis placet) Censuram meorum iudiciorum agere, suum interponere. Quam amentissimam insaniam atque impietatem si nunc per vos ei posthac alere licuerit, quid spei tandem futurum sit bonis omnibus, quorum neque fortunarum, neque sanguinis, neque dignitatis interitu, scelertus iste poterit exsaturari? Nā vnde ille hauserit, quod conferre posset ad exercendum in me ius praeceptoris, qui neque quidquam linguarum scit, neque rei medicæ vllam literam aliam notam habet, nisi si quid de me habuit scelestus. Ergo quum non solum neglectis præceptionibus meis, sed iam mihi leges dicturus multa nefanda flagitia fecerit in officina sua, neque aut ille animadversionem meam ferre, aut ego tantum dedecoris atque periculi pati possem, detuli rem integram ad Consules, eorum iussu simul & Præsidis Prouinciæ decreto constitutum est, vt omnes officinæ explorarentur, daretur id negotii Medicis huius ciuitatis, viderent, cauerent, ne quid ab istis veneficis Resp. detrimenti caperet. ille, qui sibi omnes non solum aut Medicos, aut ciues inimicos, sed etiam affines infe-

H 5

Aos

stos fecisset, negat se suis rebus saluis facere
posse, vt patiatnr nos agere censuram. Prae-
ses, quum eam rem nemo tum animadu-
teret, addit edicto, intra certos dies euocan-
dos duos nominatum Medicos, quorum
opera id fiat. Id si praescripto non curetur
tempore, totum a ciuitate Regi centum li-
bellae malegestae Reip. nomine penderen-
tur. Interea bellorum tumultus quorquan-
tique fuerint, tute scis habiti omnibus locis
delectus, legionum comitatibus transi-
tuque vastata omnia, exhausta vectigalibus
ciuitates iam supportandi alii comitatus
in praesidia Cantabrorum, quique ingentes
adeo, vix vt in annua demensa satis reliqui
fiat nobis. Postremo, si duo Medici, quos
nominaissent, neque gratis operam suam po-
nere volunt. (scis enim genus nostrum quam
auri appetens sit) neque paucis diebus ex-
pediri potest negotium. est enim ingens
opus in singulis, quorum natura solus no-
stra constat. Quatuor sunt officinae multis
instructae tum feriis, tum nugis, multa
supposita, multa falsa, multa per arrogan-
tiam, multa per inscitiam deprauata, vetula,
cariosa, obsoleta. Quare factum est, vt &
inopia ararii, & tumultus magnitudine
neque exhaustum sit Senatusconsultum,
neque

neque ea ratione exhauriri possit. Id iste si-
carius animaduertens, crectus in spem po-
tius potiundæ pecuniæ, quæ poenæ nomine
constituebatur, si quod iuebatur non esset
curatum, quam ut expeteret, quod tanto pe-
re antea effugerat, redintegrato iudicio agit
aduersus Consules. acciti Regii Procura-
tores accipiunt excusationem. decernitur,
ut aut Medicos vrbanos pro Censoribus ac-
cipiat, aut si quos malit, suo aie conductos
habeat. Appellat Senatum vestrum, it ad
vos. Quid ego te nunc rogem, illustrissime
Senator, habeas commēdatam causam pu-
blicam, existimationem bonorum, meam
dignitatem? An querar, licere parricidæ illi
aduersus me præceptorem suum eadem
viti impietate, quam contra parentem suum
atque inedia affectum exercuit? Nam
quum Tolosæ sceleratus iste negotiandi
causa ageret satis laute (ut apud mercatores
fit, qui vanis ostentationibus ex opinione
rem suam metiendam vulgo constituunt.)
pater, qui buccellis ostiatim mendicaret,
conspetto filio, ingenti gaudio perfusus, il-
lico aliquid rogauit, vnde dieculæ illius sal-
tem victum pararet: quem ille (o Dii im-
mortales) non solum præ se contempsit, ve-
rum etiam reiecit. O Dii, inquam, immorta-
les,

124 IUL. CÆS. SCAL. EPIST. XXV
les, si ei qui parentem contempsit, mortem
pro supplicio vos esse voluistis, quid ei qui
patrem esse suum pernegarit? quid, qui per-
stanti, atque per sanctissimum parentis no-
men misere obtestanti etiam interminatus
est? Hunc vos parricidam insultare urbi,
quæ eum recepit, ut patrem abiceret, eum
aluit, ut patrem necaret fame, eum serua-
uit, ut præceptoris atque patroni sui, viri præ-
atque nobilis dignitatem iugularet? nunc
vos patiemini illudere Diis immortalibus
parricidam? Quis enim Deos esse credat,
qui, quod illi ius parentum sanctum esse
nobis voluere, non spreuit solum, sed etiam
perdidit? Per ego te, sanctissime vir, non
iam amicitia, quæ maxima sunt, non lite-
rarum quæ sanctissima, sed per pietatis quæ
immortalia atque sempiterna esse iura de-
bent, obsecro obtestorque, ut, si quis locus
precibus meis ullus unquam apud te futu-
tus est, si quis huius urbis auctoritati, si quis
omnium qui hic sunt bonorum dignitati,
nunc eum locum ut non tam rogemus ut
tu serues, quam ut tute pollicearis ac præ-
stes nobis per teipsum seruatum iri.

IULIUS

IULIVS CÆSAR SCALIGER

VIDO GOLARDO BRASSACO

Senatori Burdigalensi S. XXVIII

BRASSACE, illustrissime Senator, etsi pro tua potius nobilitate, quam meo rogatu facturum sperabam, ut sordidorum atque inciuilium hominum audaciam detestarer: tamen propterea quod inter ipsos vnum insigni perfidia atque impietate notum non habebas, optimi ciuis me officio functurum speravi, si te certiores facerem de eo, quis is esset, præsertim quum vniuersæ nomine ciuitatis hæc res publice mihi mandata esset, tecum ut agerem, summisq. precibus contenderem, ne quid illius audacia Resp. detrimenti caperet. Res sic se habet. Officinam medicamentariam is habet plenam imposturarum: itaque quum Præsidis decreto iussi essent Consules, ut Medicorum opera explorarentur merces adulterinæ, huiusce ciuitatis Medicos ipse, qui suis flagitiis sibi fecisset infestos, reiecit ab iudicio. Id quum videretur non tam ciuitatem damnare negligentia, quæ sibi aleret medicos inutiles, quam eum ipsum qui neminem haberet amicum sibi, tamen homo perditus appellauit a Præsede Prouinciae,

cia,

ciæ, cuius decreto Prætoris sententiæ stant
dū iubebatur. Obsecro te igitur, sapientissi-
me simul atque nobilissime Senator, ut &
totius huius ciuitatis, quæ sese dedit in
clientelam tuam, habeas rationem, &
meam simul commendationem ne asper-
neris, quæ non solum publicum munus
curat hac epistola, sed etiam meæ digni-
tatis summam. Hanc vnā apud te iniuriam
deprecor, ne patiare, me quasi alienum
ab re literaria, a perditissimo nebulone,
publico primum iudicio, deinde vestro se-
natu consulto dignum qui reñciat.

IULIUS CÆSAR SCALIGER

* * BELLAVENÆ
Senatori Burdigalensi. S. XXIX.

QUAM QUAM non nisi fere in amico-
rum periculis ad te scribere consuevit,
id quod aut contumaciæ, aut potius negli-
gentiæ cuiuspiam adscribi potest, tantas ta-
men esse vestrum omnium intellexi occu-
pationes, ut vel maximis meis in necessita-
tibus, quādo scribam, etiam hoc perpusillo
tempore iudiciis vestris verear incommo-
dare. Quo fit, ut & ignoscās pudori meo, si
spissius ad vos scribo: & nunc intelligas non
minimum urgere negotium, quod ad hoc
genus

genus officii obeundum compulit vel inui-
tum. Agitur res de dignitate mea, quæ
cum publica coniuncta causa huiusce ciui-
tatis contemptui ita habita est a perditissi-
mo parricida, ut etiã ausus sit rem ad Sena-
tum vestrum deferre: cuius iudicium acer-
rimum, incomparabilem pietatem, stu-
dium rei literariæ si ille nefarius nebulo no-
uit, quæso te, illustrissime Senator, quo vultu
vestrum istum diuinum confessum non in-
tueri, sed adire modo ausus est? Si non no-
uit, quid implorat? An putauit vos esse sui
similes, quorum ingeniis abuteretur ad
suam impietatem? Is quum aliis super alia
flagitiis medicamentariam rem, quam
perfidiose exerceat, confidenter depravasset,
nostræque censuræ publico decreto vna
cum cæteris emendandus committere-
tur, appellauit Senatum vestrum. Habes
causam, vtinam & nosse hominem. Ita-
que ut pernoscas, ita intelligas velim,
adulterinas ac deprauatas merces scienter
venales habuisse atque vendidisse, vim pu-
blicam sæpenumero facere consueuisse,
publicos viatores verberasse, in conuiuiis
contentiose velitatum ad manus venisse;
affines suos suo merito sibi inimicos fecisse,
cum eis ferro dimicasse, patrem suum ino-
pia

pia

pia atque inedia cibum denegando necasse.
nam periuria & falsi crimina, & litium
iniquarum persecutiones, & debitorum ite-
ratas exactiones pro ludo habet. Ergo, no-
bilissime atque eloquentissime Senator, si
vnquam humanitatem, æquitatem, pieta-
tem coluisti, sine te exorem vt illum perdis-
tum scelestumque iis modis accipias quibus
dignus est. Id si efficies, dabo operam, vt
nemo mecum erga te ausit officiis certare
atque pietate.

IULIVS CÆSAR SCALIGER

DOMINO ARFVELLA

Senatori Bardigalensi. S. xxx.

QVVM te omnium non solum Senato-
rum sapientissimum, sed etiam bono-
rum humanissimum semper iudicassem, fa-
cile mihi persuasi, quam sapientiam in sen-
tentis dicendis exerceres, quam humani-
tatem coleres in amicis subleuandis, earum
vtramque mihi aduersus improborum te-
meritatem non defuturam. Is pharmaco-
pola quem probe nosti, plenissimus amen-
tissimi spiritus, ex accessione male ac for-
dide partæ pecuniolæ quum animos sustu-
lisset,

lisset, negavit se cuiusquam in potestate futurum, qui vellet agere censuram medicamentorum suorum. Quæ vox quantum non solum stolidissimæ superbiæ, sed etiam impietatis præ se ferat, nullis satis dignis verbis a me potest explicari. Quid enim stolidius, quam se omnium iudiciis anteferre? quid impurius, quam quæ ad hominum salutem sunt comparata, vnius omnis literaturæ ignarissimi eiusdemque pessimi paricidæ fidei committere? An putamus eum, qui patrem fame ut interiret passus est, bene aliis consulturum? Hoc dictum insolentissimum adeo ægre tulerunt procures huius urbis, ut etiam totius plebis rogatu decretum sit, Consules darent operâ, cauerent, ne inexplorata illius imposturæ diutius existerent: darent negotium publicis Medicis huius ciuitatis, uti eam rem curarent. Quos Medicos, Dii immortales, quibus ille conuiciis, quibus detractionibus, quibus proscidit maledictis? Mitto in eum a nobis collata beneficia, sordidissimis implicitum quæstibus extrema ex inopia exemptum. nam propemodum hæc tibi nota sunt. Appellauit ille hac in re Senatum, quem Senatum quum sciam tam bene (quæ vestra est humanitas) de mea dignitate atque literis

ris sentire, quam ille male prædicat, non potuit mihi aut honorificentius obtingere, quam a monstro illo impuro lacerari; aut optabilius, quàm causam meam cum publica omnium bonorum coniunctam apud vos agi. Eam igitur tibi commendarem, nisi scirem neque officiorum te immemorem, & ultro beneficia dare, quam accipere crebrius consuevisse. Peto abs te, ut illum erga me perfidiæ & erga urbem hanc, quæ ex foribus receptum extulit, ingratiſſimæ poeniteat temeritatis.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

ARNOLDO FERRONO ATTICO

Senatori Burdigalensi. XXXI.

TANDEM aliquando hoc mihi Deorū immortalium beneficio datum est, ut quas spes omnes summas infimas in mea dignitate tuenda de te concepi, Attice, eas omnes omnibus opibus atque auctoritate in præsentia exhaustas. Nam quid dicent amici mei, quibus ego potentiam tuam pro nobis ostentarem? quid inimici, quibus nos omnes Attici vnius nomine, si semel Senator extitisset, terrori eramus futuri? Etiamne, obiciunt, literarum necessitudines, etiamne amicitia sanctissima iura, etiamne studia nobi-

nobilitatis minime valuisse? Atque equidem cum omnem tibi rem narrare instituissem, afficererque tædio ineptissimæ fabulæ, ne tibi item esset oneri, summa rei visa est dignior, quæ explicaretur. Ingratus parricida tum vrbi, tum parentibus vtrisque, id est, & præceptori & patri, quorum alteri mortē minitatus est ferro, alteri famem attulit. is parricida frētus amentia affert litem ad Senatum vestrum iniquam atque importunam, plenamque dementissimæ insolentiæ. Ea in causâ non solum publicum detrimentum agitur, sed etiam iactura dignitatis meæ. Quæso te, mi Attice, iubesne præterea mihi, verbum vel vnum addam? nonne satis habes, nonne erectus es? nam profecto nisi plus sperarem esse in causâ nostræ æquitatis, quam quantum eloquentiæ in me sit, nisi plus in te tum fidei tum pietatis esse cognoscerem, quam quantum vlla in causâ æquitatis expeti vnquam potuit, facerem vt prolixioribus conquestionibus obtestarer te per Deos omnes, quos ille nullos putat; per virtutes, quas ille ignorat; per iustitiam, cuius ille aciem aduersus se stare merito debet intelligere; per tuam magnanimitatem, quam vehementer debet extimescere, vt pro dignitate mea ita

agas, sicuti agebas cum eam magna omnium opinione atque expectatione comparares, neque minus in retinenda conseruandaque operæ ponas, quam in constituenda augendaque posuisti.

GVILIELMO LONGANO

Senatori Burdigalensi. XXXII.

ET SI neque officiis, neque vitæ cultu, neque nominis splendore notus eram tibi; tamen cum ciuilem istam tuam sapientiam cum humanitate coniunctam intelligerem, nihilo deterius abs te acceptum in me orantem speraui, quam ii, quibus tu vltro dare multa maximaque beneficia consueuisses. neque enim minus est velle, quam posse, neque magnificentius est quidquam animi dexteritate atque facilitate. potentia enim materiam quandam sapit, neque perpetua est, & fortunæ administra: voluntas, diuini æternique illius halitus fotu incrementa capit, atque constituitur. Quam diuinitatem cum perpetua benignitate exercere solitus sis, ego quoque meipsum tanti thesauri in partem quin vocarem minime dubitaui, vt quam maxime absim a meritis, tam proxime sim liberalitatem tuam.

Ma-

Magnam quidem rem peto, ac permagnam quidem. quid enim de te plebeium peterē? Meam, inquam, dignitatem, quæ indignis modis a pessimo parricida lacerata est. nam in hac vrbe, vt quisque perditissimus est, ita ei pessima facinora tutissimo audere licet. Peto vniuersæ vrbis huius voluntatem. peto vitæ nostræ securitatem. Nostin quanto periculo, quanta medicorum infamia, capita nostra committantur perfidiæ pharmacopolarum, quorum flagitia tanta tamque crebra sunt, vt eorum vitiositas iam in proverbium abierit. Ex iis vnus omnium fraudulentissimus cum multis imposturis meritus esset, vt publico decreto censura nostra emendaretur, appellauit ad vos. qui si apud Senatum vestrum obtinet, vt per vos non corrigatur, quid aliud est, quam insidiatorem sicarium accipere de manibus vestris sanctissimis venena, quibus vitæ nostræ appetantur? Vos vero, teque imprimis, qui collegas tuos æquas, cæteros mortales anteis sapientia, obsecramus vniuersa hæc ciuitas, vt de amentissimo impostore statuatis ea, quæ illius temeritatis popularibus perpetuo sint exemplo.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

PETRO BOUCHERIO SENATORI

Burdigalensi S. XXXIII.

N V N Q V A M veritus sum, quin nominis mei commendatione multa exempla esses editurus humanitatis atque sapientiae tuae, quæ per te ipsum nunquam intermisses. Itaque quam proxime fuit, ut nihil scriberem : simul quia iucundissimum sperabam illud mihi meisque spectaculum futurum, si etiam non rogatus faceres, ut tuorum erga me meritorum cresceret magnitudo. Vicit tamen mos ille civilis, ut per epistolam mirum in modum orarem te atq. etiam obsecrarem, ne eam ad causam, quæ de hac vrbe nostra, deque mea dignitate agetur apud vos, Boucherius in consilio non fuisse videretur. Id quod eueniet, si nos inferiores simus. Samproiectus omnem tibi rem ordine narrabit, ne nunc te afficiam tædio. Nunc vero, optime atque sapientissime vir, vnum de te peto duntaxat, perditissimum parricidam ita tractetis, ut intelligat, me potius, quam se fuisse vestri simillimum. Vale.

IVLIVS

135

IULIVS CÆSAR SCALIGER

* * *

Senatori Burdigalensi. s. XXXIV.

QVVM multo maior sit auctoritas tua in senatu, quam quantum negotiorum mihi amicisque meis istic iudicandum euenire possit, gauisus sum semper tamē multo mihi plus superesse ad vtendum, quam quod antehac ex amplissima non solum voluntate tua polliceri, verum etiam ex officiis mihi re ipsa prestare videbam. Vehementer enim gratum mihi erat, quod abesset occasio interpellandi te iis in rebus, in quibus aut mihi ab aliis, aut a me cuiuspiam negotium esset facessendum. Quum enim caussarum, quæ vbique tractantur, argumentum dubium est, tum vero earum, quæ in supremo senatu aguntur, euentus omnino incertus. Quamobrem magnopere veritus sum semper, ne eas ego fouerem partes, proque iis exoratum vellem, contra quas vti starem tuum iudicium persuadere, tua auctoritas compellere posset. Atque ita qui raro antehac atque perparce, vt amici mei obiicere soliti sunt, vt ego arbitrabar etiam importune, ad te literas darem, quibus meos esse commendatos vellem.

lem: nunc tantum rei euenisse doleo, vt
repente consilium commutandum mi-
hi fuerit. Omnium enim artium om-
niumque scientiarum splendor cum ani-
mos nostros puros petat, tum medica
rei facultas imprimis non corporis solum,
verum cogitationis quoque innocentiam
exigere videtur: ita vt non a crimine tan-
tum, sed a culpa quoque, non solum ab er-
rore, verum etiam a suspicione ipsa longe
abesse debere semper omnibus sæculis iudi-
cati sint. Tam probam disciplinam, quæ
omnibus liberalibus artibus, omnibus
scientiis ornaretur, quæ non solum agrotan-
tium corporibus amissam redderet sanita-
tem, verum etiam eius, qui sese possideret,
animum nobilem, excultum, sanctum effi-
ceret, nunc peruersorum impostorum frau-
dibus contaminari, vna cum cæteris facile
perferre mihi fuit, qui viderem, quantum
in me esset, nihil ad nos pertinere. vbi vero
per lenitatem nostram, vestramque indul-
gentiam, ciuium stultitiam, prætorum fa-
ctiones eo res cecidit, vt nostra quoque in
ciuitate id malum grassaretur, nequaquam
amplius mihi silendum persuasi. Quod
enim ego nomen in Germaniis ipsi huic vr-
bi celebre compararim, in Italia ignotum
antea

antea notissimum reddiderim, qui patiar
 sceleris alieni crimen subire commune?
 Sunt (inquiunt) Agenni medicæ rei profes-
 sores, qui imposturis res agunt. Iam ut omit-
 tam emolumentorum nostrorum rem mi-
 nui, etiam ut ditissimi aliis ex facultatibus
 simus: at nomen nostrum alienis maculis
 foedari, per omnes spes bonarum, quas fo-
 ues, literarum, nequaquam patiaris. Est hic
 iuuenis male feriat, pessimis ortus natali-
 bus, peiore instituto, malis literis imbutus
 malisque moribus, qui quum triennium
 antehac pharmacariam publice inter fa-
 mulos etiam Marmandanos in officinis
 diurna mercede exercuerit, repente to-
 ga non sumpta sed rapta, Agenni medi-
 cum professus est, ut qui in Prouinciæ
 membris seruum egerat, in vrbe prato-
 ria dominum iactaret. Ignosce mihi om-
 nium simplicissimo atque ab odio alieno,
 obsecro. Initio adeuntem ad me atque
 orantem ut subuenirem, consolatus sum,
 iuui opibus, libris, literarum scientia, quan-
 tam saltem sperare videbatur, desperan-
 tem rerum inter horum annorum angu-
 stias confirmaui, amicos increpantes lenio-
 res feci, inimicos deterrui. Infidias miser
 non mihi ab illo, sed per illum ab omnibus

nomini meo aliisque bonis struxi. Ita iactant me omnium criminum auctorem, non quæ fecerim, sed eius, qui patrauit, pene parentem. Quum antea multis in operis eos admiserit errores, qui ab omnibus tum aut irriderentur priuatim, aut publice abominarentur, leniti sunt a me eorum animi semel atque iterum. omnibus in rebus initium esse, tum progressum. perfectum repente neminem. Dum nihil nisi error fuit, tum ii me id agentem perpeSSI sunt. Postquam facinora immania alia, quæ sine testibus essent, obiicerentur, ea poterant excusari quasi falsa, postremo vero quibus conuictus est, ut ad te scriberem, tota ciuitas compulit: tanquam ad eum, cui totius rei literariæ nobilitatem atque innocentiam commendatam putent. Est decurio a Bouisvilla vir probus, sed humanarum rerum nequaquam prudens, adeo, ut alienæ peruerfitatis fraudem effugere potuerit. Adit ad impostorem. Ecquid (inquit) a me quantum velis accipis, modo mihi meam pristinam reddas valetudinem. Quid, inquit ille, tibi morbi est? dolores, inquit, in utroque ventre non sine rugitu, ii que pane perpetui, atque antiqui. Catulos videor intus alere famelicos. Iste, qui iam spe illius bona deuorasset,

rasset, diu cunctabundus: Serpentes tibi, in-
 quit, in ventre esse nescis? ad cuius fraudis
 denuntiationem ille pæne concidit. Bono,
 inquit impostor, animo es. Crastina die
 sanus eris. Animo recepto, diuertit in do-
 mum impostoris. Interea planus ille emit
 de Vascone quodam lacertos aliquot. Re-
 cipi iubet multa inepta, vt fraudi fidem fa-
 ciat, quæ in clysterem immittat. inditur
 enema: educitur. ibi homo vafer lacertos
 alios viuos, alios mortuos, quos in manibus
 habebat, in peluim deiicit, statimque cla-
 mat: En quæ tibi monstra. Ille continuo pa-
 uere, stupere, lachrymari interdum, alias
 lætari, id pro vero credere. Ita emunctus
 est aliquanta pecunia. Nunc plus laborat
 ex metu, quam ex morbo, ita vt vix apud se
 sit. Habes, omnium doctissimorum optime
 vir, historiam testibus ipsis confirmatam,
 omnibus ciuibus detestabilem, quæ vbi se-
 mel in iudicium deducta est, vno aut altero
 ei, (causam subiticeo) fauente, pæne desti-
 tuta est. Eam nunc apud vos quum agenda
 esset, me circumstant omnes boni, rogant
 vt ad te omnium literarum parentem scri-
 bam, ne hoc impunitum sit scelus. Ego vero
 nihil præterea a me dicendum putem, si se-
 mel id testatus sim. satis esse mihi, si lenissi-
 ma

ma

ma castigatione ita in eum animaduertatur, ut & a continuatis sceleribus retrahatur, & ab imminente prauitate deterreatur, & vniuersa prouincia sciat eum esse, qui id Agenni perpetrarit, non de communi medicorum nomine male suspicetur: neue per vos bonis quoque aut saltem cæteris malis tam atrocia facinora audere liceat. Vale.

IULIVS CÆSAR SCALIGER

GALLIARDO AVIANO

Senatori Burdigalensi S. XXXV

ETSI non minus mea, quam tua ipsius interesse existimabam, quod esses ceteris cum Patribus conscriptus, ac propterea non magis me tibi, quam te mihi gratulari posse: tamen quum ad mores meos respiciebam, vehementer ad me pertinere arbitrabar, si quem amore vicissem, ei quoque officio anteuertarem. Illud distinebat animum meum, quod qui lætitiæ modum facere nequiuissem, eam ne verbis quidem consequi valerem: in communi tamen bonorum gaudio sperabam euenturum, ut qui mihi voluptatis plenum ius reliquissent, de efficacia quoque orationis decederent. Gratulor igitur, Auiane, non tam tibi, quam vni-
uerso

verso senatui, qui per se magnus ac sanctus
tuæ sapiētiae accessione futurus sit illustrior.
Magnum ille dederat testimonium erudi-
tionis tuæ, iustitiæ, grauitatis, quum te olim
in suum ordinem cooptarat: maius nunc
Præses senatus sanctioris, qui te etiam ante-
posuit suis: maximum consensio omnium
ordinum, etiam plebeiorum, quod homi-
num genus quum sit maxime inconstans,
ac leuissimis quibusque de causis moti se-
cum ipsi pugnent, perstitit semper ea in sen-
tentia, te vnum esse, cui vel iste, vel etiam
maior locus deberetur. Ego vero & cum il-
lis facio recte iudicantibus, & puto etiam te
eorum omnium opinione maiore. Quam-
quam enim de vniuerso Senatu cuncta
magna atque diuina semper sensi, tamen
puto te eorum virtutibus tantum luminis at-
tulisse, quantum ab ipsis acceperis. Quare
hanc gratulationem non tam meam vnus,
quā cunctæ Aquitanix esse velim tibi per-
suadeas. Me vero quum iam capisset mi-
nus pœnitere esse inter nostros Barbaros,
propterea quod non longe a nobis sapien-
tia tua reficere ac recreare cōsueuisses, nunc
vero vel libens manendi consilium ineam,
quum tuæ potentiæ præsidio nos etiam tu-
to agere intelligo. Vale, & meis verbis Val-
leam,

142 IULII CÆSAR. SCAL.
leam, atque vtrumque Montanum salutem.
Pridie Cal. Ianuar.

SEBASTIANO GRYPHIO
TYPOGRAPHO LVGDVNVM.
XXXVI.

MVLTVM diuque expectavi, dum orationem meam aut ederes, aut remitteres, quorum alterum facile fieri potuit, alterum etiam commode potuisse existimabam. Nam & frequentia comitantium mercatorum vtiliuit tibi pro opera tabellariorum, quibus eam committeres, & quam minimo sumptu describi tuis Typis elegantissimis. Ac quanquam non queo adduci, vt credam, te magni animi virum, atque bonarum vindicem literarum abductum lucro hoc officii genus, quod erga feliciora ingenia præstas, in hac opera sumenda interrupisse: tamen si me facias certiolem; quantum tibi pecuniarum sit satis, quam primum feres. Amo enim illam; vel quod in ea, inuita morte, etiamnum filiulus meus spirat: vel quod illi defuncto successit ipsa, quasi foetus alter meus. tanto carior, quod ille mortalis fuerit: hæc animi mei soboles tuo auspicio nunquam interitura videatur.
Quod

Quod si eam tu minus vendibilem eruditioribus vereare: tum tu mi Gryphi nescias quanta in expectatione cunctæ pene Aquitanix sit. Sed istum sumptillum compensabis secundiore fortuna præsentis operis, quod ad te mitto. Nam ut sensi Gallorum animum aversum esse a poetica facultate, idque laudis paucorum ingeniis non sine obtreptione vix exauriri: orationum tantum edi ac circumferri, ut inspecto procul titulo, pro perlectis illico habeantur: amicorum instinctu appuli mentem meam ad eorum studiorum repetitionem, quæ ut gravia sunt plenissimaq. laborum, ita eorum commentationes pene solæ expetuntur. Refer-
tus est liber cum medicinx, tum utriusque philosophiæ solidissimis monumentis: quæ præter & vulgi & eruditorum sententiam cum sint, nequeant æquo animo excipi, nisi tua gratia, atque sapientia æternitatem hanc meruisse videantur. Vale. Cal. Nou.

Mi Gryphi, gratissimū feceris, si rescripseris, quanti veneant opera Galeni Græca e Germania. Item Gentilis & Iacobi atque aliorum simul commentarii in Avicennam, ut ad te mittam pecuniam nundinis laquar.

Tuus in domino Iesu.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER.

CAROLO

TRINI s literis tuis quod non respondi,
 præsertim auctis beatissimo viatico
 duorum summorum poetarum Dampetri
 & Rogerii, primum fecit penuria nuncio-
 rum, deinde cum discedebat frater, tum
 ego aberam apud Vafates. Itaq. eius disces-
 sum ægrius tuli, quam fecissem simplici de-
 siderio. Erat ante oculos Dampetri liberalis
 animus candidusque, vnde mihi summa
 omnia obuénissent. Erat Rogerius, qui me
 diuinis suis laudibus cumulasset. Iam alte-
 ris tuis literis expostularas mecum. quo ex-
 probrationis genere scito me vehementer
 affectum, sed ita vt sperem me apud illos
 abs te plurimum iuuari posse, apud te a
 meipso non ausim. haberem enim appara-
 tas literas semper ad te, quas primo cuique
 tabellario committerem. Ita sane obiicies.
 Ego vero, mi Seuine, vt hoc dem, illud mihi
 recipiam, totos menses septem nullius fa-
 ctam nobis copiam, qui sese diceret isto con-
 ferre. Ita Fortuna firmitatem quandam sibi
 perpetuauit ad maleficia, quibus me quoti-
 die exerccat. Ad defensionem tamē meam
 initum est a me consilium vt vulgare, ita pu-
 to non

to non poenitendum. Nam qui amant, si-
quid offensiuncula obtigit, oblato auctario
vel pusilla basiationis, redire solent in gra-
tiam. Ergo ut me ex his difficultatibus euo-
luerē, scripsi non illepide, ut reor, ad utrum-
que, sed Dampetro parcius. quippe obrutus
lacte illo flumine imparem me sensi ad
meipsum cum eo conferendum. Quare illa,
quam vos laudare soliti estis, facultas metu
atque admiratione exaruit. Curaui tamen,
ut, qui non possem large, at laute saltem ac-
ciperē. spero enim non nimis esse rusticellos
versiculos meos quinq. Ad Rogerium vero
vberius, ut essent auspicia amicitiae nostrae
secundiora. Vbi me videris reconciliatū de
cessatione illa, salutem utrique eorum dices,
& tibi, mi Scuine, cui ego tot tantaque bona
debeo, quanta nulli praeterea. Libri mei in
libros Aristotelis de plantis, quos mihi dono
dederas, absoluti sunt, non sine honorifica
tui mentione. De libris meis De causis lin-
guae Latinae quid sentiant docti, oro scribas
ad me. vereor enim plus esse reorum, quam
iudicum. Vale. Decimo Cal. Decembres.

Tuus CÆSAR.

K

EIDEM.

HA V D multo antequam hæc scribere
inciperem, per forum transiens frater
excitauit memoriam meam tui. Cæsar, in-
quit, ab eo ad Carolum scripturus. si quid
velis, curabo. Ego cum nuper ad te binas de-
dissem, non sane habebam, quid scriberem,
nisi te rogassem, euerteres istas bibliothecas
nouas librariorum, in quibus decimum his-
toriarum Aristotelis audiebam descriptum
vulgo typis Germanicis, auctore Trapezun-
tio Latinum factum. Eius ut opera tua fiat mi-
hi copia, oro te atque obsecro. vrgebis enim
occasionem edendi eum, qui a me versus
est, atque explicatus commentariis. Id quoque
iam præstitissem. sed cum essem in eo ut in-
vulgarem, cohibuit hunc impetum spes
istius operæ, quam de te exactam velim. Pri-
mo quoque tempore expectamus te. ideo
co libros meos non prius mittam, quam me
facias certiore, ubi sis, ubiue esse posthac
malis, quam isthic obrutus omni cura præ-
terquam, ut audio, literaria. Nam aiunt in-
te vnum vniuersa cœtus vestri munera atque
etiam onera incubuisse. Itaque per Deum
exoratum te velim, ut te his expeditum red-
das nobis. expedites autem, si aut ciues sa-
cra-

cramentum tam importunæ militiæ, aut conficias prouinciã. sed suspicabamur tibi iam non esse integrum in re desperata. Etenim qui autor fueris antistiti redigendi in ordinem vnumquemque, veteremque licentiam cohibendi, puto ac sane vereor te nunc istis desertoribus atque erronibus parum gratum, ne dicam auctoritatem tuam eleuatam, aut etiam oppressam præuaricatorum peruersitate. Ergo plus feceris, si nihil facias, quam si aut parum pro sententia tua, aut praue pro dignitate omnium nostrum agas. Nam præterquam quod angit nos quodcunque præter opinionem euenierit, etiam id dolebimus, quod abes amicis tuis, quibus deesse non debuisti. Accinge te officio non excusationi. Nullam enim accipiemus. Vale. x i. Cal. Aprilis.

Tuus Iulius in domino Iesu.

SCALIGER GAIRARDO

s. *Montalbanum.* XXXIX.

VTINAM quantum conuenit inter animi mei propensionem, & merita tua: tantum mihi esset imperii aduersus morbi tui sauitiam, ac potius tyrannidem nullis. ego

K 2

decissem

deessem officiis: nullus mihi deesset successus: adesset tibi secunda valetudo; boni omnes gauderent. Sed ita excellentissimo cuique ingenio contigisse video: ut animi bona maximis infortuniis, cruciatibus, exitiis infestiora facta fuisse videantur. Hæc sunt Fortunæ, Fatique condimenta. Quo tua magis interest te ipsum non deserere, sed animo præsentem esse, ac bene sperare fortiter ferendo: interea dare operam, ut quam minime queat negotio, decidas cum tantis incommodis. Id quod si mea opera fieri possit, intelliges nunquam per me stetisse, quin videris meliore vitæ conditione. Idem nunc est animus, qui tibi ut planius perspiciatur, scripsi ad Vicosium, quid mihi de tota re videatur. Ad Gualterium vero particulatim omnia. De tuis Hendecasyllabis valde te amo. similes enim domini sunt, puri, candidi, elegantes, lepidi, rotundi, numerosi. omnem expleuerunt animum meum. Hem, mihi Gairarde. ten' tantum poetam tam infolenti morbo affligi: neque id, quod animum tuum diuinitate illustrem fecit, corpus item respexisse? Spero tamen aliquid fore, quo meliuscule tibi sit, imo vero melius. Dedissem ad te aliquid Musarum. sed malui operam seriam referre ad tua commoda, atque

que in eo, quod tibi aliquid boni afferret,
collocare. Vale.

ANDREÆ GOVEANO

GYMNASIARCHÆ

Burdigalensi. XL.

ETSI perspectam habebam humanita-
tem tuam erga eos, qui tuæ fidei com-
mitterentur: tamen non putavi faciundum,
ut quam pietatem in te agnoscerem, in
meipso desiderarem. Mitto maximum na-
tu liberorum meorum ad vos, quorum au-
spiciis te duce atque moderatore euadere
possit is, quem neque in disciplinam ve-
stram me tradidisse, neque vos instituen-
dum suscepisse poeniteat. Ac quanquam
eius indoles maturius me acuerere debuit
atq. ipsius cōmodis prospicere, tanta tamen
horum est acerbitas temporum, ut multum
me diuque suspensum animi habuerit: cum
equidem illum mallet inter operas triuia-
lium marcescere, quam ire perditū sese at-
que ætatem suam per eorum insolentiam
ac prauitatem, quorum ipsum & voluissem
& sperassem futurum aliquando castigato-
rem. Et erat valetudine paulo minus secun-
da, quæ impræsentia facta firmior excitauit

K 3

memo-

memoriam in me tuorum erga repub. literariam meritorum, cuius virtutibus atque sapientiæ crederem fortunas meas: quarum magnitudinem neque in veteri splendore, neque in noua dignitate, sed in liberorum meorum eruditione atque frugalitate positam existimabam: quo futurum est, ut cum susceperis hunc, quantum ille profecerit in literis; tantum ego progressionis sim facturus ad vitam: , quæ in me per se breuis ac fluxa eius successione cum sit propaganda, sine illius ornamentis iam nunc vero acerba sit futura mihi. Quare, mi Gouecane, te vehementer obsecro atq. etiam obtestor pro tua pietate, ita hunc habeas commendatum, ut in eo animi bona excoluisse, in me etiam animum ipsum seruasse videaris: neque potius in fortunæ temeritate, quam in tuis consiliis atque auctoritate tam boni patris spes sitas fuisse intelligam.

DOMINO IOANNI

GELIDÆ GYMNASIARCHÆ

Bardigalensi Scaliger S. XLI.

NON eram nescius te esse non solum Aquitanici Gymnasi principem, sed etiam omnium bonarum artium, studiorum
que

que certiss. patronum. omnes enim, quicunque vel te notum habent, vel de te aliqua auditione acceperunt, hoc mihi prædicabant. Quocirca facile mihi persuadebam fore aliquando, ut experirer & tuam pro liberis meis eruditionem, & erga me studium: & ad utrorumq. beneficia singularem pietatem. Neque ea spes, quæ a certo iudicio profecta esset, me falsum habuit: cum me tuis elegantiss. humanissimisque literis non solum salutasti, verum etiam iis laudibus es prosequutus, ex quarum sola portiuncula vel maximi viri summæ gloriæ persuasione imbui possent. Quamobrem hunc ipsum ardorem animi mei, quo incendor quotidie ad studium sapientiæ, vehementer incitasti, ut operam meam tuæ de me opinionioni sociam adiungerem, leuaremque onere, quod nomine meo sustinere animum induxisti. Qua pro humanitate studioque tuo rerum mearum, tum immortalem, tum etiam incredibilem habeo gratiam tibi, vir optime atque eloquentissime: ita ut hanc tanti beneficii recordationem nulla temporis longinquitas, nulla fatorum offensio delere posse videatur: præsertim cum propediem sperem me tibi longe maiora debiturum, quippe dediturus liberos pene

omnes meos in clientelam tuam. Quod cum fiet, non tam literis meis, quam tua literatura simul atque humanitate, apud te tuosque futuros spero in prima commendatione. Vale.

ARNOLDO FERRONO

ATTICO XLII

Si vlla vnquam caussa suo merito boni viri meruit gratiam, apud te summam consequetur commendationem is, pro quo non pessimus ciuis pater orat. Si amor aliquando cuiquam persuasit, vt in clientelam aliquem susciperet, debuit is, qui & filium sese meminisset, & speraret patrem, excipere vota parentis pro liberis suis. Si quando factum est, vt pietas quempiam conciliaret, hoc decuit ei prodesse, qui innocentem iniuriisque obnoxiam ætatem alterius fidei committit supplex. Si quid vsquam misericordiae bene institutum flexit animum, vt & sese hominem non obliuisceretur, aliorumque sortem respiceret, magnum afferre momentum potest consolationis ei, qui luculentissimis spoliatus fortunis, auita priuatus potentia, aliena in terra pro exemplo est, quantum quisque fidei habere debeat fortunæ.

tunæ mobilitati. Ergo post tantam erga me magnitudinem meritorum tuorū, vt etiam te hoc officio onerarem, Attice mi, hæc omnia coegerunt me, tibi vt persuaderem suscipiendum fouendumque tua gratia Syluiolum meum, non dicam vnicum ex multis superstitem, nam id nimis adblandiatur fatis, sed vnicum, ex omnibus superstes esse qui merito est a fatis iudicatus. Eum tibi purissimi, simplicissimi animi, excelsæ atque augustæ indolis, & minime male cogitans optimum, & pater filium, & senex pene infantem, & o Dii immortales qui vbi que estis, exul extorrem: denique Cæsar sanctissimo Senatori, principi literatorum, patritio ac parenti prouinciæ, denique Attico.

SYLVIO FILIO.

LV TETIAM. XLIII.

TRES epistolas accepi tuas, vnam a reditu Africani, alteram reddidit mihi Carolus Seuinus, tertiam non is, quæ mihi commendabas, nullus enim extitit, sed qui se aiebat tabellarium. Ad superiores tibi respondi Gallice, non prius Latine hoc factururus, Græce abs te prouocatus. Verum tertia

K 5

ista

ista fregit pertinaciam meā. videntur enim
 perpauillæ dieculæ, quibus istic agebas, te
 aliquantum expoliuisse. In ea quædam ca-
 pita fuere neque iniucunda neque ingrata
 mihi. Quid enim iucundius, quam audire
 te aliquid esse apud Vascosanum, cui nos
 cum antehac multum debeamus nostro
 nomine, tum tui causâ, factum est, ut
 priorum meritorum magnitudo & memo-
 ria aucta sit recentibus beneficiis. Gratius
 vero nihil esse potest nobis, quam cum ac-
 cepimus sub Tusano & Galadio profiteri te
 socium studiorum meorum, adiutorem spei,
 gloriæ administrum, quorum opera atque
 institutis futurum spero, ut mandata mea
 ita exhaurias, ut etiam attentioris iussionis
 te ipsum seuerum exactorem præbeas. Neq.
 enim quod mihi defuit seræ & paræ crudi-
 tionis homini, non puto tibi superfuturum
 e tantorum virorum diligentia, cruditione,
 sapientia. Iis dicas velim, eis me gratiam ha-
 bere, quanta satis est viro nobili & pio, pro
 eo quod te sui similem possint efficere, nisi
 per te stat. Ad quos equidem tui gratia scri-
 psissem, verum si meminerint quid sit pater,
 sine oratione sese exoratos intelligent, si co-
 gnoscere voluerint, quam graue sit ad tales
 viros Latine scribere. ignoscant sane, qui ma-
 lucrum

luerim silentio intelligi quid velim, quam oratione deprehendi quod non velim. Nunc venio ad preces tuas, non cas quidem aspernandas (quid enim non decorum istī aetati, ubi se ostendet studiosum bonarum literarum?) importunas tamen, si annos meos, occupationes, si meipsum putes. Nam & aetas, (ne dicam merita) ad quietem atque otium valde iam spectat: occupationes vero etiam seipsas detrectant, nedum ut cedant negotiis superuenientibus. Res autem ipsa cuiusmodi tandem est? Equidem cum mihi ita videretur, literarum principia, tametsi ea in usu essent positae, tamen ab ipsa rerum natura, cuius esse notae quaedam dicerentur, originem suam ducere, non putavi diutius ferendum, eas temere: ut esset visum plebeis ingeniis, circumferri. Ita quod in me fuit, aggressus sum eruere ex recessibus philosophiae causas, quibus cognitis via & ratio inquisitionem nostram sequeretur. Ac mihi quidem cum satis laudis in alterius genere otii sese ostentaret, tamen quod tam necessarium negotium tam neglectum aut contemptum esset, exulcitauit animum meum ad eam operam, quae nouitate inuentionis atque iudicationis acueret ingenia doctiorum ceterorum

rum

rum aliquot pristinis inflatorum præceptis de improviso deprehensorum percelleret. Extabant præ oculis irritati animi humiliores. æstuentes videbam iam duces quosdam iuventutis ægre laturos aut hanc, quam adorti sumus nos, gloriam sibi præreptam, aut illam suâ veterem oppressam. At enim vero non propterea æquum fuit me, cui facto meo is esset existimationis fructus reservatus, illiberali metu deponere studium, quo tenebar, augendæ posteritatis. Calumniam igitur ignaviorû si non plausu principum reipub. literariæ, at moderato simul atque forti animo tulimus, quippe cum moderati ferre, tum fortis perferre fuit. Sane illi ambigendi materiam si habebant, quare ambigua quærendi, quæ sita iudicandi habere item nolueret? quare ita bonis doctisque viris satisfactum fuit, ut iam in eorum iudicio satis mihi sit acquiescere. Ita neque olim metus de studio, neque nunc gloria de modestia, neque obtrectatio de summa gloriæ quicquam demere poterunt. misera enim est foris fama, nisi sit præsidium domi: quod apud me pro me semper extitit inexpugnabile una illa de causa, cum ego conscius æquanimittatis meæ integro animo ac libero in studiis literarum sem-

semper versatus sim. Nemo enim sapiens sese instruit ad scribendum, quin idem consideret quibus artibus ferre possit iactationes diuersorum iudiciorum. Quod vero petis, vt ad certa capita præceptionum reducam libros illos: quanquam id fieri posse salua re desperabam, tamen tui gratia, gratia studiosorum spondeo me facturum. Quemadmodum vero putem me haud sine magno negotio dependere non posse, paucis sic habeto. Aristotelico non solum modo, verum etiam tractu dictionis usum me esse vides, quem tractum si efficiam breuiorem, concisus liber multo sit insuauior. Nam si propositis rationibus offendit infelicia quorundam ac supina ingenia, quid eo futurum sit, quem vis nudum a me tibi dari sine vlllo præsidio? profecto in istorum ignauia cessatorum facile marcescet. Et meminisse potes, quantum scriptorum in manibus nostris adhuc sit, quæ maturam missionem petant. De Vascosano nihil nouum narras. est enim flos delibatus, non populi, vt ille, sed pietatis & eruditionis. Et illi & Salelo & Tusano & Galandio, aliisque, quibus aut propter familiæ splendorem, aut propter me carus es, gratias ago immortales, maximi in beneficii loco ponens, cum
nomen

158 IULII CÆSAR. SCAL.
nomen meum , quod vix ipsi mihi notum
esset , tantum apud eos commendationis
habuisse video. Vale.

H V G O N I S A L E L O
EPISCOPO MASSILIENSI.
XLIII.

IACOBVS Arnulfus cum multa & magna
officia in me sæpe contulit, tum nuper er-
ga Syluium meum tanta eius merita extite-
runt, vt referendæ gratiæ nullum mihi reli-
querit locum. Nam quæ & a me absente
desiderari potuerunt, & a præsentē præstari
debuerunt , perfecit omnia : & quæ cum
paucis poterat , expleuit solus , quippe qui
esset vir tantæ dignitatis atque autorita-
tis sua gratia effecit, vt illum non solum tibi
conciliaret , verum etiam in familiaritatem
tuam insinquaret. Quare vtri plus debeam
sane nescio , Arnulfone , qui magnitudine
recentis beneficii obruit memoriam præte-
ritorum meritorum, an tibi, qui obscuri no-
minis adolescentem, extorris filium apud te
tanto honore dignum existimasti , vt inter
amicos tuos numerares. Acceperam ego Sa-
lelum virum rarum eruditione, eloquentia
singularem, at humanum scire nunc non si-
ne

ne meorum felicitate contigit. Quid enim illi adolescenti defuturum metuam, cui tu patronus adsis? Ac quanquam humili in fortuna natus, pene peregrinus, procul a patria atque parentibus posset commouere te ad sollicitandam magnitudinem tuam, ut se iuues, tamen, Dei gratia, cum rerum quotidianarum nihil eum saluo Arnulfo deficiat, est quiddam maius, quod tua benignitate consequi postulet. Satis est si te admiretur, si intelligat patere eiusmodi aditum vel fortunæ vel laudis sibi quoque, si, ubi tu vestigium fecisti, ipse insistere conetur: animaduertat te cum maximo rum virorum scientiam superasses, paucorum præmium tulisse: dum floret virtus viuentis Rege patre, principe filio, vocari sese ad eam existimationem, quæ debetur similibus tui. Quod enim priora sæcula fecit immortalia, ut virorum sapientum ratio haberetur, hoc nostro, pessimæ naturæ interuentu dissolutum fuisset, nisi diuini Regis sapientia iniuria temporum dissipatos principes literarum in vnum congregasset, congregatos sibi, studiosis tanquam vere regiam suppellectilem explicasset: ut non solum quia populorum consensu Rex est, vnus sit, sed quia vnicus est, Rex sit diuinitus. Solus enim sustinet
spem

spem præsentis perfectionis expectationem futuræ, eius iussu, ductu, auspiciis instauratæ sunt mentes hominū, quæ gaudebant interitu suo. Multos enim inuenias, qui nolint inanibus studiis literarum tanquam noxiis atque alienis a viro forti inhærere, multos, qui cum parentum consilio ad id coacti sint, naturaque duce profecerint, pigeat operæ: qui si Regem suum intueantur, ambigant, immissamne a Deo luem hanc, animalitia nostra conceptam fouere nos, ut homines esse pudeat. Ille igitur cum natura sua incomparabili optima quæque vellet, diuino ingenio maximā quæque posset, non commisit, vel ut se desereret in tā bono proposito, vel ab officiis sapientiorum virorum desereretur. Ipse per se tantis; auctus frequentia & sapientia vestra, neque solus antea fuit, quia noluit; neque nunc est, in quo omnes estis vos. Felicem illum, qui vos anteiret: fortunatos vos, qui eum sequeremini. Qualis consensus, quanta concordia & ipsius audientis aut interrogantis, & vestri recitantium aut respondentium? Verum neque is est locus, quem mihi datum optarim ad hoc munus obeundum, neque tu hoc petis, cuius ore cum illa laudarem, non quæres alienum, neque ille patitur, qui neque

que dicta factaue sua ad scribentium orationem, neque suum iudicium ad aliorum opinionem comparat : sed virtute sua & prouocat res ipsas & incendit animos ad dicendum. Neque ego, cum ad te scribere instituerem, hoc agebam, verum illud rapuit me, laus Regis, laus vestra, laus literarum. Vos autem, qui summo in statu rerum estis, patiamini nos in virtutum vestrarum gradu aliquo adhærescere. Quod ad me attinet, equidem toto animo in hac curam incumbam, vt te, & imiter doctum, & admirer sapientem, & colam pium, publicæ rei gratia, mei gratia, Syluii nostri gratia : ex quo, te adhortante & præclaris facinoribus præeunte, tanti fructus spes & iucunditas ostenditur. quæ si eius negligentia aut præuenietur aut intercipietur, non propterea prius quiescet animus meus, quam se expleuerit perpetua recordatione tantorum erga se meritorum. Nam neque insipiens ab officiis aut voluntatibus metitur operas, neq. sapiens ab euentu. Quod vero finis literariorum officiorum postulat abs te, interea impetrem vti adolescentem in clientis loco habeas : nam neque dedecori erit familia per Principum atque Imperatorum sanguinem ac seriem ad hanc vsque deducta te-

L

nuita-

nuitatem, neque ipse oneri, qui non tam de opera tua, quam de splendore suâ fortunam est fabricaturus.

IOANNI GELIDÆ

X L V.

CREBRIORIBVS literis præstarem officium te salutandi: simul explerem animum meum colloquendi tecum, quando hic quicum conferam curas meas Philologia habeo neminem. Verum quia nullum mihi te dignum suppetebat argumentum: quo modo implerem miseras chartas vacuo? vacuum sane illud omne fore videbam, quod non esset nouum. At quid nouum tibi eruditissimo, atque perpetuis exercitationibus absolutissimo? Quid igitur aliud ad te scriberem, quam de liberorum nostrorum studiis? quos cum frequentibus eorum literis tibi sciam commendatissimos: si quid submoneam, videar tum ineptus, tum ingratus de fide tua, quæ mihi perspectissima est, de humanitate, quæ in ore omnium versatur, dubitare. Amor tamen, ac tanto magis vel caritas, vel pietas aut cæca sane res est, aut contra plus quam par est, cernit. Interdum enim non videt, quæ sunt.
est

est vbi putet se affici obiectu specierum ,
 quæ nusquam tamen extant. Itaque solici-
 tudo hæc erga liberos etiam a seipsa pensum
 exigit, idque non raro importune. Cum ta-
 men ad magnitudinem tuorum respicio
 meritorum , atque in memoria hæret sedu-
 litas, diligentia, opera tua: tum vero acqui-
 escit animus in tua singulari beneficentia:
 quæ vt sit perpetua , rogare amplius , nisi
 quæ iam scribebam , prohiberent. Vale vir
 optime, ac vniuersæ familiæ nostræ patrone
 bene meritissime. Idib. Octobr.

EIDEM. XLVI.

CV M crebris literis certior fierem de tua
 singulari erga liberos meos pietate, per-
 beatam iam esse familiam nostrā iudicaui,
 cuius gloria a ferocia militari ad animi cul-
 tum diuini viri auspiciis transferatur. Non
 igitur tibi præterea gratias agendum puta-
 bam : tum quod semel apud bonos & sa-
 pientes viros actum & decore & satis esse
 existimabam, tum quod in immensum ex-
 crescebat opus. Nam qui ad epistolā meam,
 quæ hoc genere officii fungeretur, luculen-
 tissimis humanissimisque literis respondis-
 ses, quo magis augebas tua merita, eo plus

L 2

nobis

164 IUL. CÆS. SCAL. EPI. XLVI
nobis adimebas facultatis ad mihiipsi satis
faciendum. Sed neque ratus sum amplius
orari iam te oportere, ut tuum faceres per-
petuum beneficium. hoc enim de tua fide
nihil dubitanti mihi facere non licebat, &
prohibebat pudor: ut qui sponte hortarere
me ad omnia bona speranda, non videbare
dignus diffidentia mea. tum inopia ac ie-
iunitas orationis meæ monet me quantum
aggredi, quatenus progredi mihi conveniat.
Quæ fuit causa, ut & rarius ad te scribe-
rem, & cum scriberem parcius id face-
rem, quam mihi faciendum videretur.
Audeo enim haud tecum certandi studio
(quid enim ineptiam?) sed ut sententia-
rum potius affectibus, significationem ha-
beant literæ meæ grati animi erga te nostri,
quam ornamentis atque cultu verborum
quærant apud te gratiam: quam frustra
prius sentiunt a seipsis esse sibi exigendam.
Quod cum per innumera immensaque
negotia, per impressam inhærentemque
barbariem non liceat, legitimam habeant
excusationem vel breuitatis, vel etiam si-
lentii. Vale,

SIMONI

165
SIMONI THOMÆ MEDICO.

TOLOSAM. XLVII.

ET SI tua cum singularis virtus, tum eruditio incomparabilis requirere suo iure videbantur, ut te literis ultro salutarem: tamen ea, quæ me prouocare poterat ut facerem, detertere potuit ne efficerem. Quamobrem a magnitudine tui nominis oppressa verecundia mea deserere officium coacta est. Nunc vero cum tam magnis meritis addita sit noua moles beneficiorum, expressa est tandem audacia, pudorque ipse contuit. Itaque id euenisse mihi video, quod in machinis contingit: ut adiuncto vectis pondere onera ipsa leuius versentur. Leuissime ante licebat mihi communibus argumentis epistolarum obtegere infantiam meam; nunc cum ad scribendi vulgare officium, etiam debitionis gratiæ accessio facta sit: video mihi confertim dandum esse supplicium cessationis. Quod nisi eadem humanitas, quæ me prouocauit, sustineret spes meas, in ipso sane conatu concidissem. Tu me, Thoma, peregrinum, ignotum, semi-barbarum, cum non solum non contempsisses, sed etiam librorum lectiss. supellectile inopiam meam subleuasses, neque agendis

L 3

gratius

gratiis a me vel vnā literam accepisses:
 non propterea tui dissimilis factus es: quin
 admirabili pietate sarcires desperatam non
 iam valetudinem, sed, vt audio, vitam maxi-
 mi natu liberorum nostrorum. Qua in re
 cum te illi patrem ostenderis, exhibueris,
 nihil mihi reliqui fecisti, quod in mea opera
 vlla positum sit, quin id omne tibi perpetuo
 debeatur. Tuus antea ita eram, vt meus
 quoque essem. Nunc ita meum sentio, vt
 & ipse & omnia mea in tua potestate atque
 auctoritate esse debeāt. Opes, dignitatem,
 vitam ipsam meam tuo beneficio quæsitā,
 comparatā, partā, nusquam melius aut illu-
 strius, quam in tua fide posthac collocata
 fore confido. Vale.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER
 HONORATO CASTELLANO
Medico Regio. S. XLVIII.

CVM nullum genus officii, quod vel fa-
 miliaribus salutationibus, vel dignitatis
 tuæ commendatione, ab occupatissimo viro
 præstari potuit, intermiserim: maximam
 cepi voluptatem, quod neque spe meipsum,
 neque alios iudicio meo fefellisse video.
 Namque & speraram semper hanc meam
 animi

animi propensionem excitaturam te ad habendam erga me parem beneuolentiam, & ubique prædicare consueueram, te ad perfectam rerum cognitionem, summam adiunxisse humanitatem. Quorum vtrumque cum tuis elegantissimis atque suauissimis literis perspectum mihi sit, coactus sum eas amplecti tanquam testes tui opinionis meæ, tum benignitatis tuæ, in quibus tam luculentam prædicationem nominis mei profiteris. Quas equidem laudes tametsi nequaquam in me agnosco, non potuit tamen non magnopere tanti viri iudicio commoueri vel animus ipse, ad eiusmodi gloriam expetendam, quæ a nullo homine cordato contempta est, vel amor sapientiæ ad capiendum saltem desiderium earum disciplinarum, quas in me summas esse contendis. Sane cui fortunæ sæuitia aditum ad studia literarum vix procul ostendisset, pertinacissimus labor sero dare visus esset, satis mihi futurum existimabam, si spem ipsam modo non paterer euanescere, quæ tantis opibus literariis immineret. Quamobrem multa mecum tentare ausus, perpauilla foris, nec nisi discendi causa, idque sine vlla vel professione vel asseueratione, & parce & pudice dare constitui. Nam quod

ais publica studia meis commentationibus
iuuari posse, id profecto quantum olim te-
mere discupiebam, tantum dissuadet nunc
suæ conscius imbecillitatis animus meus, ac
sine ratione concupiscam. Inconsiderate
vero videbar mihi facturum, si in tanta stu-
diorum meorum acerbitate quicquam ma-
tutum aut absolutum cuipiam pollicerer:
præsertim cum tot tantorumque impræsen-
tia extent hominum diuinorum ingenia, ut
eorum opera ad summam veritatis com-
præhensionem nihil vel illis deesse, vel ab
aliis addi posse videretur. Gratissimam ta-
men, ut dicebam, scito mihi fuisse incitatio-
nem tuam, ex qua posthac intelligam ma-
iores mihi conatus habendos ad eam co-
lendam diligentiam, sine qua tui dissimilis
futurus sim. Quod vero scribis, te, si gratum
fore mihi intelligas, frequentia literarum
absentiam nostram leuiorem facturum, sa-
ne velim tibi persuadeas, nihil mihi ut ho-
norificentius, ita nec gratus posse contin-
gere. Vale.

NICOLAO

NICOLAO BOUSTIO. XLIX.

MERITA tua in vniuersam rempub. literariam, Nicole Bousti, siue medicam prudentiam spectemus, siue cæteras bonas artes cum eloquentia coniunctas contem-plemur, non plus debuit tibi opum, quibus potens es, comparare, quam nobis admirationis parere. Illa enim regna popularia sunt fortunæ munera, quæ sine iudicio non solum indoctis, verum etiam malis sæpe fauet. At viri sapientes, qui nihil tuorum operum animaduertere non a summis consiliis proficisci, cum in muneribus ciuilibus prudentiam agnouere, tum in præclaris literarum artibus inter principes viros locum statuere. Me vero, Nicolae Bousti, qui etiam minima quæquæ cum animo meo perpendere consueui, multum mouere potuit potentia tua, sapientia vero etiam commouere. nihil enim ei deesse puto, apud quem virtus cum fortuna coniuncta est. Verum ea omnia cum eo amore, quo me complecteris, si quando comparaui, virum in illis quidem agnosco, sed cum cæteris, in hoc vero etiam diuinum, sed solum mihi. Peregrinum enim me neque cuiusquam beneficio in hoc contemptu studiorum no-

L 5

strorum

istorum, subleuatum non despexisti, non reiecisti obtreptione, ut solent alii eos, qui communibus præsidiiis vitam tuentur. expectentem amicitiam tuam, quæ nulli nisi magnis viris patet, excepisti. Satis hæc, satis fuisse, Bousti, etiam ad efferatissimum malis animum meum redintegrandum. At vero præterea quo tu humanitatis genere superasti non solum morem istorum, qui sese nobiles propter parentum gratiam iactant, sed etiam extinxisti expectationem meam, cum me diuturno oppressum morbo, desperata non vita, (id enim beneficii loco vel maximi & orabam tunc, & nunc habere possem, si iussu eius, qui hoc mihi custodiendum dedit domicilium, de eo decedere possem) sed expectata neruorum omnium dissolutione, tu ipse non solum consiliis, (horum enim satis in me esse, ut humanissime soles, prædicabas) sed etiam opibus iisque amplis atque luculentis, non verbo, sed re ipsa subuenisti. Quo beneficio et si eo tempore opus non erat mihi tantum animi, tamen tui magnitudinem, Bousti, tantam pietatem quonam pacto, quibus artibus remunerabor? Nam quanquam nõ deest animus, qui tuo respondere possit, at res ipsa fidem detrahet. Quæ nanque modica sunt, ea ani-

ea animorum altitudinē non queunt ostendere. Pecuniamne igitur ostentem tibi, qui thesauros habeas? pollicear operam amicorum, quorum tu præsidio stipatus es? ostentem lucubrationes meas, quibus tibi nominis promittam immortalitatem, qui clarissimis scriptis tuis præterita sæcula obscuraris, præsentia illustraris? Nihil mihi reliquum est, quod pro te faciam. neque enim talis erga me es, ut me in te, sed te in me ædifices. Non igitur pro eo, ut hoc munusculo parem tibi gratiam referre posse sperarem, sed ut posteros ad exemplum animi tui diuini excitarem, dicaui tibi libros tres de differentiis, causis, genere plantarum, quæ sub nomine tuo cum legerent docti, intelligerent si quid boni a me in his elaboratum sit, id in causa fuisse, quod te omnium meorum scriptorum semper iudicem fecissem, in hoc etiam tanquam auctorem finxissem. Vale.

EIDEM. L.

Si quantum perfidiæ fuit in iis, qui e meis sermonibus, quos amoris & fidei plerissimos habeo de te quotidie, nomen tuum ad te ipsum detulerunt, tantum esset in me leuitatis, quod illi nullo civili officio præditi fece-

fecerunt, ego nulla causa permotus fecissem. Verum quod in illis potuit improbitas, in te fides debebat valuisse. neque enim aut illos mentiri decuit, aut te illis credere oportebat. Non ignoras, mi Bousti, detractorum plena esse omnia, eorum multa esse genera item non ignoras. quidam aperte atque hostili animo agunt rem. horum quidem amentia ferri potest, quia & refellunt. præterea tam nefandi criminis poenas dant. nihil enim ridiculum magis, quam emere inimicos iactura nominis sui. Alterum genus formidolosum atque seruale non palam, sed ex insidiis carpunt aliorum benefacta: quibus nihil ignavius esse potest. detractores nanque gloriæ alienæ, non sua virtute, crescere discipiunt. Tertius ordo eorum est, qui commentitiis insinuationibus repunt duplici acie peruersitatis. aut enim frigide laudando attenuant quod extollere videntur, aut nimis extollendo ita excedunt fidem, atque expectationem auditorum, ut tota oratio propterea pro vana ac nihili habeatur: quibus hominibus (si homines ac non potius venena dici mereantur) nihil pestilentius toto orbe terrarum iudicandum est. Nam qui se hostes profitentur, eorum animus iniquus fidem eleuat dictis, qui amici videri

ci videri volunt, horum recipitur sententia pro vera, quæ posteaquam penes auctores friget, de vniuersa laudatione ita actum est, vt contrarium sapiat frequenter. Quo horum in numero me velis reponere, Bousti, palam me dixisse, clam susurrasse scribis. Scilicet ego metui cuiusquam aut supercilium aut minas, aut scripta aut facta. Non nunc primum versamur in contentionibus literariis, in tumultibus militaribus etiam plus satis iam detrimenti fecimus. Si quem haberem dignum aut ira aut indignatione mea, mihi crede, quantum ipsum indignum amicitia mea, numero bonorum, auctoritate doctorum iudicarem, tantum animi haberem ad publice hæc omnia profitenda. Verum & meæ naturæ interest me in officio continere, ne vnquam lædam quenquam: & vereor ne si cuiusquam errores indicem, mei animaduertantur. Scio me esse hominem, minime gnauum, seræ literaturæ. itaque in alienæ culpæ dissimulatione, veniam mihi comparatam puto. Quanto minus hanc sumerem offensionem, quippe cuius prædicationibus factus sum magnus? Quare quantum tibi ornamenti detraherem, tantum de summa dignitatis meæ decedere intelligo. Tua enim laus mea gloria est, quapropter

propter ad rem meam maxime pertinere arbitror, si per me non stet, quominus beneficium istud tuum perpetuum sit mihi. Boustius Cæsarem laudauit. Cæsar Boustium hominem nullo iudicio esse dixit. Cuius est hæc vituperatio? nonne Cæsaris? Iam enim Cæsar ex Boustio nullus. Cæsar ex seipso prauus, ingratus, inhumanus. Hæccine virum nobilem, magnanimum, per principum, Regum, Imperatorum genus publicam iactationem deducentem? At tute scis, Bousti, quam hætenus nulla causa incidit, propter quam vllam tecum subirem dimicationem. Nam quæ maxime videri posset utilitas hæc, quam inhiamus vulgo pene omnes, id vero lucri genus sordidissimum negasti a me vnquam appetitum, sæpe contemptum, aliquando damnatum. Et si quando cessimus necessitati, id ob fortunæ acerbitem factum scito, quæ coegit liberos meos vt de illo viuerent. Mihi vero satis aliarum artium est, quibus foueam vitam & faueam nobilitati meæ, atq. etiam aliquanto deteriusculum fore vereor, si hoc rescierit posteritas, Scaligerum medicina quæsi se victum. verum ita sit: auarus ego sim: nihil omittam occasionis, qua rem facere possim. at alia via me comparo, quam grassatoris.

ris. Te, Bousti, te, inquam, ipsum appello, quotidianis inter nos confabulationibus ubi medicorum mentio facta est, quorumquemque a me notatum aut etiam leuiter designatum potes dicere, ac non potius ignauissimos ignarissimosque vel pudenter prateritos, vel candide excusatos apud te? vnum tantum excipio, quem e monstrorum numero non excipio. At tute scis, Bousti, qui cuspidem in Thyrso gerant, qui insinuationibus vtantur illis, quorum laudatione frigeat laudati nomen apud auditores. Quæ in conuiujs, in conuenticulis, in percontationibus dicta, agitata, iactata. Ego ille sum, qui solus, & cum aliorum æqualium nostrorum indignatione Imperatorem nostrum te honorificentissime appellauit. Ego, qui nihil mutauit de scriptis tuis, quæ ad iudicium meum deferrebantur. Non debuisti, inquires. verum hoc quidem: neque laudem peto. sed calumniam deprecor. At scio ego, qui optime & scitissime scripta vel tua vel aliorum aut maligne damnant, aut perfidiose interuertunt, aut vaferrime interpolant, ne non videantur aliquid plus sapere. Hæc est summa animi mei illius, qui an sit priscus, nobilis, candidus, nescio. sat scio eum me talem esse semper concupiuisse: vt esset, operam dedisse,

dedisse, effecisse. Nunc venio ad tua teque indignissima capita literarum tuarum, quæ immerito animum meum perstrinxerunt ac potius conuulnerarunt, non quod esset tibi conscius, sed quod non esset. neque putabam in tam sapientem virum tantum culpæ cadere potuisse, ut apud se perfidiæ suspiciōnem haberem. Audebo tibi vnum hoc etiam dicere, Bousti, si tua virtus, meus cander non effecerunt, ut ego a malis artibus abstinerem; si in me non est, iudicio tuo, magnanimitas, meo persuasui, probitas: at saltem arrogancia id confecisset. ita enim ego censeo, quem laudem, dignum esse mea laudatione, quem non laudem, ne vituperatione quidem. Itaque non satis mirari queo, quid tibi in mentem venerit, ut cum nebulonum vanitate meam comparares constantiam. comparares? imo ei summitteres: te ipsum falsa persuasionem in me deterreret, quæ ego Deum medicinæ appellare solitus sum. Quare quod ais, parturiam quod iam pridem conceperim, ita velim accipias, me nusquam esse simulatorem, edere prius foetum, quam sit conceptus, nedum parturire. Vidisti tu foetus meos, vidisti Bousti, seu potius, quia verba sunt, audisti. Si non mutantur. similes enim patris sunt. Amicitia mea non potuit
a me

a me contaminari, quæ a simplicissimo animo instituta, non mutari, quæ a constantissimo viro profecta, non opprimi, quæ a lenissimo ingenio conseruata esset. Neque tam me fatuum existimes, quin potius in te culpam sublatae necessitudinis, quam in me suspicionem læsæ intelligi velim. Nihil enim mihi iucundius, quam haberi vnum ex bonis, & apud bonos, quorum te semper principem prædicaui. Vnum abs te peto, vt credas mihi neq. fatis eloquentiæ ad animum meum declarandum, neque fatis ignauix ad ferendas similitates, neque fatis fortunæ ad reprimendas improborum impressiones: sed fatis officiorum ad amicitias comparandas, fatis dexteritatis ad retinendas, fatis animi ad reddenda vel beneficia vel maleficia esse.

L I.

QUEM diem vehementer ego, semper veritus fueram, in quo mihi humanitate tua atq. auctoritate abutendum esset: tu autem mirum in modum exoptare dicebas, vt aliquando fieret, cum amorem erga me tuum, atque officium diligenter ostenderes, obtulit nostrum vtrique fors quædam,

M

VE

ut iam omnes sentire atque intelligere possint, neminem unquā frustra fuisse, qui literatorū spesq. opesq. omnes tuo in sinu tuoq. sub præsidio collocatas iudicavit. Nihil tale cogitantem more suo atque instituto vereres Coss. nuper me Consulem designarunt. Ea res animum perculit invidiorum quorundam, qui non solum virtutem, quam oderunt, contemptui habent, verum etiam peregrinam nobilitatem, quam a se alienam atque abhorrentem negligunt, inter suas sordes nequeunt pati. Concitarunt igitur clandestinis atque nocturnis conventiculis magnam manum plebeiorum, quorum iussu huic Consulum decreto intercederetur. Quæ res cum acerbissimis odiis summisque contentionibus exagitata esset, eo cessit, ut primores ciuitatis eiusdem decreti fierent auctores, quod semel Consulibus recte visum riteque factum erat. Quam ob causam cum quatuor antea inimico animo aduersus nos essent, tres destitire, vnus adhuc pristinis furiis agitatus fertur. Fortasse quæras cuiusmodi Cato is sit, aut Curius, aut Maximus? quem neque forma, neque gratia, neque genus, neque probitas commendare potest: adeo ab omni auersus modestia atque ciuilitate, ut nihil hominis
ac ne

ac ne faciem quidem præ se ferat: vanus ac
futilis, æque suorum vitiorum iactator, atq.
alienæ gloriæ contemptor. Qui cuiusmodi
complices atque populares habeat suæ im-
probitatis ne dissimulare quidem potest;
cum neque ipsi palam rem hanc agere ausi
sint, neque is eorum nomina vel apud iudi-
ces profiteri. Ita verentur quorsum euadat
tam improbum consilium, vt ne victoriam
quidem sperare audeant, cum eum nacti
sint patronum, quem nec publice sequi di-
gnum ducant: eam causam foucant, in qua
nec nominari patiantur. Quamobrem, op-
time atque doctissime atque integerrime
vir, obsecro te atque obtestor per omnes
numeros omnium virtutum tuarum, spesq.
omnium nostrum in te sitas, vt tua opera
intelligant omnes, improborum audaciam
atque temeritatem non solum fractam, ve-
rum etiam oppressam esse, tuaque gratia at-
que auctoritate agnoscant; non plus esse
apud improbos atque seditiosos insolentia;
quam in te probitatis atque integritatis:
cuius iudicio nunc subleuata, dehinc ob-
noxia perpetuo atque deuincta tota ciuitas
sit, quæ in tuam clientelam sese suasq. opes
dedit atque commendat.

M 2

S E N A

Si mihi per fortunam meam licuisset, te alieno tempore importune appellare, commodius, quam libentius, id fecissem, ut intelligeres quanto desiderio tenear iudicii tui, quod de nostris commentationibus efflagitasset. Verum satis beneficii in meipsum collatum iri existimabam, si non renuisses. tantum abest, ut te frequentius sollicitarem. Erat præterea quod dissuaderet ne obstreperem tibi, spes ipsa. Tantum enim silentii in epistolis testari abs te non nihil operæ poni in censura illa. quæ quanquam in re perdifficili agitur, atque in publicis commodis occupatus es in Senatu: tamen & cæteris cum rebus naturæ ea tibi omnia perspecta iam pridem sunt: & hoc quoque pertinet ad Reipublicæ dignitatem, non interire cum lucubrationum vestigia, tum rerum ipsarum memoriam, quæ superioribus sæculis partim obscuræ partim mutilæ traditæ sunt posteritati. Igitur qui esses auctor consiliorum nostrorum, non solum abs te probari ea debere, quæ essent inita, sed quo capta essent pacto perpendere debere cogitabam. In hac sententia cum persisterem obstinate, & pudor

& pudor suaderet mihi, vt crebrioribus literis abstinere, vtrunque moderatus sum, vt & me sustinerem, & modicis aflatuunculis excitarem apud te memoriam meae voluntatis. Sane in hoc eram, vt remitteres librum vel sine literis. Satis enim sic potest damnatum intelligeremus, qui ne accusationem quidem tanti viri meritis sit. Vale.

BRIANTO VALLEAE
SENATORI BURDIGALENSI.

LII.

NVNQVAM mihi cessatio a scribendo gratior fuit. sapientiore enim me fecit. Quid enim scissem tibi literas meas non penitus displicere, nisi vehementer tacendi licentia displicuisset? Cum namque scripsisset ad me Rubrius, quantum apud te valuisset mea commendatio, qua re nihil mihi gloriosius, nihil optatius euenire potest (neque enim Rubrii patroni aut hospites fuerunt mei, sed ego illorum omnium dominus) addidit & id, iocatum te esse humanissime, vt soles, meamque tui notasse obliuionem. Me vero, Vallea, vtinam non coegisset fortuna meipsum obliuisci, cuius im-

M 3

petunt

petum, cum essem bellua aut fregeram, aut
 saltem ferebam, nunc humanitati redditus
 atque in ea voluntatis meæ spatiis constitu-
 tis, adeo undique eius immanitate laceratus
 sum, ut ne desperationi quidem sit relictus
 locus. Quo magis consolor meipsum po-
 tentia tua, quæ ut maxima est a fortuna, ita
 cedit humanitati, quæ cuius fortunæ po-
 test imperare. Ac de me quidem, Vallea,
 quid de te velim, tu solus iudicare pruden-
 ter potes, qui teipsum quantus sis melius
 longe nosti. Ego vero etiam pollicebor ar-
 roganter, qui quam bonus sis, scio. Meas
 igitur res nunquam non in tuto collocatas
 te sospite sperabo. At amici mei summi at-
 que incomparabilis, & viri, ut captus huma-
 nus fert, sapientis, benefici, principis (ca-
 enim eius familia est, ut longe lateque ma-
 gnisque atque illustribus titulis imperet)
 dignitatem, non solum pro mea, sed etiam
 præ mea commendo. Vale.

EIDEM. LIIII.

SI vota mea amicorumque meorum va-
 luissent, non minus fortunam nostram,
 quam humanitatem tuam laudarem. Sidi-
 gentia mea quippiam potuisset, eam cum
 fortunæ

fortunæ beneficio coniunctam non mini-
 mam laudem meruisse arbitrarer. Si impor-
 tuna sollicitatio superior euasisset, vitia no-
 stra quauis virtute ducerem potiora. Pro-
 fecto cum nulla ope, nullis consiliis, nulla
 arte, nullis profecerim deprecationibus, vt
 quicquam diuini illius tui extorquerem iu-
 dicii, adeo videor a Diis immortalibus de-
 stitutus, vt non solum angat meipsum me-
 moria ac conscientia auersi Genii mei, ve-
 rum etiam despectam hancce vobis magnis
 viris vitam mihi acerbam putem. Iam ne
 legat posteritas epistolas meas, quas tam fre-
 quentes, tam supplices, tam cupide, tam spe-
 rata gloria ad magnum illum Valleani de-
 derim. Id mihi officiet nihil. Hominem pe-
 regrinum, obscurum, animi remissi, mini-
 me omnium ambitiosi, fortasse etiam tem-
 perati interpretabuntur. At ad me tuas cum
 legent nullas, cui ego inexhaustas pene vigi-
 lias nuncuparim, cui obiecerim nominis
 mei pericula, quæ incomparabili ista virtute
 atque sapientia auerteres, quid dicent, quid
 iactabunt? Quo me vertam? Interiisse lite-
 ras? intercidisse? interceptas fuisse? At tuæ,
 inquier, nugæ, Scaliger, nescio quibus, cur
 extant, amissis Valleanis illis? quid taces?
 quid respectas? nescis tuas locutiones illius

silentio damnatas esse? Hic quid agam miser? quæso te, consule rebus meis, neque velis committere, ut diutius pendeam animi. non torquet me mora. neque enim mora est expectantis nihil. sed illud miserrimum arbitror, non licuisse saltem perire semel voce tua, cuius vel spes ipsas omnes perpetuo ac pene fatali silentio omnibus momentis temporis interfecisti.

IO. BELLAIO CARDINALI

TITULO SANCTÆ CÆCILIAE

Domino observand. LV.

VTRUMQUE tua cum posset magnitudo & impellere ad scribendum, & ab ipsa etiam scribendi cogitatione deterre-
re, quibus animus meus distractus perpetua cunctatione fluctuaret, maior fuit vis verecundiæ: donec Cruceius vir, ut scis, apud nos summæ auctoritatis ostēdit humanitatem tuam & æqualem potentiam, & meam quacunque culpa superiorem. Quapropter antequam hoc ipsum auderem, necessarium fuit, ut, cum tui meminissem, vel te tibi undecunque parem cognoscerem, vel mei obliuiscerer. Quanquam neque nunc quidem sibi constare sui conscium animum meum,

meum, ex harum literarum trepidatione cognoscere potes: præsertim cum quid potissimum scriberem non haberem. Quid enim ad te de repub. vel civili vel Christiana? quarum commemoratio cum per se incommoda tã alieno tempore, tum etiam periculosa. Nam neque rectores earum ferunt sapientum vel iudicium vel libertatem: neque sine popularium offensione possumus & maximæ partis ignaviam & potentissimæ temeritatem recensere. Tanto minus auderem obstrepere tibi plebeiis literis, quibus inter nos humiles animæ solemus conferre mutuas voluntates ad officia quotidiana. Reliquum erat, ut aut de studiis meis te facerem certior, aut exercerem me in ea laudatione, qua tuam eloquentiam, perspicientiam, sapientiam, magnanimitatem explicare conarer. Quorum alterum ut erat ridiculum, vulgata ac translatitia tibi pro selectis atque incompertis afferre, ita alterum ineptum, sperare amplitudinem tuam angustiis epistolæ arceri posse. Cum me igitur argumenta omnia deficerent, præter hoc ipsum, quo mearum fortunarum, studiorum, animi tenuitatem excusarem, & antehac nihil prorsus ausus sum, & nunc perpauilla hæc hortatu ac potius

M 5

iussu

iussu Cruceii, quæ nihil aliud quam protectum illud profiterentur, quo potius temeritatis culpam deprecarer, quam sperarem gratiam non ex tua pietate, qua miserum quenque tanquam teipsum respicis, sed ex mea ipsius commendatione. Vale.

MATTHÆO. BANDELLO.

L V I.

GR A V I teste, ac potius auctore gloriæ, splendoris atque felicitatis suæ priuata est nobilissima patria nostra NS Hieronymo Fracastorio, viro cum in omni disciplinarum genere, singulari, tum in poeticis penè incomparabili. Quo in maiore ac luctu cum versata esset diu ciuitas nostra, multis titulis, plurimis elogiis & publice & priuatim testata est, quantum in vnius diuini capitis iactura decessisset de vniuersæ reipub. dignitate. Nam tametsi in studiis atque successibus rei militaris ita se comparauit, ut nulli esset secunda Italicarum Urbium: eas tamen artes semper coluit, quæ & ad bene beateq. viuendum conducerent & quamproxime accederent ipsæ ad beatitudinem. Quocirca fuit omnino Fracastorius tanta in admiratione ciuium, ut ipsi principes rei litera-

literariæ sibi cum facile anteferrent viuum,
& eo mortuo quasi se inanes putarent sine
illo, non solum ipsum inter suos conuentus,
sed etiam seipsum in illius quærerent deside-
rio. Atque ita tum præsentibus summis ap-
paratibus iusta persoluerunt parenti om-
nium bonarum artium. Id quod cum per
literas illi tibi, tu mihi significasses, misisses-
que multa epigrammata in eius commen-
dationem facta, addidisti, iam venisse tem-
pus, in quo illucescere deberet & mea erga
magnum heroem obseruantia, & amor pa-
triæ, & cultus bonarum literarum, quarum
ille fuisset & alumnus & auctor: neque po-
tius absentia nostra deleteret memoriam il-
lius meritorum, quam recordatio absen-
tiam dissimularet. Igitur etsi erat graue iam
homini septuagenario, spinosis Philosophiæ
obfesso difficultatibus, vicit tamen pietas &
studium obsequendi tibi, tum propter ve-
terem patrum nostrorum necessitudinem,
tum ob nostram familiariss. Quare aggres-
sus sum nescio quid de illius magnitudine
scribere. Quod quoniam in libellum vt ex-
cresceret, fecit amor meus, & cupido satis-
faciendi tibi: ne tædium pro gratia pareret,
& numeros mutavi sæpe, & stylum ita, vt
multorum non vnius opus esse videri possit.

Quædam

Quædam enim sunt molliora atque facilio-
ra quam meum fert ingenium, alia suavius-
cula: in quibusdam linguæ puritas sola, in
aliis natiuus nitor. fortasse inuenias quæ sese
attollant eximantque ex humili dicendi
genere. Melos autem Græcum & scio ad
Pindarum non accedere, & nolo illam sub-
sultantem ac violentam asperitatem. Expe-
riri denique decretum fuit, an possint repeti
vetera studia, ac tanquam redintegrata iu-
uescere. Id quod simul etsi sperabam &
desperabam, malui tamen officiose mei-
psum fallere, quam & tuam voluntatem &
merita Fracastorii frustrari. Munusculum
igitur hoc & tibi mitto, & per te illius ma-
nibus, atque patriæ maiestati consecro.

Præcellenti doctiss. viro Domino

IVLIO CÆSARIS CALIGERO

S V O B A N D E L L V S

S. LVII.

Agennum.

S V M M A me voluptate affecerunt literæ
tuæ, imo me bearunt cum pulcherrimis
tuis carminibus, quum præsertim scribas
cætera me propediem habiturum. Venit
Ianus ex Prouincia, sui que comitatus par-
tem secum duxit. Sed ubi matrem pristi-
nam

nam recuperasse valetudinem inuenit, pauculos nobiscum dies moratus in Prouinciam est reuersus. Quando vero huc sit rediturus, ipsemet ignorat. Quæ de filiorum tuorum, qui Burdigalæ literis indefessam nauant operam, indole, ingenii que docilitate scripsisti, dispeream, si non me ita ingenti replerunt gaudio, ac si ex me geniti essent. Proinde tibi congratulor, quod liberos habeas, qui ore, doctrina, moribusque parentem referant. Adaugeat Deus ea, quæ in ipsis cepit, bona, eosque foueat. Heri tuis acceptis, perlectis que carminibus statim quasi entheo percitus numine, & æstro agitatus poetico, Melsiniam visus sum ita cælum querelis implentem audiuisse. Quare arrepto calamo lacrymas eius hic exscripsi. Vale. Bassennii. xxii. Nouemb. MDLII.

BANDELLI IN OBITVM

FRACASTORII.

*Lassa, pur tosto l'alma gloria mia
 Com'è fuggita è seco ogni contento?
 Oue più s'udirà quel rar concento,
 Cui par non fù, ne forse mai più fia?
 Ah! Fracastor, che morte cruda è ria
 A me ti ruba, e'l bel peëma ha spento,*

Ch'a

Chela tua Musa, de l'aspro tormento
 Ch'a Giudei Tito dè, tant' alto ordia:
 I cedri miei, che de tua man souente
 Rigai con gli Hesperii pomi d'oro
 Languidi stanno tra gl' Allori, è Mirti.
 Queste lagrime, ond'io mi discoloro,
 Dicea Melsinia, deuurtan largamente
 Far piagner di Parnaso i dotti Spiriti.

SCALIGERI IN OBITVM
 FRACASTORII.

Se quanta il ciel immenso & la Natura
 Hebber concordia & gratia in fabricarti
 Porgessero a me tanta per lodarti
 Passando nel mio stil ogni misura:
 L'alma, che per isdegno è fatta scura
 Estinto il Sol delle scienze & arti,
 Raccoglierebbe in se le sparse parti
 Del ben, ch'a noi l'audace tempo furà.
 L'alta magnificenza, è il spirito intento
 Al dir leggiadro, al Mondo senza pare
 Ragguagliar col mio dir potess' anch'io
 L'ingegno mio nel duol sepolto & spento
 Vinto da tue virtù illustri & rare
 Altro no lascia in me, ch' il pur disio.

SCA-

CVM te expectarem, nescio acerbiorne mihi fuerit frustratio hæc, qui caruerim tam necessario colloquio, an iucundior, quod isthic remanseris. Quippe potest, ut te visam ipse propediem atque gratias agam. At non potuisset animus meus conquiescere a metu, si te absente res mea esset iudicata. Nam tametsi Aimardus & integræ fidei vir est, & doctrinæ singularis, tamen quodcunque esset positum in voluntate hominum, id semper inter τὰ ἐνδὲν ἔχοντα reponere cōsueui. Tu vnus es, a quo victoriam mihi repræsentatum iri spero. Alesmius si est, magnam eius erga me beneuolentiæ fidem habeo. Nec Brassacus, opinor, nocebit. Fuit enim mei sēper, quæ eius est humanitas, perstudiosus. Aduersarii mei Burdegala sunt. qui si hoc curant, ut absente procuratore meo iudiciū absoluator, te, mi Attice, sine ut exorem, ut mihi optima in causâ tuo uti beneficio liceat. Hæc ad te scribo prolixius, non quod diffidam vel tuæ humanitati, vel causâ, sed ut in memoria habeas, ubi ea de re inter vos agetur. Vale. Mitto ad te Illustrissimi Patroni mei carmen

mca

192 IULII CÆSAR. SCAL.
men infelicissimum. Nuper enim ille ad
me miserat, qui dicerent, nolle sese me his
fordibus amplius detineri: effecturum, ut
meæ familiæ non pœniteret, cuius nobilita-
tem infinitis testibus, præsentibus ciuibus
nobiliss. meis ac Principibus Italiæ comper-
tam haberet. Dominus a Birono sic mihi
renuntiavit. Ego vero miser, quid aliud,
quam semper iaceam obsitus exilio, ege-
state & luctu?

EIDEM. LIX.

IAM tandem vero amare cogar literulas
meas, in quibus mihi non displiceam, cum
tibi placent. Verum si eam a veteri huma-
nitate sum consequutus, hanc sane amem
non illas. Amem vero non solum libenter,
sed etiam feliciter. Quid enim secundi-
us mihi potuit euenire, quam ut abs te non
contemnerer? Laudatus etiam sum, idque
adeo, ut etiam thesaurum reperisse te dicas.
O veram animi nobilitatem. Iam non sum
iratus fortunæ isti, quæ in eas me coniecit
lites, e quibus non solum de pessimis peti-
toribus victoriam, sed etiam labefactatæ
pene amicitiae insperatum solatium repor-
tarem. Quanti vero fuit mihi esse infortu-
nato? Non queo tibi scribere, quam me ve-
xarunt

xarunt isti, quibus ego multum boni feci,
 non quidem propter rem, sed angebar tan-
 tum audaciæ esse in animis iniquissimis, tan-
 tum perfidiæ in iis, qui a me meo sanguine
 essent subleuati. Nam quod periculum im-
 minet ab iudicibus, id nihil me mouet. pri-
 mum causa optima : deinde sanctissimus
 Senatus: postremo quid aliud quam amit-
 tere nunc triobolum, qui Imperio spoliatus
 sum? Solum id cruciabat, beneficiariis meis
 euenire posse, ut iactarent me optimum &
 summæ erga se pietatis virum oppressum
 iudicio optimorum virorum. Etiamne in
 quibus esset Atticus? Is Atticus, qui inter
 initia sui magistratus ita ad me scripsit:
 Gauderem, qui tanto essem nuper fultus
 præsidio, vir peregrinus, atque inter impro-
 bos impostores agens: nullo in consilio, in
 opera sese mihi defuturum. Hem tanto post
 tempore nunc demum factum est, ut
 in clientuli tui optimi atque fidelissimi re-
 deseras tuam fidem, nobilitatem, magna-
 mitatē. Sed ego ineptus** qui tam æquum
 tam propensum, tam sine literis:
 quasi vero diffidam.
 haud ita vero, sed quasi.
 esse volo, mi Attice.
 æquare possim.

N

Ora-

Orationem de Endeuchia scito a nullo vnquam lectam, ὅδ' ἔστιν ἀρχαῖον, nunc vero nusquam extare id, quod tibi scripsi. Præterea dialogo quis prohibet abs te rem tractatam, præsertim cum Parisiensis, quoque ille, vt scribis, manus admouerit? valde enim cupio sarcire non tam operam, quam fidem, nisi tu neuis. Multa queunt dici dialogo sine iactantia, sine affectibus enim **.

Reliqua desiderantur.

A T T I C V S M A R C O

S. D. L X.

E G O nisi interpellatorem molestum me præberem, tibi sæpius literis. Nunc veritus μηδὲν filebo. Ita enim iracunde, ita perturbate hæ erant scriptæ literæ, quas de furto domestico patria lingua exarasti vt Annibal ad portas adesse videretur. Atqui vos magni Philosophi vos solos diuites, beatos, Reges dicitis, quod attinet opinor ad vincendas perturbationes animi. At** mihi videbare hæc: ὅτε μοι λεκάνῃ. Sed quoniam ὁ λόγος ἰατρὸς τῆς καὶ ψυχῆ πάθους, censeo quicquid id est & forbendum & concoquendum. Apagesis. furto illa abstulit quingentos nummos aureos. donabuntur liberalitate Regum aut Magnatum: nisi forte

si forte iam Heroïna tua victoria Rangonia
 tot tuis carminibus celebrata lacunam hanc
 suppleuit. hanc enim, quo die hæc scribe-
 bam, Valerius vester narrabat mihi valetu-
 dinis curandæ gratia ad te peruenisse. Tu-
 ne hac ætate, hac eruditione ob pecuniolam
 raptam torquebere? Dii meliora piis, erro-
 remque hostibus illum. Scito autem non
 me adfuisse iudicio tuo. nam & illa vt pri-
 mum introuit oculis perlustrans (vt narra-
 runt collegæ) nominatim me appellans
 orauit singulos, vt reiicerent ex albo iudi-
 cum, ob veterem nostram amicitiam. Et
 ego casu interesse non poteram ob Petrum
 Carlinum sororium, quem Princeps Præsi-
 dem agere iusserat: qui eadem in classe tum
 erat, vt mihi quidem cedendum fuerit in
 aliam classem. Interea quæ de .: Cæsares
 eras pollicitus excidere. Vale & nos ama.
 Kalendis Mai.

SCALIGER ATTICO

S. LXI.

VELLEM igitur doceretur me vestram
 Philosophiam, qui censetis philosopho
 necesse esse pati fures domesticos: impuras
 faminas sublegere impune dotes illustrium

N 1

puella-

puellarum. Etiamne fouetis furta inter leges vestras, quia nos sumus philosophi? Videmus vos philosophos huc illuc volitantes pecuniæ gratia, & quæstus. Illa si vobis imperat, velim scire quamobrem nobis cara non sit, qui sumus exules, inopes, magnæ familiæ, turbæ liberorū sarcinis grauari, ægri, senes, sine amicis. Etiam placent ioci in re tam seria? pulcherrimus Atticissimus. Quingentos abstulit. reponentur a Magnatibus. Edictum Regium pro nihilo habitum, sprete leges, contemptum sacramentum. Compilatus sum & irrideor. Aio tibi: Annibal (quod scribis) ad portas non est vrbs huius, sed ad meam ianuā egestas, ad vestras Iustitia nobiscum expostulans. Si non aderas, quare qui aderant non tibi aderant? An mihi deesse potuerunt, non adesse tibi? Velim tuum os videre Philosophum, si tibi furto trecēta surrepta essent, & fur apud decurias laudaretur. Non exclamabo apud surdum, *ἔστ' Ἀλκίης ὁ φθαλμὸς, ὃς πανθ' ὀρά.* Nunc illa cōuiuatur, & ducit choreas meis sumptibus, & ex fauore tuo, ac tot meis officiis. Hæc est decocta Neronis. Insultate. feram quod potero: ero tamen quod sum. Cæterum vnum reliquum fuerat: profecto erā etiam damnandus, quod meum ius persequeretur.

Illud

Illud videto. prolatis in iudicium furtis quibusdam cum capsa, illa decedit mecum, & meorum partem abstulit sibi, quia non erat illa in confessis. Dii boni qualem quaestionem. Neminem nominavit eorum, apud quos deposuerat, quia rogata non est. Non est expressa confessio. Illi possident mea. Tu me venis irrisum ultro. Hæc ego non sum meritis: neque tuum erat illudere ægroto animo, ac tenuissimis fortunis meis. Is enim sum, cui non parum debes. Sed omnia ferenda erant, nisi irrideres. Ais illam impudicam veritam ius amicitiae nostrae. Nesciebat te offensum, quod Plutarchi libellum non accepisses: quod de Cæsaris fibula iratus eras. Quod si non solum necesse est Philosopho velle compilari, sed etiam ad eius perfectionem affert aliquid momenti corruptela amicitiae, obliuio beneficiorum, ingratus animus eorum, qui humana diuinaque iura profitentur, emenda mihi erit istius Idea Philosophiae trecentis nummis aureis, quos tu mihi tua admirabili eloquentia demonstras, καὶ μάλα ἵκανοὶ καὶ πεπαισμένοι, non fuisse sanos. possum ferre iudicium illud virorum sapientum, quos ais voluisse perficere sapientiam meam: irrisione tua, doce me, qui ferre possim. Non aderas iudicio. Quare non adfueris non qua-

N 3

ram,

ram non enim respondebis insano sapiens, plebeio summæ vir nobilitatis, priuato Senator. Petiit ut ne esses in albo. An ut ne tui quidem essent? qui tibi adesse absenti debent, an mihi deesse potuerunt, nisi tu mihi defuisses? Valde vereor ne Plutarchi libellus, & Cæsaris fibula mihi trecentis consent. Et ais in tuis literis, quicquid id est, mihi & forbendum & concoquendum esse. Quid aliud mihi diceret Pisistratus, si ei *σπαρίδας* foderem? Scribis adeo perturbato animo scriptas a me literas, ut putares Annibalē ad portas esse. Non ad urbis portas erat Annibal, quem timeres, sed ad ianuā meam egestas, quam neglexistis, sed ad palatii fores impudica fur, quam absoluistis; ad tuas ædes ius amicitiae nostræ; quod violasti. Quare videre vellem tuam istam Philosophiam in tuo isto ore Stoico an Socratico, si tibi illa trecentos suffurata esset. Tamen scio quendam in prouinciam euocari multo minore summa, etiam per tempestates, etiam per æstus. Et illudis de Rangonia, quasi reposuerit mihi e suis thesauris, quantum subiectum fuit. Id illa an sit factura, & scit, & viderit: te id debuisse facere, & scio, & videro. Hæ sunt spes meæ, quæ in te fixæ erant, ut curares mea: idque iure non officio-

officiorum solum, sed etiam earum præ-
ceptionum, quæ in edictis Regiis, in scriptis
legibus, in Dei optimi maximi iussibus, in
ipsius naturæ tabulis scriptæ sunt. Itaque iu-
dicium illud tamen si damnosissimum mihi
fuit, tamen neutiquam improbo. a summis
enim atq. optimis viris datum puto. Meam
fortunam haud miror. neque enim noua
mihi res est, opes meas lacerari. Illud me
stupore afficit, atque etiam *inbeſcit* facit,
quo animo & mihi deesse potueris, & ultro
illudas. Scio tamē vtri nostrum vter debeat.
vtrius in manibus sit alterius fama, id etiam
scio. Me non commissurum, ut ne sim quod
sum: idemq. te commissurū & cōmisisse, ut
esses quod es, id quoq. scio. Potentiā tuam
te non ignotam habere item scio. eam exer-
cuisse, scio. scio etiā te agræ laturū libertatē
animi mei. scio me non esse tam abiectum,
quin sciam, quā parum candide de me sen-
seris post aliquot epistolas meas. quæ si ser-
uiles fuissent, recuperassem fortasse nescio
quantum. Sed excidere tibi mea beneficia,
quæ & multa, & frequētia, & illustria fuere:
posteaquam non tulisti, quod exigebas. Et
nunc irrides senem, pauperem, agrum, pro-
fugum, miserum: cui tua Academica elo-
quentia persuasum vis, febres esse bonam

N 4.

valetudi-

valetudinem : non posse constare philosophiam meam , nisi velim carere bonis partibus: nisi velim sanguine liberorum meorum, nobilium filiarum, fures saginari. Nimio plura scripsi, quam decreueram. Vnico absolui potuit totum hoc. Apud eum, qui mihi multis, maximisque esset obnoxius beneficiis pluris fuisse nolle posse, quam debere voluisse. *** Non esse mirum, si exangues sunt historiae, in quibus tantum sit effusum sanguinis : sed portentum enorme esse, in quibus tam robusti exercitus . ineptæ sunt, pueriles sunt, semibarbaræ sunt, ineruditæ sunt. *** Qui emptam haberes ad nocendum potentiam, non potuisti eam meis beneficiis commutare. Neque enim vel amovere vel cedere nisi pecuniæ, vnde creata est, potest.

Reliqua desiderantur.

SCALIGER ATTICO

S. LXII.

N VLLÆ vnquam vel tuæ vel alius cuiuspiam ad me allatæ sunt literæ, quæ mihi fuerint commodiores, atq. propterea gratiores. Nam præterquam quod erant, vt omnia tua solent, disertissima, noua me

ua me ac diuina compleuerunt sapientia: toleranda esse furta, atque etiam laudanda, si & Deus iubet alibi, quam hic, & quærere thesauros & comparare: si nos propterea faciunt Zenones, atque etiam imbuunt Epicurorum fortitudine animos nostros, sua sane natura fluidos, attentos ad rem, ad virtutem imbecillos. Te vero non solum in diuinis præceptis istis versari consueuisse, vt doceres nos: sed etiam vt ostenderes exemplo, non persequutum iniurias, non repetisse, quod surreptum fuerit ex patrimonio tuo. Cæterum si neq. eloquentia tua meam potest emendare barbariem, neque adduci possumus, vt credamus id ad rem facere, qua de agitur, frustra & abs te dici hæc, & a me audiri arbitror. An tu si furto sublata, quæ sita, repetita recipere non potuisti, animū præterea non adiecisti: non a me idem factum iri putas? Non comparabo affectus meos brutos cum tua modestia. hac tamen in parte etiam bruta idem facere intelligo, cum quæ nequeunt assequi, non requirunt. At si tua opera fieri potuit, vt totos admodum trecentos nummos recipere potuerim, cui vndequinquaginta modo libellæ redditæ fuerint: qui amplius quinquaginta ad ius meum persequendum e miserrimis

N s atque

atque strigosissimis oculis excusserim. Hoc iam eo spectat, ut æquo animo ferres, quod auferre non poteras: ego quod a popularibus illius impudicissimæ pestis auferre poteram, nec sum consequutus, in mea animi veteri æquitate animorum nouam æquitatem ferre non possim. Alatis capsis, in quibus res erant meæ omnes, propterea quod non fuisset omnium expressa confessio (o Dii immortales) mecum decedit iure suo, quod ex iudicio iactabat. Etiam minata est, si mutiremus. Honestissimæ, sanctissimæ faminx vxori meæ contumelias dixit, fustuario dignas. Me vidente mea sibi habuit, abstulit. Hoc si quis Deus præcepit in suis The-sauris: mirum quem nos Deum habeamus: qui putabamus Dei sequutum sapientiam Regem opt. max. cum edixit: *Fures domesticos patibulo pœniendos*. Illa in choreis, vestium nitore conspicienda ante fores meas obambulat, elatis ceruicibus, sanguine meo rubicunda: ego mærore pallidus, atque indignitate rei stupidus miror, quodnam fatum me ad hæc contumelias reseruauit. Tu tamen negas esse fortis viri. Ego vero aio, eum, qui meos car-nifices pene laudat, esse per inhumanum.

Om-

Omnia tamen hæc parui facerem nisi mihi scripsisses, mihi hoc esse deuorandum. Nescio an Academia doceat homines animorum abiectam humilitatem. Cruda hæc in pectore meo gestanda censeo: neque vllum esse in toto terrarum orbe igne, qui ea parare possit ad concoctionem meam. Neque ringimur tamen: propterea quod in vita hominum, quod mutare nequeas, corrigere velle, extrema dementiæ esse abitor. Et non sine magna causa, quod actum est, ab optimis, atque sapientissimis actum puto. Non dolco eius liberationem: non tam sum hebes, quin intelligam me vestra iura non intelligere. Illud doleo me mea non recepisse, quæ etiam nunc extant in vfu nequissimæ atque furacissimæ lupæ, atque voluptatibus. Id accidisse doleo, quia non est illud absolutum iudicium. Non enim iussum est, vt de sequestris furtorum quereretur. Tamen si Deus ille tuus iubet hoc, ignoscendum mihi fuit ignaro illius diuinitatis, si nouo quodam iure, atque solis bonis explorato, communia essent omnia, etiam hostibus, atque furibus. Quemcunq. in angulum ædium aliquis e familiaribus sese confert, noua inuenit veterum vestigia. In festo Georgiano pro foribus meis publice

ce

ce professa est furtum quoddam pecuniarium, quod exprobraret alteri ancillæ, tanquam conscia, atq. participi. Centum aderant ciues, aut plures. celebritas enim prope domum nostram in vico est, ad quam sese visendam contulerat de nobis, quod & fecit, luculente triumphatura. Exprobrantibus multis audaciam, atque impudentiam: poenitet me, inquit, quicquam illis in ædibus reliquisse. Si enim, vt nunc est, mihi tunc nota fuisset humanitas atque benignitas Dominorum, aliter sese res haberet. Profecto flerent etiam, quod dolent isti. Sed vrit eos; quod & carent iis, quæ habeo: & frustra in vanissimum huius vrbis iudicium prodegerunt. Hæc neq. concoquimus nos, neque sorbemus, viri fortes, atque nobiles: sed neque concoquet Deus, apud quem mala facinora non leuantur indulgentia, sed grauantur accessione peruersitatis. Ais a me itum ad lucellum, vbi per valetudinem liceret. Neque vllius itionem improbo, & meam probo, quæ maximis illustrissimisque viris, vt aiunt ipsi, salutem attulit. Neque lucrum exciuit, quod multis dependi de summa, quam offerebant: & immania salaria contempsi, neque exiui. Et hoc erit, quod grauet obiectionem tuam. Si multum labora-

laboraui, vt ne deessem meis: laborem frustra susceptum indignor, si eius ope bonis partis alius fruatur: si alius vt fruatur, in culpa est is, qui vti fruerer, certus auctor esse debuit. Non adfui. Non inſto. Non corporis præſentia exhauritur officium amicitiae ſemper. Quam adeo ſancte cultam iactas, an etiam idem & colere & deſerere autumas? Non eſt laqueus parandus. Non peto, ſi non licet. at etiam ſi non petam, non licet parere legibus, & abſoluere fures licet? Quis non videt te eſſe in ea ſententia, vt eam iudices apud Deum innocentem? Id enim Deum iubere dicis. Cæterum iſti religioni illam quoque addendam cenſeo. Condemnandum me, vt cum male parta, quibus ſplendide epulatur, abligurierit, par victus ratio a me ſuppeditetur. Sic ablata fuerit ab animo furtis aſſuecto (in aliis enim item deprehenſa bis eſt) occaſio ſurripiendi. Atque iis iuſſibus & ego diuinus euafero, qui ſum *σείπνερος*: & illa proba, ſi qua vltro accipiat, non ſit coacta ſurripere. O me beatum, ſi tantorum bonorum exiterim cauſſa? De tua nobilitate quid? Nonne ego ſemper ita ſenſi? Nonne ignobilitatem meam ſentio, nonne ſeruitutem, ſi mihi bolos iſtos deuorandos iubes? De Tyranni-

Tyrannide non laboro. vilium hominum exprobratio hæc: Suitensis cuiuspiam, aut Veneti, aut Liguris. Alanus ab vniuersa provincia præfectus est omnibus copiis aduersus Attilam. Ille primus urbem instaurauit concrematū. illi vrbs detulit principatum. Omnes deinde a populo semper electi sunt. Eorum magnitudinem ad meas sordes atque infelicitatem nihil volo pertinere: ad metum infortunium tuam magnitudinem spectare decuisse. Id si non procurasti, quis curabit? si præteristi, quis vindicabit? si dissimulasti, quis exprobrabit? Hoc est, quod in literis dicebam meis, non quod obtendis, debere te refarcire damna mea. Quis huc fuisset furor meus? Nihil enim debebas mihi præter gratiam, atque potentiam, qua vales plurimum, si tibi adhuc habes, neque persoluisti. dices me in Hippocratis insomniis expectatum. Nescio an eleues illorum commentariorum excellentiam: quasi nihil aliud ibi sit, quam insomnia. somniculosi, atque oscitantibus in apicibus quibusdam nescio cuius ostentatoris eruditiunculæ somnia illa sunt: ex perrectis in Philosophia, non solum vigiliæ, sed etiam excubiæ. Hactenus tamen omnia abs te diuinitus. Illud vnum miror quid exciderit ex ore tuo: afflictis in rebus

rebus tuis ne ullam quidem meam commendatiunculam prodiisse, quæ te in periculo capitis subleuaret. An cum tanto post tempore in animo tuo tecum gestaris hanc offensionem, parem impræsentia gratiam reponere voluisti? Non putabam viros Dei plenos iniuriarum meminisse. At tu quinto. sextoue post anno ex miserrimo fomite inferiori flammam excitasti. Quanquam quid, aut cui hæc obiicis? Ad quem ego Tolosam, aut in aulam scriberem, qui non auribus lupum, ut aiunt, sed fortunam meam summis dentibus vix retinco. Cuius miseria te flectere non potuit, eius precibus tua miseria Tolosanas decurias flectere potuisset? Scilicet quod amicus, ut sancte profiteretur, noluit, vellent ignoti, auscultare peregrinum, ignotum, ignobilem. De tua fama, quod scribis, integram, sinceram, boni, probique: equidem ita sensi semper, neque muto factum. Quod ais te non ambire eloquentiam, aut eruditionem: verbo nimis vteris religioso. si non ambis, recte facis. si non speras, an sapienter tantam operam in utraque posuisti? Quare neque abs te negligi æquum est, neque tibi, tantus vir, istam feceris iniuriam, cuius ne nos quidem immunes esse posse video. Qui te tantopere

ac

ac merito quidem laudari: tanta de te scripserim: haberes in hac tui animi abiectione me primum vindicatorem, si possem: si non possem, suasorem saltem, ut ne nostra iudicia falleres tam impotente. Haud ista sola epistola me identidem bonum virum appellas: nescio an tanquam Dauum ille, aut Sosiam. Virum equidem me sentio: bonum nego: bonus vir, in vocandi casu nunquam fui, nisi tuis in epistolis. Germanus autem Prometheus, aut Promethei quare sim, fateor me nescire. Si non sum Prometheus, Epimetheum me fecisti tu. neuter posthac fuero. nam neque prudentiæ ullus est relictus locus, ubi potentia dominatur. Epimetheus ne sim, cauebo. non enim sperabo quicquam. Quod vero rogas, quid tibi accesserit ex amicitia mea: *ἔχων ἀθῆνας, καὶ πάλιν*. An te fecerim illustrem? fortasse credet aliquid posteritas iudicio de te meo, quod nequaquam tute ei persuaseris. ne putes eundem esse Senatorem viuentem, & scriptorem mortuum. Vides quot belluæ non solum aduersum me, qui non sum ciuis reipublicæ literariæ, sed etiam aduersus diuinos viros attollunt cornua? Et habes tuos Zoilos. Partim palam ausi sunt: alii clam obtrectant.

Sunt

Sunt qui magno nominis nostri periculo cum aliis comparēt. Quo minus & tua mihi, & mea tibi contemnenda, ut facis, sit commendatio, nisi penitus nihil eum esse putamus, qui pro nobis causam dicat. Non ambio, inquis. Ne hoc dicas. sed illud: non scribo, inque. Qui ergo scribis, scriptores ne floccifeceris. Noui quantum valeas eloquentia atque infinitarum rerum cognitione. Dices: Mole mea sto. Audio, video, credo, scio. Qui tamen tam parui facias amicitiam meam, habeas doctissimū, diligentissimum, maximæ atque inexhaustæ doctrinæ antagonistam, magnopere ad magnitudinem tuam facere arbitror, si deponas hunc contemptum mearum virium in communi omnium vicissitudinum consideratione. Rogas, an te fecerim Senatorem? utinam fecissem. bonis meis, in meis oculis, non frueretur impudica fur, quam cur non oderis, quæ tanti mali causa fuerit, ut amicitiam nostram violatam conquerar, nescio. Habeat illa mea, maledicat, conuicietur, insultet, coronetur. Causa est harum velitationum. & impune de utroque triumphabit? Credo si ob alia furta, (nam quid aliud immanis ille furor impunitus moliatur) tracta fuerit in iudicium, neutiquam orabit, ut

O

nomen

nomen tuum ex albo deleatur. Rogas, an te fecerim eloquentem? Non feci: & melius atque purius fortasse loquerere. Non enim Romane loqueris, ne tibi imponas. Rogas, an amicitia mea tuum auxerit patrimonium? Quid tibi cum accremento vlllo fortunarum tuarum, qui meæ tenuitatis, atque exiguitatis damna, meæ dignitatis iacturam mihi non solum ferendam, sed etiam probandam, sed etiam laudandam putas? Habeam mihi Plutarchi libellum, inquis. Habebo, postquam iubes: & cum illo tuo comparabitur aliquando, quem tibi in tertia ante hanc epistola, tua opera Latinum pollicere. In tuo ære esse scribis. Id ut credam faciunt innumeri Atticisimi tui tuis in epistolis inserti passim, etiã in penultima, etiam in hac postrema: qui posteaquam cum aliqua bona versione conferentur, illico vel Græcarum literarum candidatis constare poterit, ex hac tam bona officina, tam absolutum opus prodiisse. In extremo erat epistola tua valde sollicita de meo nomine. Vereris enim, ne me mortuo percant monumenta mea. Maacte virtute. Quod mihi exprobras, id tibi, ut exprobraretur, ere tua fuisset sane. Quin, inquis, emittis in lucem? quid domi contines? Hem,
mi

mi Attice, hoc solum tota in epistola tua vere amici fuit. Nam quod tute facis, exemplo tuo ut faciam, suades mihi. Erat in summis labris fabella: sed non est apud animum infensum iocandi locus. Dicam aperte. Quod possum, facio. Vires meas metior. An non vides modestiam meam? Indigna luce puto. non edo. tuorum similia si essent, simili fato cederentur. Non retractavi mea. nollem edita, quæ in manibus hominum versantur. prava sunt, distorta sunt, vana sunt, barbara, nequam, nihil. Nonne præstabat ea cum blattis, quam cum invidis, pædagogis, ignaris larvis colluctari? Etiam memini tuum iudicium de meis ultimis libellis ad Caumontium. At eorum similes, o bone atque magne Heros, non vidisti. Diuino quid in illis te offenderit. Illud ideo scripsi, ut esset crux iis, quos designare nunc verbis nolo. Quos nunc habemus in manibus, tres ætates oportet vivere farinarios istos mures, si sese profitentur acturos critice. Videbimus, inquis, disertum, eruditum, nihil ignorantem. Non defendam causam meam. ἡττοῦ enim est. ipsa sese, si vult; si meretur inquam, ipsa sese tueatur. si non est merita, quod merita est, dispereat. candidis tamen scripta sunt, non

asperitatis dissimulatores. Puto igitur a te meos mores designatos, cum diceres te mirari, quid esset, quod quidā videri, quam esse docti mallent. Qui sint illi, an scias, nescio: ego vero non ignoro thyma per alienos labores rapta carpentes. Et audes exprobrare mihi verecundiam meā, quam equidem haud velim cum vniuersa literaria gloria commutare. Quod quæris sic, an tibi vni permissum in nos debacchari, non vnus de te ad te scribo. scripsere item complures. idem sentiunt multi maximique viri, me sedulo, fideliter, amice, officiose, per Deum immortalem, etiam hodie vociferante. Non sum Baccha, neque Bacchi. Cæsar sum. Scalanus sum, vir integerrimus sum: innocentissimus sum: constantissimus sum: abstemius sum, fortasse etiā non ignarus multarum scientiarum: plurimarum linguarum scientissimus sum, etiam inuitis inuidis, malignis, atque asperis animis. Tu tamen negas. Atque te deierare velle, ac posse, mihi fibulam illam ignorari. Si non ignoras, inquis, profit. Non ignoro, vir doctissime, non ignoro neque illam, neque quicquam, quod ab animo hominis mortalis queat vel complecti, vel concipi de Pyramidum natura. Tu tamen tua epistola negabas.

gabas. Addideris, quæ præterea tibi nota sunt. Admirabimur, non inuidebimus: laudabimus, non contemnemus: gratias agemus, non dissimulabimus. Profit, inquis. At obfuit. Vt Dii Deæque omnes, Iupiter *Θις* *Ζεὺς*, perdat & fibulam, & Epicurum, & furē, & quicquid potuit Erinnyum faces subiicere voluntatibus nostris, ut in eo rogo, in quo curæ meæ debuerunt, amicitia nostra conflagraret.

EIDEM. LXIII.

ET SI neque malignitati tuæ, quæ per multa alia mala facinora perpetrare parata est, iniuria mea, neque dolor, qui propter ignobilitatem tuam in contemptum atque indignationem mutatus est, iniuriæ; neque vlla in me dicendi vis horum minimo par esse potest, tamen *** vocem hanc libertatis meæ testem relinquere volui posteritati.

*

*

*

Patent aures contumeliis vestris, fortunæ lapidationibus, pectora iniuriis, dignitas iniquitati.

*

*

Redde Regi sacramentum, & absolue

O. 3

nocen-

nocentes in eorum contumeliam, quorum tu es beneficiarius. Redde amicitiae ius, naturae debitum, Deo praeceptiones suas, & iniquus esto iudex. Redde mihi Praefationes meas, dicta acuta ex infinitis epistolis &c. & ingratus esto. Redde mihi spes meas, quas ex prudentiae atque simplicitatis prouectus portu in tuorum Typhorum tempestatum pellacia collocaui.

* * *

Iracundiam mihi obiecisti, qui nescis quid sit irasci. qui doleat iacturam rei domesticae, qui amicitiae iura violata conqueratur, qui nolit perpeti nequissimorum nebulonum contumelias, ei tu furorem obiiicies? Equidem mihi sapere videor, sed non adeo ut vestras insidias atque prodiones effugere sciuerim. In hoc cauto mihi esse non licuit, nedum ut sapientiae metum potuerim vel seruare vel adipisci.

* * *

Age sis, inquis, pro pecuniola torquebere, qui patrium auitumque imperium illustrissimum amisisti. Audi sodes: si illud non amisissem, hanc possem & amittere, & amissam non dolere. Nunc cui neq. tu subuenis & illudis: cuius iudicia cum expedires mercedem accepisti; qui non solum

tempus

tempus atque ætatem ad vacationes, sed corpus quoq. ad labores peregrinationum, animum ad corruptelam venalem habes. audes obiicere nobis animi humilitatem, qui carere nolumus bonis nostris. Vos, qui aliena concupiscatis animo, re ipsa deuoratis, persuadere vultis viris magnanimis atq. magnificis luculentæ fortunæ esse sordidatum. Ostende quid apud vos non possit pecunia, & quam habeo ego prodigam, nedum vt surreptam contemnam. Quare fauetis furibus, nisi quia fures? quare impudicis, nisi quia ex impudicis aliquot vestrū nati sunt? Quid vos euexit istud ad tribunal, nisi sororum impudicitia? Quis ad altiora prouexit, nisi ea pecunia, quæ iisdem artibus cōparata erat? Emistis magistratum vendidistis iudicia.

* * *

Quid aliud ab Anglo Hybrida, Medulorum fæce, Strumæ filio, quam hanc proditionem poteram expectare? In qua tu potestatem me iterum decipiendi amisisti, animum quoties poteris nocendi retinuisti. Ego spem amisi bene de te sentiendi, animum vlciscendi reseruavi. Vt Verna nocentissimorum subselliorum impune illuserit mihi?

O 4

Pro

Pro furacissima lupa Iudex causam dicis:
Iudex idem, actor idem non tam illius in-
nocentiæ, quam index vecordiæ tuæ.

Reliqua desiderantur.

ATTICVS MARCO

S. D. LXIV.

M IHI vero tumore iracundiæ mentem
ademptam lectis tuis literis intellexi.
Vereor ne sero. Ita Clitipho mihi iam in ore
cheu, quam ego nunc totus mihi displiceo.
quam pudet? neque quod principium inue-
niam ad placandum scio. Ad deprecatio-
nem confugio. suspicatus sum immerentem
traduci. Satis habeo exploratum non tradi-
tum. contumeliam neque facere neque
pati possum. putabam factam. agnosco non
factam. adco impotenti animo me fuisse
contra morem meum, legem senectutis, ut
te lacefferem? quem ego, ita me Dii ament,
in patris locum semper subdidi, ut Silvium
tuum in locum filii. Itaque ad illud rursus
redeo ex vetere comoedia: Tibi pater me
dedo. quoduis oneris impone: impera. Me-
mini relinqui me Deo irato meo, cum tam
petulantes exararem. Habes deprecato-
rem

rem, satis opinor modestum. Mihi ita displiceo, donec te placatum ex tuis literis intellexero, ut nihil ausim aliud scribere. Vbi resciero placatum, ad vetus officium redibo. Vale. Marta Valeria vxor partui vicina multam tibi tuisque salutem adscribit. Ego Siluium saluere iubeo. Vale.

ATTICVS MARCO

S. D. LXV.

EXHILARATVS sum tuis literis postremis. & opinor simul ad delitias tuas redisti apud Agennum tuum. hilaritatis plus ex restituta vrbi salute recepisti. Libros tuos in omnium esse ore lætor. Quid autem de Poetica? quousque tandem lucem effugiet? Empedoclis posteriores versus valde mihi probantur. *Tumore* autem, ut vere diuinasti, reponendum fuit in Græco, unde obscuritas nata est, ut opinor. Bona tua venia dicam. Videre mihi ::::: erutos illos locos ex antiquitate parui facere. At qui legere tuos de Plantis, magni eos eo nomine faciunt. Vale & nos ama, & effice, ut redeamus ad litterarias confabulationes, ut polliceris: Siluius tuo. S.P.

O 5

MARGA-

SEMPER is mihi fuit animus, ea sententia, ut qualem haberetis vos innatum nobiscum ad generationem, vitamque communionem, talem quoque posse consequi omnium bonarum artium adeptionem, atque in eorum studio tueri dignitatem. Quod quanto rarius eueniebat, tanto esset miraculo propius. Nec deesse vestris ingeniis opulentia futuræ seminaria, sed solum vel præsentis operæ cultum, vel deliberationis institutum. Hoc cum olim & in aliquot illustrissimis ætate nostra famulus animos nostros primum ad attentionem, deinde ad admirationem excitavit: tum pridem & ex sermone doctissimorum hominum de te acceperamus, & nunc tuis suauissimis literis cognouimus. Ego, Vitrelia, crebra maximorum virorum fruor salutatione, missis ad me epistolis vltima ex Germania, Gallia, Italia: quod ipsi nonnullam habeant de meis curationibus potius, quam de sapientia, opinionem. Id quod tametsi minime fortasse ambitiosum, tamen aliquantum potuit animum meum comparare ad ponendum operam in philosophia, si non

si non capissem: ad augendum vero, si quid
 bene captum est. Ceterum nullis vnquam
 magis literis, quam tuis commotus sum, ut
 vel aliquid me fore existimarem, si tibi meæ
 lucubratiunculæ non displicerent, vel
 etiam esse iam, si putares mihi tua diuina
 scripta placere debere. Placent vero, Vitel-
 lia, atq. ita placent: ut nequaquam meorum
 pæniteat, quandoquidem tua elicere po-
 tuere. Nec vero desinam te magnopere ora-
 re, ut quoad sine tuo incommodo fieri pos-
 sit, velis aliquando ad nos de tuorum sum-
 ma studiorum scribere. Nam quod ad
 tuam valetudinem attinet, valde dolco te
 eo affectu laborare, qui vel propter diutur-
 nitatem iam nolit cedere nostris remediis,
 vel propter τὴν ὑποκειμένην πολυκίνησιν, non
 solum non dimoueatur, sed etiam perpe-
 tuis causis foueatur. Scribis enim tinnitu
 te male haberi. Eius curatio cum per se est
 difficilis multis de causis, quibus ipse mor-
 bus constituitur, tum in vegeto ingenio assi-
 dua spirituum agitatione, & habet materiæ
 suppeditationem ex affluentia & ex motu
 sonum. Causæ vero cum esse ex multis vna
 vel plures possint, non tollitur διάθεσις μὴ
 ἀεὶ πρὸς ἐκκοπὴν τῆς αἰτίας. Empirico-
 rum atque methodicorum olim fuit hoc,
 affectæ

affectæ parti illico adhibere *ἔμνα*. Nos
 aliter faciendum natura docet, quæ ut cer-
 tis consensionibus commisit atque aptavit
 partes animatis, alterius sæpe noxam ex al-
 terius incommodo pendere designat. Qua-
 mobrem non neglecto cerebro, ventriculi,
 iecoris, lienis, matricis prius ineunda ratio
 est. Nec minus ad ea, quæ *δεγγραπνία* vo-
 cant Græci, respiciendum. Causæ sunt ex,
 quæ antecesserunt, atque impactis læsioni-
 bus abierunt. Eas qui tenent medico mo-
 dum rei bene gerendæ, nihil iudicare, quos
 inter Galenus quoq. vnus est, maxime falli,
 declaratum est a nobis satis in tomo tertio
 Nobilium exercitationū. Igitur vbi hæc ac-
 curatius a te scripta intellexero, dabo ope-
 ram, ut omnis posteritas intelligat, tuam
 valetudinem præter cæterorum omnium
 mortalium commoda mihi esse carissimam.
 Vale. ex Villula.

EIDEM. LXVII.

Et si facultas omnis orationis meæ mi-
 nor est & acerbitate, & causæ doloris
 tui, tum ingenii vis longe imbecillior, quam
 ut cum tua sapientia comparari possit: ta-
 men vel tua virtus, quæ te mihi admira-
 bilem

bilem facit, vel ius amicitæ, quod omnia
 bona communia esse vult, fecit: vt ego, qui
 me participem esse putarem mœroris tui,
 vellem coniunctis rationibus tecum meam
 consolationem communicatam. Et quo-
 niam huius rei tractatio tam frequens an-
 tiquis fuit, vr pene ad communis loci le-
 gem redacta videatur, nihil illorum quic-
 quam huc arcessere certum est: quorum ne
 momentum quidem vllum te præterire
 habeo exploratum: sed a meipso vnum mo-
 do depromendum arbitror, quod vniuer-
 sam exhauriat expectationem tuam. Non
 igitur vel illorum præcepta, vel aliorum ad-
 ducam exempla, sed solam teipsam tibi ipsi
 obiiciam, ostendam atque etiam ostentabo.
 Quæ enim omnium fœminarum non so-
 lum ingenia, verum etiam indolem, spem,
 opinionem tuo isto genio superaris: tibi te
 iniuriam facere cenſeo, si a teipsa desciscas,
 & tua culpa cælestis naturæ, quam nacta es,
 splendorem, terrestrium affectuum tene-
 bris obscurari patiaris. Quanquam, vt pru-
 dentius dicam, pati te id inuitam fortasse
 repræhendi nequeat: at velle vltro huic,
 quam miseriam vocas, obsecundari, id vero
 ne vtiquam culpa vacare mihi videtur.
 Omnino vero vt aliquando doluisse huma-
 num

num

num sit, (non enim cum plumbeis Stoicis infanimus) at enim uero iam tandem aliquando desistere a dolore hominis sit. Atque equidem illud maxime alienum esse opinor a prudentia ciuili, ut quem mœrorem suscipimus aliena causa, nostra deponere nolimus: neque integri iudicii esse, ut quam luctus causam detestamur in iactura factorum acerbitate prouocati, eam ultro diuturnis lacrymis adornemus: & citius quasi flagitii fortunam accusamus, pro eo de nobis ipsis non utique sapienter vehemens sumamus supplicium. Cui vero tandem lacrymas dare videmur? carissimisne rebus nostris, quæ communi lege naturæ fato suo functæ sunt? eæ si felices agunt in cælis, quid opus habent eiulatibus nostris? si in miseria versantur, cur nos iacturæ iacturam, malo malum adiungimus, & quia illæ miseræ sint inuitæ, nos ultro ac gratuito velimus esse miseri? Tum illud imprimis in memoria habendum mihi iubeo, nihil me habuisse, quod non acceperim, pro eo quod habuerim, illi, a quo acceperim, etiam nunc gratiam debere, non quia suum sibi repetierit, conuitia facturum. Mortalium namque beneficia similia atque affinia sunt nostrarum rerum, fluxa caducaque, nec sempiterna,

na,

na; imo vero neque fidelia, neque constan-
tia, neque æqualia. Quocirca si quando co-
rum potiti sumus, dum potimur, in felicitatis loco ponere debemus: postea vero quam feueris vniuersi legibus intercepta desiere, eorum memoria tanquam præsentium nos refici oportere, non autem absentia cruciari. Alia vero his similia, ac fortasse meliora habebam in animo, quæ his adiungere possem, nisi considerem te tum hæc, tum illa omnia & præstantia animi & constantia iamdiu præuenisse. Quod si pro tua sapientia facere potuisti, pro humanitatis vero specie efficere noluisti, & plus error tibi placuit, qui euenire solet humanæ imbecillitati, ut fruamur affectibus nostris etiam male institutis, & quas vehementer detestamur misérias, eis tamen indulgere atque inharere atque incumbere malimus: reliquum erit, ut te a pristina Vitellia mutatam atque aliam esse obiiciamus: & plus apud te potuisse fortuitos casus, quam Iani Maumontii sapientissimi viri diligentiam, qua te exornauit, & pietatē, qua te imbuit, non sine exprobrationis culpa potiore esse ducas. Vale. Calendis Februarii.

Manu Iosephi.

Illustris-

Illustrissimo ac eruditissimo viro
 IVLIO CÆSARI SCALIGERO
Medicorum omnium facile principi
 IOANNES CORASIUS TOLOSAS
 S.P.D. LXVIII.

NE QVE tu me, SCALIGER doctissime,
 neque ego te, quod sciam, vnquam vi-
 di. mihi tamen tu notior, quam ego tibi,
 propterea quod nihildum forsitan de me
 audieris. Ego vero a MINVTIO tuo, vel, si
 pateris, nostro: FERRERIO medico, aliisque
 doctissimis grauiissimisque viris multa de te
 cum summa tua laude accepi. Narrauerunt
 enim de toto cursu studiorum tuorum, de
 ingenio tuo, de iudicio, de eloquentia, & in
 literis assiduitate, quæ nolo referre singula,
 ne videar velle pudorem tuum prouocare,
 si de te apud te. Ea sane, quæ narrabant, eius-
 modi fuerunt, vt magnū mihi desiderium
 iniecerint tui cognoscendi: quod cum de
 facie, per occupationes publicas non liceret:
 ineptis meis literis doctas tuas aures vltro
 obtundere non erubui, quo præterea te
 etiam atque etiam rogarem, vt scrupulum
 eximeres, qui doctissimos quosque istius ci-
 uitatis viros diu male habuit, atq. etiam-
 num.

num habet. Is autem in quodam Epicteti responso, delirefcit. quærenti enim Adriano, *Quid est homo?* Epictetus in hæc verba satisfacit: *Balneo similis. prima cella, tepidaria, unctuaria, infans natus perungitur. secunda cella sudatoria est. tertia cella, assa perferentaria, inuentus. quarta cella, frigidaria, senectus, omnibus æquat sententiam.* Equidem nihil in hoc responsi legi, quod me non assecutum putem, præter vnam dictionem *Perferentaria*, in eruenda cuius significatione, Delionatore opus esse video. vt vt enim assorum, ad Q. Fatrem meminere Cicero, & de assis sudationibus Cornelius Celsus verba faciat: Balneaue Galenus, Palladius & Vitruuius scitissime distinguant: *Perferentarios* item milites, & amicos, Varro, Plautus, Sallustius, cæterique probati auctores passim vsurpent, ex eorum tamen scriptis (vt mihi quidem videtur) eiusce dictionis sensus haud quaquam elici potest. Tu igitur, eruditissime SCALIGER, qui splendida & illustri stirpe editus, totus natura generosus, te omnibus communicas, neminemque aspernaris, vt omnibus pro sis: cura, obsecro, ne diutius animi angamur. periculum enim est, ne in tam graui, scopuloso, difficilique loco versantes, præfocemur tandem mer-

P

gamur.

gamurque: sed ex intima doctrina tua mirificum aliquod interpretationis genus deprome, quo in vtramvis aurem otiose deinceps quiescamus. Te iterum per tuam virtutem & bonitatem obtestor, ut si quid apud te literarum studiosi gratia valent, id totum effundas in hoc obice dissoluendo. Quod si feceris, in perpetuum me tibi dequincies, qui aliquando de scripto etiam gloriabor, id boni abs te mihi contigisse. Vale vnicum Transalpinæ Galliæ decus. Tolosæ, ex adibus nostris XVI I. Cal. Febr. M.D.LVII.

Illustrissimo Iuriconsultorum

IOANNI CORASIO SENATORI
Tolosano. LXIX.

CUM tam clara sit tuorum erga iuriprudentiam magnitudo meritorum, ut & præsentis & superioris sæculi gloriam non solum æquaris, verum etiam superaris, non potuit tam luculenta fama vel apud me tametsi aliis districtum, atque attentum operibus, etiam in hac literarum solitudine non illustris esse. Quamobrem cōtra, quam scribis, factum est, ut tu mihi notior esses, quam ego tibi: & sane vnus aut alter tum raro, tum sero, de me tibi narrauit ea, quæ vel amicitia suaferat, vel etiam necessitudo.

At

At de te mihi multa, atque præclara multi magniq. viri iampridem prædicarunt. Qui igitur tantus esses in cognitione ciuilis sapientiæ, cæterasque omnes bonas artes cum eloquentia coniunxisses, vt inter principes augusti Senatus omnium consensu connumerareris: nihil potuit mihi honorificentius contingere literis tuis, eaque salutatione, quam maximus quisque in regno Gallico pro amplissimo testimonio suæ dignitatis habere possit. Atque equidem in tam claræ gloriæ opinione facile conquiescere mihi licuisset, si tu quoque hic quieuissem. Cæterum longe maior mihi visus sum, vel cum tu tanto viri iudicio, exquisito laudum genere me celebrabas, vel quod tanta eruditione, in re admodum dubia, meam sententiam explorabas. Nam tandem quis aut potius quid ego sum inter vos proceres literarum, qui & sero earum captarim auspicia, & diu inter barbaros colluctatus fortasse nondum inauguratus fuerim? Tamen vt vt se res habet, non committam, vt memet ipsum frustrer hac fatali occasione apud te talem gratiâ incundi. Quod igitur quæris de *Perferetaria*, ita propemodum mihi videtur. In secunda cella calida perfundebatur, atque etiam in solium aquæ plenum ingrediebantur.

grediebantur. In tertia erat Laconicum sine aqua. ac propterea pueritiam sudoribus præscribit, propterea quod in ea ætate aditus est ad artes & labores. non tamen exercent illas. Itaq. sudant. At vero iuuentus & artificiiis exercetur, & militiæ periclitatur, & negotiis inuoluitur, & ciuilibus curis tanquam tempestatibus iactatur, adeo ut etiam sudores ipsi inarescant. Iccirco arefit corpus, quod in adolescentia succulentius erat. Hoc significat assum illius ætatis origine Græca. *ἄσση* enim est inquietudo, quoties acribus ac fuliginosis vaporibus cor tentatur. Respondet autem Laconicæ sudationi, quæ solo vapore sine aqua fiebat: quemadmodum assa voce dicebantur canere, qui nulla instrumenta Musica adiungebant. Altera vero vox *Perferentaria* nihil in se habet difficultatis ad significationem, præter ipsam faciem, ac formam deriuationis. Hoc enim habent parabolæ, & allegoriæ veterum, ut ipsa commata, membra & periodi præ se ferant vocum allusionem & *ὁμοιωτική*. Itaq. cum dixisset tepidaria, vinctuaria, sudatoria, dictum noluit Assatoria, sed *Assa perferentaria*, a perferendo, eius vitæ spatium designans laboriosum, Romanam flexionem atque visitatam ex voce militati trans-

transferens, ad tolerantiae significationem: quam fortitudinis speciem agnoscit Aristoteles, neque Stoici aspernantur. Vides quantum apud me valeat vel humanitas tua, vel auctoritas: quarum hæc potuit mihi iuberé, ut aliquid auderem, illa vero etiam cogere, ut ineptirem. Nam ciuilis potentia & imperia multam vim adhibere possunt animis hominum: humanitas vero illos etiam in se ipsam transformare. Neque vero tam mei plenus sum, ut mihi hanc summam gloriam, quasi tibi satisfecerim: sed summam capiam lætitiā, quod tuis iussibus obtemperarim. Beatus mihi videar, si nunquam a me huiusmodi animum abiiciam. Vale, vnicum bonarum artium atque humanitatis decus. Ex Viuesiano. *Manu Iosephi.*

Deditissimus eximii virtutibus tuis

IULIUS CÆSAR SCALIGER

lecto decumbens.

SCALIGER IOANNI

CORASIO S. LXX.

ET si propter egregiam eruditionem, edictionisque suauitatem interest vniuersæ Reip. literariæ lectio tuarum lucubrationum,

P 3

num,

num, quibus Epicteti sapientiam locupletasti: mihi tamen imprimis, & magno vsui, & maximo honori fuit. Nam & multa didici, quæ abhorrent a vulgari hominum opinione: & quam tu nouam mei faciebas magnitudinem in tuis scriptis, admirari coactus sum, qui veterum tenuitatem in meis meritis volens atque etiam libens hactenus despexeram: propter quod beneficium quanto maiore afficiebar, cum me impari intelligerem ad agendum gratias tibi pro ea dignitatis atque scientiarum opinione, quam de me feceras studiosis; tantam ausus sum capere voluptatem, quod ad referendam gratiam me etiam superiorem iudicassem. Quippe & quantum de me tu, & quantum ego de te prædicare possum, id omne non a me, sed a te proficisci, atque in te vno consistere debere arbitror. Igitur quemadmodum tibi placuit magnifice de me sentire: ita mihi liceat longe maiora atque cumulatiores de te reponere. Quis enim non videt me mea opera pusillum, tua commendatione auctum, te tuis operibus maximum meum de te iudicium, atque prædicationem grandiorē atque illustriorem efficere potuisse? Proinde modus mihi querendus fuit in epistola, quo grati

erga

erga te animi darem significationem, non argumentum in quotidianis orationibus, quæ solo tuo nomine capere possent corpus eloquentiæ, atque etiam splendorem. Verum de meo in te animo, ac non vulgari propensione alias. Nunc, quod reliquum erat, de tuo libello ita sentio. ex curioso Imperatore & compendioso admodum Philosopho factos esse tum studiosum interrogatorem, tum accuratum sapientem, qui omnes vitæ nostræ ciuilis rationes maximorum virorum autoritatibus, frequentissimis exemplis, variarum rerum serie, atque connexionibus explicatissimas haberet. Quamobrem non dubito, quin, quod illi suppresserant orationis breuitate, tu expresseris vbertate totius cognitionis, quæ ad opinionem sapientiæ pertinere videatur. Quocirca mihi perbeatus visus sum, cum meipsum plurimis ac præclarissimis elogiis decoratum vidi tua opera tantis immixtum Heroibus, quantos perpauca sæcula extulere. Vnum igitur tibi potius, quam mihi, restat, vt quoniam meo fato ad id fastigii nequeo aspirare, in quo me constituebas, pari humanitate facias, vt hoc perpetuum sit tuum beneficium. Vale.

Manu Iosephi.

P. 4

ILLV.

Illustrissimo & eruditissimo viro Domino
IVLIO CÆSARI SCALIGERO

L X X I.

Tuis literis nihil gratius, nihil suavius,
 nihil iucundius: quibus præterquam
 quod libellum tibi meum perplacere rescri-
 bis, meam erga te voluntatem probas: &
 par mihi studium & propensionem animi
 polliceris. Qua in parte sicuti meritorum
 longe superior existis, perpetuoque exti-
 turus es: tu, inquam, tantis diuinis ornatus
 muneribus, quanta vix optari posse viden-
 tur: ita non committam, vt amore & be-
 neuolentia vlllo me tempore vincas. De
 me itaque illud tibi persuadeas velim, nihil
 esse quod tua tuorumque causa, vel vitæ
 periculo non sim factururus. nec vlllo abs te
 maiore possum affici beneficio, quam si
 occasionem aliquam mihi obtuleris, ope-
 ram, sollicitudinemque meam in tuis
 tuorumque commodis in hac vrbe ponen-
 di. Hunc enim animum cum ego illustri
 tuæ nobilitati, & eximiae virtuti debeo, tum
 ipsi præcipue amori, quo iam tibi in perpe-
 tuum sum deuinctus. Neq. aliud a te nunc
 requiro, nisi ne tanto studiorum ardore, ani-
 mum tuum occupari sinas, vt interim vale-
 tudinem

rudinem tuam minus probe cures. Quæ
scilicet amissa, vberissimi fructus industriæ,
iudicii, summique ingenii tui in discrimen
venient. Ego sane Deum opt. Max. assiduo
obtestor, vt te in optimo statu diutissime
valere iubeat. Equidem nos hic perbelle
valeremus, nisi pestis, quæ aliquot menses
refrixisse videbatur, nunc grauius, quam
ante, recrudesceret. Plura per forenses oc-
cupationes scribere nō licet. & hæc raptim.
sed ignosces, & me amabis. Tolosæ vi.
Non. Iulii.

Singulari virtuti tuæ addictissimus

IOANNES CORASIUS.

SCALIGER ATTICO

S. LXXII.

HÆC bona foemina, quæ tibi omnium
reliquiarum fortunæ suæ vindici etiam
vitam debere profitetur, quotidie clamat
apud me, neque meum, neque alius cuius-
piam animum tibi magis deuinctum atque
obstrictum esse. Quæ equidem verba cum
audio, sane vero in tantis ac tam variis, quæ
me vndique obsident, miseriis etiam lætari
audeo, quod doctissimus nostri sæculi vir,

P 5

atque

234 IUL. CÆS. SCAL. EPI. LXXII
atque eloquentissimus, princeps Aquitanici
Senatus me apud se tantum posse voluerit,
vt pene inuitis Fatis ipsis, miserrimæ fami-
liæ licuerit & conqueri de forensium
violentia, & tuo præsidio ius suum obtine-
re. Cæterum quando nondum res abso-
luta est in iudicio, tamen si non putabam te
debere amplius obsecrari, conscius magni-
ficentiæ, memorem humanitatis tuæ: ta-
men ei pauperculæ etiam tuta timenti om-
nia non potui hanc scribendi operam de-
negare, qua quantum ei officii debeam iure
necessitudinis, quantum in tua erga me
bencuolentia spei situm habeam, testatum
relinquam. Oro te igitur, mi Attice, atque
etiam obtestor, vt is idem esse aduersus
eam pergas, qui meâ gratia fuisti hactenus,
quando illa penitus nostra est, nos autem
omnes tui. Vale. Ex villula Musarum, in
summa rerum omnium inopia, præsertim
amicorum. Prid. Idus Septembr.

Manu Iosephi.

ROBER-

235
ROBERTVS BRITANNVS

IVLIO CÆSARI SCALIGERO

M.D. LXXIII.

Vt primum Burdigalam perueni, nihil prius agendum duxi, quam vt ad te scriberem. Nunc vero illud aperiam, quod hactenus tacui, nec diutius tacendum putem. Agenni me cum multa tenerent, eorum tamen commorabar attentius, quo magis sperarem me abs te impetraturum aliquid, quod aut delectaret me ipsum, aut magna ex parte subleuaret. Quæ autem reperi, ea fuerunt tā multa, vt nulla re mihi vnquam magis consuluisse videar, quam quod eo profectus sim. Teneo certe memoria, & quo sis animo erga me video. Cæterum in primis me delectauit volumen illud magnum de verborum & rituum origine: meque ita incendit, ac caput, vt cuperem vel statim illud edi. Video enim fore, vt magnam ex eo capias non gloriam solum, verum etiam voluptatem: cum & isti labores tui considerati, & graues, debita laude compensabuntur: & tu delectatus fructu subtilitatis, atque eruditionis tuæ maiorem indies voluptatem ex istis rebus, maiusque solatium capies. Quod ad morbum attinet,

nos

236 IULII CÆSAR. SCAL.

nos respicies : præsens eius tibi rationem, causamque explicui, quantum mihi videbar nouisse. Nunc absens aliquid ad eum leniendum ac minuendum postulo. Ex prompto artificio est opus. tu tamen, si voles, poteris multum & ad leniendum dolorem, & humores extenuandos, & frangendam totius mali pertinaciam. Quid de ea re sentias, quid velis, quid existimes, certior fieri cupio. Vale. Burdig. Cal. Decembr.

IDEM EIDEM.

LXXIV.

Cum Agennum diuertissem, Martino Stella publicas obtinente scholas, iucundissimum fuit, quod in te incidissem hominem perhumanum, & omnibus politioribus & grauioribus artibus, & disciplinis eruditum. Itaque cum te conuenire, tecumque loqui capissem, omnis ille sermo perductus est varie ad multas horas non sine mea vtilitate profecto: cum tu ea sedulo referres, eaque accurate colligeres ex multis & variis auctoribus, quæ mihi illa audienti spem afferebant, fore aliquando, ut tuis optimis & prudentissimis fultus

con-

filius impetum ingrauescentis, & quotidie
 sæuientis morbi perfringerem. In quo non
 fui equidem omnino falsus. Nam & vale-
 mus aliquanto rectius, & spiramus liberius.
 Itaque si fui in scribendo tardior, quam
 par est, dabo certe operam, vt diligentia
 potius apud te gratiam magis inire, quam
 negligentia præteriti temporis collectum
 fauorem deperdere videar. Intelligo enim
 & qui cum mihi res sit video. Nam & tali
 viro, qualis tu es, non satisfacere vix tole-
 randum puto: & huius apte eleganterque
 paratam gratiam, qui tantum eruditione
 valeat, non omni cura & studio tueri, vix
 mihi cum vlla moderatione, animique so-
 lertia coniunctum videtur. Qui tibi has
 reddidit literas, homo est eruditus, nec so-
 lum Latine, verum etiam Græce, & He-
 braice. Eum tibi commendo quam diligen-
 tissime. Hominem te reperisse intelliges &
 instituendis ingeniosis adolescentibus ido-
 neum, & colendis suis fautoribus aptissi-
 mum. Ab eo cætera melius coram quam a
 me per literas accipies. Vale. Lut. Id. Iun.

S C A

Post superiores ad te datas literas, cum
 nondum discessisset per quem scripse-
 ram, quod eum remorata essent quædam
 negotia, ego inter has moras Carolum Ste-
 phanum conueni, quem hodie reperi do-
 mi suæ, quum antea sæpe frustra illo iuis-
 sem. nec id quidem factum hodie percom-
 mode, vti audies. Narrabo enim omnem
 fabulam, vti habeas, quem perpetuo ride-
 re possis, atque etiam effundere in risum
 παρδώνιον. Homo, cum ad eum accessi,
 surgebat tum ab accubatione epulari, plus
 iusto potus, sicuti existimo, vtque apparuit
 ex his, quæ sunt consequuta. Nam post-
 quam ei salutem a te benignissime imper-
 tui, tuasque literas tradidi, ille confestim
 ad nomen tuum commoueri, deinde sub-
 ringi, deinde erumpere in excandescen-
 tiam magnam, quam & vultu & gestu, &
 omni reliqua corporis actione ostentabat,
 ita vt efficeret etiamnum, quæ furiosorum
 sunt. Quod nisi eum antea probe nouis-
 sem, existimassem non sanæ mentis esse.
 Ille præ ira, feruoreque animi, neque me
 cognoscere, hominem sibi, suæque ordinis
 homini-

hominibus satis notum, neque posse villo pacto consistere, neque ad se redire, literas tuas plane auersari, nolle legere, ad me torue respicere, manus concutere, collidere, sursum deorsumque tollere, ita ut mirarentur qui aderant, riderentque etiam importunitatem, & efferatam mentem hominis: vxor vero valde id dolere, eumque asperere reprehendere mihi videretur. Tandem cum rogassem perhumaniter, ut se aliquantulum sustineret, dumque bilis dedisset transigeremus, quod cum eo, de re tua, habebam negotium, atque curaretur, uti id omne in rem vtriusque vestrum decideretur, interim mihi paucis declararet, quid eum adeo pungeret, ut hunc feruorem animi tam asperè præ se ferret: me daturum breui operam, quo tu vel deprecando, vel culpam auertendo, si quid inter vos offensa intercessisset, excusatione honesta apud eum vterere. faceret modo, ut expostulationem nunc suam mihi pacata mente aperiret. Ille primo nihil adhuc ad rogatum respondere, sed in ira persistere. demum, cum chartam accepisset, pauca mihi verba fecit, hanc in sententiam: Te illi omnes libros tuos antea pollicitum, sed tamen postea, suasu quorundam hominum (nescio

scio

scio quidem an me inter illos poneret) fructuosos Lugdunum, atque Lutetiam aliis misisse, inutiles & non vendibiles apud se reliquisse. Librum tuum eius esse generis, ut non nisi magno cum impendio excudi posset, & excusus vix temere unquam vendi. afferebat exemplum de Thesauro suo in Ciceronem, cuius etiam exemplar vnum aiebat tibi misisse, quo in excudendo Thesauro cum multum quidem referretur expensum, nihil plane adhuc, aut quam minimum in tabulam accepti retulerat. & tamen plausibilis quidem erat materies, valdeque a multis expetita. Tuam porro eleuabat, hoc est artis Poeticæ tractationem, in qua quum multi antea laborassent, id, aiebat, paruo eis fuerat honori paruaque utilitati. præterea dispositionem repræhendebat, quod diceret multa sine ordine locata, multaque longa, proluxaque, & non bene adfuta. quare magna ex parte librum circuncidendum (quod tum te facturum illico præcise negavi.) si futurum est in eo aliquod operæpretium, in eamque rationem nonnullas paginas a se descriptas & concinnatas ostendebat, addebat præterea, nonnulla interiecta esse, quæ deprauatæ religionis suspecta (ut sunt

funt nunc tempora) viderentur, dum scilicet in Sacerdotes, præter rem (inquit) inueheris, in summa, se in eo imprimendo libro, neque laborem ullum, neque operam omnino ullam velle desumere. si alios tuos, quos habes multos in arca, admodum utiles, de vtilique differentes materia, illi mitteres, se & tibi & amicitiae satis facturum: hunc porro librum Poeticae tractationis se mihi reddere, ut ad te referatur, vel ad alium eatur Librarium. quanquam sciat nullum futurum, qui huic rei, in qua multus labor, multa impensa, quaestus vero est modicus, suam velit dare operam. tuncq. librum mihi contemptim tradidit, cum sua, id est, quæ in eum pauca scripserat, manu sua ad se retraxisset, simulque foras furibundus se proripuit: ac nescio, an aliquid ex libro tuo peruerterit. euoluam tamen diligentissime, teq. de eo certiores faciam. Habes nunc ineptiam hominis omni risu omne in tempus proscindendam, quam breuiter tibi scripsi. nam multo etiam maiora exhibuit. Virum quidem malum esse paulo ante noueram. nam mihi fuerat narratum, eum erga nepotes fratris filios impie atque inhumaniter se gessisse. sed ea nihil ad rem. Nunc, quæ eum exulcerarant

Q

duo

duo postea dum redeo ex scriptis illius esse conieci, nam tunc ad ea, quæ scribebat non bene aduerteram. Vnum quod liber tuus in Plantas Aristotelis a Vascosano recens fuisset excusus, sibi que putabat hoc præreptum lucrum, quanquam dixeram te inscio ab amicis id factum, & tum quia bene ceciderat, fueratque Vascosanus ea in re egregie suo functus officio, te factum approbasse. quod ante librum ad Cardanum mecum attulerim, ille plane ignorat. alterum est, quod Thesaurum suum non tanti neque tam multis vendebat, quanti putarat, & ad eum veni, quum recens illa plaga, nondum cicatrice obducta, illum pungeret. Sed quæ tua, aut mea in eo culpa est, aut quid ad hanc rem nostram pertinet, si ille res priuatas suas nequit expedire? In quo videre potes hominis stoliditatem, atque adeo insolentiam. Nunc vide, quid de libro tuo artis Poeticæ factum velis. nam illum penes me habeo. an scilicet vis illum tradi alii chalcographo. (quod equidem experiar) an ad te remitti.

IDEM

TANTVM ad te scripseram, commo-
tissimo quidem animo, ob metum, in
quo eram, quum ecce binæ a te mihi red-
duntur literæ, quæ me plane recrearunt.
Ademerunt enim metum illum omnem,
in quò eram, scilicet, ne quem librum Poe-
tices tuum ad te miseram, is malo fato vel
in via cecidisset, vel quopiam esset auer-
sus. Tuis igitur hisce postremis significasti,
& te librum recepisse, & te de missione
valde lætatum, in quo etiam altero du-
bitabam. Nam illis, quas paulo ante acce-
peram, quandam consilii immutationem
præ te ferebas, quum significares, te cupere
hic iamiam excudi, atque in ea etiam
fuerat Vitellia sententia: quæ mulier tum
tui, tuarumque rerum studiosissima, tum
diuina quadam mente & ingenita bonitate
ingenii, consilia longe hominum prano-
scens, modo non dissuaserat, eam nimis
festinatam missionem, cupiebatque alteras
a te literas expectari, quæ voluntatem tuam
in hoc clarius patefacerent. Quare dis-
cruciabar animi, me ibi tum peccasse,
vbi nimium in curandis amici mandatis
diligens fuisssem. Nunc ergo eo magis læ-

Q²

tor

tor, mihi utrobique, quod optabam successisse quo de neutro eram incertior. Cæterum de pestilentia quæ scribis mira sunt, quorum causæ te non latent, hominem, si quis unquam fuit, naturæ rerum peritissimum: & tamen in horum vis me cogitatione exercere, qui omnia isthæc ad te refero. Interim opinatus, vel intemperantia hominum, immoderataque victus ratione, vel inclementia crudelium astrorum, quæ in hanc diuinæ animationis animantem, tot mala sæpe nescio quo modo inuehant, vel quod magis dicere Christianum est, Dei summi animaduersione castigationeque? an obiurgatione noxiarum? tantaquæ describis mala, a Vibiscis vicinis, ad vestros Garites importata fuisse. Qui etiam Deus optimus maximus, crudelissimum bellum, si quod extitit unquam, ruptis induciarum claustris nunc immittit, & miserum Christianorum orbem sæuissimo motu concutit: nimirum isthæc omnia, ut nos emendet. Sed tu hæc melius, vel optime omnium. Cardanus tuus peragitur: puto breui publicatum iri. si hominem certum habuissem, impressos quaterniones omnes ad te misissem. Certe diligentiam puto Chalcographi non desiderabis, quum is ad
te

te peruenerit. De ratione numerorum tuorum quæ adscripsisti, grata fuere. ea statim ex epistolis meis excerpfit Vascosanus, uti in calce operis apponerentur, ne ea res obscuritate sua (nam id omnibus non est notum) lectorem quenquam remoraretur. Si quid errorum in libris tuis hisce ad Cardanum, cum erunt editi, reperiēs, crede, quod scio, credes, e typis, ubi operarii mercede dant operam, nihil vnquā prodiisse emendatum absolute: sed errata tamen eius esse generis, quæ lector quiuis inter legendum facile emendare queat, & quæ alioqui nullam inde notam suo inurant auctori. Certe qui in officina Vascosani libris præest imprimendis, homo est doctissimus, atque diligentissimus, & qui, cum in locum incidit obscurum, non grauat me adire atq. consulere, qui manum tuam, & literam, hominis valde minutim lineas ducentis, diutina iam consuetudine, aut amore voluntateq. adeo mihi feci familiarem, uti nihil obiiciatur lectu difficile. Auratus, qui tuas literas vidit, quæ tam affabre pestilentiam illam describebant, quam Thucydides suam illā, aut Boccatus vestras, Auratus, inquam, tui cupidissimus, admiratorque tuorum operum integerrimus epigramma Græcum

Q 3

com-

composuit, quod initio Cardani tui in commendationem libri, tuarumque laudum præconium poneretur. Tum & Imbertus tuus, nuncque beneficio tuo, totus noster, suum itidem in eandem rationem Græcum carmen scripsit. Vtrumque Epigramma me auctore ponetur in libro tuo. Nam tametsi præconio non indiges, tamen talium amicorum, qui ab omni laude felices existunt, amplectenda est voluntas atque egregius animus. Deinde ut id fieret, valde rogaverunt. Nam nihil præter voluntatem aut consilium meum in libro tuo adpingi sinxit librarius. Id autem fecerunt, alter, ut benevolentiam erga te suam, tuorumque operum admirationem, toti mundo testificaretur: alter porro, ut veterem suam tui observantiam, atque amorem magis ac magis patefaceret & confirmaret. Deinde si bene te novi, quæ tua est ingenii suavitas, si hic præsens fores, id ipsum esses eis libentissime daturus. A me autem nihil tale expectas. nam in hoc scribendi genere Musis amico, quod dudum intermisi, nihil aut parum valeo, quodque ea in re conarer, tuis laudibus magis officeret, quam eas quiret illustrare. Neque tamen putabis, ut certe non putabis, me eo minus laudum

dum tuarum præconem esse, verumque ac
 solidum, quod possum, buccinatorem. Si
 quidem eam in rationem tibi opus est
 aliqua in mundo aliena buccina, qui tantis
 tuis scriptis diuinis, quæ tibi ne mortuo
 quidem eripientur vnquam, te toti orbi
 illustrissimum effecisti. Sed hac de re iam
 satis. Imbertum admonui, vt, si quid ad
 te vellet, scriberet, scripturum puto. si mit-
 tit, quod mittet, in fasciculum tuum conii-
 ciam. De Poetice tua scribe, quid habeas
 consilii, & si hic hanc vis excudi, mitte il-
 lico. curabitur hoc a me negotium tuum,
 vt cætera sunt curata, & nisi remissem,
 quod nunc non pœnitet me, quum video
 tibi hac in re satis factum, nisi tamen remi-
 ssem, iam sub prælo esset. De eo ne du-
 bita. Quum hæc scribo, febricula leui ten-
 tor, cuius iam binas perpeffus sum accessio-
 nes, sed non admodum acres. itaque puto
 me saluum. nam bene mane, nempe sub
 auroram, potionem quum haussissem, &
 ῥολὴν ἀνεγόν, eamque magnam, magna
 vicieci, & grauedinem pene omnem re-
 moui, quam vel febris inuexerat, vel illa fe-
 brem. Vale, mi Scalane, sic enim te vocat
 Auratus suo in Græco epigrammate, vale
 inquam amicorum suauissime,

Q 4

Cuius

248 IULII CÆSAR. SCAL.

*Cuius amor dulcis tantum mihi crescit in horas,
Quam magnus cumulus Libycæ numeratur arena.
Vt nouitium poetam cognoscas, atque adeo
μυσοῦ ἀπαγορεύω. Parisiis. Pridie idus Mar-
tias. 1557.*

In nouissimis literis tuis, quarum hic mentionem facio, in eandem fere rationem conscriptis, hucque allatis ad me beneficio Brassaci nostri, in priore quidem ita adscriptum erat, *Ex villula. Prid. Cal. Febr.* in posteriore vero, quæ de altera loquebatur, ita: *Agenni. Prid. id. Febr.* quod scribo, ut quas ad me miseris, quasque receperim, nosse queas. Iterum Vale.

IANO MAVMONTIO.

LVTETIAM. LXXVII.

ETSI in eo eram, potius ut animam agerem, quam ut quicquam meditari possem: tamen acceptis hodie literis tuis atque recitatis, tantum virium resumpsi ex affectu inexpectato, quantum satis esset ad hæc dictanda: ut antequam extremum effunderem spiritum, supremum hanc vocem meorum erga te officiorum testem relinquerem posteritati. Quo in discessu nihil omnino mihi graue est, præterquam
quod

quod explere tibi non potui, quæ fueram pollicitus, propterea quod totam æstatem pene æger decubui. Theophrastus tamen totus absolutus est cum Commentariis. verum quid tum postea? cum mea opera præsentis nequeant, necesse est ignibus abiturum emendatum iri. Idem fiet de historiis animalium, deque cæteris omnibus monumentis, quæ capsas non admodum pusillas complent: tametsi poeticæ institutiones meæ an euaserint tam acerbam fortunam, an peiorem subierint, nescio. Scito enim haud ita diu multum esse, cum illos libros dedi Lugdunum perferendos Roberto Constantino, cuius integritas & fides nisi æquarent ingentem eruditionem, hoc interueniente casu, quid hariolandum mihi fuerit, nesciam. Eos tamen tuæ fidei commendando tanquam posthumos. Cætera Deus viderit. Vale. XXI II. Septembris.

Manu Iosephi.

EIDEM. LXXVIII.

ECCÆ tibi de integro libri poetices, tuis vocibus reuocati: quos cum ex illo terrimo naufragio liberatos subtraxeris, se in tuam fidem tanquam in portum quæpiam

Qs

piam

piam contulere. atque hoc officii genere,
 qui me plurimis iampridem obstrinxeris
 beneficiis, adeo affeceris, ut vel ipsum ani-
 mum vix tuis parem meritis ad habenda-
 dam gratiam videar afferre posse. tanti
 ego libros hosce facio. Nam tametsi gra-
 uiora sapientiæ studia nos abduxerant ab
 amœnitatibus leuioris literaturæ: tamen
 cum & has intelligerem diuerticula es-
 se animi defatigati, & illa me defatiga-
 rent, quo me ingenii mei simplicitas voca-
 bat, facile adductus sum ab ipsis commo-
 ditatibus: ita tamen ut veteres lucubra-
 tiunculas non tam nouis munitionibus in-
 staurarem, quam accuratioribus iudiciis re-
 censcerem. Hos itaque, uti iussisti, remitto
 libros, cum non vulgari captus voluptate
 propter spem futuræ (si qua futura est)
 gloriæ, tum quod eam mihi amplissimam
 euenturam sperabam, quæ cum tua laude
 coniuncta eo magis expectaret illustrem
 posteritatis commendationem. Non enim
 tam operosum mihi fuit tantis vigiliis redi-
 mere perpetuam mei nominis obliuionem,
 quam tibi ita placere, ut quanta extet inter
 bonos viros de nobis opinio, in ea mihi ipsi
 non displicere possem. Etenim qui cum ge-
 neris nobilitate spectatam fidem, prouidam
 simplici-

simplicitatem, solidam pietatem, cum iis omnibus omnium bonarum artium studia coniunxeris: non potui mihi persuadere de meis commentationibus quicquam amplius supprimendum, quod tu luce dignum iudicares. Nam etsi libri ii præter cæteros meos multa variaque sunt eruditione opulenti, multorum iudiciorum acrimonia admirabiles: tamen, ut nunc est sæculum fastidioso supercilio durum, atque adeo parum candidum, non sum ratus meæ mihi standum esse persuasioni, quæ vel impelleret, vel deterreret ab editione, nisi te consulto prius: ut utram in partem statueres, eo meus animus inclinaret. Non igitur eos tibi commendabo, quos tu iam pro tuis suscepisti: sed orabo potius, ut tuo excellenti iudicio recensitos atque castigatos, tuæ laudis communicatione dignos efficias. Vale.

IULIUS CÆSAR SCALIGER

BOETHIO EPO 5.

CUM tuæ mihi literæ debuerunt esse iucundissimæ, propterea quod fere scripta omnia suorum auctorum animos ac mores exprimunt: tui vero mores humani-
tatis

tatis plenissimi, animus candidissimus: tum mihi gratissimæ fuerunt, quia recens inter nos institutæ amicitiae fructum, cuius desiderium ægre ferebamus, repræsentarunt. Nam præterea quam inire a me potuissent gratiam propter infinitam in eis commendationem nominis nostri: fecissent sane, nisi tua hæc laudatio instare potius cedenti mihi visa essent, quam præcedentem sequi. Damus tamē operam, atque, ut spero, quotidie dabimus impensiores: ut illud saltem diuini viri in animo, atque adeo præ omnibus tum officiis, tum cogitationibus habeamus: extremos rediisse pudeat. hoc vince. Nam quid aliud agendum mihi censeam, quam ut extorqueam meæ conscius mortalitalis imminenti fato iamiam futuræ æternitatis confessionem? quæ cum mihi parata sit benignissimi Dei pietate in eo curriculum, quod cum hoc præsentī propediem commutabimus: tum in hoc eodem, cuius incerto lapsu fruimur, imaginem quandam immortalitalis ex literarum monumentis apparatus video. Quamobrem non desinam providere, ne ego met desin mihi: atque interea qualemcunque usuram capiam civilis beatitudinis. Itaque (nam hoc quoque nosse te auere vehementer scribis) nunc

Theo-

Theophrastum expedio, mox daturus in
 primum Τέχνης fortasse non vulgares com-
 mentarios. Certe multa sunt præter com-
 munes receptasque sententias, ut mea pe-
 ne omnia: multa etiam præter expectatio-
 nem: cum quo iunximus Commenta-
 rios in librum Aristotelis perplexissimum
 ἀντιρρητικῶς. Post hosce historias Ari-
 stotelis commentariis. Atque hinc quæ-
 cunque vel exagitata sunt vel non animad-
 uersa in Galenum. Hæc omnia iam parata
 sunt. Ad hæc libri de causis quatuor. Libri,
 de causis rerum naturalium secundum
 genera, quinquaginta: in quibus omnes
 Aristotelis & Aphrodisiensis quæstiones
 collectæ sunt, atque disceptationibus bre-
 uissimis explicatæ. Sunt præterea libri ori-
 ginum cxx, quorum editionem propter
 molem desperavi. Item de inscriptione li-
 ber vnus. De femine genitali libri septem.
 Exotericarum exercitationum libri xiiii.
 Familiarium exercitationum libri quinque.
 Nobilium exercitationum tomus tres. Quo-
 rum tertius ea continet, quæ de Galeni lo-
 cis supra dicebamus. Ad Maioragium, &
 Grifolum, & Calcagninum super libris de
 officiis Ciceronis. Oratio in persona M.
 Tullii antequam iret in exilium. Oratio fu-
 nebris

nebris de iis, qui bello Turcico ad Viennam
 ceciderunt: quam dicaui S. P. Q. vniuersi
 nominis Germani. Tertius tomus de Sa-
 pientia & beatitudine libris septem versu.
 Ionico a maiori. Item poetica alia multa;
 Farrago. Archilochus. Hipponax. Ata. Aræ
 Hieronymi Fracostorii. Tumulus Adaman-
 tii catelli. Apiculæ. Teretismata. Anacre-
 ontica. Item Græcæ odæ inscriptæ *σχοῖ*.
 Qui vero libri sunt editi, oratio pro M.
 Tullio aduersus dialogum Erasmi. Oratio
 altera aduersus Erasmi epistolam, qua nega-
 bat me prioris orationis auctorem. Oratio
 funebris in luctu Audecti Cæsaris filii. Poe-
 matia libris XIII. De causis linguæ Lati-
 næ libri XIII. De insomniis Hippocratis
 cum Commentariis. Libri duo super duos
 libros de Plantis falso adscriptos Aristoteli.
 Poetices libros septem nudius tertius mihi
 Lutetiam excudendos. Ad Idus Maias
 (vt mihi scribit Lutetia Maumontius vir
 bonus, doctus, & nobilis) liber quin-
 tus decimus Exotericarum exercitationum
 de subtilitate ad Hieronymum Cardanum
 absolutus erit. Multæ aliæ sunt nugæ no-
 stræ. sed & de his plus satis. Forte etiam
 mihi sublati sunt a Cantabrico amanuensi
 libri tres de re equestri, & a Pædagogo Pe-
 trocorio

trocorio libri tres de exemplis eloquentiæ,
in quibus auctores Latini cum Græcis con-
feruntur. Habes otii nostri furta. nemo
enim me implicatior. Vale.

SCALIGER AVGERIO

FERRERIO S. LXXX.

QUOD tuis elegantissimis literis non re-
sponderim, multas afferre causas pos-
sum, sed omnes quidem præter meas occu-
pationes. Nam quemadmodum iucundissi-
ma mihi fuit salutatio tua, ita nihil mihi
prius esse oportet, quam ut omnibus omissis
ostendam diligenter & mihi fuisse honori,
& dandam esse operam, ut mutuis officiis
eliciam frequentiore. Cæterum ad hanc
usque diem nemo se obtulit nobis, qui ist-
huc iter faceret, nisi Quæstorum ministri,
quorum tanta est superbia, ut præ se con-
temtis cæteris omnibus, pæne regnet. Po-
dius vero noster pæne prius abiit quam ac-
cessit. Atque nunc etiam ita scribo, non
qui habeam quidem, sed ut ne mihi desim,
si forte quopiam meliore fato nactus fuero
nuntium aliquem opportunum. Scriptionis
vero meæ summa in eo potissimum versa-
tur, ut quam maximas possim gratias agam
viro

viro de nostro sæculo bene merito Paschallio, qui ita censuerit, me augere posse numerum virorum illustrium, præsertim in Regia historia. Ac quamquam diuturnæ ambitione meus animus æger sibi studuerit aliquid comparare, quo se humo, ut ille canit, tolleret, sæpe tamen sese respiciens ac sui compos factus faciundum putauit, ut iam partæ gloriæ acquiesceret: non quod vel recussem, vel parui faciam me uti beneficio tanti viri, sed satis habiturum me debere arbitror, si, quantus illi modo notus sum, tantum me ostendat posteritati. Nam quod tam gratiose atque humane petit, de me ut historiam conscribam, quin ad id adducar faciendum, tres omnino causæ prohibeant. Ac primum quidem pudor ingenuus, & dignus vel familia nostra, vel mea institutione. deinde quod quam maximis atq. illustrissimis de rebus meis ubi narrauerō, tam maxime me dixerint mentiri, quicunque tantum litterarum cum tanta belli gloria in seipsis coniunctum non esse indignantur. Tertium vero illud est, quum elogio simplicissimo transigendum illi video, quæ ne maiori quidem libro comprehendi possent. Pugnavi pedes, eques, adolescens, iuuenis, miles, præfectus, certamine singulari, in obsidionibus,

fidionibus, in campo ciuili, ad ludos equitum ordinarios, in excursionibus, in exercitiis: sæpius vici, aliquando victus sum, corpore, non animo, non virtute, sed fato: sed ita vt etiam aduersi casus ipsi maiori mihi fuerint honori propter egregia facinora, quam ipsis hostibus victoriæ, loca infinita non designabo. Familiæ nostræ merita a Taxili vsque temporibus erga regnum Gallicum ad meam vsque operam notissima sunt. Quod si exempla non sunt odiosa; poterit illius erga me amor eius animum eo impellere, vt simul & Massinissam & Xenophontem componat, quorum vtriusque idea vix me vnum exprimat. Vides quam ridiculus mihi ipsi factus sim, quum vix ceterisimam quamque partem delibarim. De his omnibus ita vt volet. Nam familiam meam quotusquisque doctiorum neget, si nobilitas in vetustate sita est, esse omnium nobilissimam? cuius lux in Alani splendore ac virtute aduersus Attilam primum refulsit. Si ad capita principum spectes, liberalium, magnanimorum, fortissimorum, perpaucae gentes cum ea sunt comparandæ. Si quis malit intueri cognationes, deductos nos sciat multis ex Imperatoribus: quintus enim ego sum ab Imperatoris Ludouici Ba-

R

uari

uari filia. Si quid vero conferunt etiam ad-
finitates, quis ignorat Mastini SCALIGERI
filiâ Beatricem, Barnabæ Ducis Mediolani
vxorē, decē filias peperisse, quæ omnes ma-
ximis Europæ principibus nuptæ fuerint,
vna etiam Edoardo Regis Angliæ filio, quo
defuncto duxerit eam vxorem Dux Ande-
gauensium, altera vero Siciliæ Regina fue-
rit? Sed vt parcam historiæ, hic est ille Bar-
nabas, cuius fratri nupsit Valentina, &
quam honoris causa nomino, & qua nomi-
nata finem statuo gloriæ nostræ. Nihil enim
mihi honorificentius contingere potuit,
quam vt essem sub luce Regum Franco-
rum, non solum tanquam ciuis adscitus ab
Opt. Max. Francisco Rege diuino, verum
etiam particeps benignitatis atque pietatis
Regis incomparabilis Henrici secundi. De
meis vero vel studiis vel scripturis nihil ad
Paschaliū mittam. De iis moribus quæ
ad vegetum robur animi pertinent, etiam
in hac extrema senectute, qui pæne octoge-
narius sum, perpauca poterit, nisi graue est.
Omitto frigoris, æstus, inedia patientissi-
mum, dies integros laboribus fregisse, no-
ctes etiam continuasse. Hoc multis fortasse
commune: illud non fortasse multis, vespere
post expedita diurna negotia ad sexagin-

ta versus commentum esse, deinde cœnas-
 se, post cœnam dictasse quæ ad ægrotorum
 postriduanas præscriptiones pertinerent,
 postea somnum cepisse, summo mane ex-
 perrectum fremitu nuntiorum, qui opem
 meam petunt cottidianam, interrogasse, re-
 spondisse, dictasse sub prandium usque, me-
 ridie pransum illos ipsos versus, quos vespere
 concepissem, ad verbum sine vlla hæsitati-
 one scribi iussisse. Qui hæc non mirabi-
 tur, fortasse ne illud quidem, decem & se-
 ptem Æschyli versus semel modo lectos
 summa fide memoriter illico reddidisse.
 Habes quæ a Paschaliō humanissime roga-
 tus, a me ipso coactus effudi, non quod
 digna putarem tanti viri lucubrationibus
 atque admiratione posteritatis, sed ne vide-
 ter barbaro fastidio tam luculentum offi-
 cium contempsisse. Vale. Agenni. Prid. Non.
 Iulii. Anno cId. Id. LVIII.

Manu Iosephi.

*Tuus SCALIGER, aliena manu, mea enim
 agerrima hoc tantum subscripsi.*

*Notandum hanc epistolam officiosa importu-
 nitate doctissimi Augerii Ferrarii a Iulio expres-
 sam fuisse. Nam inuitissimus eam scripsit, tri-
 bus mensibus cum dimidio ante obitum suum.*

R 2

pumpo

*μὴ μόνον αὐτὴν ἀνάρτημα ἐστὶν καὶ γαργαρίδα,
Valentinam nupsisse Iohanni Galeazio fratri
Barnabæ. non enim ea, sed eius mater Catharina
illi nupsit, qui erat patruelis eius.*

IULIVS CÆSAR SCALIGER

CAROLO SEVINO SVO, S.

LXXI.

CUM animaduertissem haud ita virgen-
tabellarium, atq. speraueram, admo-
ui manus epigrammatis meis, vt & hinc
compertum haberes, nihil mihi antiquius
esse fide; tum quod verebar, ne si quid mihi
humanitus accidisset, dilaberentur in pla-
giariorum manus, si quid esset boni, quod
tuto vindicari posset, aut si quid pœniten-
dum offenderetur, desideraret meam li-
mam, tuumque iudicium, cuius mihi nunc
est copia. proinde ne committas vt temere
nimis edenda festinarim, cum id egi con-
sulto, vt emendata arbitrato tuo legeren-
tur. Ex millibus fere duobus aut amplius
lecta sunt, vtinam bona fide, id in ipsis cu-
rauimus vti Rallus vir doctus mentiretur,
aut mutaret iudicium, qui epigramma vl-
lum cultum negarat. Secundo loco, ver-
sum numerosum librari etiam seuerissima
aure

aure volui, id quod nostrates vni mihi peculiare inter amicos semper tribuebant. Tum orationem splendidam, nobilem, non vulgarem, non fucatam, non hiantem, non anxiam, plenam, rotundam, illustrem (verbis absit arrogantia) sed præter cætera id studui, ut materiæ omnes, nouis inuentionibus atque argutissimis, minusque expectatis concluderentur. nullum omnium hominum imitatus, præter meipsum, propter quod NOVORVM EPIGRAMMATVM me auctorem non poeniteat; ita sordidum illum & illiberalem taxandi morem, ab educatione mea semper alienum duxi: obscenas vero ineptias ne viro quidem dignas. Superest, mi SEVINE, ut te auctore quam pulcherrimis mundissimisque edantur notulis, si prius per te non steterit, quo minus edi mereantur: non ab re futurum mihi videtur, si & argumenta adscribas, aut seorsum singula seriatim, aut sua cuique, ut libebit. argutia enim obscurat initio sensum, quæ, ubi deprehensa est, tanto illustrior fit. Cæteros hymnos & elegias meas proximis literis mittam. Item rerum, verborum, rituum, & originum libros duodecim, quibus prima pars perficitur. alteram centum viginti libris perfectam mecum afferam,

R ;

ut

262 . IVLII CÆSAR. SCAL.

vt publice absoluator. Tertia nondum perfecta est. Item librum admirabilem de simplicibus medicamentis cum erroribus, tam antiquorum quam recentiorum. Vale, Agenni xv. Cal. Februarii. M.D. XXXIII.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

C A R O L O S E V I N O

amico præcipuo, S. LXXXII.

EXOLVO nunc fidem meam, optime Seuine, Hymnos Iohanni Bapt. & Rocho atque Sebast. ad te mitto, ea lege, vt per te castigati, edantur, sed ita vt ne quid linæ desideretur in editione ipsa. Puncta vero tibi commendo, quorum rationem adeo necessariam duco, vt & illustriorem fieri orationem putem, non solum sententias distingui. Ludouicam vero Sabaudiam, præter cætera, vt quam diligentissime excudendam cures, etiam atque etiam rogo. quanquam enim multos habeat rex poetas optimos, tamen res ipsæ comparentur, non auctorum nomina. Fidei virgini & martyri Agennensi hymnus, nondum mihi penitus probatur, sed alias persoluiam. sicut quatuor superiores, Deo patri, Deo filio, Deo spiritui, vtriusque & ab utroque vni,
&

& gloriosissimæ matri semper virgini Mariae, qui omnes affecti sunt, sed nondum perfecti. Mitto etiam Epitaphia regiae matris, parem fortunam tua ut opera subeant. libuit enim mihi insanire, qui post tot argumenta, tot illustrium virorum egregias inuentiones, ausus sim interstrepere, idque neque sobrie, neq. mediocriter, non enim vno Epitaphio contentus, alterum etiam addidi. Satis id putasti? At non satis præcipiti ingenio, quale mihi obiiciunt amici, itaque cum vespere literas obsignassem, sub lucem poposci pugillaria, ut te quoque in somnia exercent. Vale Agenni xx. Cal. Februarii M.D.XXXIII.

IULIVS CÆSAR SCALIGER

MICHAELI VASCOSANO

Typographo S.P.D. LXXXIII.

IOANNES Raollus Parisiensis cum Lutetiam iret, petiit de me siquid isthic sua opera curatum vellem: ei itaque negotium dederam, ut opusculum meum quod Lacrymas inscripseram, edendum tibi committeret, si iudicio tuo posteritatis memoria dignum videretur. Is ubi rediisset, præter spem nihil attulit. Quo factum est ubi suspicarer negligentius ab ipso datam operam. nam ne-

R 4

que

264 IUL. CÆS. SCAL. EPI. LXXXIII
que a vobis literarum quicquam, neque vestigium ullum speratae editionis ostendebat. Profitebatur quoque abs te literas, non solum tuas, sed etiam, ut aiebat, a Venerabilis. Id quod, ut erat mihi difficile ad credendum, ita augebat vehementius desiderium: quod ut aut tollas aut lenias, per instituta amicitiae inter nos mutuae pignus atque ius rogo. Quodque ad opera mea, quae multa atque praeciosa in manibus sunt, attinet, scribas ad me velim, quid optimum factu tibi videatur. Tua enim non solum opera atque diligentia, quam cum multis habes communem, verum etiam iudicio atque consilio mihi utendum censeo. Duodecim libri rerum verborumque rituum atque originum absoluti sunt. In his Aristotelico more atque norma disputatur de causis atque principiis linguae Latinae, adeo subtiliter atque exacte, ut hactenus didicisse, posthac vero docere posse videamur. Si libri si tibi videntur digni, qui literarum opulentiam augere posse iudicentur, facies me certiore ut eos ad te transmittam. Vale. Ex Agenno Idibus Februarii. M.D. XXXIII.

Optima

Optimo atque doctissimo viro

NICOLA O BORBONIO

VANDOPERANO IULIVS

CÆSAR SCALIGER

S. D. LXXXIIII.

QVOD semper atque inprimis obseruan-
dum mihi fuit, vt omni officio siue li-
terarum, siue ciuiliū munerum doctissi-
mum quemque prosequerer: id me tu per-
petuo cogitantem, Nicolae Borboni, quo-
minus efficerem, humanitate tua praeueni-
sti. Qui cum studiorum meorum aliquot
monumenta isthuc missa offendisses, non
solum exactissimi iudicii tui censura rece-
pta voluisti, verum etiam digna iudicasti,
quæ totius posteritatis æterna memoria
consecrarentur. Quare factum est, vt quod,
aut ab ingenio meo, aut ab instituto offi-
cium vltro proficisci debuisset, id nunc
tuo beneficio prouocatus, quoquo sane
modo possim, facere compellar. Itaque
quod tu ignoto mihi, atque virtutis igna-
ro tuæ, humanitate summa tribuisti, id
ego tibi meritorum erga me tuorum ma-
gnitudine noto, atque debitum agnoscenti
meum, non impari saltem æmulatione re-
ponere debeo. Non quod parem hanc be-

R 5

neuolentiæ

neuoventiæ atque gratiæ tuæ operam putem. Sed qui te humanissimum comperissem, ita cæterorum quoque humanitatem, non rerum amplitudinem perpendere debere semper iudicaram. Elegias igitur ad te meas muneri mitto, utinam ne oneri. infauisto illas quidem titulo, sed nimis vero tamen: ut vix tanti deploratæ illæ sedes, atque imagines, vel mihi ipsi videantur. Cæterum ut suum cuique ingenium, ita qua virtute, quoque vitio contegatur, oratione tandem ipsa effertur in lucem. quo minus mirum fuit, humanum ingenium, quod ad difficillima quæque, vel minima commoditatis specie permouetur, tantis rebus accisis commoueri. Addidi & Heroicum in nunquam satis laudatam semper virginem, quod olim inchoatum pollicitus fueram. ut cuius pietas an eruditio maior esset, dubium erat, is ex munusculis nostris, aut æqualis censuræ laborem, aut paris voluptatis fructum reportaret. Vale. Calendis Decembr. ex Aegeno. M.D. XXXIII.

IULIUS

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

ARNOLDO FERRONO

Iuriscons. disertissimo. s. LXXXV.

FACILIORIS ætatis Arnolde Ferrone
 lus meos cum ita tibi placuisse vi-
 deam, vt ex tuo iudicio, quod equidem ma-
 ximum atque acerrimum semper existima-
 ram, ad eorum laudem quamplurimum ac-
 cessionis factum sit : haud inuitus feci, vt
 hæc quoque grauioris operæ monumenta
 mea tibi deberi merito iudicarem. Qui
 enim supra ætatem tuam & grauissime sa-
 peres, & disertissime eloquereris, mea illa
 studia, quæ ad istos spectarent annos cum
 magnopere probares : has quoque scue-
 riores horas, quæ ad istos admirabiles mo-
 res tuos pertinerent, receptas tibi esse debe-
 re necessario arbitrabar. vt qualem te ipsum
 nobis & polliceris, & præstas, talem te nos
 omni laude cumulatissimum agnoscamus.
 Noui operis igitur argumentum vetus. il-
 lud quidem, sed aut incivilibus subsanna-
 tionibus foedum, aut illiberalibus obsceni-
 tatibus infame, Satyricæ subtractum im-
 puritati, transtulimus in orbem quasi quen-
 dam humanæ censuræ. Quæ cum a vete-
 ribus Nemesis cuidam prisco illi quidem,
 sed

sed nequaquam ficto numini attributa fuerit: eius nomine Tragoediam hanc nostram non imprudenter, opinor, inscribendam censuimus. Ac quanquam longe aberat a moribus meis acer iste taxandi modus: quippe qui meiipsius odiosus semper, sæpe vero etiam iniquus iudex extitissim: tamen quos in meipso errores indignabar, in aliis mea culpa inolescere, quoad possem & liceret, nequaquam permittendum mihi esse videbatur. Ac si nihil corrigendo sedulus profecissem: eos tamen cum cæteris bonis, tum mihi valde displicuisse testatum relinquerem. Quique exemplo atque re aliis prodesse non possem: at oratione saltem officio meo satisfacerem. Nostram superbiam defleo, non ferendumque supercilium: quod minimi temporis nutu atque momento stat. Si moderatius atque sanius sapiamus, quæ naturæ nostræ atque genio mende cognatæ sunt, commodissime tegi, si penitus tolli non possint. Eo tendit vniuersæ orationis nostræ vis, id vnum spirat, ut ex despectione nostri, suspiciendi esse debeamus. Quid enim miseri sumus? quibus periit quod fuit? abest quod futurum est? aut quid aliud adest nobis, quam puncta illa minuta præcipitis atque ruentis tempestati-

pestatis? sed illius infensæ infestæque, cuius
maleficium ad nihilum rapiens nos, vitæ
quam exprobrat, beneficium superat. Quid
enim obtulit, ac dedit nobis ultro, quod
inuitis atque renuentibus ablatura erat?
At vero quantulum vsum fui reliquit aut
qualem? Quæ ratio vna satis fuit, vt ego
tragica grauitate misérias ita nostras deplo-
rare. quibus admiscere orationis nume-
ros atque lenitatem prudentiæ fuit: vt amæ-
nitate loci captus viator ne euolaret, sed
explorando sensim salubrioris aeris com-
moditate perfrueretur. Postquam consilij
mei tibi reddidi rationē, styli naturam de-
clarassem: nisi & se ipse ostentaret omni-
bus caussis, quibus esse meus deprehende-
retur, & tu longe præstantius perpendere
ipsum posses, quam ego tibi metiri illum,
pressum, amplum, grauem, dulcem, sapi-
dum, frugi, sibi ipsi dissimillimum vbique,
atque propterea similem sibi: politum ve-
ro ac tersum, rotundumque ita, vt omni
ex parte respondeat: atque nihil extet otio-
sum. Quamobrem cum præter cæteras
omnes meas lucubrationes vehementer
hæc mihi probaretur: quod & argumento
sapientiæ nitebatur: & oratio mea ibi me-
cum quasi canescebat: non dubitavi com-
mit-

mit-

mittere illas fidei excellentiss. chalcographi
M. Vascosani, viri & diligentia insigni, &
doctrina singulari, & fide incomparabili,
cuius ope quam mundissimis formis ede-
rentur. cui, tanquam parenti alteri, fatuum
meorum debeam operam hanc ego, tuq.,
aliique, qui aut per nos profecerint virtute,
aut poematii suauitate grauiorum tadio
negociorum leuati sint. Vale Agenni. idi-
bus Octobris. M.D. XXXIV.

IVLIUS CÆSAR SCALIGER

ARNOLDO FERRONO

Iureconsulto S. D. LXXXVI.

NON potui celerius, Arnolde Ferrone
vnicum decus atque ornamentum Iu-
risprudentiæ, tibi negotium confectum da-
re, ac ne nunc quidem totum, ita non so-
lum legitimorum studiorum obiectu cur-
sus ille noster retardatus est; verum etiam
Fortunæ procellis, vt tu ipse scis agitatus, in
Musarum portu conquiescere nequiuisti: su-
perauit tamen fatalis illa peruicacia mea,
vt tanto acrius incumberem, quanto vehе-
mentius repellebar. Absolutum igitur hy-
mnum in deum patrem ad te mitto, cuius
diu-

diuturnū desiderium tuum pusillo scœnore
 compensauimus. adiecto altero in patriæ
 nostræ tutelare numen, Fidem. cum enim
 totum pene hunc nostrum orbem Christia-
 num nefariis secessionibus acerbissime ve-
 xari viderem, non sine magno pudore ac
 periculo ea dissimulare potui, quorum ma-
 ximo cum dolore spectator essem. Heu, mi
 Ferrone, nos in hæc tempora incidisse, in
 quibus neque silentio sine iactura dignita-
 tis vti possis, neque oratio cum minima
 vel voluptate, vel commodo audiri queat.
 Quotus enim quisque nostrum turbulen-
 tissimæ plebis insaniam, aduersus maiorum
 nostrum sanctissima consilia, dignitate sal-
 ua tacitus ferat? Quotus, si pietate atque
 caritate adductus, verba faciat, moneat, ca-
 stiget, æquo animo audiatur? Itaque cum
 eam virtutem diuinam, quam commodif-
 simo vocabulo maiores nostri Fidem appel-
 larunt, peruersa inscitix libidine exagitari
 viderem, admonitus sum harum miseria-
 rum a cognomine virgine, cuius precibus
 a nostris ceruicibus huiusmodi pericu-
 lum deprecaremur. Deum vero ipsum pa-
 trem cum canere vellem, haud sane nume-
 ros poeta dignos inueniebam, qui materiæ
 molem sustinere possent. Sunt enim aspe-
 ra

ra

ra absoneaque verba illa, quibus infinitas atque immensas res vix vero tandem assequimur: nedum in hanc numerorū mollitiem suauemque flexum admitterentur. Quare his perplexissimis anfractibus in Theologorum nostrorum sinu collocatis, atque in aliam dilatis orationem, illud excelsum atque admirabile nomen, quod merito veroque ipsi attribuimus, conditoris, ex iis quæ mortalibus oculis subiecta sunt, commodissime, ut opinor, meditati sumus. Quæ materia quam erat amplissima, quamque sese vndique, ut eruperat, latissime ostentabat mihi: tam fuit difficillimum cauere, ne rerum magnitudine multitudineque obrutus oneri succumberem. Asparsi autem figuris poeticis satis multis, ut illaberentur in animos auditorum: quibus tamen religionis nostræ decorum seruarietur. Vbi enim sumus poetica præsumptione, ubi noctis umbra mortalium labores regi dicemus, quos tamen homines nondum natos ostenderamus. Habet enim id iucunditatis, quod auditoris aures animumque re suspendat noua, ut intelligas ex poetæ persona, quæ tanquam deus quidam, omnia præsentia spectataque, atque in oculis habet, id dictum esse, sic *Lanina litora*, sic *Veli-*

nos portus legimus, quæ poetices ornamen-
ta in hispidas aures haud ita facile penetra-
re possunt. earum enim nihil prorsus inter-
est inter historiam, atque hanc nostram
aliam narrationem iudicare. At vero e
contrario, cum primi parentis errorem
meditarer, quasi vero nunc id fiat, subsi-
sto, atque conditorem ipsum, uti id auertat,
oro. Ea est poescos efficacia, ut in hoc ip-
sum quo de agitur, transfundamur atque
transformemur. Neptuni vero equorumq.
ipsius inuolucra, si quis acutius intueatur,
a profundo philosophiæ nequaquam abes-
se comperiet. humorem namque mediam
quandam naturam esse ad utraque extre-
ma tum facilem tum apparatus, persua-
sum est tibi, qui in rerum naturalium pe-
netralibus diu multumque versatus es.
Quamobrem mare ignei caloris vi si solua-
tur, terram in sale subsidere, liquidiorē
aerem ignemque ipsum simul abire in fu-
mo. ut non temere fabulatus sit is, qui aquā
cæteris præferendam profiteretur elemen-
tis: præsertim cum infra cælum nihil pene
loci sit, in quem ius non habeat. Quare
quum propter cursum celerē reciprocumq.
& quasi animalē Neptuno equi attribuun-
tur, tum suos ipse sibi generat ex Cymo-
thoe,

S

thoe,

thoe, quæ fluxum ipsum præ se fert generationis. Iam vero fluuiorum origines naturamque quemadmodum declarauimus: eorum enim ingenium cum ita sit, vt in devexum ferantur, quamam igitur impulsæ sunt iidem ratione, vt contra in montium vsque vertices subsilirent. Iam insularum naturam, eamque non vnam. alia olim initio extitere, quarum maxima hæc nostra est, quæ extremo ambitur Oceano. alia postea enata factæque sunt aut alluuione, quales in æstuariis amniumque faucibus exerto solo apparent: aut terræ motu: aut maris impetu abscissæ conuulsæque a continenti ipsa. Quæ tu, Ferrone, cum interpretatis studia optime calleas, inter pietatis numeros ita tibi aspersa sunt, vt ignauos supinosque oblectare possint, sapientes non offendere. Vale reliquosque duos expecta. Cum Deo enim Filio nunc sum totus. vti namque sim semper. Iterum Vale.

MICHAELI VASCOSANO

IULIUS CÆSAR SCALIGER

LXXXVII.

Cum primum nominis mei specimen
olim tuis auspiciis, vt ita dicam, fuerit
inau-

inauguratum: eadem fortuna quæ tum mihi tam benignè fauit, nunc recurrente facto quodam tuam fidem, operam, diligentiam de integro cum mea dignitate cōiunxit. Quid enim mihi potuit honorificentius euenire, quam meas videre lucubrationes a doctissimo viro summis impensis adeo celebratas, atque frequentatas: ut rei suæ familiaris eam demum habuerit rationem, quam mea commoda postularent? Itaq. verba, quibus tibi gratias agerem, cum mihi nulla esse viderem, conieci oculos in librum quendam, quo tuam, si qua parte possem, beneficentiam remunerarer. Cardani liber de subtilitate quanta sit hætenus commendatione circumlatus, quanta etiam nunc gratia regnet, non ignoras. Is multis in locis cum præter vulgata iudicia mihi negotium facesseret: non potui, quin quam opinionem mihi temere feceram, consulto non solum deponerem, verum etiam testarer. Quare feci, ut mearum sententiarum, quoad fieri posset, extaret publica memoria. Hosce Commentarios qui cui recte darem, nondum inuenissem, suppressi totum hoc triennium, ut necessario, ita non inuitus. Nunc vero nactus Ianum Maumontium,

S 2

summa

276 IULII CÆSAR. SCAL.
summa virum nobilitate, rara eruditione,
singulari erga me fide atque pietate, tuum
intima familiaritate necessarium, per eum
tibi mitto: ut quoniam iam pridem totius
pene reip. literariæ vocibus efflagitan-
tur: si in vtriusque rem esse videatur, ut
eos emittas in lucem: sint tuorum erga me
meritorum, meæ in te penitus obligata
voluntatis perpetuum posteris monumen-
tum. Vale. XIII. Cal. Octobris. M.D. LVII.

IULIVS CÆSAR SCALIGER

I O A N N I A L E S M I O

Senatori Burdigalensi LXXXVIII.

QUAS olim tibi miseram mearum pri-
mitias lucubrationum ex eo medici-
næ cultu, qui affinis est naturalium disce-
ptationum, nuper ab optimo viro atq. do-
ctissimo Iano Maumontio appellatus, eas
ut reuiferem feci, nec tam necessario quam
libenter: nempe magis ut amico meo sum-
mo, ac de me optime merito gratificarer,
quam quod in illo quicquam meminissem
obnoxium accuratiori castigationi. Si quid
tamen labeculæ vel incuria nostra, quæ toti
humanæ speciei perquam est familiaris, vel
librariorum negligentia aspersum esset:
imo

imo vero etiā si quid non esset, tamen quoniam ipse esse suspicaretur, petebat ut recenti opera liceret sibi securiore animo hanc typographis mandare nouam editionem. Mihi ergo quæ hoc longo lectionis usu, frequentique rerum exercitatione digna visa fuerant, eorum ad formam direxi pauca: cætera vero, ita uti erant, relicta sunt, partim quod nullo modo contemnenda videbantur: partim ut & tu & studiosi omnes ex illorum priorum atque horum posteriorum comparatione cognosceretis, ecquid in probando & repudiando iudicii maturior ætas attulisset. Hunc vero librum, qui semper tuus fuerit, ut in noua editione ad alterius nomen recentiorum more transferretur, neutiquam tuis virtutibus, meaque tuorum erga meos memoria beneficiorum, denique sanctissimo amicitiae nostræ iure dignum arbitratus sum. Neque existimaui libros meos semel adoptatos, toties tot in alienas familias transcriptos ullo vel suo, vel meo merito pati capitis diminutionem. Sed tamen viri illi doctissimi atque optimi suas quoque habent, quas foueant, rationes. Quamobrem mihi illos, neque de eo quod factum est iam admonendi ius, neque de eo quod iu-

re tuentur, obiurgandi vllus est relictus locus. Sed illa vnica ratio, qua mihi persuadeam satis esse, si officiorum continuatio-
ne constantis animi retineam opinionem,
quam gratissimo ac fortissimo cuique vi-
ro esse oportet in prima commendatione.
Vale.

IULIVS CÆSAR SCALIGER

SEBASTIANO GRYPHIO TYPOGRAPHO

S. D. LXXXIX.

Cum plerique librorum meorum, qui
sane quasi futuræ famæ tentantibus
vadum nobis præmissi erant, tuis opibus
atque apparatibus ea gratia affecti sint, vt
non minus tuum ob beneficium, quam
propter suum meritum eos doctissimus
quisque & exceperit & probarit: non fuit
mihi committendum, vt quæ attentiore
opera cumulatiora commoda polliceren-
tur, non & impensiore tibi cura commen-
data esse vellem. In omnibus enim scri-
ptorum meorum rationibus cum iudicii
nostri nescio quas affectiones a vulgaribus
fordibus, vti mihi videbatur, longè alienas
semper secutus sum: tum iis in libris, quibus
Latinae linguae causæ continentur, animo
nostro

nostro obsecuti sumus: vbi oblectaremur
& rei ipsius non vulgato argumento, & iis
scribendi legibus, quas in nullo vnquam
Latinorum hoc in genere literarum com-
pertas habebamus. Etenim linguæ nostræ
tum ad ipsum (vt ita dicam) habitum niti-
diorem, tum ad ornamenta non ignobilia
respiciens, & admirabar maiorum nostro-
rum fortunam, qui eam nobis condidif-
sent: & ætatis nostræ sapientiam lauda-
bam, quæ longinquo squalentem exilio
pristinæ dignitati restituisset: & dolebam
vtrorumque vicem, qui in paucis causas
quæssissent, atque in illis ipsis multis errori-
bus sese implicuissent. At cætera sane ani-
mantium genera fortasse cognorint ipsas
res, quædam etiam percipiant acutius: vni
homini rerum causæ ad cognoscendum
sunt data: quas qui animo concipit, illum
demum esse hominem dicas. Ergo inter
alia miseriarum nostrarum oblectamenta,
cum sapientiæ genus hoc, quo rerum caus-
sæ inuestigantur, maxime carum haberem:
indignum profecto mihi visum fuit, si per
nos stare, quo minus primæ ipsæ literæ
suam quoq. in his haberent partem. Nam
quæ studia essent & mitissima, & humani-
tatis nomine constituta, atque idcirco ad

vita meæ rationem ac consuetudinem vehementer accommodata, non tam me ab seuerioribus abstrahabant, quam & se cum illis in me coniungebant, & ad ea meipsum alacriorem remittebant. Quo factum est, vt aggressus sim opus immensum, ac pene desperatum: vbi, vt festiue simul, atque ingenue fatear, aliquando quærendum esse iutelligerem, quod exstaret fortasse nusquam. Verum quid erat aliud opertis oculis Veterum in sententias semper duci, quam illos plusquam viros obseruare, nos minus quam homines desperare? Equidem ita censeo: optimos illos priscos, tum recentiores, non voluntate solum, sed quibus etiam possent, officiiis bene de nobis meritos fuisse. Verum ita euenit, Gryphi, vt qui sublimioribus studiis occupati essent, eos pigeret harum quotidianarum disputationum: quos vero ingenium temperatius ab altiori contemplatione abduxisset, eos melioribus opibus destitutos nimis leniter in ea incubuisse. Quamobrem si nouis libris, noua cura nostra, earum rerum optima quæque pars & excipienda & exponenda erat: non aliis profecto legibus id mihi faciundum fuit, quâ quæ in philosophiæ

phiæ recessu ab ipsa natura & latæ & fixæ essent. Hoc enim maxime modo spero, iam meliuscule esse literis Latinis : quarum equidem vsum multorum doctissimorum virorum opera propemodum perfectum arbitror : rei ipsius originem , atque radices, hætenus aut ignotas, aut nondum proditas saltem : vt languenti huic philosophiæ parti , ac pene brutæ iam nunc demum mens aliqua data esse videatur. Tuâ vero, mi Gryphi, verâ pietatem, excellentem eruditionem, insignem humanitatem his nostris lucubratiunculis & præesse volui, & moderari: si id tibi ita collibuisse, vt posterî intelligerent eius frugis prouentum, si qua ad eorum commoda per nos exculta esset, a nobis tantum commendari, quantum ex diligentia tua, atque auctoritate gratiæ consequi potuisset. Vale, pridie Nonas Februarias. M. D. XL.

SCALIGER CANDIDO

LECTORI XC.

IANVS Maumontius, vir & generis nobilitate, & linguarum, Naturæ, Dei cognitione illustris, cum librum meum de subtilitate Lutetiam perferendum curasset:

S s

ali-

aliquot post dies scripsit ad me de Cardani morte. Deinde petiit, ut se facerem certior, utra ex editione loca excepissem, quæ digesta essent ad meas disceptationes. Postremo, quid sibi vellent numerorum notæ, quæ marginibus ascriptæ essent. Quod ad Cardani interitum pertineret, respondi, cum maturum illi ipsi viro nunquam satis laudato fuisse: quippe cui nihil fere superesset ad perfectam eruditionem: nobis totique Reipubl. literariæ acerbissimum, qui quotidianis eius tum inuentis, tum iudiciis magnam studiis nostris accessionem fore sperabamus. Me præter ceteros priuatum esse non solum teste, verum etiam auctore meorum studiorum. Quod ad editionem attineret, mihi præter vnam notam esse nullam. Non enim in hæc terras perferuntur vel libri, vel librorum fama de Philologia: sed circumferuntur potius mercaturæ commentarii, aut forensium libellorum sacci pleni. Vbi primum editi fuissent libri Cardani de subtilitate, quam recentissimos missos ad me esse Lugduno a Piscilla Lucensi trapezita. In iis me tum præcipitem adeo exercuisse, paucissimis diebus, ut, quantum extat nunc explicarim. Quare ordine eodem, quo scribit

bit ille, me etiam sæpe inuitum tractum potius quam obsequutum. Numerorum vero notas, quibus C litera esset adiuncta, partim capita librorum Aristotelis, qui in contextu scribuntur, designare: partim portiunculas commentariorum Auenrois, quibus ille philosophi loca minutiores in partes secuit, quo commodius hærent sententiis explicationes: id quod a Philopono quoque & Alexandro factum videmus. Vbi vero litera illa nulla est, simplicibus illis numeris sectiunculæ illæ capitum Aristotelicorum indicantur. Auenrois autem dispositiones secutus sum, propterea quod primis Lycei sacri initiatus in illius viri verba iurare coactus sum a præceptoribus meis, Buccaferrea, Petro Pomponatio, Zimarra, Tiberio, Nipho: qui, ut ingenue fatear, sæpius Aristotelem ad Auenroin, quam hunc ad illum referebant. Hac in re ne quid tibi negotium facefferet, hæc ad Maumontium scripsi: cui, quantum non poenituerit te mearum lucubrationū, impræsentia debes: Vascofano vero de mea dignitate optime merito iampridem debuisti. Vale. M.D.LVII.

AD

CIVILIS sapientiæ partē, Francisce Caulmonti, meliorem nemo vnquam censetur assequutus, quam is, qui abs sese perfecti negotii memoriam repetita cogitatione contemplatur. Nam tametsi poenitentiae potius, quam consiliis videtur esse relictus locus, tamen vel benegestæ provinciae iucunda recordatione fruimur, perfunctis nobis opere quopiam gloriæ, vel obiectis animaduersionibus ad futuras actiones euadimus attentiores. Cum enim animi nostri duo sint officia, vnum rectum, quo ducimur ad aliquid faciendum, hoc pene totum cum cæteris animantibus habemus natura commune. altero vero, quo mentis vim reflectimus in opus suum, Diis immortalibus persimiles sane sumus. Neque enim opifex ille, cuius nutu hæc omnia facta sunt, vt ea faceret fecit, sed vt illis factis magnitudinis luce demum fructum caperet ex se ipso. Id quod mihi quoque consideranti res diuina, Caulmonti, cum esset visa, nihil a me vel inchoatum vnquam

vnquam existimaui, nisi quod etiam post
supremam manum per me ipsum nihilo
secius de integro recognosceretur. Quod si
in cæteris functionibus laudabile atque ex-
petendum est, tum in prouincia literaria
summa ope curandum est, vt qui aliorum
commoditatibus sapientiæ nomine excu-
bamus, ne nobis ipsi maxime diuina in re
defuisse videamur. Quare quæ olim opera
in iure ciuili posita fuerat, cum ad popula-
rium vsum nostrorum, Solonis, aliorumq.
more contulissem, quanquam eo studio
doctis viris satisfecisse & proposito & debi-
to visus essem, non antea tamen illis fidem
habere institui, quam mihi met persuade-
rem aliquid confecisse. Id vero qui fieri po-
tuit sine depulsione suspicionis, quæ me vel-
licaret assidue, quasi quippiam omissem?
Aggressus igitur denuo priores libros no-
stros tanquam alienos ad eiusmodi iudi-
cium reuocaui, quo non tam quærere pro
opera laudem, quam pro dignitate viderer
effugere vituperationem. Ita diligenter
omnia exsequutus dedi operam sedulo, vt
explerem animum eruditiorum, qui ne bo-
nis quidem acquiescunt, si intra suam ma-
gnitudinem deprahenderentur. Quæ om-
nia ad te mittere constitui, Francisce Cau-
monti,

monti, ut cuius & animus & facta vetustissime potentiss. que familiae nomen ac merita vel etiam illustraret, praeses esses earum praeceptionum, quae ut gentium populorumque consensionibus ad vitae praesidium proditae sunt, ita principum gratia atq. potentia ad sui conseruationem opus habent. Nam maiores tui cum Anglorum exercitibus terribiles, Regibus fuere formidabiles, tum subditis populis adeo benigni, ut ab aliis bella geri, ab aliis exerceri bellis parta conseruataque imperia viderentur. Itaque tametsi rarum est, neque vulgare, originem trahere a regibus, tamen diuinum illud sit potius, Reges ipsos & facere & tueri. Veteris enim Aquitanici imperii sine vobis neque facta est cupiam accessio, neque mansit ipsum, cui vos pro praesidio non maneretis. Quas virtutes cum Dei beneficio hic nunc imitari tibi non fuerit necesse, ceteris omnibus in bellis re ipsa ostendisti omnem gloriae occasionem & minorem esse animo tuo, & factis tuis inferiorem: ut quam tu illam aut audacter quaereret aut feliciter exoptaret, tam libenter illa tibi offerre sese atque dare praedicaretur. Quis enim hostes nostros vidit, ubi tu non esses? quis redditas inuasiones, impressiones, clades sine te, fra-

fratribusq. tuis fortissimis? sed opinor elatus ea magnitudine durum te præbes populis tuis, inferiores despicias, pares contemnis. Haud ita est. Te re magnum, opinione tua pusillum, comparatione quantum nobilitas, dignitas, opes tuæ exigebant, semper existimasti. Ita cum rara ac mirifica fortitudine morum lenitatem coniunxisti, ut pro te ac tuis solum, non aduersum quempiam natum indoles ac natura tua profiteatur. Literarum vero atque eloquentiæ studia, quoad vero principî liceat, tantum es assequutus, ut ambiguum sit, quid efficacius in te admiremur, prudentiamne ciuilem compositam cum exercitatione militari, an rerum negotiorumque intellectionem vel quotidianis sermonibus, vel mundiore oratione conceptam atque expressam. Quo factum est, ut cum tu & tibi & aliis lex non scripta existas, legum nostrarum, quæ sunt meis conscriptæ commentariis, patronum merito futurum arbitratus sim. In quibus supremam demum manum a me impositam sperem, si tibi perfecta esse visa fuerint.

AD

POST expiatam veterem viuendi licentiam, quæ cum ipsis crescentis orbis primordiis mortalium animos trahebat secum ad diuina, nulla vnquam, Guilielme Pogette, sanctissimis philosophiæ nostræ studiis aptior atq. commodior ætas, quam hæc nostra orta est. Etenim qui tum maiorum prudentiam teneremus, tum eloquentiam requireremus, felicem illam quidem priscarum institutionum memoriam recenti diligentia æquare videbamur. Quem literaturæ statum cum esse cumulatissimum iudicabamus, tum excessisse fortunam omnem arbitrabamur, quod te olim ea in sapientia clarum ducem nunc etiam & gloriæ istius & laudis principem atque Imperatorem, fatum ipsum rebus propemodum desperatis obtulisset. vt cui sectandam sapientiam pridem virtus magnis operibus persuasisset, eius operas sacro sanctæ potestatis adiuncto præsidio Deus opt. max. comprobauit. Ita enim enumerat sæculis superioribus, vt quæ exercitationes ex se haberent ex cogitationum

num sane difficilium, & sermonis sordibus
ex annorum ambagibus teterrimè efficien-
tes. Itaque his studiis per homines ineptissi-
mos non solum loquendi sed etiam iudi-
candi maximam calamitatem importatam
dicebamus. Ergo qui disceptando legibus
ipsis summum fastigium imposuisses, rerum
ipsarum fastigium nactus disceptationibus
modum statuisti. Quæ eorum amentia,
quæ inuadebatur opinione æqualitatis in-
scientia, nunc sese inferiorem cum agno-
scit, penitus extincta est. Nam si fata illa
ita voluntate nostra leges ipsas capi volue-
runt, ei illæ ut tanquam castris Imperator
præficerentur. Quare vero non mutata le-
gum forma voluntas nostra mutata est?
Igitur qui summo pudore tuo sancisses in
me disciplinam, etiam summa auctoritate
abs te sanctâ vindicasti. Arbitramur enim
tibi ita visum esse, rerum omnium pri-
mum illum & summum & solum opifi-
cem, cum e seipso cepit principium seren-
di generis humani, ut cæteris mortalibus
leges duces, ita legibus certos annuos mo-
deratores præposuisse. Quorum tu in nu-
mero non solum, Pogette, sed etiam esses
princeps. Quo factum est, ut qui ita cogita-
res, eos homines, qui usum rei cuiuspiam

T

cape-

caperent, aliorum commoda suorum commodorum spe sustentare posse, non iudiciorum factionibus iudex, non hominum affectionibus homo, non principum emolumentis princeps, sed diuinis præceptionibus diuinus vir acquieuiſti. Nam quæ labes vel purioribus literis barbarie vel iudiciis cupiditate facta eſſet, earum tu alteros olim orationis elegantia, alterius etiam ſpem ipſam animi tui præſentia abſtulisti. Sane vero qui homines a legibus noſtris tum benedicendi tum benefaciendi aliis leges accepiſſent, quare non & vellent aliis benedicere, & ſibi vellent benefacere, vt eſſent boni? Quam te igitur quantumve dicamus, Guilielme Pogette, cuius humanitas dignitatem æquet, potentia augeat facilitatem, ſapientia ſuperet neceſſitates? vel prudentiæ tuæ vel memoriæ nihil præteritū, nihil futurum, omnia tibi præſentia ſunt, ſed ita ut tu præſis illis. Nemo enim poteſt opulentiffimi Regni, nemo Regis incomparabilis magnitudinem contemplari, qui te non intelligat cæteros mortales anteire, huius præſtare imperia, illius commodis etiam ſuperreſſe. Quod ſi virtutis laudes recensere adulari eſt, hoc ſane crimen ſit Galliæ, ſit Europæ vniuerſum.

Non

Non feres tu me prædicantē, at non me-
ipsum tacentem regnum feret. neque enim
bonam gratiam abs te quæsitam mihi tute
scis, qui te non laudari ab omnibus largius
sentis, quia sis paucis conscius, sed quia om-
nibus admirabilis, a paucis parce laudaris.
Peregrini atque adeo hostes nostri ipsi, illi
admirentur, hi vereantur animi magnitu-
dinem, ex promptam memoriam, acerri-
mum iudicium, morum æquabilitatem, di-
uinam sapientiam: nos dissimulemus? Op-
tat animi tui moderatio id, ut de te silca-
mus, optamus nos ex tua diuinitate, ut de se
prædicet, ut te omnes norint, ut imitatione
similes esse velint, omnium nostrum oratio
etiam tua impar sit tibi. Alii deteriore for-
tuna humaniores sunt: te illa nescit. Alii se-
cundiore insolentes: illa tuum animum
sibi re formauit, opes Diis æquauit immor-
talibus, officia minimo cuique impertita
est ciui. O virum vere Heroem, vere diui-
num. Hoc est uti rebus præsentibus, possi-
dere præteritas, occupare futuras. Hoc
est vixisse nobis, ut tui similes nobis vi-
uamus ipsi. Magnitudinem tuam ne-
que capere tu, neque te illa queat. Sed tu
tui pars sis, cum nos quoque tui aliquid su-
mus. Diuina profecto res quæ exercetur ne-

T 2

que

que fathiscit, deciditur neque minuitur, excipitur neq. perit. Quare ab ineunte pueritia ipsa vltima cum optimi Patris institutionibus ita comparatus fuerim tui imitatione, cum ad istas tam sancte viuendi leges optimis literis imbuerer, frustra mihi laborasse equidem videbar, si aut probarem quæ tu improbasses, aut aliis insisterem vestigiis, quam quæ tu in re literaria impressisses. Igitur quod mihi hac opera surreptum est, vt nouis artibus veterem excolerem sapientiam, nõ potuit a quoquam commodius, quam abs te excipi, qui prius his in studiis Imperator quam miles extitisses, qui leges a maioribus acciperes suas, tuas aliis traderes, non tam ipsis fretus, quam tuo illas confisas præsidio. qui earum esses anima quædam. quibus denique per dissidia atque tumultus exanimatis mortem quasi quandam addidisses: vt non solum quod maiores nostri factitarunt Iurisprudentiæ præsidio bonus sis, sed ipsis sanctissimis legum sanctionibus opem attulisse videre.

AD

AD DIANAM VALENTINAM
PRINCIPEM PICTONICAM
SANCTO VALERIANAM

Prefatio in * * * *nomi-*
ne amici XCIII.

ETSI meum consilium tibi satis probarem, si Godofredi Calmontii iussu, cuius plurimum apud me valet auctoritas, hunc laborem tibi dicatum dicerem, qui multa nobis solitus est iucunde narrare de tua in literatos omnes beneuolentia: tamen vereor ut expectationi tuæ, quam ille de nobis apud te excitauit, satisfecerim. mihi certe ipse non satisfeci. Multa enim erant, quæ negotium mihi facefferent in huius libri interpretatione. Genus insolens dicendi, translationes longe petitæ, versus poetarum inculcati, prolixæ compræhensiones, traiectione verborum, totus consecutionis ordo perturbatus, non pauca inter se parum cohærentia. Huc accessit, quod unico exemplari eoque Germanico utebar, tam foede pluribus locis deprauato, ut sæpius diuinandum fuerit. In quo quantum sudarim, testis est optimus Calmontius ipse, homo cum acri iudicio, tum singulari doctrina: qui cum ista, hospiti tum meo do-

T 3

mi

mi meæ, communicabam cottidie: qui vult a me pensum exigeret, manum de tabulæ tollere, curabat conscius desidiæ meæ, a quo iam pridem didicerat facilius absolui instituta, quam interrupta contexi. Quid profecerim, tuum erit æstimare. Volui quidem certe lucem multis locis afferre. sed hoc maius est, quam ut optari a quocumque mediocriter erudito debeat. Tu vero, Heroïna, quæ principatum obtines in ordine amplissimo non tam specie & opinione vulgi, quam re & consilio prudentum, melius hæc & commodius ab aliis explicata audire potuisti. Operam hanc tamen tibi impensam pro tua humanitate boni consules. Vale.

IULIUS CÆSAR SCALIGER

ATTICO S. XCIII.

* * *

ARBITROR te Doleti vidisse dialogum, quem non puduit extantibus scriptis meis, flexu alio orationis omnia mea suffurari, atque ineptissimis inurere calamistris. Itaque eadem quæ in orationibus intemperiæ, stilus paulominus asper, sed emendicatus: ut verbis potius alienis conquisitis atque corrogatis, quam oblato argumento
eius

eius loquacitas excrescere videatur. At
Cæsarem laudat, inquires. accipio. nam te
aiunt ad eum retulisse, consuleret dignitati
sue: qui temere atque stolide nimis su-
per Italico nomine ineptisset. A me inte-
grum dialogum apparatus, quo illius
ostenderem & maleuolum animum cum
inani gloria coniunctum, & præceps inge-
nium cum stupore, & impurum dicendi
genus cum loquacitate, & amentem dictio-
nem cum impudentia. Ita igitur adblan-
ditum, ut animum meum deflecteret a pro-
posito: ita laudasse, ut sequi potius aliorum
iudicium inuitus, quam suum ipse libens
apponere videretur. pro ea re data est a no-
bis opera, ut & eum & alium, quem velit
ipse, poeniteat posthac rabiei illius, sed im-
pudicæ. Audio illum præfisse Lugduni li-
brariis, quorum manum emendet. Id
quod si verum est, in iis libris, quos nuper
inuulgatos a Gryphio ære comparauimus,
deprehenderunt etiam pueri nostri vel in-
signi scutica vitia animaduertenda. Per-
strinxi eum in hac secunda oratione, subla-
to quidem nomine, sed ita depictum, ut
vel ab infantibus Tolosanis agnosci possit.
Obseruem igitur interim quid rerum ge-
sturus ille sit, nihil profecto impune ablatu-

rus. qui enim neque modum neque modestiam, aut in vita ciuili, aut in impudenti adhibeat oratione sibi, ei tantundem constantiæ atque fortitudinis opponendum fuit. Te vero tantum virum, tam probum, tam sapientem, tam sanctum fauere illi, cum quo absente apud me etiam de perfidia expostulasses. Quid enim perfidiosius, quam amicos inter se committere? epistolas ad se abs te datas inuertisse? aliis alia verba substituuisse? deleuisse? induxisse? Itaque scito Pinachium, hac cum iter faceret, me salutandi gratia officiosissime conuenisse. ei homini profecto, si quid ex oris totius habitu, ex oratione ipsa colligi potest a viro non penitus plumbeo, nihil deesse iudico, quod in viro ciuili, eloquente, forti denique desiderari possit. Modestiam vero, quasi tantarum virtutum condimentum, ipsi a Natura comparatam, vt nihil supra. Quæ fuit causa, vt mirari desinerem, quam ob rem & ei hostis Doletus esset, facile tantæ virtutis obtrectator, & ipse Doletus neque inimicus esset, at sibi infensum illum tum sua, tum amicorum ope liberaliter iuuisset ita, vt datorum poenas etiam publico supplicio liberaret. Is Pinachius cum a me quam honestissime

stissime acceptus esset, eique gratias agerem pro eo, quod, quem tu mihi descripsisses virum, & amicum tibi, & bonis omnibus gratiosum, cum sane & nunc agnoscerem coram, & olim erga me futurum sperarem: respondit paucis, neque vulgatis illis ita, ut intelligerem, nihil inter nos rerum, quæ ad mutuæ benevolentiaë necessitudinem pertinent, de futurum. Quod vero ad prædicationem de se tuam pertineret, magnopere mirari, quid apud me priuatim de sua existimatione, quid aliter publice sentiret. inuulgatis enim Doleti ineptiis sinistrum de se iudicium abs te latum esse, cuius & notares formidinem, & damnares leuitatē. Ego contra, cum id omne crimen in Doleti intemperantiam, ut tu mihi ipse indicaras, reiecissem: si, inquit, ille, ita tandem est, quemadmodum publicis monumentis constat hoc, male eum de me sentire, ita id quoque curet, uti publice item circumferatur, Doleti factum impudentia, qui mihi amici ore malediceret, cum nesciret suo, alienoque iudicio falso uteretur, quoniam suum animaduerneret imbecillum. Hanc enim vnā iniri tandem posse rationem, qua & tu tibi constare valeres ea humanitate, quam ego mirificam me-

T 5

rito

rito attribuerem: & Doletus ea impudentia, quam ipse sibi in dies faceret amplior. Ego itaq., Attice, ita existimo faciendum tibi: ut aut ad me aut ad aliū tales literas des, qualis erat animus ille tuus, cū mecum ea de re verba faceres etiam stomachabundus: præsertim cum hoc quoque nostrum illum in dialogum, qui cognomine tuo Atticus inscriptus est, referri iusseris. Neue alia persona a me inducatur tua, quam te ipsum præstare intelligat posteritas, minusque fidei habeatur mihi aliis in libris meis, in quibus ea a me dicuntur de virtute tua, quæ iam omnium expectationem merito superarunt. Conscripti enim sunt nuper a me libri septem de semine genitili, quibus ad veræ philosophiæ gloriam, quæ eam ad partem pertinere posset, nihil deesse videtur. In his quintam sustines personam tu, ea omnia disputans, quæ ad Platonicam disciplinam, ad instituta ciuilia, & ad literas spectant humaniores. Diuinum profecto opus, dignumque quod alio parente feliciore natum sit. in quod cum tu omnem saltem afferas concinnandis sermonis illius condimentis, ne per te stet quæso, Attice, quin ego & verè sensisse, & fideliter memoriæ prodidisse videar. Vale. Bouche-
rio

rio optimo ac doctissimo salutem: qui nescio an curauit comparandum mihi librum, quem fuerat pollicitus. certe nullum recepi. Vale iterum.

IULIVS CÆSAR SCALIGER

ATTICO S. XCV.

DE Clodio nostro, quod altera epistolæ parte mecum sentis, leuatus equidem sum onere ac tædio prioris orationis tuæ. Quod onus si ab reo esset impositum mihi, sane incommodum fuisset. Nunc cum abs te videam confarcinatum, pergrauè profecto, ac peracerbum est visum mihi. Sed ad Clodium. Etiamne conuiciis te nebulo? O hominem scelestum, cuius tu gratia vel cum grauiissimis viris graues inimicitias suscepisses. Verum inter cæteros animi illius intemperantissimi æstus ac tēpestates, nullo insigniori morbo eum prædicant laborare, quam perfidia & leuitate. Quamobrem eius tum amicitiam, si qua in prauo ingenio esse potest, tum inimicitias, si quæ in tam vili monstro sunt æstimandæ, tantidem faciendas censeo. De Pinachio vero quod perinde amice scribis, atque

atq. candide coram mihi prædicasti, æque illi gratulor, iudicii tui accedere gravitatem, & mihi gaudeo meum iudicium tuo ipsius esse comprobatum. Cum vero addis: illius neq. humanitate neq. odio effici posse, ut aut vlllo genere humanitatis, aut boni prudentisque viri officio cedas, profecto qualem me aduersus impuri Catilinæ rabiem hortaris, talem te erga virum optimum facile ostendis. Quod vero quæris, quid ille sit tuendo nomine Aquitanico animi habiturus, nondum satis habeo exploratum. frigere tamen admodum mihi visus est. Hoc enim constanter tenere, atque adeo palam profiteri, malle iniuriam pati, quam facere. quæ ego illi contra responderim, quanquam ad rem faciunt, tamen alias inter nos. Hoc vnum ex multis: siue conuiciis rem agat, patriæ opem implorantis causam suscipiat, quam metu videatur prodidisse: si nihil de se prædicare paratus sit, at pro illa saltem pietatem colat. visus sum non nihil hominem non ignauum atq. acutum fuscitasse. Eam provinciam si capeisset ille aliquâdo, Deus immortalis, quam præclare confectam dabit. Te vero, illo silente, quid fiet Attice? quid enim? illi inferior? at non es Aquitanus tu?

tu? Quem si despicias ita, vt plebeiū quem-
piam oratorem cum eo velis committere,
videris non meminisse, te non tam aduer-
sum illum, quam pro nobilissima patria
verba facturum, ex huius splendore tuo
nomini nitorem partum, ex illius obscuri-
tate nihil ignobilitatis, sed ex nobilitate tua
illius rusticitatem oppressum iri. P. Bouche-
rio salutem, cui equidem libri curam exci-
disse video, cuius ne nomen quidem in
memoria habeat. Neque enim Galeni li-
brorum pars est vlla, vti autumas: sed Hip-
pocratis opera Græce scripta. Nam venati-
cus canis quatuor absumpsit paginas de
meo codice, qua parte Polybus de foetus
natura scribit. In Candelæi, aut Valleæ Bi-
bliotheca esse spero, vnde petas. Eum si mi-
hi mittendum cures, erit vbi referam
gratiam: atque librum ipsum biduum
ad summum ea descriptum parte remit-
tam tibi. De Nemese quod quæris an
editam in vulgus viderim: scito triduo, an-
te quam tuas acciperem literas, missam ef-
se mihi a Seuino Lutetia. Quare nihil est,
quod iam non debeam tibi, etiam vitam
hanc, cui illam alteram immortalem tua
ista humanissima opera adiecisti. Addis
etiam nummos? hui, nummos vero? Ar-
contra

302 IVLII CÆSAR. SCAL.
contra ab illis expectabam. Neque enim
quampiam inuenias fere librariorum ope-
ram consultius collocatam. Ita enim pro-
batur sapientibus, vt me ipsum ea in Tra-
gœdia superasse dicant. Ego, quid alii sen-
tiant, plurimi quidem facio. de me vt
dicam, nunquam alibi æque magnis at-
que luculentis de causis placere debuisse
mihi videor. Vale. Agenni. pridie Cal. Fe-
bruarias. 1535.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER
IACOBO OMPHALIO
S. XCVI.

Cū m est omnis veterum officiorum iu-
cunda recordatio, & grata memoria,
tum equidem, Omphali, memorabilem ac
propemodum diuinum fructū illum cen-
sco, quem e recenti optimi cuiusque ami-
citia capimus. Habet enim & nouitas gra-
tiam quandam incomparabilem, & acces-
sio luculentam vtilitatem. quorum alte-
rum inter nos ciuili coniunctione atq. ne-
cessitudine permagni fieri solet: alterum
Deorum immortalium benignitate, atque
beneficio plurimum affert momenti digni-
tati nostræ. Quid enim aut conducibilius,
quam

quam augeri luce splendoreque bonorum,
aut optabilius dignitate, cuius magnitudo
aut a magnis viris pendet tota, aut eorum
cum magnitudine coniuncta est? Id quod
cum in præsentia etiam aliud agenti, neq.
tale quicquam cogitanti mihi abs te eue-
nisse video, iam nunc primum sperare inci-
piam præludia quædam exorientis fortunæ
alterius, quam quæ hæctenus illufit mihi.
Principio enim qui sero literas attigissem,
vix tandem vero emerfissem, hoc omne si-
lentium meum diuturnum, sapientum vi-
rorum prudentiæ, atque eloquentiæ trans-
mittendum putavi quippe ex eorum labo-
ribus atque officiis qui plus caperem fru-
ctus, quam ex ea gloriæ ac laudis spe: quæ
complures intempestive incendit, multos
deserit, nō paucos etiam prodit. Quamob-
rem quæ mihi semina ciuilis humanitatis,
atq. nobilitatis vel natura, vel genus meum,
vel diuinorum virorum educatio, atque
institutio inieciisset, ea mihi familiaribus
functionibus reseruata non mandavi istis
agris illustribus: opulentiam vestrorum
contuberniorum dico, in quibus multi vi-
ri clari mutua crebraque meritorum ma-
gnitudine in re literaria contendistis. Ita-
que neq. vnquam in mentem venit mihi,
meis

meis vt cuiquam literis obstreperem , incultis illis quidem , atque intempestiuis : & si quem experirer humaniorem ita , vt me prior hoc officiorum genere prouocaret , tanto morosius metirer imbecillitatem meam , quo iudicium ipsum , quod de me fecissent , latitando , silendoque potius aut augerem , aut comprobarem saltem. Nunc vero cum tu incomparabili vir eruditione , eloquentia insigni , fortitudine admirabili hoc fecisti humanissime , vt me prius videris , prior eloquentissimis literis tuis saluta-ueris , amicitiam , quam institueras , paratam non fregeris , conflatam foueris animo , auxeris literarum monumentis : nihil mihi iucundius , gratius , optabilius contingere potuit , quo aut meam dignitatem nunc , aut memoriam mei apud posteros augustiorem fore putem. Neque enim maius vllum monumentum nominis mei esse potest , quam tanti viri testimonium , quod futurae ætatis vniuersae memoria exceptum omnem temporis iniuriosam longinquitatem superabit. Nihil enim isto ingenio aut acutius in iudicando , aut candidius in profitendo . nihil dictione tua generosius , si structionem consideremus : nihil prudentius , si sensa animaduertamus : nihil elegau-

gantius, si vniuersum nitorem orationis intueamur. Cum itaque tantus vir, tanta humanitate coleres amicitiam nostram, istisque multis ac maximis officiis adiungeres accessionem laudum mearum, quibus me tam enixe effers, magnum nimis proposuisti argumentum mihi, in quo tecum genere hoc certarem pietatis. Quare hoc tibi pro comperto exploratoque habeas velim tacita ipsius animi mei cogitatione, nihil non summum ac potius diuinum de te semper concepisse, prædicatione vero posthac parem laudationis ambitum præhensurum. Et fortasse non ignoras, qua fide, qua constantia, quo candore assequi soleam hoc ipsum genus functionum, quæ ab optimo quoque debentur studiosis. De concordia vero quod scribis, o hominem vere humanum. o diuinum virum. Te ad obscuri nominis nescio quem diuertere ab instituto itinere tuo, ut cum viseres officiose, humanissime atque honorificentissime appellares? ad eum te ultro literas elegantissimas, in his illius laudes quoque: qui tamen cum amicissimo atque intimo tibi exerceret inimicitias? Tum autem te ita comparare, ut etiam eundem efficias humaniorem? Ergo, mi Omphali,

V

cum

cum tanta sit tuorum erga me magnitudo meritorum, facile a me feras, quod ultro ob innumerabiles virtutes tuas officium in te debuit proficisci. Habeas tibi amoris mei ius, quem condones Erasmo. Eum tibi fidei commendo tuæ, ut de eo cui velis, omnia sedata, pacata, tranquilla, civilia denique atque etiam pia polliceare. Dem hoc humanitati tuæ, dem meæ lenitati, dem illius nominis splendori, laudatæ eruditioni: dem meritis eius in Rempub. literarum, pro qua otium deuouit suum, suaque commoda cum illius commodis commutare minime dubitauit. Qua ex facilitate mea intelligat sane me tantum ab se abfuisse, quantum ipse eloquentiæ patrociniū defuturus esse videbatur. Est nobis est idem animus, Omphali, pro libertate nostra, qui pro Ciceronis defensione fuit, par causa, ac fortasse superior. Hæc igitur omnia mea consilia, omnes vires meas, decus, constantiam, dignitatē, animum, me ipsum hac in tam pia prouincia tua, tua in potestate futurum polliceor. Te vero, Omphali, qui tantum in Repub. boni, tantum pacis ostentas apparatus nobis, vide, quaeso, ne, quod humanitatis & tuæ & nostræ causa facimus, metu quodā potius fecisse videamur. Est per-
magnum

magnum pergrauēq. testimonium tuum. Hoc satis habeam, deponere me in sinu eloquentissimi viri inimicitias cum eloquente viro susceptas eloquentiæ causā: præsertim cum Erasmus ipse tandem aliquando exuerit personam illam eloquentiæ exitiabilem, pristinumq. consilium repudiarit. quare illius sententiæ fautores gratiosos vides animo concidisse: quorum aliquot conspiratio, atque ineptæ consensionis fides eo erupit pertinaciæ, ut cuius impetu semel sint impulsī, eius iudicio retrahi nolint ad sanitatem. Equidem virum illum multis magnisq. literariis virtutibus ornatum semper admiratus sum: eius labores, vigilias, monumenta colui. quo factum est, ut grauius tulerim deprauari per eum eloquentiæ institutiones, quem nā ego ducem & mihi adolescens proposuissem, & liberis meis senex animo destinassem. Nemo enim bonus aut beatus vllō in genere officiorum esse potest, cui non sit gratior publica salus atque commoda potiora, quam priuati rationes vllæ. Scio me gratiose exceptū a grauissimis viris, quorum iudicium plurimis maximisq. de causis orbis noster suspexit semper. scio contra, multorū auertisse animos ab laude mea, conuertisse-

V 2

que

que ad obtrectationem, quorum aut conscientia virium a Cicerone deflexerat, aut apud quos Erasmi studium officiebat veritati. Ego vero sustentor præclara illustrique conscientia, cum id egi, quod ipsi Erasmo peragendum aliquâdo aduersum sese fuit: quodque a me inchoatum perfecit ille tandem, ut cum Cicerone rediret in gratiam. sic enim testatur hoc recenti epistola Tusculanis affixa quæstionibus. Satis igitur mihi laudis atque gloriæ partum puto, non quod tantum deturbarim imperatorem, sed quod meum ille iudicium sit secutus. Itaque illam Reipub. calamitosam eloquentium proscriptionem noua prudentia cum aut sustulit, aut emendauit, attulit sane meo nomini consolationem: quod nomen leuissimorum turpissimorumque semiliteratorum conuiciis impudentissime appetebatur. Vident vero iam me & recte sensisse primum, & deinde felicissime pro eloquentiæ summa dimicantem de vniuersa repub. non pessime meritum diuinitus prospexisse commodis studiosorum, quæ ego meo anteponenda otio statuissim. Hunc ego cursum laudis meæ, publicæ utilitatis, communium commodorum, sæuissimis agitatum tempestatibus tanto minus miserum

rum

rum duco, quanto est tranquillior natus portum, in quo etiam procella illa cōquiescendum tibi esse iudicauit. Vnum superest, mi Omphali, vt abiectis dissensionibus, atque in ipso ciuilis prudentiæ gremio collocatis, te suasore atque hortatore pacis nostræ, imponamus finē inimicitii nostris: quarū initium ab ipsis literarū studiis profectum earum puritatem pudoremque facile tandem contaminare potest. Neque enim modum habet vllum iracundia, in quam deprehensi inter errores nostros leuissime impellimur: atq. ea capit incrementa quotidianis fomitibus cōuiciorum. Quo nihil abesse longius potest ab humanitate: quæ siue natura insita, ingenitaq., siue rectis imbuta institutis, immerito literariis altercationibus conspurcatur, quarum literarum studiis erigi debuit, atque sustentari. Ille quid in me animi habeat, profecto neque scio, neque diuinare habeo: nisi sane admodum infensum puto. Ea res si fouet pristinas similtates, facile cedimus. Nihil enim mihi aut gloriosius contingere potest, quam illius impetum a Repub. retardasse, aut præstabilius, quam ob eandem mihi factum inimicum, etiam humanitate superasse. Vale. Quarto Nonas Maias. Agenni. 1536.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

ARNOLDO FERRONO ATTICO,

Patritio Burdegalsi.

S. D. XCVII.

MATVRANTI mihi consilia studiorum meorum, propterea quod & sero inita & multa opera ad perficiendum egere videbantur, obiectum est, Attice, eiusmodi impedimentum, cuius impetu nō illa modo, verum spes omnes nostræ quoque concidere. Cum enim eo properarem, ut filiulis meis lectissimis adolescentulis quam plurimum facerem in re literaria: eorum alter bimulus, cuius ætas quanto erat innocentia propior, tãto aptior fuit ad iniuriam accipiendam, acerbissimæ mortis tela, quæ ipse in corpus suum excepisset, ex mœrore infixit mihi. Atque illius quidem indoles, Ferrone, quæ tum ætatem, tum expectationem omnium nostrum præuenisset, & tunc pietatem meam, qui pater essem, & nunc luctum nostrum, qui mortales sumus, & deinceps posteritatis gratiam, cuius commoda diuini ingenii sui monumentis aucturus ille fuerat, merita esse credebatur.

At quo mortis genere abusa est securitate nostra inuidentiſſima bonis omnibus fortuna?

tuna? O dii immortales! me ne aurei illius
infantis vitam ei commisisse? me ne ei vi-
ctum vitamque suppeditasse, quæ illi mor-
tem esset allatura? me iis opibus, quas meo
sanguine peperissem, alere monstra ista,
quæ sese nutrices appellari volunt: quarum
impietate futurum esset, vt charissimorum
viscerum meorum perpetuo torquerer de-
siderio? non vigiliæ meæ, non sedulitas fa-
miliarum, non miserrimæ parentis custo-
dia sæuissimi fati inuidiam placare potue-
runt. Quare, mi Attice, quoniam prior vi-
ta, quæ fortunæ obnoxia esset, eius feritate
intercepta est: quod reliquum fuerat mæ-
stissimo patri, hoc genus alterum viuendi
saltem, quod ad immortalitatem quam
proxime accedere videtur, nolui deesse
ei, cuius in successionem mortalitatem
meam prorogari posse speraram frustra.
Ac officij quidem genus hoc quanquam
erga egregios beneque de republica meri-
tos viros olim adhiberi solitum est: tantas
tantæ indolis dotes tamen sua spe defrau-
dari minime æquum putabam. Et pios stu-
diososque mortales exoratos velim, vt si
hanc operam in infantis meritis aut otiose,
aut ambitiose locatam nolint, patiantur sal-
tem seipsum lugere sordidatum ærumnis
patrem:

312 IVLII CÆSAR. SCAL.

patrem: cui dati a natura liberi sint, vt per
eorum interitum ipse exitio suo fatali an-
teuertat. Tibi vero, Ferrone, cum propter
alias virtutes tuas ciuiles, admirabilemque
eruditionem, tum propter diuinam sa-
pientiam, atque animi nobilitatem, qua
verissimam colis pietatem, muneri mitto
hanc oratiunculam, vt quem liberis meis
patrem animo destinaram, si quid mihi
humanitus accidisset, particeps sis cum
veteris luctus ex recordatione illius necis
propter singularem humanitatem tuam,
atque nostram necessitudinem, tum con-
solationis ex lectione huius lucubrationu-
culæ, propter opinionem, quam ego
non satis meritis in hoc eloquentiæ ge-
nere fui semper apud te consecutus. Va-
le, Agenni, postridie calend. Iunias.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

ORATIO

In luctu

A VDECTI CÆSARIS

FILII. XCVIII.

Si pietatis meæ, CIVES, monumenta cre-
bra clementiore fato veterum suorum
meritorum cursum tenere potuissent, non
huiusce

huiusce nunc acerbissimæ tempestatis ap-
pulsu consilia nostra miserrime confice-
rentur. Quæ enim pericula aut piis voto-
rum nuncupationibus auertere, aut præ-
senti corporis animique vi a meorum li-
berorum ceruicibus depellere consueuis-
sem: nequaquam hoc alienissimo ætatis
meæ tempore eorum periculorum non
euenta solum sed memoriam quoque ip-
sam cogeret detestari. Heu me miserum!
Eone res recidisse, viri studiosi, ut qui om-
nes meas spes in perpetuis literarum the-
sauris reposuissem, maximum a diis im-
mortalibus beneficium putarem me con-
secutum, si hoc tanto in luctu liceret mihi
diuinæ humanæque sapientiæ obliuisci?
quemadmodum enim charissimi capitis
amissi recordatione, paulisper intermissum
malum rursus integrascit: ita si qua men-
tis remissione atrocissimi casus vestigia ob-
regi contingat, tū me lenioris fortunæ fru-
ctum capere putem: quoniam communia
officia humanitatis, ciuilia merita, memet-
ipsum denique ex animo meo aliquando
delere valuerim. Quod si hoc fatale fuit
mihi: ut cum suauitate studiorum meorum
iacturæ acerbitas mea in memoria tam pe-
nitens, tamq. pertinaci diuturnitate debeat

V 5

inside-

insidere: saltem nobis illud reliquum factum sit, Audecte filioli, ut earum literarum ornamenta non ad tuam gloriam, quæ per sese immortalis est, sed ad miserissimi patris consolationem conferantur. Atque utinam deorum immortalium consilio hæmearum reliquæ miseriarum ita subleuantur, ut iustæ doloris magnitudini elegantiore orationis apparatu respondere possem. Profecto si tuarum virtutum ingentem illam, ac plenam spem dicendo æquare non valerem, at iuualet sane me summum esse oratorem: quoniam fuisset pater incomparabilis. verum cum neque mihi propter mœroris immanitatem, neque cupiam mortalium, ob tuam diuinitatem, tantum vnquam copię datum sit: quoniam felix esse non potui te viuente, gratus sim saltem interempto tibi, qui extinctum pene gentis nostræ nomen reuocatis auitis virtutibus amplissimo certissimoque omnium ciuiliū officiorum cultu cumulatissimum fueras effecturus. Quodque mihi natura ipsa negat perniciosissimi luctus oppresso mole, hoc eius iussu exequar, ingentis amoris magnitudine concitatus. Qui enim vitæ nostræ spatiis certas præscribi regiones, certosque tractus

Etus ita animaduertem, ut hoc æui, quod
sibi ipsi in nobis aliquando defuturum est,
in succedenteis transmissum soboles con-
tinuatis interuallis componatur: omnium
mearum momenta cogitationum ad libe-
rorum meorum salutem, atque integra-
tem referenda iudicabam: & quorum
commodis nostra incommoda deberen-
tur: & in quorum vitæ præsentis sinu præ-
teritæ vitæ nostræ memoria conquiesceret.
Ac quanquam in pueruli funere maior
luctui modus adhibendus esse videbatur,
propterea quod imbecilla ætate, & nihil
eorum præstare potuerit, quibus sublati
non sine maximo dolore careamus: & æ-
quali ingressu lucis huius ad vitia virtutes-
que propensus esse queat: ego tamen con-
tra sentio, diuinum nescio quid desidera-
re nos: quod & nostro flexu ad optima
quæque tenerum adhuc dirigi poterat, &
miserrimum hoc ipsum esse oportere exi-
stimari, cum amisimus id, quod esset
omni obrectatione maius. Eam, dii im-
mortales, ætatis innocentiam, quæ hoc,
quod maximi beneficii nomine a vobis na-
turæ nostræ exhiberi potest, huius floren-
tissimo vitæ vix degustata cursu, nullo suo
merito crudelissime spoliatur. An vero &
sua

sua

suæ duritatis conscium fatum fuisse cen-
 seamus, quod ea illum ætate rapiat, quæ
 vix sentire iniuriam, lamentari non admo-
 dum, exprobrare nullo modo possit? Qua-
 re cum neque pro re satis ego conqueri,
 neque pro pietate me quisquam valeat
 consolari, cui mœroris acerbitas, iactu-
 ræ immanitas ignota sit: neque nota esse
 queat ulli, qui pater non fuerit: qui non
 hic pater fuerit: qui non huius demum
 fuerit pater: hoc postremo pietatis meæ
 momento quæso mihi deprecari liceat il-
 lud a vobis, C I V E S, ut neque me hac in
 conquestione ambitiosum existimetis, ne-
 que pro rei magnitudine aut verba fa-
 cere, aut vultu præ me ferre aut intel-
 lectione sentire satis potuisse. Atque ut
 inde tandem doloris immensa vis ora-
 tionem meam sinat proficisci: rerum na-
 tura parens, cum mortalis huius vitæ no-
 stræ fomenta multa ac magna instituisset,
 cælos ipsos præesse voluit auctores, at-
 que moderatores vniuerso terrarum or-
 bi cæterisque elementis: in quibus tan-
 dem mens aliqua ingens atque immen-
 sa, omnia capiens, ab alio nullo capta ip-
 sa insinuaret atque immisceret sese ad ea
 constituenda, quibus omnium vices atque
 nexus

nexus inter se continuarentur. Ad quæ conficienda cum motus rationem quasi suarum functionum socium quendam adscripsisset: apposuit & locū, tamquam matricem quandam corporum, cuius ope ad ipsa munera obeunda fouerentur, atque adiuuarentur. Cui loco tantum attribuit facultatis, quantum par erat a cælo defluere: vnde omnia eius imperio atque præscripto agenda essent. Quare cum rite, tum sapienter fecere maiores nostri, qui cum viros fortes laudandos suscepissent, rati id maximum ad suarum virtutum incrementa adiumentum allaturum, a terræ sinu illo, in quo orti, in quem excepti essent, ubi primum hausissent cælum, orationes suas auspicari voluere. Cui terræ tantum esset attributum, vt & parentis sanctissimum nomen nobiscum haberet coniunctum, atque commune: quo patria diceretur: & nihil esset, quod a fortissimo viro vel dici sapienter, vel prudenter agi, vel etiam fortiter geri possit, quin illi gloriæ laudisque participatione reponeretur. Quo me igitur vertam, CIVES? ubi natus fuit AVDECTVS CÆSAR, cum locum laudem? in quo particeps factus est diuinitatis exortu suo? an vnde oriundus? erat
(hoc

(hoc enim solum verbum, me miserum, patriæ superest calamitati) generis semina commemorem : quæ occultis tractibus a priscis proavis repetita, feros etiam in nepotes radices agunt ? Gallia ne igitur dicam laudes, an Italia ? At enimvero deterritus magnitudine iustæ laudationis, quæ argumenti nostri splendori apparabatur, quibus animi viribus, quibus temporis fretus spatiis, cogam in angustum duarum excellentissimarum gloriam provinciarum ? Quarum utroque cum fortissimos extulerit viros, vix satis tamen fortiter fecisse videntur illi, ut secundum patriæ dignitatem dimicarent. Cum multos & olim procrearent, & in præsentia non paucos alant eloquentissimos : nullius unquam oratio earum gloriæ par esse potuit. Dicam ne illas igitur eo fato ab ultimis clementis ipsis exorientis orbis comparatas atque constitutas, ut altera omnium nationum domitrix, altera dominatrix exstiterit : altera alterius victrix, altera alteri obtemperatrix. neque enim hæc ab alia vinci potuit, neque nisi ab hac illa superari. Cogitate, cives, atque respicite pulcherrimam, opulentissimamque Italiæ partem a maioribus vestris conditam, maximas,

mas, fortissimasque Galliarum nationes a
 nostratibus colonis instauratas: communi-
 catum robur: temperatam animorum vim:
 dispartitos mores, humanitatem, man-
 suetudinem. Repetatur a vobis cum ve-
 teri, tum recenti memoria virtus vtriusque
 gentis par: constantia, fortuna, redditæ cla-
 des, recepti triumphi, vindicata libertas vl-
 tro citroque; pacatus ardor adeo, vt satis
 sibi accessionis putaret factum, si æmula-
 toris iugum depulisset: abundeque alteri
 censeret imperare sese, si ei non seruiret.
 Quod si non solis virtutis, quemadmodum
 plerique sapientum, vitæ nostræ rationes
 putemus: vultis fortunæ, quæ appellant,
 bona deinceps commemorentur: vultis
 vtriusque opulentiam, siue metalla intelli-
 gatis, siue aliarum rerum copiam, quibus
 vsui ac decori, quantum natura exigit, in-
 dulgemus? Equorum armenta bellato-
 rum, vrbes ingentes, bene munitas, fre-
 quentes, bonarum artium plenissimas,
 amplissimos senatus, tutissimos portus?
 Iam ipsum vber agri latissimum, fera-
 cissimumque, ac prope aureum, in vtra-
 que simile atque æquale. Quid enim bea-
 tius campis istis prouinciæ Narbonensis?
 quid toto Belgio opulenti-
 lius

lius Liguribus Taurinis ? quid pinguius tractu illo toto, qui inter Apenninum, atque Alpeis Rheticas innumeris fluminum flexibus atque anfractibus irrigatus, Eridani regis imperio parer ? Quid utraque in terra, & Gallia & Italia Venetorum angulis vberius ? ut profecto cum nominum coniunctione, quæ nomina mortalium casibus, locis illis contigerunt, natura ipsa pari conatu studiose certasse videatur. Priuatim vero quæ ciuitas olim debebatur, huic nunc nouo coelitum ciui, ea ciuitate quid amoenius, quid pulchrius, quid magnificentius ? Quæ enim omnium, quæ usquam extant, urbium cum VERONA, siue situm contempleris, siue cælum admireris, siue natalia putes, animorum robore, corporum dexteritate, fortitudine, splendore, simplicitate contendere ausit ? atque eius quidem excellentiam cum contemplor, CIVES, video BRENNVM illum fortissimum gentis vestræ ducem, generis nostri auspiciatissimum conditorem non temere tantis exercitibus & victoribus & inuictis, præfectum fuisse. Etenim memoria repetito mirificis illum consiliis post tot, tantasque extructas vrbes, Comum, Bergomum, Cremonam, Brixiam ipsam, illas
aliam

aliam alia de causa variis vocabulis nominasse. Tandem vero posita VERONA, eam unam omnium dignam iudicasse, quæ de suo nomine BRENNONA dici mereretur. Nulla extat urbium Italicarum, quæ salubriore cælo ambiatur, quæ clementiores despectet colles, effusiores subiectas planities, patentiores campos, vallium excursus viridiores. Nulla, quam æque nobilis amnis interluat. neque enim vlla est in re cum amœnissimo Athesi Tiberis conferendus, non usus, non celeritas, non tractus huius ad illius commoditates, impetum, magnitudinem accedere potest. Ipsa vero ædificia quibus cedunt? omittamus theatrum, cuius ruinis paucorum, quæ toto orbe terræ visuntur, miraculorum non numerus modo, sed maiestas quoque merito augeatur. Spectemus tot illustrissimis pontibus domitam fluminis impotentiam, iunctamque cum Gallia Venetiam. Ibi suum in sinum ipsa vrbs media sedet, horum bellicam gloriam, horum diuinam sapientiam, quasi iustissima quædam mater recipiens, referensque in ciuibus suis, omnium gentium tum humanissimis tum fortissimis, tum etiam sapientissimis. Quod si, ut plerique putant, nobilitatis vis in belli

cis exercitiis, in venationibus, in vacationibus, ab rebus vilioribus sita est: nulla, hac in parte, neque indigenarum, neque exterarum urbium cum ea comparari possit. Est ne vero quicquam, quod anteponas BENACO lacui, toto hoc ambitu terrarum, qui frequentioribus commerciis notus est nobis? Ad animi laxamenta verperpetuum, hyems pro frugibus, æstas ad messes, autumni intemperies nulla: piscium generosissimorum elegantia quædam propria, atque nativa, nobilissima oliueta, Hesperidum horti incomparabiles, ut neque ex veteris Græciæ insulis, neque ex ea, quæ postea Magna cognominata est, speciosiora poma subuehantur. Nam vini quidem excellentiam illam admirabilem hoc tanto in mœnore meo nequaquam ausim commemorare. Age vero gentis nostræ magnitudinem post Romani imperij inclinationem nulli secundam diu, sæpe etiam multarum principum nationum qua oratione, quibus eloquentiæ numeris prosequi possum: quæ vetustatis suæ illustrem gloriam, incertum est obscuraritne an auxerit virtute. Nondum hæc nomina, quæ Comitum atque Marchionum circumferuntur, exorta erant: & Scaligerorum florebat imperium.

perium. Vultis annales nostros afferamus,
quos rudes, atque barbaros (vt tunc ea
ferebat ætas, vir bonus atque eloquens
Paulus Æmilius pulcherrimis Latinitatis
donauit monumentis? Hic nunc iam mil-
lesimus annus agitur, cum THEODO-
RICVS Scaliger Alani filius in Feltrio-
rum Montium faucibus obiecit sese At-
tilæ Hunnorum regi, eamque tempesta-
tem in Altinum, cæterasque oras infe-
riores depulit. cuius Theodorici opera,
postquam Attila in Noricum reuersus se-
ditione militari ob agrariam diuisionem
cæsus fuisset, Veronam ab illo incensam e
Tridentinis accolis, nobilissimisque Euga-
neorum reliquijs instaurauit. Concurrere-
bant ad auctorem libertatis, salutis præsi-
dem, pudicitia conservatorem suum vici-
na nationes: quibus præsentium euasio pe-
riculorum futura securitatis opinionem fa-
ciebat. Neque enim sine aliquo numine
potuisse id a mortali præstari manu, quod
vniuerso pene orbi illi communem cala-
mitatem vnus omnium sedare valuisset.
Igitur neque veteres similitudines, neque di-
uersa studia plus poterant, vt disiungeren-
tur, quam illius viri fortuna atque sapien-
tia, vt vnum in corpus coalescerent. tanta-
que

que eius auctoritas, tanta virtus exstitit, ut qui paulo antea cæteris imperare consueuissent, illi vni cederent fortunis, corporibus, animis ipsis: quos ad illud usque tempus gessissent inuictos. Frequentiore ciuium robore constituto, atque aucto imperio, promotum pomœrium est, adiecta ea tum vrbs portione, cuius regiones trans flumen ad orientem pertinent, atque ipsi subiacent colli. Itaque imperij nostri vetustatem si memoria complectare, præclarissimarum vrbiū natalibus prior est, pene omnium regnorum, quibus Europæ nationes in præsentia multæ parent, principiis longe antiquior. si merita agnoscamus, cum deorum immortalium consiliis coniunctam fuisse intelligetis: qui, cum pulcherrima Italiæ parte deuastata, illi regioni vellet parcere, eam pietatem cum fortissimi viri gloria communicatam voluere. Quod enim Leonis Pontificis Maximi diuina maiestate impetratum fuit a barbaro, ab Italica deinceps vastitate ut temperaret, hoc ille armorum, animique vi vicit, atque obtinuit. Mitto TREBELLII Scaligeri virtutem ne an fortunam insigniorem? Is ducentesimo circiter anno post, Vngarorum secutus arma, qui sibi illi illum belli

arti-

artibus atque opinione florentem inter duces elegerant, atque euocarant, contra Lituanos, ac Prusios, primus omnium Italarum effecit, ut Sarmatarum, Scytharumq. fuga pugnax, verissima fuga esset. dicam BENEDICTI superioris auspiciis non procul Adria Desiderij regis exercitum, qui Adriani Pontificis res oppugnaret, victum: eius coniuge, liberisque Carolo Magno redditis, auctorem fuisse continuandæ victoriæ, tum augendi triumphi, ac tandem vero funestissimo bello finem imponendi? Dicam ab eodem Magno eum socium, atque amicum appellatum? Dicam huius nepotem ALBERTVM Taxilli regis Noricorum, qui foceri sui Desiderij res vellet restituere, impetum tandiu retardasse, quoad Carolus saluberrimo aduentu suo magna manu ingruentium Hunnorum reprimeret excursions? Dicam in tanta illius seculi feritate ab e agente ciuilem tum prudentiam, tum comitatem, quæ perraro militarem impetum comitantur, non penitus abfuisse? Etenim NICOLAVS Scaliger, cui virtus cognomen FORTIS fecisset, inter primos apud FRIDERICVM Barbarussam summa cum polleret & gratia & auctoritate, inuitusque eius iussu multa oppida pontificij iuris expugnaf-

pugnasset: victoriarum frequentiam exercitui gratulanti, memorabilem vocem illam ac vere diuinam emisit: Profecto, inquit, commilitones, vincendo perimus. Reddita postea Friderico pace, transportoque in Syriam exercitu, Nicolai filius ALBERICVS non solum patris felicissimam, carissimamque memoriam obscurauit, sed etiam apud exercitum pene imperatoris auctoritatem. huic omnia consilia credi, ipse mature imperia capere, fortissime gerere, belli molem vniuersam sustinere. multa ille ac præclara sine magna manu sæpe, sine imperatore pleraque conficere: sine illo neque Imperator comminisci; neque vniuersus, exercitus moliri prorsus quicquam. Hic ille est Albericus, qui plustri-
cies extra ordinem pugnavit, semper victor. Huius vnius virtutes satis habebamus commemorare, nisi vtriusque C A N I S diuina prudentia, magnanimitas, iustitia, sanctitas ad sese meam vocaret orationem. Te vero, MASTINE Princeps, quo consilio, ac piaculo potius taciturni relinquam? cuius animi ne an fortunæ magnitudo fuerit illustrior, atque constantior, nemo facile iudicare possit. potentia certe tanta existit, ut etiam Ludouico Bauaro Imperatori fuerit formi-

formidabilis, qui cum reiectis priscis Regulis ab Italicis ciuitatibus, alios imponeret nouos, Mastini vnus vini neque experiri voluit, & vltro obtulit, quod alij neque precibus, neque armis valuerant impetrare. Te dicam NICOLAE pie, qui atius fuisti mihi. Te pater BENEDICTE, fulgur, fulmenque belli formidabile, qui iustis præliis duodequadraginta interfuisti: plus centum excursionibus pro Friderico Austriano Imperatore, aut pro Vngarorum rege optimo, atque fortissimo Matthia, aduersus Illyrios, aut Turcas præfectus fuisti. Certamine singulari ter ex ferocissima Othomanorum gente cum opimis spoliis florenti ætate victor rediisti. Proh Dei atque hominum fidem, vbi ea omnia sunt nunc, AVDECTE fili? vbinam sunt semina ista ipsa, quæ in te quasi diuinitus subacta solo ad clarissimas illas fruges mandabantur? Ea vero cum interitu incercepta sint nobis tuo. quid aliud dicam miser, nisi nos hæc desiderare nunc, quæ olim fueramus admiraturi illorum morte, siue ea naturæ imperio affecti fuissent, siue quam pro reipublice salute cepissent. Carebamus fructu tantarum virtutum, nisi quem eorum exemplo nobis multa cura atque perspectione parabamus.

bamus. Memoria enim illa tanto erat iucundior, cuius lux etiam post extincti corporis cineres fulgeret. At in te, filiole mi, cum ille splendor sero reluxisset, celerime extinctus esset, & illorum memoriam ingratham & tui miserabilem fecisti mihi. Quanquam non ego te potius in tuorum maiorum recordatione censeo laudandum, quam eorum fatum in tui spe fuisse instaurandum: cuius olim opera, quorum corpora essent deleta morte, eorum nomen in deorum immortalium sempiterna consilia reponendum fuit. Mirabatur natura stupida vires suas: suæque potentiae magnitudinem pleno quasi in speculo contemplabatur. Abstinebat illa siue oblectatione tam perfecti operis, siue metu: quippe quæ tantam ad molem si semel corruisset, restituendam sese imparem vereretur. Cum ecce de improviso in luctus non tam præsentibus rebus meis, quam vniuersi orbis expectationi oblatus est: pro qua spe, nihil præter infelicissimam memoriam illius diuinitatis, nihil nisi mæror orbitatis, futuræ solitudinis miserrima cogitatio relictæ est mihi. Ergo quid agam primum? aut quid non agam potius? lugeam ne orbos penates meos, accisas spes poster-

postetitatis, intercepta commoda senectutis: an diuini pueri obitum, absentiamque perpetuo aliquo consecrem colamque monumento? ut quoniam quod ei maximum dari poterat a patre, a me accepisset, ut viveret: hoc cum ab eo sublatum est, quoquo sane possim officio, ac potius pietate resarciam. Fuit hoc in more positum, CIVES, ut in funeribus viri fortes laudarentur: quo eorum iustitiam, temperantiam, fortitudinem, pro exemplo imitandam aliis proponeremus, verum nulla pene vnquam tam solida in quopiam virtus fuit, quin aliqua vitiorum affinitate fuerit adumbrata. Neque enim fuit hoc vllo, quod equidem sciam, tempore comparatum, ut vni cuiuspiam vniuersa sint attributa, quæ sua cuique factorum certa lege, certisque portionibus ascribenda essent. Dispertitæ virtutes aliæ alij occultis vitiis non nihil vacui sæpenu-mero reliquere. Quanto magis ætas ista aurea laudanda est, in qua puritatis, atque simplicitatis modus, species, flos ipse enitescit? Nonne iustitiæ pars est, nulli facere iniuriam? At ea iniuriæ obnoxia, nulli rei formidini est. Quid temperantius, quam ab alienis manus abstinere? Hæc nihil tollit. Quid frugalius, quam victus simplicitate

contineri? Hæc, præter lac, quid petit? Quid
 sapientius, quam bene monenti parere?
 Hac facilius, lenius, flexibilibus nihil. Quid
 Deo similius, quam innocentia? Hæc hoc
 cognomen vel sola vindicat. Erat ille in
 hac ætate omnibus mortalibus commu-
 ni, quæ aditus utriusque fortunæ quidam
 est. At ea in ætate ita agebat, illi ut im-
 perare posse videretur. Risus iucundus,
 sed non effusus, prudentiam lenitate con-
 ditam pollicebatur: obtutus grauis, ac viri-
 lis, frons regia. Iam osculum illud diui-
 num, modicum, pusillum, verissimum,
 præsentissimumque signum temperatæ at-
 que prudentis orationis: iam tempora cau-
 auitam sapientiam promittebant: modi-
 cellæ aures, humanitatem. iam tota facies
 castra meditabatur: sed illa prisca, frugi,
 composita disciplina militari. Iam ad ar-
 morum fulgorem quæ exhilaratio? quæ
 lætitiæ? quæ exultatio? Iuro vobis, CIVES,
 per miseras meas, cum clangentes tubas
 ad explorandam animi firmitatem semel
 atque iterum admoueri iussissem, ultro in
 earum sinum ac fauces manusculas inse-
 ruisse. Tantum abfuit, ut deterreretur. Si
 quis esset (vti fit) obortus fletus, non cibo,
 non crepundiis, non munusculis aliis po-
 tius,

tius, quam venaticorum canum interuentu sedabatur. Munditiarum vero aut præses, aut certe comes futurus fuit. Est in eâ atate, quod a fœtus primordiis excrementa concepta perpellat ad cutem. Ergo neque nutricis operam, neque medicorum manus quicquam moratus, ultro ipse quoquo posset aggressus modo exscindebat, neque futurum dolorem veritus, nequeurgentem curans; sanguine suo fluente nihilo factus commotior. Sunt hæc parua: sunt, fateor, tanto quæ in cœtu hominum commemorentur. Cæterum, o CIVES, omnium virtutum modica initio species, perpusilla semina omnia sunt: quæ vel in vobis ipsis dedere specimen tanti decoris, quantum in fortissimis ciuibus dii immortales esse voluere. Sed milites viros etiam fortes atque audaces refugere dolorem ipsemet hisce oculis vidi. Ille contemnebat. Sed audio etiam philosophorum nomine dignatos, qui summum malum ponerent in dolore. Ille irridebat. Denique natura plene præstare non poterat, quod in eo pollebatur. Sed enim aut mentiendum erat ei: aut nos promisso viro defraudandi. Quæ si a mœroris mei impotentia redarguatur, respondeat, opinor, satis fecisse sese: si, quantum

tum

tum potuit, effecerat. Quid enim, inquiet, amplius dedissem? putasne veram ad frugem tanta semina peruenire potuisse? Infantem luges: at vir mortuus est. Fatum in eum grassatum est, cui providendum mature fuit, ne ab illo diuini animi libertate superaretur. O peruersum fatum, atque inuidum, atque inhumanum. Aut moderatius coepisses, aut fidelius perfecisses. Nunc uti demolirere, pulcherrimum ædificium extruxisti? Quod si de rebus humanis sublatus nullius præterea mortalis indiget testimonij; quid mihi misero restat aliud, quam illius memoria, sed & sola & soli? Qui siue improbus futurus fuerat: hoc ipsum doleam necesse est, exprobrari ab illo posse fati ipsis, ab iis sese eum factum, qui emendationis indigeret: si bonus, quis me, amisso tanto naturæ pignore, tanto in desiderio consolabitur? Dicent finiri labores morte, tum carcerem, exilium, infamiam, ignominiam, ægritudinem, egestatem. Præclarum vero mortis opus, si exitio ipso demum incommoda sunt leuanda, maioreque miseria desinas miser esse. Animæ carcerem appellant corpus hoc: cuius angustiis atque vinculis exoluti animi expetitam in libertatem vindicentur.

centur. Verum istorum hominum laudanda sapientia est: qui euentus nostrarum miseriarum solent vocabulorum lenitate mitigare. At mihi opificis æterni consilium nimis stulte damnare videntur, qui primis incunabulis mortem felicem arbitrantur. Qui igitur constabit orbis? etiam ne hæc vitæ alia super alia addita spatia pro damno habeantur? Quid? ne nascamur quidem: ipsæ animæ formatæ statim, ne corpus, unde aliquando eximendæ sunt, subeant, in patriam illam illico subuolent sempiternam? An & corpus nostrum hoc diuina structura concretum, atque temperatione modulatum, supplicij loco datum nobis dicent? etiamne merendum nobis est hoc ære felicitatis, quam vos maturam mortem appellatis? Ac quanquam omnis vita nostra labor esse quidem atque adeo incerto beneficio possideri precario videatur: est tamen dei ius quoddam, quo qui nondum potitus est, miserorum loco habeatur. Nihil enim dissimilius Deo intelligitur, quam id, quod nunquam fuit. Qui Deus si incorruptum atque perpetuum æuum agitare creditur: iactura est profecto illius diuinitatis, non diu exstitisse. Scio illum ego humanis

manis

manis exemptum calamitatibus, id iter instituisse raptum: quod iter, si optio data esset, ultro fuerat suscepturus. Illius florentissimi animi vim atq. virtutem eo reuertisse, unde Dei Opt. Max. manu emissa esset: ab immortalitate exceptam de illa præclara, atque ineffabili specula nostratia hæc omnia pusilla atque imbecilla despectare. Non igitur eum in me fleo, sed me in illo, cuius equidem casu concidi. Me me, inquam, fleo, CIVES, noua mortis confectum lege, alieno interitu interemptum. Ego in illo vivebam: in illo interi; in cuius vitæ spatio me ipsum humanis legibus interceptum futurum speraram, porro vt viuere contenderem. Heu frustra. Ipsa nanque fata, quo vtrunque prosternerent, alterum deiicere satis habuere. At quo modo? quæ præcesserat denunciatio a diis immortalibus, quod humana conditione contingere solet, vt imminetia pericula caueamus? præuenit calamitas nuncium, præuertit metum, occupauit prudentiam, extinxit consilia: quibus casus isti euitari consueuere; vt non expectatum dolorem amentissimus æquaret stupor. Quemnam igitur æquanimitatis portum pararim mihi? Quod finxerim profugium? cui tam vasta tempestas tam repen-

repente exstitit, ut per sese miserum naufragium omnium miserrimum fecerit. O dii immortales! Vbi ego tantum suscepi flagitij? quam in me admisi culpam? quid tantum illo deliqui die, quo me alienum scelus atque vircordia sæuissimo nuncio exanimauit? Ac nihil ille, fateor, amisit: qui nunc nihil potest amittere. Magnum enim ius adeptus est firmissimæ libertatis: qui omnia nunc infra sese despectat, aut possidet, aut contemnit, aut miseratur. Ego alia ratione, illum cum amisi, nihil præterea possum amittere: cui nihil, ac ne meipsum quidem quicquam reliqui factum sit. O me infelicem! quippe neque aliena, neque mea iam mihi vita vlli vsui futura est. An vero ius suum mors ita voluit non persequi, sed prorogare, ut bis me alieno scilicet semel nunc, atq. meo iterum olim fato posset interficere? Atque equidem quanquam meipsum ita censeo constituendum, atque confirmandum, ut nequaquam sordidiorum more dolori mollius cedam: nolo tamen non hæere mihi memoriam amissorum viscerum meorum: siue quod illa fuerunt mea, qui est communis omnium animantium sensus, ac dulcissima naturæ commendatio: siue
ut,

vt, quo possim modo, factorum vlciscar crudelitatem, quæ cum eius corpus ademerunt mihi, speciem saltem relinquant, vel inuita. Et quoniam illius vitæ officia sua, nostra cum fortuna non licuit cumulare, non deseret me voluntas hæc, quæ fortunam nostram ad illius interitum adiungat. Hoc demum solatij contra raptores habeam, quod cum neque ex natura rerum amplius possint tollere: & suas vires in illo exhaustas mœreant: si de meo animo etiam hoc cum doloris maximo sensu nequeant abolere. Erit enim hic ipse animus excindendus illis, vt prorsus penitusque diuinum in caput illud potuisse videantur. Ergo quærendæ opes fuerunt mihi, ambiendæ amicitia, capiendi magistratus, suscipienda ingrediendaque ratio tantorum studiorum, quibus olim non possem frui, cum me mihi ipsi carendum esset tandem? Mene tibi spes meas fingere, charissime fili mi? Mene tibi destinare cogitationes? Mene parare tibi in literis locum, quo me anteverteres? in re bellica statuere sedem, qua maiores illos tuos antecesses? At tu nunc contra miser hoc in vitæ curriculo secutus es illos, nos antecessisti. Antecederes vtinam, non raperere. Fraudasti infelicissimi patris genium,

genium, turpasti caniciem, attriuiſti vitam,
qui fortiter aliquando mori poteras, morte
ipſa tibi parere immortalitatem, mortem
immaturam paſſus es tuam ipſe; meam mi-
hi ſeram, ſeipſam vt maturaret, effeciſti.
Si te hoc manebat fatum: neque vlla aut
vi aut prudentia humana vel retundi, vel
corrigi poterat: tanto minus tolerabile iu-
dicetur, quod & aſperum eſt, & fuit inexo-
rabile. O vere crudeliſſimum fatum! qui-
bus te armis arcere, quibus beneficiis pote-
ram delinire? quibus nunc infectationibus
vlcisci fruſtra? Quid agam? quid commi-
niſcar? Quænam hæcenus decurſa vitæ
huius interualla reſpicere mens mea poſ-
ſit? quid in illis vſquam boni vel ab ipſo lu-
cis huius ingreſſu vltimo recordari, cuius
comparatione cum hoc tanto caſu incunda
ſit mihi ratio conſolationis? O fors fortu-
na! vincamne te ſponte mea morte dolo-
rem delens? atque vt ne ſuperſis tu, ego de-
ſim potius? an exuam pietatem meam obli-
uione pertinaci, vt tuam quoque impoten-
tiam euadam? Audebis ergo etiam id obii-
cere mihi, ingratum animum eſſe meum,
qui id fleam, quod ademeris: quam pro eo
habeam gratiam, quod dediſſes? ergone vt
poſſes lædere, gratificaſti? vſne datis be-
neficium,

beneficium, ut interficere possitis? an speciosius illud fuit tibi, cum maluisti potenter, quam misericorditer agere? At enimvero in nulla potentia quicquam turpius existimandum est, quam metui velle etiam ab innocentibus. Hoc fortasse excusemus te, non abstulisse quem nondum dederas. etenim, crudelis, neque dederas, neque non dederas, quem ostendis tantum, non dedisti. Iam ego abs te non repeto filium pater: naturæ leges de te repeto. Da illi vitæ spatia, cui vitam dedisset illa: da pignoris usum patri, cui illa pignus obtulisset. Quare protulisti, nisi ut illuderes? quid mihi poteras mali dare, si bonum illud non dedisses? Ego te, crudelis Fors, sic appello liber. Ille abs te per vim raptus, sine te sic alloquatur: Quid me reuocas improba, quem nondum emisisti? Num si mortalem me feceras, etiam qui nondum exstitissem, extingueres? Nam te quærepulit poenitentia? Quid egi, cum hoc supplicio tibi videor dignus, quod carere vitâ nuncupant? Audio enim vitam esse nescio quam: eam tu tribuendo, si beneficij in loco ponis: auferendo, quid tibi nominis impones? Anne & hocce legibus vestris sancitum est, ut qui innocentem inter-

terficit,

terficit, non sit nocens ipse? Erit ne tandem apud te, quo cadam, cui non fuit ubi confisterem? non hanc petebam vacationem, non hanc immortalitatem. vsuram temporis cedo mihi, quam etiam scelestissimis concedebas ultro, uti fierent deteriores. Etiam ne nascenti mihi vitæ auspicia fletum esse voluisti, ut eius esset futurus hæres pater? His te appellat aureus puellus ille. Responde illi fera, quæ amentia mea non potes exsaturari. A me crebris diuturnisque appetito calamitatibus, iactato tempestatibus, oppresso ruinis, teipsam irrisam, spretam, contemptam, victam, conculcatam sæpenumero vidisti, despectam semper doluisti. Credo, te magno animo, sed maiore infamia vltima es. Ecce, si pro supplicio, superstiti relictum est hoc minus dimidio vitæ mihi: quare multo boni viri bene de hominum vitæ meriti consimiles atque pares poenas luunt? Proh Dei atque hominum fidem, qua portione mecum decidisti? Ego cum tota spes mea, mei maxima perierit pars, non putem faciundum, uti totum tempus hoc, quod illius vitæ iure ac merito attributum decuit, diuinæ eius memoriæ saltem transmittamus? Equidem aliquando meminisse videor

deor sapientem sententiam fuisse publicis mortalium receptam iudiciis, atque consensionibus approbatam, sociale animal esse hominem. Coetuum, consiliorumque civilium certa profecto pars est. Quanto igitur magis homo idem familiae suae caput censeatur: cuius corporis membrum si amittat, non iam civilis societatis solum, sed hominis etiam partem perdere videatur? iam miser sentio maximarum fortunarum esse non posse iacturam parvam: neque iudicari felicem decere quemquam, qui non idem beatissima quæque valeat amittere. Audio Catonem virum fortem, audio Anaxagoram acceptis nuntiis de morte liberorum, illum publici muneris, hunc pristini vultus nihil immutasse. Diuinos profecto viros. Sed quis nostrum inexplorato insciens affirmare ausit, tantum eos cepisse detrimenti, atque nos? Ac tametsi sua cuique damna pro opinione maxima sunt, atque grauissima: erant illi tamen tales tantique, ut cum magnitudinem suam contemplarentur, aliorum despicere paruitatem possent. Ego contra, certo scio, naturæ factam iniuriam: quæ si nostrum altero carere debuit, illum amiserit potius, me ei impare atque inutili retento.

tento. Quanquam non video, viri isti, qui pro Repub. nihil non auderent, facerent, molirentur, quo animo Reipub. ipsius saltem non dolerent vicem. Sciebas, inquires, te mortale genuisse. at speraras eam mortem suam Reipub. debitum persoluturam. Audiant Lacœnam illam viraginem: cuius vox illa immortalis facta est: iccirco, quia filij vitam patriæ suæ firmitati consecrasset. At o philosophorum istorum inania nomina: durissimorum hominum rusticam asperitatem! Satis fit vobis hominem exuisse: satis fit naturæ vim attulisse: eius leges perrupisse, refixisse: eam ipsam interfecisse: etiamne eius spolia in aliis detrahere, etiamne in animo meo lenissimo atque humanissimo eius naturæ spolia legere paratis? At quanti tandem putatis esse vestros, vos? esse vero totos vestros? nihil ne humanitatis neque aliis impertiri, neque retinere vobis? Illud igitur liceat ad hunc modum iactitare. Liberorum meorum, quorum vitam mortalitati meæ substituissem, mors mihi non fuit gravis. Eam ego animo tuli forti. O hominem ferreum potius, quam fortem! Quid sibi volunt aliud lacrymæ nostræ, hoc est, humanæ, quam testimonij locum? Mollis esse animi dices.

342 IULII CÆSAR. SCAL.
nos tuum ferum. Fractum obiicies: agnos-
cimus ciuilem. Non est imbecilli, sed le-
nis: non abiecti a fortuna, sed in fortunam
erecti: quæ hoc sane modo sentiat, cui
fecerit iniuriam. Etenim istæ grauitatis par-
tes, quarum artibus ab ipsa natura sum im-
butus, non committam, vt ab alio magis,
quam a me agantur liberaliter. Hanc ve-
ro lenitatis personam, quam mihi imposuit
necessitas, etsi inter mortales casus sæpenu-
mero quasi spectator in aliis pie admodum
contemplatus sum, in me tamen expertus
sensi, quam recte me in officio pietatis de-
buit continere. At enim uero hoc sic aiunt:
quod mutari nequeat, æquiore animo su-
stinendum. Quid ni? Hoc equidem ago.
Nam quid inique a me perpetrari visum
est vobis, C I V E S? Profecto neque mor-
tem consciui mihi, & tamen non defuit
impetus: neque amicorum officiis, quo-
ad licuit, defui. Et alienato animo con-
sternatum me mihi suffuratus fuerat do-
lor: neque destiti miserrimam parentem
composito vultu consolari. Et erat illud
quoque quod dolerem magis: cum ego
illius mœrorem quoque flerem siccis qui-
dem oculis, sed inuitis, intima animi vul-
nera illa dissimulantibus, tãto acriore acer-
bitate,

bitate, quod suppucebat me ab illa patrij
animi propensione superari. Age vero quid,
quantumque tandem istis in cordibus ho-
minum, qui seipsos fortes vocant, æqui-
tatis est? Abiiciam scilicet intellectiōis
sensum: vt eodem loco penes me sint &
liberi, & ignoti? O CIVES, CIVES, nemo isto-
rum amentium, qui hanc siliceam sapien-
tiam nobis venditant, nemo adducet, vt
credamus, cuius mortem non doluerint,
eius vitam adamasse. Quid enim potuerit
tantorum bonorum cumulus esse iucun-
dus, cui non fuerit molesta decessio? Eo-
rum pietas, si inter viuentes nunquam vi-
xit, inter vita functos quibus artibus reui-
uiscet? Et repeto sæpenumero, CIVES, na-
turæ nostræ semina atque radices: quarum
satu cum liberorum nostrorum genio ani-
mus noster commiscetur ita, vt pene vnus
fiat: atque illo disturbato, nos non con-
cutiamur? Tum autem siue mihi, quod
periit, genuerim, doleam: siue Reipubli-
cæ, eiusdem causæ non doleam? Alit ni-
mirum dolorē hunc misera solitudo mea.
At hic illi insidiatur, totamque de impro-
uiso occupat: neque vsquam permittit, vt
obliuiscatur sui. Admonet enim aliarum
rerum frequentia, quantum abest: sentio

tum miser inter omnia non omnia esse:
 atque ita incenditur desiderium quæsitæ
 rei, nec inuentæ. Quare quo me vertam
 CIVES? quo me vero tandem vertam? si ne-
 que in vestrum luce versari per dolorem
 licet mihi, id quod est acerbissimum viro
 bene instituto: neque per istos, qui sese
 nominant philosophos, in solitudine age-
 re, quod est miserrimum homini soli. O
 miserrimam luctantem conculcati animi mei
 cum fortuna! O miseriolem, cum seipso,
 si hoc quoque secum habeat depugnand-
 um, ne amare liceat id, cuius causa mor-
 talem ipse hanc adamabat vitam. Fau-
 dumne tyrannidi crudelissimorum fato-
 rum? cui inuito malefecerint, iis ego ut
 libens paream? liberos sustulerunt: atque
 auferent charitatem? O quis me antea tot
 inuictum monstris, nunc vero fortunæ
 obiectu a priore constantiæ cursu retarda-
 tum, animo fractum, mente exutum re-
 stituat in pristinam sedem consiliorum
 meorum: quibus & mihi, & aliis vir esse
 meminissem? Ea siquidem animi mei com-
 motio, is teterrimus cruciatus cietur ex
 contemplatione maximi ac repentini ex-
 cidij familiæ nostræ: cuius vis, dignitas, ma-
 iestas illo sublato stare non potest: quo in-
 columi

columi non poterat labefactari. At nihil illi iam absenti profunt dolores mei. At prodest mihi memoriæ meæ libertas, amissarum rerum mearum aliquam saltem visionem speciemque retinendi. Nam profecto cum bis tum vere filiolum amissurus sum miser, si iterum meis cum lacrymis eius recordatio deleatur. Etenim fortunæ servum si fuit corpus illud: quod reliquum est; animus sane meus in dolorem liber esto. Saltem hoc liceat scire mihi, me miserum esse. Esse profecto videtur aliquid voluptatis sentire mala sua: neque aut præteruehi cordis quasi auribus obseratis, aut præbere sese otiosum infelicitatis suæ spectatorem. Dissimulabo me esse miserum; & fortis ero? Imo vero contra, hoc ipsum aperto vultu asserendum est, id vti sumus, quod de sese iactant isti, qui mala sua volunt ignorare. Alam infelicitatē meam? at augebo fortitudinem. Nimis enim angustus animus est, qui misérias suas capere non potest. Quamnam ego adhibebo contumaciam, aut quos tandem spiritus libertatis: siue ab amentia proficiscantur, siue ab animi magnitudine inducantur aduersus tot terrores inuectæ solitudinis, ob quos adhuc in metu sum: ne nō satis queam

Y 5

intel-

intelligere summam mearum miseriarum:
cum quibus nullæ vnquam hostiles im-
pressiones conferri potuerunt? Neq. enim
exilium hoc fatale nostrum quicquam ab-
tulit viro forti. Quippe in eo non corpo-
rum extinctionem, sed communem omni-
bus mortalibus locorum commutationem
esse intelligimus. At in filioli mei nece, ne
debita quidem olim mors allata est mihi,
qua luctuosissimi casus perceptio tollere-
tur. Allatus est & ille cumulus solatiorum
satis officiose ab amicis: omnia esse mor-
talia: omnia caduca: alia medio in cursu
intercidere, atque intercipi, alia mature
tolli: nihil non suo fini occidere: terra-
rum oras immutari: alibi admitti maria,
alibi enatis insulis, scopulisve coerceri. Exe-
sarum rupium vitia ac vetustates, tum ip-
sorum fluuiorum mortes narrant. His illi
argumentis aggressi mœrorem meum ex-
pugnare, humanitatis officia exhaustere:
sapientiæ haud ita multum ostenderunt.
Quis enim erit iste amor mei mihi, cui alie-
na mala afferant fortunæ meæ commuta-
tionem? aduersis aliorum flatibus res meas
habeam secundiores? aliorum ego vt casi-
bus erectus stem? at quæ alia belluarum im-
manitas est? quippe earum commoda nulla
sine

sine aliena noxa , atque adeo ex incommodis capi queant. Ah quanto id satius mihi curandum sit (vt aliquam humanitatis faciem mœstissimo in animo meo tueamur) si illorum potius vna mecum doceam vicem, quam prætercurram dolorē meum, propterea quod eius momenta cum publico naturæ luctu sint coniuncta ? Atque istos, cum hæc præclara dicta fortiter profitentur, sanc tum extra fortunæ telorum iactumprehendas. Qui simulatque increpuit illius armorum fulgor, nimirum istius mirificæ sapientiæ artes conticescunt. Omittite me, optimi CIVES, omittite hisce rationibus consolari. Remedia hæc irritant vulneris prauitatem. Quæ enim ad constituendum animum meum apparabantur, ea illum quam vehementissime exacerbarunt. Quæ nanque doloris faces a tanta lacrymarum vi extingui non potuere, ab istis vocibus etiam atque etiam ventilantur. Ac tametsi vel maximarum miserationum memoriam componere tempus solet: mihi tamen qua ratione modum potest imponere fletus, cui flendi causam, quæ omnem modum exuperarit, dedit? Ergo hic lacrymarum æstus, qui calore pietatis efferuescit, apud me vnquam senescere, cum

cum vitæ iucunditate in gratiam reuertere
 vnquam poterit? verum vnum id restat mi-
 hi, vt hac conditione fruam: in qua mortis
 contumelias, quas in aliena iniuria dete-
 stor, vt hostes, in meis malis implorem, vt
 remedia. Iam iam animo meo, charissime
 fili mi, neque superest quid pro me dicam:
 neque quid pro te conquerar reliquum vi-
 deo. Parentatum est enim manibus tuis
 non pecudum sanguine, sed acerbissimo in-
 teritu consiliorum meorum. Vos Deos im-
 mortales appello, si hoc vestro numine
 commissum est: hoc vos si commenti estis,
 vt me perderetis: agite & hunc integrum
 de me triumphum, quem equidem non
 nescire videor, quare tantopere despiciatur
 habeatis. minus enim gloriæ minori e fa-
 cinore estis reportaturi. Quo me confe-
 ram? quo confugiam, CIVES? quid implorē?
 Quæ spes, vt velim viuere, me teneat am-
 plius debilitatum, desertum, desolatum,
 deiectum, oppressum? Cuius in sinum
 acerbissimi doloris fomenta, atrocissimæ
 fortunæ iniuriam, immanissimæ calamita-
 tis memoriam deponam? Temporis ne?
 At eius perfidia nota est nobis, siue ipsum
 sese nolenti atque inuito addidit mihi, si-
 ue filiolo meo subtraxit nec opinanti. De-
 ponam

ponam in amicorum consolatione? At qui
vulneri medeantur, cuius non notam ha-
beant immanitatem? In meane sapientia?
at in homine mortali quæ vnquam inuen-
ta est? & si in vlllo est vsquam, ipsa cum pie-
tate humanis in animis nonne conspirare
debet? Quanquam te, Audecæ fili, extra
huius miseræ positum regiones spero cœ-
litus haurire fletum miserrimi parentis.
Quo cum fletu quoniam suauissimam tui
consuetudinem Fors improba commuta-
uit! non committet pater, vt breuius sit
mœroris sui tempus quam tuæ vitæ spa-
tium sperarat. Heu spes inanes nostras:
Heu falsas spes! Heu interemptas cogita-
tiones! Nam quid ego misertimæ dicam
matri? neque medicamentis morbum tuum
neque animi robore periculum depellere
valuisse: neque pro iure humano, pro ci-
uili, pro patrio iure satis doluisse? Quid ego
germano fratri tuo lectissimo puero refe-
ram, vbi sis? quem ille de me identidem ro-
gitando reposcet, scio. Narrari iubebit,
quid te factum sit. Quid ei dicam? reui-
samne penates meos? At illi suam lugent
orbitatem. Confugiamne ad templa deo-
rum immortalium? At eorum inuidia le-
uari nullo modo potest. Amplius ne ad

ædos

ades reuertar meas? At illæ filioli mei mæ-
 dent sanguine. Hauriam ego præterea in
 illis spiritum, vbi ille amisit suum? etiamne
 hoc os funestum, atque impudens osten-
 tem cœlo, testerque viuendo, esse aliquid,
 quod plus quam tu, placuerit patri? Non
 placet hæc vita, fili mi: neq. enim ea fruen-
 dum est importuno seni: quæ ætas ista pû-
 ra defraudata fuit. Quid te ego hic exspe-
 cto? aut quid me tu expectas tandiu, ne-
 que nunc protinus amplecteris? Quid na-
 turæ imploras fidem, quæ me iure suo de-
 stinabat eo, quo tu per iniuriam es detru-
 sus? Postulemne, vti descendas huc, vbi
 me retineas? aut vnde me tecum auellas,
 atque abstrahas ab iniuria sceleratissimæ
 immanitatis: quæ in te summam poten-
 tiam voluit experiri. O insignem mortis,
 o barbaram feritatem! cuius impetum ne-
 que ille innocens potuit deprecari, neque
 ego nocens adipisci. Cedam præsentī fu-
 rori tuo, quæ naturæ iura dissoluisti. Ce-
 dam tibi ciuium frequentia, quæ tam diræ
 solitudinis iugum imposuisti mihi. Cedam
 ciuilis nitore cultus, quæ perpetuo luctu
 animi mei splendorem extinxisti. Cedam
 vita hac, qua me in liberorum meorum
 ruinis obrutum exuisti. Vos vero felices
 auorum

auorum animæ, recipite nepotulum in sanctissimum illum vestrum regium senatum. Augete istic diuinum illud cōcilium: cuius magnitudinē ipse in terris fecerat inuidiosam. At vos recepti sedibus patriis manes, nouiciues cœlites: tu sanctissima animula, cuius in sinu senectus nostra debuit conquiescere: aspice orbem parentem, sordidatum, confectum, amentem, sibi omnia, suæ viuacitati dira omnia imprecantem. Aspice turpatam perpetuo fletu, atque insolita illuue caniciem: pertinaces annos incubantes alieno vitæ curriculo, id est, tuo: neque ignosce desertori. Repete a me inutiles dies hos, qui concisæ isti ætatu- læ iure optimo adiungendi erant. Vos vero, pij CIVES, hoc vnum postremum concedite saltem: ne omnia simul mihi ablata esse videantur, vt qui interempto filiolo ingratus, insolens, importunus superstes sum, mihi mœror atque luctus sit superstes. Profecto lacrymæ tollantur, gemitus, lamentationes: siue hoc temporis imperio, siue alterius fortunæ iussu: lugendi tamen mihi erit perpetua caussa atque sempiterna.

IULII

IVLII CÆSARIS SCALIGERI
EPITAPHIVM EORVM

QVI

AD

VIENNAM

PRO

LIBERTATE

CHRISTIANA

BELLO

TVRCICO

CECIDERVNT.

XCIX.

QUOD virtute vestra, Milites, factum est, vt parentibus vitæ, quam ab ipsis acceperatis, merita redderetis: necessitudinum iura intacta: coniugiorum liberorumque pudicitiam integram seruaretis: aras, templaque Deorum immortalium, rempub. ipsam Christianam, qua verum spiritum ducimus libertatis, incolumem tutaremini: tam luculentæ victoriæ laudem vos, qui superstitis estis, cum iis, qui in præliis cecidere, communi periculo quaesiuistis, illi vobis huiusce memorabilis beneficii fortunam, vsumque reliquere. quo summa ope omnibus nitendum est, vt & vos, quibus non cessistis fortitudine, ne pietate

rate quidem sitis inferiores, & illi, qui vitam suam pro vobis posuere, vestro beneficio sibi repositam sentiant. neque plus facta possint, quæ illorum corpora nobis ademere, quam animorum nostrorum grata propensio, quibus illi corpora seruauere. Non est viro liberali nouum gratias agere ei, cui debeat. non est ciui illiberale: non est inciuile militi. & peruetus fuit mos hic, vt viri fortes, qui pro patria mortem optulissent, publice laudarentur: & si non olim extitisset, vos iam ipsi meritis vestris effecistis, vt nunc primum videatur. quam equidem consuetudinem, Milites, ego officio ciuili ac potius pietate ductus hodierna die repetere constitui. vt qui præsens tuendis maternis laribus interesse nequiuerim, affinium necessitudinumq. nostrarum florentem fortitudinis memoriam saltem celebrarem. quo in studio vos imprimis, qui interfuistis, adesse mihi tanto æquioribus animis debetis, Milites, quo eorum, quæ de illis in præsentia dicenda sunt mihi, maximam præclarissimamque partem vobis ipsis vindicandam esse censeo. Cæteri vero, quibus aut per ætatem aut propter longinquas regiones absentibus bene rem gerere non licuit, paratam sibi sentiant in nobis

Z

neque

neque opinionem neque prædicationem minorem. Quanquam equidem onus mihi maius humana eloquentia sumpsisse video, nam neque mentem oratio, neque factorum vestrorum magnitudinem mens vlla consequi potest. quæ namque verba vestris rebus gestis paria inueniantur, aut quemadmodum vnus dicendo multorum facta æquare possit? Itaque in hunc locum multi cum intuentur prouinciæ magnitudinem, re detrectarunt: intra animos suos alienæ operæ spem vota que retinuerunt. At enim uero quantum potuit causa, quæ illos deterreret, tantum valuit pietas, quæ me incenderet. nam si conatus orationis meæ vestrorum armorum fulgorem, nitorem corporum, lucem animorum præstare non poterit, quantum potestatis mihi adimet in hoc magnitudo vestra, tantum animi addet humanitas. Cum laudandi ratio atque institutum a maioribus nostris ita comparata sint ut excellentissimus quisque orator hoc in genere dicendi a patria exordium sumere consueuerit, nusquam mihi videtur aptius hoc cadere potuisse, quam præsentī in materia euenit nobis. Nam si pro patria ipsa ciues isti nostri periculum adiere, belli tempestates subire, morte

re, morte affecti sunt, non equidem dubito quin ipsius in patriæ laudibus horum & famæ securitas & tranquillitas dignitatis, & vitæ perpetuæ monumentum debeat conquiescere. Ac regionis quidē laudes attingere fortasse non indiligens orator possit. ceterum Germani nominis fortunas, imperia, virtutes percensere neque nostrarum virium & paucorum audaciæ sit. Non igitur plenum animi impetum, sed temperatum atque etiam præparcum ad solidissimam gentis vestræ gloriam appellere, & sapientis viri & prudentis oratoris sane valde interesse puto. Nam per Deos immortales quid eligam ex optimis, aut potius quid omittam sine culpa? quippe omnia ponere ad causam spectat: maxima quæque relinquere, ad vires nostras facit. Verū enimvero si vobis optimi cuiusque voluntas pro beneficio semper fuit, ea duce ingrediar. Quid igitur primum persequar? traditane vobis per manus à maioribus vestris veteris militiæ decora, imperiorum splendores, victoriarum monumenta? an hæc eadem iampridem vestris sanctissimis auspiciis, invictissimis legionibus non solum confirmata, verum etiam aucta? An vero solum ipsum dicam, cælum describam, naturæ do-

Z 2

tes,

tes, opes, beneficia recenseam, maximarum
 florentissimarum que nationum Nobilita-
 tem, amplitudinem, potentiam narrem?
 Hoc primum, obeamus terræ nostræ ter-
 minos, quorum latissima spatia maximis
 bellicosissimisque gentibus habitata octa-
 ginta amplius explent prouincias: sed qua-
 les quantasque? Aliquarum profecto eo
 usque patet tractus, ut ingentis regni vel
 iustum nomen retinere, vel veram magni-
 tudinem obtinere possit. Nam quod Rēni
 fluminis alluuione, & Poloniæ finibus
 præscribi vulgus arbitratur, errat sane. Me-
 mineritis in literarū monumentis fluuium
 prodi quendam, qui mediam secare Ger-
 maniam dictus sit. Albim nominant. Ne-
 que profecto hæ fabulæ sunt, quin etiam
 multa post annorum millia ita ei nomen
 ex antiquo conuenit, ut vel nunc quoque
 sic loquamur apud nos, cum rei cuiuspiam
 dimidium intelligi volumus. Quod si ita
 est, viri fortissimi, circumspicite cum ani-
 mis vestris e ripis fluminis huius, qui in
 Boemia est, utrumque solem, qua oritur,
 & qua occidit: inuenietis hanc in partem
 Renum veterem fuisse limitem: in alte-
 ram ad Mæotim usque excurrere ius no-
 minis vestri. Qua ratione illud quoque ne-
 cesse

cesse sit, & ad Adriaticum mare demitti,
cuius accolæ Tergestini cæteræque ciuita-
tes vestræ etiam nunc patriæ linguæ sonum
ac flexum retineant; & Oceano illo, quem
immobilem fabulantur, terminari, quem
Oceanum si differat Natura, quantum di-
moueat sui, tantum promoueat terminos
Imperii libertatisque nostræ. Itaque tot
regna possidemus, sed fausta illa atq. opu-
lenta, vt instar alterius orbis esse videantur:
Prouincias autem partim nihilo minores,
partim etiam immensis pæne spatiis supe-
riores. Neq. vero vos nominatim hisce de-
tinebo locis. nam neque fortuna, neq. vir-
tus, denique non ipse animus Germanicus
tantillis angustiis capi potuit. Alio me vocat
oratio, vbi magnitudinem vestram mihi
libeat contemplari. Nam quid ego Sarma-
tarum atq. Scytharum inuicta robora com-
memorem, inter quos summi Magistratus
etiam hodie vestratis CÆSARIS nomine
sacrosancti sunt? Hinc me trahit Hunnorū
impetus, inde Vandalorum excursiones.
certe Gothorum imperia maxima, Longo-
bardorum felicissima regna. omnia ve-
stræ gentis, vestrorum sunt Annalium pris-
ca atque inuicta monumenta. Age Italia
Regina rerum te appello. vtrum, mauiſ

Z 3

elige:

elige: aut proles nostra es, aut etiam libera. Nam ante aduentum nostrum, quo sceptrorum omnium aut in Africa, aut tota Europa potiti sumus, omnes erant liberæ ciuitates: Regulorum nomen in Italia, idque ex aliis gentibus, vix auditum fuerat. nunc pæne vniuersa paret principibus, suis quisque, qui ab Imperatoribus nostris pro virtute donati sunt eius terræ portione, quam suo sanguine quæsitam ab hostium vi tutari potuissent. Age, Hispania, te alloquor, cuius gloria militaris etiam hostium studiis admirationi est, tu serua nostra es. Non hoc quidem vulgato IMPERII nomine, quod cuius obtingere potest, sed eo iure, cuius necessitatem per auos nostros, viros fortissimos, ceruicibus tuis imposuimus. Hi enim reges, quorum tu dicto audiens es, a nobis orti seruire te docuerunt. Age, audi tu GALLIA, amplissimarum inuictissimarumque domitrix nationum, maxima nobilissimaque tui pars nostra est. Etenim quid est, fuitue nobilius, fortius, excellentius toto BELGIO? In eo nos sumus, non precario, non noui, non ascriptitii, sed armis, prisci, domini. Vbi sunt in præsentia HELVETII, fortissimi Gallorum: nonne eorum pagos, ac præterea vicinas

cinas vrbes munitissimas e Suetia ciues nostri ita occuparunt, vt ex patriæ nomine ac vocabulo Dominatus SVITZERI dicti sint. Quis est iste FRANCUS, qui generis nobilitate, contentione libertatis, spiritu regio, frenat maria, æquat solo Alpes, dat iura gentibus feris? Nonne GERMANUS? Nolo nunc excurrere in alias prouincias, Illyrium, Dalmatiam, Mysias, & Pannonias. Sint hæ sane aliorum terræ, sed quas nostri aut per contemptum noluerunt, aut per magnanimitatem aliis permisere. Persistamus intra illos limites, qui per initia ortus nostri inter mundi primordia simul cum his corporibus, cum hoc cælo, quod haurimus, dati sunt. Nam Thebani quidem, qui sese Spartos cognominabant, propterea quod seminio ibi nati, non aduentitii putarentur, fateri cogeabantur, se ipsis exstistisse credere priorem aliquem factorem suum. Commodius Athenienses, qui sese *Αυτοχθονες* prædicarent, ad nostræ felicitatis opinionem accedebant. At vero non desiere nugari Græci in Arcadibus, qui quum vanissima iactatione genus suum antiquius quàm Lunam fabularentur, utinam etiam dicerent ab sese Lunam ipsam fabricatam. Simplicius veteres Ausones, qui

ab Ope Dea, hoc est, Tellure, OPICOS, & eadem ratione Gaios appellauere. ita Germanici nominis & sanguinis auctor primus THVITSCH, quæ vox nullius peregrinæ nationis interuentu contaminata in hodiernam vsque diem durat. Hoc numen Terræ filium, sicuti Ethrusci Tagem, ita hunc putarunt Maiores nostri: cuius proles fuerit M A N. Vnde etiam nunc apud nos, quemadmodum apud Hebræos, primi Parentis nomen hominem significat. Erigite nunc animos vestros, GERMANI VIRI. Romanis ipsis vos hac in parte vel loquendi leges, vel saltem principia atque elementa tradidistis. Nam quum illi nouos homines, atque auorum obscuritate ignotos, Terræ filios appellarent, eosdem quoque MANIOS dixerunt. Hæc vestra vox est, vestrique conditoris: quæ si per vniuersam Asiam peruagata est, si ex Parthia atque Scythia in fortissimas nationes dimanauit, nullam video causam, quin Principis illius vestri auspiciis in eas omnes regiones Colonias vestras misisse, aut deduxisse videamini. Exstant adhuc vocabula vestimentorum, Officiorum, Principum, Nationum. Est enim vestis Asiatica Doloman, quasi Stolan viri dixeris. Stola
pro-

perfecto est. Audimus functiones atque
operas Turcimanorum & Dragomanorum,
qui sunt Interpretes, & Talacimanorum,
qui dicuntur obnuntiatores. Habemus
Vartomanos, Othomanos, & Solimanos,
Regum atque Imperatorum appellationes.
Age vero, quot Prouinciarum ac
Regnorum gloria sub hac denominatione
florebat: quāto impetu, quanto robore, quanta
virtute fuerint Nortmani, quanta bella
executi sint, quot potiti victoriis: quibus
artibus Britannos gentium omnium effe-
ratissimos, ita domuerint, ut etiam nunc
regant, dicere supersedeo. Et tamen hi ve-
stri sunt. Quid Francimani, nonne e Fran-
conia nostra orti atque egressi in nouo im-
perio vetera nomina retinere? Adhuc A-
leman, & Germani dicimur nos. Vbi face-
sant Grammaticorum nugæ. neque enim
aut illi a Lemano (ut aiunt) lacu: sed quod
Allenman a fortitudine interpretabantur,
ita ut quiuis viro vir satis esse posset: aut
Germanus Romanorum fuit vox, quasi
quos Gallorum fratres dicerent; sed pro-
pterea quod GER, integrum atque incor-
ruptum significaret. Nos, qui neque Hybri-
dæ, neque insititi essemus, sed genuini, Ro-
manis nomen nostrum dedimus, quo nos

Z 5

ap-

appellarent quod eramus, non ab illis accepimus quo fingerent quod non essemus. Horū nepos Teuthus, (vnde nostris TEUTHONES dicti sunt) tanta fuit sapientia, ut hoc ipsum nomen mutuati sint ei, penes quos summæ Diuinitatis opinio exstitisset. Ægyptii namq. sapientissimum quemq. Teuth vocitarunt: quemadmodum illum ipsum Mercurium, cognomento Ter maximum ab iisdem nominatum memoriæ prodidere. Cæterum ne nimis ambitiose videar persequi hæc, agamus illa simplicissime simul ac breuissime. De Terra ipsa vestra quid censeatis, Milites, interrogo vos: ut quid ego censem me interrogetis: id, ut ingenuè faciam, æquo animo audire patiamini. Vultisne opulentissimas vrbes, munitissimas arces commemoremus? Emporia ornatissima, quæ in nostris ditionibus aliis gentibus aperimus? an vero, quæ in alienis regnis sunt nostris mercatibus frequentissima & quæ nobilissima facimus? Nam infinitos lacus recēscere cū nequeam, pudet me ingentium fluuiorum percursorum, immanem numerum in has orationis angustias concludere. nolo vobis tam paucis verbis repræsentare vel Reni, vel Danubii magnitudinem. Sunt qui Padum, Fluuiorum

uorum regem appellarint. Cum horum altero tantum comparetur. non attenuabo receptam gloriam fluuij generosi, sed illud adiungam, nostris opibus atque adiuuentis illum Regem factum occupare terrarum tractum quantus quantus fuit. Neq. enim a Vesulo monte insignia imperii sui accipit, sed videmus eum pluribus lacubus inauguratum, auctumque copiis nobilissimorum fluuiorum, Ticini atque Abduæ hospitio superbire. Nam qui ex Alpibus Gallicis atq. Apennino sese in eum induunt fluuii, & numero pauci, & potentia pusilli, & nomine sunt obscuri. Quid enim est Tarus ipse? quid Bononiensis Renus? quorum nomina quam vsus atque commoditates, notiora sunt sane. Cæteros vero vix auditione accepistis, Duriam vtrumque, Chisouam, Sangonum, Macram, Granam, Horcum, Nonum. Quos omnes fluuios vnum in alueum si cōferas, vix sint vno cum Ollio comparandi. Quod si Thales Milesius non solum vitam nostram humore, sed etiam omnia constare censebat aqua, vos pulcherrimæ Italiæ parti Langobardiæ, vos populosissimæ Galliarum regioni Allobrogibus; vos, bellicosissimo Europæ Regno, VNGARIÆ vitam datis. huic Danubium, illis

lis

lis Rhodanum, Italiae vero non solum flumina, quæ vel recensui, vel omisi, sed trina illa maria, Verbanum dico, Larium & Benacum, omnium, qua circumagitur Sol, maxime & visu iucundos lacus, & dictu memorabiles, & usu opulentos. Quid? nonne alterum Padum, per se ipsum, suis opibus atque prædiis ingentem, atque vere Regem Athesin ipsum edidistis? Athesin inquam illum, qui neque Eridani imperio pareret, neque eius aquis famulatur, sed pari fluctuum agmine, maior impetu, meliore piscatu, pulcherrimum Italiae oculum, VERONAM ipsam, omnium rerum conditarum amoenissimam nobilissimamque interluit: ac seorsim in Adriaticum sinum euolutus, ortus sui ius pristinum ac nomen retinet. Quid, liquidos amnes ac fluidos facileque parabiles a munificentissima gente GERMANIAE aliis dari populis, magni in beneficii loco recensere possim? At illud quod animo contemplor, quibus verbis assequi valeam? Nam cum e terra vestra Norica ingens fluuiorum vis per Carnos in illud ipsum Adriaticum elabatur, continuaque alluione montium nostrorum viscera in eum sinum comportarint Venetiarum Urbis, maximoque eius ac maxime omnium diutur-

diuturno Imperio non solum admirabiles, verum etiam perpetuas sedes comparaue-
re. Quid aliud vultis, Milites, si & conditas a Deo terras vti libet possidetis vobis, & nouum orbem his peperistis, sed eum, qui alterius orbis non minimæ parti imperitet? Ac sane hæc sint Naturæ opera, vt etiam miracula rerum in terra nostra sunt. Est enim fluuius, pro quo magnis præliis inter Cattos & Hermunturos certatum est, qui quum vtilis aquas gignendo sali ferat, ostendit quemadmodum extra mare ipsum habeamus. Nimis diu in re diuina, quum mihi versandum esset in terra, commoratus sum. prouehamur iam hinc contentiore flatu, secundiore tempestate, plenioribus velis in mores virtutesque vestras. Omnes igitur perfecti animi dotes quum vobis a Natura vel suo iudicio liberalissime datæ, vel ad vestram voluntatem munificentissime concessæ sint, omnium maxime admirabor in! summa opulentia miram frugalitatem, in suprema fortuna æquabilitatem; in maxima potentia humanitatem. Ita (vt a postremo incipiam) & delicates ad vos commeant, vt vestra lenitate perfruantur; & inter vos ita paretis ac regnatis, vt vtrique homines esse meminertis,

mineritis, & ita diuites estis, ut diuitiis ipsis dominemini. Quare factum est, ut quum & locorum difficultatibus, & ditionum præfidiis pulcherrimam Remp. possideatis, illi sane ab hostibus expugnari nequeant; pro vestris vero virtutibus vel amari a bonis, vel timeri ab infestis possint. Quid vero dicam vel de animi moderatione, qua vestris contenti estis; vel de magnitudine, qua nihil rerum contemnitis oblatarum? nulla hodie natio est, quæ vel commodius domesticis acquiescat, vel frequentiora longius exerceat commercia. Fac enim Lusitanos angi, quærere, comportare. id vero agunt propterea, quod nostra opera atque diligentia eorum res meliores fiant. Volumus his carere nos. hinc sane esto temperantia nostra. volumus hæc Naturæ munera aliis impartiri. id quo alio quam diligentia atque munificentia nomine appellamus? At sunt qui simplicitatem nostram contemnere audeant. nos vero horum opibus atque artibus expertes esse libenter patimur, sine quibus & boni & fortes esse possumus. Tamen si qua alia ratione (commilitones) putatis luxuriosas istas nationes præstare frugalitati nostræ, nisi quod eos habemus obrectatores, quorum terra, ætas, libertas

bertas ipsa nostris commodis suo incom-
modo seruiat. Et ego illud semper in animo
habui, beatus esse, posse accipere ab his, qui
habent, quam posse dare his, qui negligunt.
His vestigiis, Milites, ingressi sunt Maiores
nostri eam vitam viuere, quæ sibi muni-
mento, vobis exemplo futura esset. ac
quamquam non est mihi in animo nunc
ea cuncta percensere, quæ ad historiam
vestram pertinent, pauca perstringam ta-
men, quæ ita sese offerunt mihi, vt & in
illorum simplicitate prudentiam vestram,
& in parcimonia temperantiam, & in au-
dacia fortitudinem, & in vita ciuili pieta-
tem libeat contemplari. Quo in studio
quum animus meus sit per se paratissimus
ad narrandum, attentio benigna ad au-
diendum, virtus vestra ingens, non tam il-
leuiam, quam ista vim dabunt ad bene-
dicendum mihi. Principio bella & susce-
pisse fortiter, & administrasse constanter,
& debellasse feliciter, nemo dubitarit,
qui intellexerit eos a Diis immortalibus,
iisque fortibus, rei militaris secundissi-
ma quæque cepisse AVSPICIA: quippe
qui omnium Deorum fortissimum HER-
CULEM non solum pro Numine colue-
re, verum etiam rebus suis bellicis præesse
voluc-

voluere. Itaque quum a summis diis summam virtutem accepissent, eam quoq. iisdem acceptam referendam iudicabant, si suarum expeditionum comites, laborum focii, victoriarum auctores exstitissent. Quocirca non prius præliorum inibant rationem, quam e templis, fanis, sacrariis sublata delubra, detractas effigies ante signa constituissent. Euentorum quoq. præfensiones non tam ex communi spe, quam ex auguriorum præceptionibus concipiebant. Etenim qui a Diis immortalibus ita profecti, educati, constituti fuissent, ut mortalibus imperarent, scirent etiam quantum & quousque illorum iussu & permissu his tranctandis vel scriptum vel imperatum esset. Sapientissimi olim hominum Ægyptij tripartito suam Remp. diuiserunt, religione, bello, artibus iis, quibus communio populorum inter se commercia exercere instituit. Quæ si nostri non tam ab aliis accepta coluere, quam ab seipsis inuenta cæteris tradidere, quid aliud sit GERMANIA, quam perfectus orbis quidam, qui nullius vel rei, vel sapientiæ egeat? Ac per initia quidem artes olim nullas habuimus nos, quæ animos viriles effeminare posse putarentur. Venationibus ad bellorum simula-
chra

chra eienda, corporis firmitatem compa-
randam, tuendam prosperam valetudi-
nem: pastionum rationes agrorumque cul-
tus ex Naturæ præceptis haustos belle at-
que mediocriter, non ambitiose: Archite-
cturam pro usu atque necessitate, non ad
insanas species exercebant: cæterum vitæ
tempus temporisque leges non ad imma-
nitatem in bella, sed ad bella pro pace con-
ferebant. Itaque non in tumultibus facere
seditiones ab insolentia, sed in campum ad-
ferre virtutem a natalibus. Ergo simplicissi-
mis armis ad multiplices commoditates
vti consueuerant. Hoc enim in historiis, etiã
ab hostibus conscriptis, maximam habet
admirationem, eos in præliis pro re, pro lo-
co, pro tempore punctim, cæsim, commi-
nus, eminus eodem telo aut hostem petere
solitos. Nunc te, EQVES, alloquor. A maxi-
mis auctoribus illud pro illustri re memo-
riæ proditum est, bellatorum equorum
temperaciones adeo illis notas fuisse, vt
quum excursiones, reuersiones, inhibicio-
nes, congressiones, status, appulsiones, im-
pressiones instituerent, dexteram ad ma-
num flectendi rationem potiore[m] duce-
rent. Est hoc aliquid iis, qui in re equestri
exercitati sunt. Cæteri qui non norunt, re-

A. a

lin-

linquant nobis hanc bonarum artium interpretationem. Quamobrem nihil mirum, si CÆSAR hostium Equites tum lectissimos robore, tum frequentes multitudine, paucis GERMANORVM turmis & invaserit confidenter, & sæpe disiecerit. Neque vero vestri olim pedites ita ob celeritatem laudati sunt, quin nostra tempestate robore cæteras omnes anteeant nationes. Neque tunc tam immanes atque vitæ prodigi fuerunt, quin instanti cedere consulti animi esse ducceant. neque nunc sic cedere didicimus, quin non tam pro cadauere quam in corpore etiamnum spirantis fratris insistentes, de eo fortiter pugnemus. Admirentur vero Græci quantum libet facta sua, modo intelligant in nobis plus esse animorum ad res gerendas, quam commetationis ad ipsas prædicandas. Quantum sane legem illam extollunt Lacedæmoniorum de clipeo militari: quantis laudibus cumulatur prærogatiua hæc voce illa Spartanæ mulieris: Aut cum hoc, aut in hoc? Quanta admiratione venerantur Epaminondæ supremum spiritum illum: Ecquid scutum in hostium venisset potestatem? quod ubi negatum est, tū vero is, qui antea contemptor ibi, etiā securus mortis spem futuræ æternitatis

nitatis concepit. Quantum, inquam, gloriæ
 ex his illi sibi vindicant, tantas vestrarum
 laudum faciant accessiones. Antiquissima
 observatione hoc constitutum a Maioribus
 nostris fuit, ut notati sint ignominia, ii, qui
 in prælio scutum amississent. at scitis qua
 ignominia? ROMANI quoque Milites, qui
 omnia sibi per armorum potentiam arro-
 gabant, iidem si per ignominiam dimissi es-
 sent, neque munia obibant ciuilia, neque
 in numero hominum censebantur, neq. ne-
 cessitudinibus perfruebantur. Sic apud Ma-
 iores nostros qui eiusmodi supplicio affecti
 essent, non solum eis concilia interdice-
 bantur, verum etiam SACRIS publicis arce-
 bantur: ut qui milites esse nolissent, ne ci-
 ues quidem liceret esse eis: & qui non fuif-
 sent patriæ, eorum quoque patria nulla es-
 set. Quin etiam quod vela Thebanis de
 acie quadam iactatum est, cuius robur ex
 amicorum coniunctione hostibus esset for-
 midolosum, vel ab Homero præscriptum,
 ut per tribus & familias manipuli com-
 ponerentur, tanto antea apud nos & reper-
 tum & positum in more fuit. Neque enim
 quod illi iidem nugantur, verum est, Carie
 populos bellicas officinas primos aperuisse,
 armasse fudes cuspidibus, manus ensibus,

lora clipeis adiunxisset. Nam & ferri fodi-
 næ apud nos primum inuentæ sunt, & ensis
 in Norico primum fabricatus. verum pro-
 pterea quod Cares illi apud vicinos suos
 ignoto antea ornatu conspecti sunt, non ex
 re sua gloriam reportarunt, sed ex aliorum
 vecordia fecerunt opinionem. Etenim, Mi-
 lites, si ante Lunam Arcades sese ortos cre-
 di volunt, ante Martē nos natos esse oportuit.
 Nam in aliis nationibus viri sane viri
 sunt: at in nostris fœminis quæ, quanta
 fortitudo, quamque conspicua fuit? alienæ
 mulieres bella detestantur, prælia exhor-
 rescunt, euenta dubii Martis supplicibus
 votis deprecantur. at nostræ olim & præ-
 sentes interesse, & oculis haurire vulnera
 cedentium ex acie, attrectare manu, adhi-
 bere medicamenta. Illud etiam tantis vir-
 tutibus addiderunt Cimbræ, vt & imita-
 rentur maritorum animos, & fortunam su-
 perarent. Quod enim illi per factorum in-
 solentiam non potuissent, vt seruarent eas,
 ipsæ hoc per virtutem potuerunt, vt nollent
 esse, quod essent illi, id est victæ. Quare quū
 hoc humanum captum superaret, & in
 Dearum numerū merito relatæ sunt quæ-
 dam (inter quas & Velledam nominant, &
 Auriniā) & suæ fortitudinis reliquerunt ex-
 emplum

emplum tempestati huic, ut nostræ quoque. nunc idem vellent, nisi plus iuris haberet in his ille pudor, quem in ipsis vos esse voluistis. O felix sæculum, quod quum perfectæ fortitudini, quod ex humanis adderet, non habebat, quod Dei esset apponere dignum ducit. Contemplemur etiam paulisper animorum præsentium corporumque firmitatem in imagine maiorum vestrorum, qui quum victoriarum frequentia atque cōtinuatione modum bellis constituissent, quod supererat otij, propterea quod esset e præliis ortum, ad easdem contentiones cōparare studebant. Itaque neque publici, neque priuati quidquam licebat inermibus agitare, non concilia, non senatus, non sacra, non operas quotidianas. Si quid horum sine armis exsequuti essent, aut illa irrita, aut ipsi futiles iudicarentur. Neque vero tam egregij facinoris vsum atque consuetudinem putetis temere a quouis occupari licuisse: iudicio ac decreto ciuitatis, non toga, aut prætexta, (quæ blandimenta potius sunt atatis) sed scuto frameaque publice in concione donabantur. Quod profecto primum virtutis signum fuit, quo & suus ipse iam, & ciuitatis esse posse censeretur. Iam vero regium nomen neque temere sum-

ptum, neque superbia onerosum: sed quod
 ut rarissimum est in vita hominum, ita ma-
 xime expetendum populare. Relata ad se
 consilia is pronuntiare, & communibus
 omnium plus obsecundare commodis,
 quam seruitutis imponere. Illud vero cur
 non merito admirabimur, eam potestatem
 ita fuisse popularem, ut maxima ac supre-
 ma haberetur: ita primariam exstitisse, ut
 obseruationi, non formidini, admirationi,
 non terrori, verecundiæ, non obtrectatio-
 ni esset? ipsum vero ius regiae potentiae adeo
 sacrum, adeoque sanctum esse voluere, ut
 quemadmodum ipsorum regum personas
 a maleficio atq. insolentia vulgi tutas con-
 stituissent, ita ne illis quidem liceret in vl-
 lum noxiorum ciuium quopiam supplicij
 genere animaduvertere, verum (qua erant
 sapientia ac pietate) quum nostram vitam
 pro Deorum immortalium munere agno-
 scerent, eorum vicariis sacerdotibus eius-
 dem vitæ auferendæ potestatem detulere.
 Itaque qui summa ex nobilitate legeren-
 tur, cum illius memores, tum noua digni-
 tate freti, & ipsi inter primos pugnare, &
 fortissimi cuiusq. comitatum vel tegere, vel
 si ab eo tegi non posset, etiam libenter ca-
 dere. Æque enim ignominiosum & illi vi-

tare

tare mortem, & aciei, quæ illius latus tuta-
retur, superstitem esse principi mortuo. Li-
beret, commilitones, hac in parte diutius
immorari. Videre enim videor alacritatem
vestram, qua ira exceperitis animorum illo-
rum diuinitatem, vt & illis parem de vobis
ostentare possentis. Cæterum alio me vocat
oratio. neque enim potest mihi de memo-
ria excidere illud, quod intelligo, inertis
otii acerrimos hostes semper extitisse: quin-
cum hominibus bellorum odia vbi depo-
suissem, perpetuis contentionibus efferatis-
simas quasque bestias & subsistere & lace-
sere & conficere. cuius fortitudinis monu-
menta etiam inter epulas circumferre, vt
ne liceret quidem frui vel necessaria volu-
ptate viro forti, quam non suo sanguine
coemissent. Quin etiam quum laxarent a-
curis animos, quæ est pars maxima huma-
nitatis, siue conuiuia celebrarent, hilares
quidem, sed armati adibant, siue spectacu-
la ac ludos ederent, non cantibus, aut cho-
ris, aut orchestris animos effeminabant,
sed certis conditisque saltibus inter gladio-
rum framearumque compositas dispositio-
nes sese incitabant. Atque hi tam prompti
atque præsentis etiam in ludicris ad arma
animi, adeo etiam positis armis securi agi-
tauere,

tauerē, vt nullo septi muro, viculis iisque
 sparsis contenti, non vallo, aut fossa, aut flu-
 uio, aut monte, sed formidine hostes arce-
 bant. Atque hac viuendi disciplina quum
 sese fortissimos vellēt, robustissimos agnos-
 cerent, peritissimos efficerent, nihil tamen
 bene sibi processurum confidere, nisi dicta,
 facta, cogitationes ad Numinum volunta-
 tem, iudicium, gubernationem referren-
 tur. Quare & MERCVRIVM ob sollertiam,
 & HERCVLEM propter fortitudinem, &
 Martem ad euenta bellorū coluere. Quin
 etiam causarum omnium mutuos inter se
 nexus, certasque coniunctiones intelligen-
 tes (vt hac etiam in parte illorum Sapien-
 tiam cognoscatis) Deorum Immortalium
 consilia atque imperia portentis auspicis-
 que mortalium generi indicari arbitraban-
 tur. Habes quod Ethrusca disciplina com-
 parabatur; habes Romæ Augurum colle-
 gia. Cn. Martii Vatis carmina, libros ipsos
 Sibyllinos. quæ quamquā nunc melioribus
 Religionis nostræ apparatus abolita sunt,
 tamen ea tunc fuit cognoscendi scientia,
 interpretandi peritia, euentorum cōfiden-
 tia, vt & scientia spem, & peritia certitudi-
 nem, & confidentia felicitatem pepererit.
 Illud vero peculiare disciplinæ genus etiam
 Ethruscis

Ethruscis ignotum ipsis, quum ex sacrorum equorū (quos ea de causa publice alebant) affectibus præfagiorum inibant rationem. Quare non fuit naturæ vestræ difficile, ut quæ tunc pepererat simul cum rudimentis GERMANI NOMINIS artem diuinandi, nunc quoque ita effecerit, ut in siderum scientia, contemplationibus, prædictionibus etiam Ægyptiis, etiam Chaldeis ipsis antepponendi videamini. Iam vero quæ animorum moderatio vel in tota gente, vel in singulis nationibus? Nam quum cæteri homines cum multis feminis consuetudinem habere & olim consueuerint, & nunc sibi licere velint: prisca Romani etiam Spurio nescio quo Caruilio auctore diuortia instituerint; Maiores nostri prius vxoribus contenti esse voluere. Itaque quum hac tempestate ex sanctoribus præscriptis ad hoc ipsum agendū prouinciæ aliquot animum appulerint, ita intelligant, quum ipsi iussibus atque præceptionibus boni facti sint; nos eam sapientiam ex DEI OPT. MAX. tacito pectore hausisse: præterea vero tanta sanctimonia celebratum fuisse matrimonium, ut mariti vitæ, ac nubendi potestatis idem finis fuerit. O sanctissima purissimaque ingenia Heroum, non hominum:

Aa 5

quorum

quorum animos neque ætas perturbavit,
 neque cupiditas flexit, neque affectus im-
 pediuit. Vos ego veneror colloque, particeps
 sanguinis, admirator virtutum, socius labo-
 rum, comes expeditionum, custos institu-
 torum, per Atavorum longissimam seriem
 vestra ex nobilitate ductus, adductusque
 hunc in locum, ut horum tyronum, qui
 hic adsunt, animos ad parem diuinitatem
 consequendam accendere queam. Neque
 vero id potius muliebri sexui a pudore, quā
 maribus a continentia datum fuit: quippe
 quibus ante annum xx ætatis, flagitiosum
 ac turpe fuit, castitatis notam amisisse. il-
 lud simul mirabere atque imitabere, Mi-
 les: verum sanguinem nunquam contami-
 natum: nutricum ibi usus nullus: mater, bis
 mater, ne ex dimidio mater esset. O sapien-
 tem pietatem. Nam quare edidisti, ut non
 esset tuus? aut quare nobiles paris, ut dege-
 neres mores simul cum lacte hauriat? ne-
 que minori miraculo sit id, si maxime æ-
 quabilem frugalitatem cōtemplere, quum
 educandis habendisque scruiis atque he-
 rilibus liberis nullum discrimen ponere-
 tur. quid aliud agunt vel. Chrysippi, vel
 Cleanthis libri, quam ut GERMANORVM
 moribus atque legibus quemuis nostrum
 esse

esse hominem virtute ac sapientia contentendum, ut alius alii præstet: Fortunam meritis obtemperare. Quod si olim AVREVM SECVLVM Prisci illi iactitarunt; quid aliud vniuersum genus nostrum, quam aureum sit? Ac propterea quod multæ sunt atque fuere nationes, quæ religiose admodum non solum vitæ nostræ rationes, verum etiam memoriam ipsam circumspexere, frugalitatem nostram feritatis appellatione damnare possint. Haud ita est, commilitones. Videtis hic coetum vestrum mortis ipsius contemptorem, omnia in animi bonis ponere, laudis auarum, vitæ prodigum, illi tamē ipsi. Maiores vestri non tam rudes atque incompti, quam simplices ac seueri: ita mortis metum contemere, ut eorum qui morte affecti essent, corpora non tam ambitiosa, quam ciuili cura componerentur. ac sane nos asperis & nugacibus hoc relinquamus, cadaueri nihil præter terra debere, cui ipsum vicissim debeatur. Fatemur hoc nos quoque: verum ita fatemur hoc, ut grati simus. Corpus aliquid olim nostri fuit: aliquid item aliquando futurum est. & quid igitur negligendum? Nam tametsi corpori nostro sensus nullus post illam animæ in meliora loca secessionem reliqui sit, tamen

tamen nō tam metus cogitatio, quam prudentia rerum præcipit humanas affectiones, metiturque suæ partis commoda homo futura ex præsentibus, etiam tūc quum nulla futura sunt. Neque mens ipsa suæ gnara nobilitatis hospitem contemnit: tanto minus post acceptum iam beneficium. Itaque illi mediocri quidem studio, sed mirifica sedulitate curabant defunctorū corpora cremari, satius ducentes in ignem, nobilissimam cæloque cognatum Elementum, abire, quā putredine corrumpi. Tum autem non deserebat eos vel memoria pristinae virtutis, vel simplex frugalitas. quippe nulla ambitione, mediocri ac populari rogo, cum suis tamen armis imponebantur. neque enim fas putabant ipsa arma alterius premi seruitio, quæ domini texissent libertatem. Illa vero, commilitones, mihi nequeunt excidere memoria, quum præsentī fortuna contenti puros cespites excitarent, longinquam tamen in animo memoriam retinebant. Lamenta enim ac lacrymas in ipsis tumulis deponebant, luctuosam recordationem ex obitu, recreationem ex virtutum recordatione comparabant: ut posteritas intelligeret, maiores suos ita viros esse voluisse, ut sese homines memi-

meminissent. Hæc in summa de vniuerso
genere prisco sic accipiendum vobis est, vt
priuatim certorum populorum maximas
lectissimasque virtutes agnoscatis. Quare
neque de iure publico atque communi ab
iis nationibus detrahi, nec ad illorum
perfectionem horum legibus addi posse
quicquam. Quæ Sueuorū, quæ Cattorum
virtus, qui ritus, qui mores ab historiae
scriptoribus satis proditum est. Non nunc
ea repetam. Nam & magna pars vestrum
in memoria habet: & si non habet, seipsum
vnusquisque agnoscat, & illos intuebitur.
Illum vnum memorabo, Catts primum
capillum, primamque barbam summitte-
re: neque vero prius deponete consueuisse,
quam hoste cæso votiuum virtuti oris ha-
bitum exuere licuerit. Dii Immortales, alii
ad luxum & voluptatem delitias illas com-
parant, illi se pulchros meminisse, vt effu-
gerent fæditatem. Præterea vero nonne
hoc est, quod expleuit Græculorum iacta-
bundas fabulas? Sic enim Sperchium (vt
puto) amnem legitis, sic Achillis cæsariem,
quam illi deuouisset. Vsq̃ue adeo nostra
monumenta diuagantur passim, vt nulla
natio tam vana sit, quæ nostra ex veritate
non illustretur. Acuit me illa memoria
ma-

ma-

maximæ diuinitatis, quum omnia putarent sua, etiam quæ non possiderent. Neque enim aut agros, aut ædes proprias quum haberent, hoc ipso Spartam illam superarunt, alienarum rerum usu diuites potius, quam appetitores: suarum largi potius, quam contemtores. SVEVORVM autem gens tum maxima, tum fortissima, ne vino quidem utebantur, quod eius vi animi corporisque usum minus aptum ad laborem existimarent. Laudentur Romanæ matronæ, etiam inuitæ, quæ publicis legibus vino abstinerent, priuatis votis clam concupiscerent. Soli vero mortalium non in armamentis equorum fessoris firmitatem iudicabant, sed in pectore & lacertis ac cætero corpore. Itaque pauci non instratis equis cum multis ephippiatis ita sæpe congressi sunt, ut raro victores non discesserint. quo illud nequeat admirari satis, qui liberalius paulo in re militari sit institutus. Nam quum & hostes numero superiores essent, & eo nostri facilius deiici potuissent, & ipsi dimissis equis facti pedites equitum in petu propterea essent inferiores, (vnus enim eques noster expedite quaternos pedites disicere consuevit) essent tamen & audacia pares, & robore meliores, & peritia feliciores. Hæc est

est illa auita virtus, quæ per superiores æta-
tes tradita nobis a natura eo prodiit ma-
gnitudinis, vt tutius sit deprecari, quam
amulari. Multa præterea commemorare
possem, quorum exemplo ad parem æqua-
lemque laudem animi nostri incenderen-
tur: cæterum nulli vnquam vero viro verba
attulere fortitudinem. neque tu, si GERMA-
NVS non es, etiam pluribus exemplis effici
potes: aut si es, hæc ipsa sint plus satis: præ-
fertim quum & mores illos paulo asperiu-
sculos sæcula ipsa effecerint compositiores,
& cæteros, quibus meliores nusquam inue-
nimus, retineamus. Nam & in venationi-
bus frequentes corpora duramus, & ad bel-
la consulto proficiscimur, & in præliis con-
stanter pugnamus, & victoriis fruimur mo-
derate: virtutem pro duce habemus, For-
tunam virtute cogimus parere nobis. Re-
mittamus, quaeso, paululum de cõtentione
hac orationis, atque iam deinceps non tam
corpora in campis, quàm ingenia in vrbibus
consideremus. quo in genere contempla-
tionis ciuiles Artes sese primas offerunt no-
bis, quæ quum olim perpauca fuerint, &
simplicitatem atque frugalitatem veterem
declarant, nunc non solum quas ab exteris
accepimus, amplius atque subtilius cultæ
sunt,

sunt, verum etiam auctæ inuentis nostris plurimis atque præclarissimis. Nulla omnium nationum artificiosius exercet acus delitias, etiam si Phrygiam vniuersam arcessas: nusquam lina pretiosiora. nullus Ægyptius, nullus Syrus vel lanificia operosiora, vel colorum opera viuidiorum ponit. Nam & coccinos & purpureos pannos, iis quos coloni nostri, Angli, Franci, Veneti belle cōficiunt, quos anteponas habes nullos. Aurificium nulla Orientis pars subtilius tractat, mercaturas diligentius hi, quibus mare peruium est fortasse. at enim uero neque opulentiùs Indi, neque fidelius vlla vnquam natio executà est. Neque sane Mercurium illum simplicem, vel itinerum commonstratorem, vel negotiorum præsidem, sed illum artium omnium inuentorem colimus, qui non tam nos efficit, quam nos illum præclarum aliis ostendimus. Neque enim Romana studia Romæ requirantur, neque Athenæ ipsæ, sed illæ priscae Atticæ, desiderètur. Quid enim mandatum est olim monumentis literarum, quod lateat nos? Nolo iam vobis Philosophorum nominibus obstrepere, inter quos vnum atque alterum ALBERTVM hi qui despicatui habent, potius contemnunt
quæ

quæ exoptare deberent, quam admirantur
ea, quibus ignavi carent. Ita enim sese ad
maioris ALBERTI ingenium fabricandum
accinxit natura, ut vires suas exhauserit, se
ipsam vicerit, victa opere suo obstupuerit,
effœta postea facta fuerit. Quos præterea
& olim & nunc medicos, quos theologos,
quos oratores, quos poetas edististis, ma-
thematicos vero atque architectos, ut nul-
la Chaldæorū vel natio, vel sæculum, cum
vestrum minimo sint conferenda. Iam quæ
gens vlla alia toto terrarum orbe tot lin-
guarum callet genera? non numerabo no-
stram, quæ nobiscum nata, ab occupatore
nullo adulterata, sua est: quaque puto natu-
ræ genium suis in consiliis colloqui secum.
Quæ enim capita maxime sunt necessaria
ad cuiusvis linguæ perfectionem, ea cun-
cta atque vniuersa nostra, ac vel cum omni-
bus communia, ut æquales sint, vel sibi pro-
pria, ut superior iudicetur, reperientur.
Iam tum primum omnium breuissima est,
eoque naturæ vel imitatrix, vel æmula,
vel potius socia. deinde purissimam intel-
ligas, quæ nullius exteri dominatus illuue
contaminata fuerit. (neque enim amitte-
re debuit, quod aliis dare posset) tum au-
tem copiosissima, omnesque capiens voca-
B b lium

lium omnium, cæterorumque elementorum vel hiatus, vel flexus, vel dispositiones. Hanc igitur omittam. At Latine, quam promte, quam facile, quam pure? quam copiose? quam apte? quam compositè? Quid Græce? quid? Hebræi ipsi iam de nobis sapere, nedum loqui discunt. Chaldaei audiunt, & obstupeſcunt: Arabes agnoſcunt, & recipiunt. Deprecabamur olim terrarum tractus atq. interualla, quorum iniuria tot ingeniorum commoda diſcludebantur: nunc vero illam quoque calamitatem ſuperatam admirantur. Etiam Italia, etiam Hispania, etiam Gallia pro ciuib. ſuis habet nos, ubi in colloquium venimus. Sclauorum gens Myſi, Sclauī, Sarmatæ coram nobis ubi loquuntur, reſponſum ſua lingua ferunt. Nam de Mithridate quod audiuiſtis, miraculo eſt iis, qui rei ignari ſunt: gnariſ vero propius iactantiæ. Neq. enim putetis eum numerum prouinciarum diuerſis potius vocibus, quam vocum flexionibus loquutos eſſe. Sic audias Noricum, Ræthum, Vindeliciū, Suiſzerum, Sueuum, Saxonem, Batauum, Weſtfalum, Danum, Flandrum. At vos quum dico multilingues, ita intelligo, vt ne duæ quidem ſimiles inter ſe ſint. Neque vero tanti regis gloriam

riam vestra laudatione attenuatam velim
potius, quam eius laude gloriam vestram
auctam cupio. Nam si ille tot in prouinciis
solus admirationi fuit, quid vos vna in pro-
uincia tot? Videbar mihi ingeniis vestris
summam manum imposuisse, quum vix
ingressum me tamen sentiam. Quippe ut
multa ac diuina de vobis dixerim, maiora
tamen, & quæ, nisi exflarent, pro falsis ha-
berentur, reliqua sunt. Nam per Deos im-
mortales, quum tria instrumentorum ve-
strorum genera veniunt in mentem mihi,
sane non fit verisimile, tametsi quotidie
sub oculis subiecta sunt, vel vnquam exsti-
tisse, vel non a natura ipsa fabricata esse. Il-
lud primum dico, an vltimum, quod ut
fortasse minoris operæ sit, ita tum ob utili-
tatem incomparabilem, tum propter æter-
nitatis imitationem, diuinitatem quandam
sapit, hoc, inquam, quo tot versuum millia
tot exemplis paucis horis describimus: aut
quo loco orationis meæ ponam perpetuas
rotationes? Æternitatem illa describendi
arte imitati sumus, horologiis etiam æter-
nitatis auctores cælos æmulati. Effugimus
illa memoriæ interitum ac temporis in-
iuriam: Horologio etiam tempus ipsum de-
dimus. Quid præterea aut dicam, aut si-

B b 2

leam?

leam? Æternas res fecimus, æternitatis auctorem dedimus. Quid amplius restat inuicto animo GERMANO faciundum? Pace tua dicam, IUPITER: etiam FULMINA commentum sumus. non tinnitus dementiam Salmoni cuiusdam Græculi vanam, neque sonitum potius, quanquam & hunc ipsum quoque, sed vim illam terrificam, impetum, impressionem, dissectionem denique vastationem non tam imitati sumus, quam expressimus, idque etiam sereno cælo. Age, coge nubes, ut tonare queas. nos etiam, te tranquillo, iratum regnum tuum faciemus. Neque vero desint, qui monumenta hæc exsecrentur, maledicant licet ii etiam IOVI, verum nos intra nostros fines, hoc est, humana ingenia contineamur, pacatio-
re animo istis respondeamus. Hoc interest inter te & nos, ignaue, qui hæc damnas. Mori times. Contra dico ego porro vobis, milites: Si cui nationi de hac arte querendum sit, nullam nostra iustius posse conqueri. Nam quum cæteræ gentes latrocinis atq. inconditis excursionibus plus valeant, robore atque ordine militari minus, plus iuuantur iis artibus, illa plus nocetur nobis. Nam tametsi quæ in alio genere hominum mediocres sunt virtutes, in vobis
summae

summæ sunt, tamen est in vobis princeps quiddam, constantia animi coniuncta cum corporis firmitate. Sane versutia Hispanis, vigor Italici, impetus Gallis, pertinacia Thracibus quum attribuatur, is est in vobis impetus, ut sint consultæ, non temerariæ impressiones, ea decessio de loco, ut hostem excipiamus; ea constantia, ut corpus ab anima, non a corpore statio relinquatur. Itaque & amicorum laudationes, & obrectatorum calumnias, & hostium confidentiam, & ducum exhortationes, & imperatorum vota exsuperatis. Tales decuit esse nos, qui cum cæli nostri tristitia atque asperitate certamus: patientia comparat cæterarum gentium mollitiem. Indulgentia ea natura est, ut qui parum possit, parum ferat. Nos ipsis rebus duris pares sumus, miseris etiam superiores, eiusque otii, cuius illi sunt mancipia, nos non tam domini, quam hostes esse volumus. Quod si fraudulentæ nationes simplicitatem nostram pro vecordia habent, si meticulosæ fortitudinem pro temeritate, si molles constantiam pro feritate, si luxuriosæ frugalitatem pro sordibus, facilius crimina hæc honesta vos efficietis, quam illi vos inhonestos, Quamobrem tamen si difficillima in re sum-

mæ virtuti secunda fortuna fuit. victoria
 vestræ hæc apud alias gentes admirationem
 habeat, apud nos habitura potius, si non vi-
 cissetis. Neque enim potuit vel peditum
 robur, vel equitum diligentia, vel ciuium
 sedulitas alium euentum consequi. quo-
 rum in numero ii, qui a nobis compositi at-
 que conditi sunt, quum intelligerent hoc
 mortalium operum ultimo, quod patriæ
 deberent, alterutrum interesse GERMANI
 hominis vel vincere, vel mori, vtrumque
 sunt consecuti, vt & vincendo morerentur,
 & vincerent moriendo. O fortunatam pa-
 rentem terram hanc, quæ merita est, vt
 quibus vitam dedit, eorum vita seruaretur:
 quorum corporibus profecta est, eorum
 corpora tegeret. O felices viros. vos quum
 viueretis cratis patriæ vestræ. nunc patria
 ipsa facta vestra est. Nam inter fati benefi-
 cia si cōnumeratur a sapientibus sua in ter-
 ra mori, quāto felicius pro sua? Sane quum
 humano generi nihil melius, quam virtu-
 tem dederit natura, maiores nostri nihil
 præstantius nobis, quam libertatem reli-
 quissent: hi naturæ beneficio, maiorum for-
 tuna vsi sunt. Multi sane sibi fortunam fin-
 gunt, pauci faciunt, veluti hi, quorum ma-
 gnitudinis argumentum nullum euiden-
 tius.

eius est, quam extrema ausos esse, nullum fortitudinis maius, quam quod etiam sunt passi. Aspicite nobilissimarum nationum deleta nomina. hæc aboleuit imbellia. aspice miserrimum nomen seruitutis: hoc patrauit imbellia. Mutauit aras religionum, cultus antiquauit, euertit fastigia ceremonialium, ædes, Lares priuatos, publicos, patrios, antiquos pessum dedit. quantum maioris, quantum miseriæ, in solitudine atque vastitate deploratur, eius id omne opus est. Enimuero, milites, otiosa felicitas nulli vnquam mortalium secura fuit. Ego vero sæpenumero arbitratus sum hoc vitæ genus desisse antequam moreretur. Etenim mortem qui metuit, testatur nihil etiam nunc egisse: atque propterea esse velle, quia nondum fuerit. Itaque magnum profecto illud est, sese mortalem cogitasse, immortalem inuenisse, diuinum effecisse. Neque enim, milites, alia ratione, quàm morte, possumus immortales facere nos. Sic enim ego accipia maioribus nostris, neminem esse sui negligentiores, quam eum, qui sibi parcat. Adblanditur enim ignauia, cui nemo bonus seruiuit vnquam. Si quis te neget hominem, irruas. si quis irruat, te hominem neges: Negas vero, quum te ipsum non fa-

cis: at enim uero nō facis, quum factō absti-
 nes. Ergo nē tibi moriāre, omnibus more-
 ris. At (dii immortales) quanto præstat non
 mori, postquā mortuus sis. Id quod isti quū
 in animum suum induxissent, quod tem-
 poris erat proposuerūt, ut, quod supra tem-
 pus esset, assequerentur. Ita quod indixisset
 natura, necessitas imperauit, quod fors oc-
 cupasset, virtus obtulit. Auete fortunatissi-
 ma corpora, quæ mortis leges dum nesci-
 tis, mortem obire non potuistis. Hostiles
 enim gladii fundamenta sunt immortalita-
 tis. Itaque qui metum sub iugum misit,
 is triumphauit: si mortem non potuit, bis
 triumphauit. Nam & vicit, & vinci am-
 plius non potest. Memini ROMANOS, viros
 fortes atque incomparabiles, si sine cruore
 vicissent, ouantes urbem introire, pleniorē
 triumpho denegato, consueuisse. Vbi enim
 plus periculi, plus & virtutis. ipsa vero sibi
 & pretium & præmium sola est. Adeo illi
 volebant existimari aliquid intelligi posse,
 quod esset plus quam vincere. hoc erat, pro
 victoria mori. Non ero ineptus apud vos
 disputando, malorum omnium finem esse
 mortem. Alio enim genere orationis mihi
 apud vos opus est. Vnum illud tibi dicam,
 GERMANE, tua æque interesse, mortem vel
 dare

dare, vel accipere. Dicam iterū, istos ipsos, quorum manu hi cecidere, si Fortunæ indulgentia, quæ etiam deteriori sæpe fauet, sunt superstites, horum vel cadauera memoria exhorrescere, vel animas etiam colere puto. Quid enim aliud quæsiuere, quam quod vel istis iam euenit, vel sibi vident accidere potuisse? Natura enim viuentis est mori, poena malis, via fortibus a virtute ad immortalitatē. Enimvero quod ingrata dies a nobis exigere potest inuitis, hoc aut necessitati non donabimus fortes, aut virtuti non commodabimus generosi? Reddit enim virtus vitam bonis, quod hanc si nequit, meliore compensat. Profecto vera patria viro forti cælum est. quippe hic peregrinamur boni, mali in exilio sunt. Quocirca nitendum nobis est, commilitones, vt non in tempestatibus atque falo, sed in portu atque hospitio, quam diu vixerimus, fuisse videamur. Iactari animi fluctuationibus, cupiditatum æstu vri, formidinis gelu torpescere, eorum est, qui non in vitæ luce, sed in vmbra mortis versantur. Solus omnino aditus ad vitam est, vbi ratio postulat, posse deterio rem cum meliore cōmutare: quandoquidem humanæ sordes solo sanguine viro forti eluendæ sunt. Qua-

re isti quum non tam vos, quam se ipsos
intuerentur facinorum suorum spectato-
res, tantum effecere, ut multos animorum,
paucos officiorum suorum socios habe-
rent. Ita eorum mortem vitæ nostræ do-
navit virtus, nostram vitam eorum morti
fortuna. Sciebant enim atque in memoria
habebant, datum esse moriendi animum a
natura nobis, quæ non solum ab sese per-
fecti operis, verum etiam consequendi fi-
nis sui conscia sit. An vero putatis vos, nisi
ea strauisset iter per hæc ad immortalita-
tem, opus suum sic temere fuisse perditu-
ram? Quin etiam fuere multi, qui sibi vl-
tro mortem consciuerint, quum prospice-
rent compertumque haberent, quo essent
migraturi. Eos ego dimidio hominis me-
tior, qui sibi solis laborarint, hos qui alio-
rum fuere, ut essent sui, totos integrosque
homines censeo. Vtrum vero tandem exi-
stimatis fædiorem hostem vos, TURCAM
ne inuadentem Lares vestros, an metum
assilientem animis imbecilliorum? Sane hic
illi fauet, sine hoc ille nihil est. O TURCA,
TURCA, fac nos timere, & vinces. Non ti-
mebimus, & iam times. non tu nos fortes,
& nos te timentē fecimus? Tu vero, quod-
nam aliud habes argumentum, miles, te ef-
se

se veteranum, nisi quod sæpe potius viceris, quam quod vixeris diu? Quodcumque enim constantiæ virtutis dabitur, Fortunæ inconstantia subducetur. Vt habeatis vestra in potestate voluntatem, in alieno iudicio necessitatem, in utroque victoriam. Inter has, quas misérias vulgus vocat, hoc diuinum est, quod felicior esse non possis, vel quod illius non es iam, vel quod est tua. O meritos qui interiretis, nisi sic periissetis. nā equidē malim mortē quærere, quā a morte quari. hoc est vim pati, illud facere. & profecto si mors malū est, malumus pati, quam mereri. Sane in disciplina militari meretur qui non potest pati. Isti vero & meriti sunt quod alii nō merentur, & non meriti quod merentur alii. namq. & passi sunt quod non sunt meriti, & meriti sunt quod nō sūt passi. Siquidē in acie animum inuenire quum non sit facile, adferre autem etiam difficile; illi iidem & attulerunt, & secum abstulerunt. O fortes animæ, quæ certum quæsiuistis regnum æternitatis, incertum reliquistis nobis. Qui enim non cadit pro patria, paucos sibi ipsi promittit annos: is qui cadit, tū sibi, tum patriæ æternitatē. Quippe deesse potest aliquando fortuna forti, imbelli autem semper vult. Deest enim imbelli

belli

belli tā quod habet vitæ, quā quod non habet. Quocirca labor mihi nullus pane propositus est in laudatione hac. Exstant enim supra humani ingenii captum eorum facta, atq. per se loquuntur ipsa. at voluptas multa superest. Quid enim mihi iucundius, quam ea dicere, quæ a me facta voluisse & apud eos, quorum fructus idcirco est positus in audiendo laudes alienas, propterea quod ingerendo eadē præstiterint. Ii namque estis, qui & fuistis, quod ii fuerunt, & nunc estis, quod non sunt illi: vt magna in disceptatione apud me positum sit, vtrum id, quod olim fuerūt, æmulati sitis, aut hoc, quod nunc sunt, inuideatis. Vestrum neminem appellabo. Nam & omnes æque iudico meritos esse hanc honoris auram, quo fieret, vt infinita esset oratio mea, si vnumquemque recenserem, & si paucos, ambitiosa. Verum quod ego de vniuersis dico, de se quisque dictum putet: atque ita putet, vt quod pro libertate CHRISTIANA præstiterit, non solum ab aliis bene gestarum rerum memoriam superet, verū etiam spem obruat omnium nationum. Quis enim potest vel ex priscis annalibus, vel recentibus commentariis, illustrius recordari, quam tantis copiis inuasisse Turcas terram

ram vestrā, vt peditibus angusta esset, Danubius equis modicus? ita pugnasse vos, vt recederent illi: ita discedere, vt fugerent? Nam profecto vnus Xerxes superare numero potuit, virtute an potuerit, nondum compertum est. Vix enim priore prælio trecenti cecidere. alterum autem ne prælium quidem fuit. Et enimvero Græci, quum præ metu intra patriæ sinum hostes admisissent, illis discedentibus eos demum fines recuperauere. Vos ipso in aditu primo restitistis, ipsos fines non solum tutati estis, verum etiam promouistis. Tanta enim facta est nunc patria vestra, quantum patet spatii fugæ hostium, quanta vbiq. virorum fortium prædicatio, quantum cunctarum nationū memoria temporis occupabit. Componite virtutem paucissimorum cum immensis atque infinitis copiis. dubitabitis profecto, sæpiusne illos mori, an vos vincere potueritis. Itaq. non immerito magnam oportet esse vim, quam ferocissimi hostes metuant, maiorem, quam sentiant, maximam, quam laudent. Metuere, qui recesserunt, sentire, qui recedere non potuerunt, laudauere, qui sibi ipsis prætulerunt. Voluere Dii immortales ostendere in obfessis victoriam, in paucis multitudinem, in mortuis

mortuis vitam. Dicam enim, dicam, miles, vos pro vobis pugnastis, ut illi viverent, & mortui sunt: illi adeo pro vobis, ut hoc ipsum morerentur, quod vos viveretis. Quis enim non putet aut fortem pro forti cadere voluisse, aut hunc, qui pro forti cecidit, non fuisse fortem? Etenim quum GERMANVS ita sibi ipse instat in acie, ut non cedat periculis, solus docet esse aliquid, quod etiam ultra vitam sit expetendum. Nam (per DEOS immortales) rem ipsam propius atque pensius dispiciamus. Esto sic: Non morieris, & fuge. item acrius: Nunquam morieris, & semper fuge. Quis vestrum (nō alloquor veteranos, neque enim aut ego illorum vultum, aut illi verba mea sustinebunt) quis inquam vestrum, Tirones, respondebit? volo. Secede ex hoc cœtu quicumque es, relinque viris fortibus patriam. Eorum enim ipsa iam opus est. Nam quis malit ignauam expectare senectutem, quæ terræ terram reddat, quam florenti ætate reponere patriæ spiritum, quem ipsa dedit vobis? Ne crede, miles, vitam esse hanc, quæ superest imbellium voluntati: neque eorum esse illam, quam precario acceptam abiurarunt: neque eos esse quippiam, postquam vixi esse desiere. illi in fuga vitam, vos ignominiam:

miniam: illi in morte interitum, vos victo-
riam posuistis. Quid aliud isti nostri, quos
profanum vulgus mortuos appellat, quam
ignavis odium, fortibus inuidiam, malis
certum dedecus, bonis ignominia metum
reliquere? Prospicite vitæ tractum, contem-
plamini fortunæ acerbitates. inuenietis plus
periculi imminere bono nomini, quā ma-
lo. Solut enim vir fortis boni nominis amit-
tendi metu afficitur, quia solus possidet.
Respicite quot dedecora mortaliū gloriæ
insidientur, quis exitus quorum quanto-
rumque imperatorum. facile intelligetis,
hoc quod illi, quod vos ipsi expetiuitis, ut
vinceretur, non tanti esse, quanti non posse
amittere, quod illi acquisuere. Quocirca
deceat vos pergere eiusmodi esse, quorum
animi suapte natura semel erecti, nun-
quam peruersa voluntate concidant: ut
quemadmodum horum vestra animæ fue-
re, ita vestra totius orbis CHRISTIANI sint.
Nam si obiectu vestrorum corporum pro-
cella illa depulsa atque disiecta est, ita si non
fuiſſet, quid EVROPA tota fiat? Fac SAXO-
NAS (ut sunt,) esse armis, fac SVEVOS inui-
ctos. VIENNA (DII immortales, hostibus
omen hoc) capta, audio iam in Danis tu-
multuari. Quamobrem debentur omnia
vobis,

vobis, qui omnia seruaſtis, veri homines,
 hominum verorum certiffima exempla.
 Fortitudo enim ipſa aut hominis mater eſt,
 aut ſoboles humanitatis, par ſibi ipſa con-
 ſtanſque omni in rerum ſtatu, nihil aliud
 quam ſeſe quaerens. ne te in te ipſo deſide-
 res, perfacile ipſam inuenies, modo ne te
 fugias. ſi victi fuiſſetis, gloria immortalis at-
 que incomparabilis fuiſſet hæc: nunc quum
 viciffis, alia ſunt quaerenda nomina, ac de
 cælo deducenda, vnde & tanta virtus, & ex
 virtute victoria demiffa appellentur. Ete-
 nim ſic cenſeo, non potuiſſe maiorem eſſe
 virtutem, quam qua eos, maximi vt eſſent,
 fecit, non excellentiorem animum, quam
 eum, qui corporis prodigus fuit, non opu-
 lentiorum fortunam, quam qua illis ita ob-
 tigit, vt voſmet ipſis deberetis. Neque enim
 ſuperſtites ſunt, vt ſitis voſ incolumes, ne-
 que aris focisque fruuntur patriis, vt vobis
 tuto in illis agitare liceat. Quare gratiffimis
 ſecundiſſimiſque animis æquum eſt, voſ
 dare operam, vt non tam annua prædica-
 tione, quam perpetua recordatione vel ve-
 ſtra laus, vel illorum gloria celebretur, vt
 quod voſ illis, hoc vtriſque veſtrum poſte-
 ritas debeat: detq. meritis veſtris æuum im-
 mortalitatis non ſolum priuatis conſenſio-
 nibus;

nibus, verum etiam publicis nuncupationibus. Hæc enim sola vita est, quæ in bonorum memoria conquiescit, ut sine interitu vestro reddatis eis vitam, qui suo vobis interitu vitam constituere. Magnum profecto benignitatis facinus, si ita eueniat, ut vel persoluat gratiam viuis, vel ipsi mortui debeant vobis: præsertim cum ita coniunctione vestrarum virtutum factum sit, ut si illis fueritis ingrati, vobis iniqui sitis. Eorum vos vel laudes reticebitis, vel merita dissimulabitis, vel memoriam præteribitis, quorum hostes prædicant laudes, merita admirantur, memoriam exhorrescunt? Hostium enim quotusquisque superstes est, vos viuentes quum videt, probat, se ipsum comprobat: quum hos audit mortuos, eos admiratur, sui pudet. Nemo enim adeo fortis, commilitones, putetur tam iniquo stetit loco, quam qui eum amisit, iniquiore etiam, qui amisso spiritu corpore suo texit. Et profecto in eos incidisse puto calamitatem, qui victi sunt fuga, non in eos, qui, ne fugerent, morte vicerunt. Qui profecto mihi perbeati videntur esse, quum se ipsis maiores exstiterunt. Homines enim fuere, quamdiu mori potuere. nunc Dij sunt, qui non possunt, ut mihi sæpe in mentem ve-

Cc

nerit,

nerit, sapientem quidem fati sui benignum esse interpretem, fortem vero etiam victorem. Tu, qui mortuus es, quomodo voluisti, non solū virtus tute fuisti tibi, sed etiam natura, fortuna, Fatum ipsum. Nam quid aliud possunt, quam repetere quod dedere? Tu & repetisti abs te ipso, & illis reposuisti quæ dedere, & posuisti nobis, qui non dedimus. Tu mihi dedisti animam hanc, spiritum hunc, cœlum hoc aspiciendum, fruendum, pluris ut ego tibi fuerim, quam tu fuisti tibi. Quamobrem non committam, ut quamdiu ego utar beneficio tuo, tu ne utare officio meo, hoc est, meritorum tuorum gloria ac laude sempiterna. Te semper in oculis, in pectore, in ore habebo, exemplum mihi meisque liberis, vniuersæ familiæ nostræ bene ac fortiter faciendi, comitem mearum cogitationum, auctorem vitæ, dignitatis. Hos tu mecum omnes intuebere vestros imitatorer. Eamus vniuersi nos, atque cum illis moriamur. Dulce enim nomen Mors & militi, & GERMANO, & aduersus deterrima Barbarorum monstra, & pro libertate, dignitate, pudicitia. Gaudeant alii vmbra, gaudeant ambulacris, otii mancipia marcida, Turgeant alii vmbra trati reip. tractatione, nobis pulvis placeat

ceat & procurfus. nos rerum humanarum
herui atque adeo ànima ipsa, quæ in nostro
sedens sanguine spirat non solum securam
ab hostibus libertatem, verum etiam cer-
tum a nobis metum illis. An vero fortibus
durum, magnanimorū nepotibus nouum,
obsoletum recenti hostium sanguine obli-
tis stare in acie, seruare stationes, æstum ge-
luque iuxta pati? Vos alloquor MATERNOS
AVOS meos, sanctissimos, fortissimos, Illu-
strissimos, si his patriam per manus tradidi-
stis, quum de ea iure naturæ illis decedere
cogeremini: si ipsi nobis eadem conserua-
tam consiliis suis, robore, vita ipsa consti-
tuere, vti NUMINIBVS vestris efficiatis atque
effundatis in cæteros nepotes nominis GER-
MANI spiritum illum fortitudinis, nobilita-
tis, libertatis: quo & istis similes, & vobis
olim pares esse queant. At vos, fortes ani-
mæ, circumibitis superas HEROVM sedes,
vbi & vos ostendatis præsentis atque pro-
pitios, & disponatis loca pro iis, qui vos sunt
sequuturi. Ego, quod ad me attinet, mal-
lem nunc vobiscum esse, quam sperare ali-
quando futurum. Vt enim nihil blandius,
ita nihil miserius ipsa spe. Erigit enim sæ-
pius vt allidat. O fortunati, qui non solum
ciues habeatis iudices virtutis vestræ, com-

miliones laudatores, hostes formidatores,
 verum etiam Deos ipsos immortales iam
 hospites. Tu vero, miles, reuoca te ipsum ex
 procursu isto vitæ, ac repete memoria spa-
 tium annorum præteritorum. Quid inue-
 nies, aut quantum, aut vbi? Quidquid viui-
 mus, vna tantum dies est, vnum momētum
 hoc, quod præ oculis esse potius dicitur,
 quam sit, vix vt intellectionis vi compre-
 hēdi queat. & virtus enim vestra omni fru-
 ctu gloriæ aucta, non præliorum exitu ter-
 minata videatur. Ego vero, vt ad me redeā,
 qui vacuus a periculis, particeps beneficio-
 rum fui, peracerbum esse mihi futurum
 semper, nisi vel recordatione voluntatis
 meæ, vel prædicatione virtutis vestræ, quo-
 quo possim modo, efficiam me comitem
 atque socium voluptatis. Hoc enim super-
 est nobis vnum, vt, quemadmodum non
 nūc primū cæpit virorum fortium laudan-
 dorū mos, ita eos imitandi ratio nunquam
 definat. Omnis vero luctus, omnis mœror
 absit. Neq. enim isti, qui seruitutis mœro-
 rem sustulere, mœroris lacrymas concu-
 piscunt: sed cuius lucis vsum fortiter amise-
 re, cum vobis iucunde habendum relique-
 re: quo, sicut illi hostilium impressionum,
 sic vos muliebrium affectionum victores si-
 tis.

eis. Estis enim eorum socij, qui fortiter facere, non molliter flere consueuerunt. Quapropter caute, ne illi sentiant vestrum dissimiles sese cecidisse. Sciunt enim sua corpora temporis olim serua, vobis interire debuisse: nunc vero animos temporis dominos apud vos superesse, in quos ei nihil iuris fuit.

Gratias tibi domine Iesu

1542. 1 Augusti.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

DE LAUDIBVS ANSERIS

DECLAMATIO.

QVVM omne studium sapientiæ duabus legibus comprehendatur, cognoscendi, & iudicandi, cognitio non paucis brutis, iudicium paucis hominum contigit. Quocirca plurimæ atque maximæ res in abdito & sæpe & diu latuerunt. Omitto quæ recentibus eruta sæculis ex ipso medio naturæ gremio præ oculis nostris erant, neque cernebantur. In iis erat, quod scires, & te nescire profitereris. Scilicet magna quædam res est, modus ipse, quo metiamur ea, quæ intellectioni nostræ opponuntur. Quare

Cc 3

quod

quod ab antiquis omnibus omisſum eſt, in præſentia eſt mihi declarandum: ac cuiusmodi operam illi poſuere in rebus non neceſſarius oſtentandi gratia mihi hodierna die inſtituendum eſt, & vt, quoad fieri poſſit, par ponatur ſed merito. Nam quantum illi eloquentia me antecere, tantum materia ipſa fuerunt inferiores: quantumque acceſſionis ab ingeniis ad cauſam factum eſt in illis, tantum apparatus oſtenteretur ab re ipſa mihi. Dicendum enim mihi eſt de naturæ conſiliis, quæ ipſa expediuit in orbis huius ſupplemento, quod ad rerum numerum, magnitudinem, plenitudinem tantum fuit, quantum ipſa eſſe & voluit, & velle potuit. Nam qui MVSAM ante nos laudarunt, rem quidem naturæ placitam propoſuerunt, verum exiguam ſane: ingentes autem ingenii ſui laudes explicarunt. Ego vero ante cogitationes veſtras ponam ea, quæ per ſe magna eo in periculo verſantur, ne oratione mea deteriora fiant. Nam quum hominum genus per ſe vel magnum vel princeps ſit rerum omnium mortalium ita ſecundum ſe habuit ab opifice ſummo creatum genus auium, vt ſecum haberet quiddam, ſine quo minus commode ageret ſemper, ſæpe etiam cui Lares patrios, vitam,

tam, dignitatem deberet ipsam. Hoc est quod me valde afficit, quum naturam contemplor hanc, ne par sit (prope dixi) humana, re ipsa etiam eloquentiam superet. Etenim si constitutionem concretionem que ipsius corporis latius consideremus, fuere philosophi, qui terrestria hæc nostratia e terra potissimū constare crederent, ex aqua pisces, ex aere volucres. Neque enim fieri posse, vt naturæ principia rebus ipsis, quarum principia sunt, non respōdeant. Quod si ita est, auium genus (pace non tam vestra, quam etiam mea dixerim) etiam nobis nobilius sit. sin hoc est ambitiosius ac veritati suspectum, habeatur, quod reliquum est, neque ab vlllo expugnari potest, ciues saltem esse aues purissimi elementi. Neque enim omnibus in locis aerem ab æthere distinxit Plato. Et est æther, in quo dii sunt, vt sint aues indigenæ aeris, incolæ ætheris, accolæ deorum, non solum magnum munus, sed & rarum, & illis tantum a principere rerum datum. Nam si montanas herbas & Arabes & Græci potiores sunt arbitrati idcirco, quia cœlo sunt propiores, cuiusmodi naturam iis in rebus existimemus, quæ suis principiis cœlo propinqua ac cognata DEORVM immortalium e cœlorum sinu confi-

lia deducere ad nos consueuere? Aues dico ipsas, sine quibus imperium generis humani, quod maximum ac sanctissimum penes ROMANOS fuit, vel nihil egit, vel etiam fuisset nihil. Non ineptiam apud vos. scio vos non ignorare, quæ in A V G V R V M libris olim scripta essent ad scientiam, quæ obseruata ad salutem, quæ neglecta ad interitum. sed hæc omnia omittimus. alio maiora vocant me. Nam quanto excellit genus hoc cætero generi animantium, tantum est quo superet genus diuinum animal illud, cui pop. Ro. salutem, Camillus gloriam, imperium Ro. po. iam debeat. neque id solum, verum ortum originemque nouam, sed veram, & quæ plus quam inchoata sit. Quid enim loqueremur nunc nos, si tunc Romanæ eloquentiæ semina perditæ fuissent? Si qua in me sunt inde profecta, si qua in vobis gloria, eam vniuersam sanctissimæ ac sapientissimæ aliti acceptam referre debetis. Age vero, quum vos video attentioni propiores, deposito fastidio ignobilitatis, vt vanitas cedat veritati, ab ipso nomine mihi est incipiendum, quod ea cætera superat excellentia, quo beatius est dare, quam accipere, ipsa res vobis nomen dedit secum natum, non acceptum a vobis
 aut

aut inconsulto, aut etiam temere (vt plæ-
raque sunt) a natura allatum ad cogitatio-
nes vestras, quo rem intelligeretis ex nota
vera, non a vobis ficta. Nam quo cantu vigi-
les, tanquã tuba, excitauit, quo deiecit ho-
stes, quo IMPERII domicilium, patriæ au-
spicia, summam rerum seruauit, eo cantu
offert nulla ambitione sese cognoscen-
dum. Nam est ANSER. ***

Reliqua desiderantur.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI
CONTRA POETICES CALVMNIATORES
DECLAMATIO.

CVM suapte natura præceptum est ad om-
nia credenda genus humanum, tum
sæpe eo adducitur, vt etiam quæ & corpo-
ris & animi interitum moliantur, & reci-
piat & habeat pro veris, ita vt nullis adhi-
bitis rationibus amoueri queat. Vidimus
impostorum turbam toto terrarum orbe
volitantem, omneque salutis genus pro-
miscue ac nullo negotio pellicentem, tam-
etsi illi ignoti, nunquamq. antea visi sunt,
admitti pro medicis ab ægrotis, donec cum
illorum opera ac fide, morbus simul ac vita
horum dissipetur. Animorum vero nostro-

Cc 5

rum

rum res quo nunc in statu sit, neque libet dicere, quia vulgatum est, neque licet, quia periculosum. Vnum tantum ausim, nullum vnquam sæculum exstitisse, in quo maximis de rebus sordidissimo atque ignauissimo cuique & loqui & disputare licitum non fuerit. Quare nō mirum esse decet, si, qui de diuinis legibus pessime sentiunt, poeticæ facere calumniam ausi sint. Aiunt enim pietatem tolli, animos iuniorum vitiis imbui, molliores fieri. Atque idcirco a Platone a repub. sua exterminatam. Atque isti quidem tametsi minus digni sunt, qui negotium facebant nobis, tamen propter Platonis auctoritatem pauca nobis sunt dicenda. Nam quod aiunt, tolli pietatem, adeo mentiuntur, vt etiam superstitiones vel maxime inducantur, propter quas si exulent poætæ, prodant illi inscitiam suam. Nulla enim humana opera melior ad cultum diuinum augendum, quam superstitio quemadmodum ambitio: vitium est ipsa, maximarum autem virtutum mater. Ita superstitio, de qua paulatim quum aliquid auferas, quasi vrsæ catulum lambendo formas. At qui nudam illam ac simplicem religionem ab initio hauserunt, minimo quoque argumento babefactantur, leuissimo

uissimum attritu gracilescunt, atque tandem
a Deo fiunt. Ex his numerum nouimus nos
propemodum infinitum. Quod autem
obiiciunt, vitiis animum imbui: sane in ip-
sis sacris libris veteris historiæ omne genus,
omnis modus est, ne quid fortius dicam.
Neque animaduenterunt triuiales isti, a
POESI HISTORIAM nihil differre, nisi modo
dictionis. Atque illi quum hæc sunt profes-
si, Gallice tamen aut Italice cantillant sua.
vt non POESIM, quam frustra affectant, sed
Latinam POETICEM, quam assequi nō pos-
sunt, temere damnēt. Verum ad hæc mon-
stra plus satis. modici enim temporis sobo-
les sunt. ad Platonem autem pauci. Si om-
nes poetas eiicis, nebulo es. non enim Em-
pedoclem, non Pythagoram, nō Theogni-
dem, non, quorum tu e versibus affers præ-
cepta, Euripidem & Sophoclem. Si vnus
Homeri caussa, qui non solum habuit Deos
fictiles & fornicarios, quos detestamur nos,
abeat ille vnus, absit a tua repub. verū simul
cum tua repub. absit ille a nostra quoque
repub. Quid enim? narrauit ille adulteria,
atque arbitrari tuo permisit, vera ne an
falsa putares, nihili faciens. At tu non nar-
ras, sed laudas: non proponis, sed instituis:
non permittis, sed iubcs. At (inquies) alia
sunt

sunt in meis libris & admittenda & expe-
tenda. An his quoque deteriora aut foedio-
ra sint quædam, alibi viderimus. nunc satis
fit, apud Homerum alia item esse, propter
quæ ipsius libri legendi sint atque ediscen-
di, adeo ut Horatius illū Cratoti prætulit
atq. Chrysippo. Tu vero, Plato, quum ver-
sus componebas (at quos versus? Dii teris
illam auertite pestem) & exsulabas tuis le-
gibus a tua repub. & quum non exsulares,
ne aliis quidem poetis exsulandum osten-
debas. Nos vero libenter extra illam (ut di-
ximus) cum vxorum & liberorum nostro-
rum pudore agere volumus. Degemus ve-
ro cum Mose, cum Debora, cum Samuclis
matre, cum rege psalte, cum prophetis, cum
Zacharia, cum Simeone, cum semper-vir-
gine Dei genitrice, quorum POESIS tota tua
REPVB. omnibus tuis legibus potior est.
Quod vero attinet ad POETICÆ laudes, ne-
que satis hic est loci, neque in me eloquen-
tiæ ad dicendū. Nam si antiquissima quæq.
nobilissima sunt, quasi quædam principia,
& in sinu naturæ elementa futurorum, mu-
fica ante sermonem fuit. nam flatus & can-
tus eiusdem sunt generis, & POETICÆ spe-
cies, atque ipsa rudimenta vitæ nostræ. Si
lenissima, si suauissima, quid enim aliud cu-
ra

ta sunt, quam irritamenta mortis: hæc cantu tolluntur. si sapientissima, nihil aliud est cælorum constitutio, aut mundi, & eorum, quæ in eo sunt, quam apta consensio. Neq. minus in soluta oratione cincinnis laboras, si velis. Nam ipse ornatus meretricem facit, & animus atque mores. Cincinni etiam in *** denique quod ad DEI OPT. MAX. cultum adhibetur si excludas, DEVM ipsum excluderis. Ii sunt POETICES ornamenta. Si argumentum damnes, tolle historias etiam e sacris libris. Dixi.

IVLII CÆSARIS SCALIGERI

AD ARNOLDVM FERRONVM ATTICVM
DE VERBO INEPTI ORATIO.

Prima pars orationis quasi diuinitas est, in quam procedit per insinuationem, quam ab diuinatione non seiungit, sed continuat, ut surrepat.

OMNES homines, Attice, qui sese ad viam rationemque comparant veritatis, qualem gratiæ atque beneuolentiæ locum sibi apud eos esse postulant, quorum sententias oppugnarunt, tales sese præstare erga illos decet, qui eorum acerbiores castigationes mitiore iudicio temperandas censue-

fue-

fuere. Etenim hoc cum ipsa pæne natura
 natum videtur, ut animū nostrum ad eum
 officiorum modum componeremus, quæ
 in nos ipsos ab aliis expeteremus proficisci.
 Quamobrem non solum prudentis esse ci-
 uis arbitror, pati hoc libertatis genus offen-
 sa dissimulata, sed boni quoque viri partes
 puto, ultro petere atq. hortari, ut hoc mu-
 tuis inter nos consiliis exequamur: quo &
 spes nostras, quas in re præcepimus literaria,
 foueamus, & consuli commodis posterita-
 tis possit. Quare vos omnes precor, Attice;
 quæsoque, ut quem ego animum procul a
 partibus atque ambitione pro otio concor-
 diaque deuoui literarum, eum apud vos in-
 ueniam mihi dignum memoria vestrum
 sempiterna. Neque enim contentionis stu-
 dio in certamen equidem descendi vllum:
 neque mihi quicquam prius antiquiusque
 ad hanc vsque diem visum est, quam pacis
 atque amicitiae artes colere: neque a me
 commissum vnquam fuit, ut soluerentur
 in diuersa studia factiones literariae, sed
 ut extinctis dissidiis vnum omnes sape-
 remus. Quid enim aut iucundius, aut
 ciuilius a Diis immortalibus humano ge-
 neri dari potuit, quam recte sapere? Quod
 cum nobis expetendum est ipsis, tum alios
 quoque

quoque eodem affectos animo aut obseruare si sint, aut, si non sint, efficere, egregiæ vero interesse pietatis puto. Quod si cui paulo acrior aliquando visus sum, profecto ille, qui propius atque attentius in officium meum intueatur, non minimis de causis intelligat in eam mentem impulsos nos, ut aduersariorum obtrectatione atque asperitate fortissimorum virorum benefacta impune vexari, non solum turpe, sed etiam nefarium putaremus, quum non inimicitarum impulsu, sed gratia veritatis, non mei studio, sed ad bene de nobis omnibus meritum ciuium defensionem, meum contulerim patrocinium. Id quod cum ante alias tam in vtraque philosophia, quam in re medica, atque etiam oratoria exercitatione euenerit meo fato mihi, nunc tuo rogatu faciam, Attice, quamquam inuitus. Neque enim me ad honorem nunc vocas tu, sed non solum ad laborem adigis, verum etiam impellis in discrimen, non veteris amicitia monumenta, non infinitos labores meos, non hanc properatam canitiem veritus, tam prudens senator, tam humanus amicus, tam pius vir. Nam cum illud perquam arduum est, in re prisca nouum, in controuersa firmum, in difficili verum afferre

afferre iudiciū, tum & imprimis pericu-
 losum disceptare de iis, quæ sibi quisq. vete-
 rum, recentiorum pro suo captu bene sci-
 teque & sibi inuenisse, & aliis ostendisse vi-
 sus est. Ergo quid addam POLITIANI acu-
 tissimæ disputationi, aut quid BVDÆI ac-
 curatissimæ orationi respondeam? Neque
 enim debuit errare Cicero, quicum ille sen-
 tiret: neque recte sentire potuit, qui cum
 hic errare noluerit. An tu vero putas, Atti-
 ce, Gallicam iuuentutem, quæ inter alia
 multa lumina literarum, non solum quem
 ERASMO, viro maximo ac doctissimo oppo-
 nerent, haberent, verum etiam quem cum
 vniuersa compararent vetustate, colerent
 Budæum: iuuentutem autem, immo vero
 senatores aliosque primores viros, qui qui-
 dem ita sese ab illo didicisse profitentur, vt
 etiam suppressa scriptorum gloria, quo-
 rum nomina vel citet ipse, eum alienarum
 sententiarum tanquam nouarum faciant
 auctorem, eos tu viros graues, Attice, putas
 a meo nomine temperaturos? Vestra in ter-
 ra peregrino agitati mihi nō licere ciuem
 primarium, principemque iudiciorum vo-
 care in ius, cumque eo de summa rerum
 experiri. Quare vtrum difficilius fuerit mi-
 hi, sane valde nescio, excusare me hoc pe-
 tenti

enclitica

renti tibi, qui nihil cuiquam honesti unquam negare consueui, an non expauescere tela hominum istorum, quorum sapientia ac victoria in aliorum terrore atque recordia posita est atque constituta: quique neminem audire volunt, nisi quem sperarint suis partibus obsecuturum. At vero cum eorum magna pars per alienæ gloriæ stragem ac nominum cadauera ad laudem nescio quam gradum faciant, patiantur saltem, non in laudem vllam quidem inuadere nos, quippe neque suam obteri, neque nostram nobis excipere, sed suam illam priscis vindicari. Atque equidem, Attice, in hoc iam ætatis meæ flexu, in qua animus sane remissior est, (vt verum fatear) hoc literatorum genus pertinuisssem, si aut cum illis rem mihi futuram intellexissem, aut illorum inuentum fuisset hoc, quod nunc tractaturi sumus, aut de Galliarum finibus, imperio, iure, commodis disceptandum esset. Verum vt postremum hoc primo loco transigamus, omittamque de me dicere, deque patris opera, quem plus annis quindecim pro nomine ac dignitate Gallica in armis fuisse palam est, fratrem vero, fortissimum virum, fortissimorum equitum ducem in prælio Rauēnaticecidisse: a maiori-

Dd

bus

bus vestris Brenno fratreque eius non solum SCALIGERORVM arces priscas, verum etiam gentem ipsam nostram conditam, suamque in me nobilitatem ab extremis Senonum finibus, generosos spiritus, ius vestrarum transmissum ciuitatum: hoc vnum agamus, non gentium fauore, non nationum gratia labefactari vestigia veritatis posse: ipsam pro sese stare, satisque omnibus vnā esse, neque se deserere aut velle, aut posse, benigneque etiam cuius e minima plebe offerre vltro expetenti: nedum vt viris fortibus, opinione ac leuitate vulgi intercipiatur, quin potius ab istis premi gloriam sui ducis atque imperatoris, quorum v oculis, factionibus, iactationibus ipse ad suam dignitatem tuendam indigere videatur. Tum vero, Attice, vbi mihi in mentem venit atque contemplan, quicum viro res nobis sit, quanta eruditione, quanta humanitate, vehementius me reficit ac recreat illius sapientia, quam vires meae. Quem equidem spero citius & conatus hosce meos laudaturum, cum in id incumbamus, quod ille summo studio persequeretur, & horum offensionem subleuaturum, qui non pro se, sed pro nobis potioribus sapientiae studiis in omni literarum genere certauit.

Nam

Nam ille si nostris commodis ita studeret, ut etiam ingenii vitæ suæ rationes deuouisset, quibus consiliis spes suas in nobis præuissas, sua opera genitas, suis opibus educatas, iam per se firmas, magnum præclarumque aliquid molientes, non suæ laudi adscribi patiatur? Neque enim solum multiplici scientia imbuit nos, ut semper subsidiis egeremus, sed ita animos communiuit, ne acceptis præfidiis fulti fretique etiam maiora auderemus. Quamquam quod genus ciuilis gloriæ Budæo defuit, ut ex vocabuli vnius controuersia laudem peteret, ipse non ad laudem tantum natus omnem, quam sibi comparatam vellet, sed quam ita nobis impartiretur, ut de sua nihil decedere videret sibi. præsertim cū tantus candor in viro illo fuerit, ut quæ DEI benignitate didicisset, & magna manu dilargiretur nobis, & maiore animo suum cuique ius iudiciumque liberum relinqueret. Neq. enim maximis in studiis cum versaretur, ita hæc pusilla nostratia neglexit, ut aut temporis iacturam timeret, aut eruditorum contemptum vereretur: sed ita aggressus est, ut & compertum haberemus, quantum ipse sciret, tantum etiam nos nescire noller, & meminissimus a nobis item efficiendum,

D d 2

ut quæ

vt quæ in rem esse literariam viderentur, exemplo tanti viri nos quoque curaremus. Hæ cum essent rationes, quibus animus meus affirmabatur, ne libertas nostra præcideretur, illa quoque vel maximum præsidium afferre visa est, vt constantius vigeremus hoc ius tam claræ prouinciæ capessendæ, in qua Ciceronis nomen pristinae magnitudini suæ restitueretur, quod in re tam diu tam sæpe a tam multis petita, repetita, exagitata, nihil Budæus attulerit noui, præter auctoritatem suam: quæ quanquam apud alios permagna est, apud me etiam sancta atque multarum rationum instar: tamen nègent Ciceroniani sic vestro more iudiciorum disciplinarum causas agitari, vt quasi in comitis quam quisque plurimis euectus fuerit suffragiis, tam proxime sit magistratum. Solo enim rationum robore fidendum esse, cuius vi atque imperio animus humanus & agatur ipse, & alios agat. Nam hæc eadem, quæ affert Budæus, alij quoque viri accuratissime elaborarunt, viri graues, qui non solum hæc senserint, sed etiam publice professi sunt, antiqui, recentiores, Græci, item Latini: Themistius vir magnus, Argyropylus, Michael Byzantius, HERMOLAUS ille, omnium scientiarum alum-

alumnus idem ac parēs. Quare si quid cuiquam aliter, quam BVDÆO, visum sit, non aduersus eius viri dignitatem dictum existimet, sed eius iussu, qui tantopere veritatis studiosus fuerit, vt ne a Ciceronis quidem censura abstinuerit, non suam nunc, sed horum, quos hic appellamus, sententias emendatas. Aut sane etiam arbitretur Politianum, alium ve quempiam causam dicendam de iutgro suscepisse: neque me aliud studere, nisi, cum illorum ille repeteret accusationem, nos patronorum memoriam renouare. Quibus de causis nihilo mihi magis succensere vir optimus debet Ciceronis tuenti partes, quam fecit ipsi Ciceroni, hæc, quæ nos defendimus, sentienti. Sed quemadmodum eius dicta, vti sapientem virum, moderatum ciuem, excellentem decet philosophum, sine affectibus tractat, sic a me attingi eadem æquo, vt solet, atque vti spero, animo patiat: vt non contra se a me quicquam, sed pro nobis tanquam pro suæ sententiæ popularibus Ciceronem loqui putet.

Tria igitur cum petas Attice, ita partiar orationem meam: vt primum de Inepto, deinde de Innocenti, tum de Endelechia dicere instituiam.

D d 3.

Ac

Ac de Inepto quidem, alij quoque, vti diximus, plerique ante BVDÆVM contra Ciceronem senserunt idem: esse vocem aliquam Græcis, quæ nostro Inepto responderet pro Cicerone, quod equidem sciam, nullus. quanquā hoc illis præstitit BVDÆVS quod & illam, quam ipsi imprimis laudarent, probauit ἀπειρόκαλον, & alias ex vulgo apposuit longe deteriores. De hac igitur primum, quæ, an expleat nostræ ambitum, vt videamus. primum Latinæ, deinde Græcæ definitionem accipiemus. In secundo libro de Oratore sic scriptum Cicero reliquit: *Ineptus dici videtur, qui aptus non sit: nam qui aut tempus quid postulet, non videt, aut plura loquitur: aut sese ostentat: aut eorum quibuscum est, vel dignitatis, vel commodi rationem non habet, aut denique in alio genere, aut inconcinnus aut multis est, is Ineptus est.* Hæc ille. Mirificum vero virum, qui & verbi rationem, quam ἔννομον Græci vocant, edidit, & exposuit definitionem. Est enim Aptus, qui aut natura, aut institutione eam ingenij morumq. est temperationem consequutus, vt sui aliorumq. rei, loci, temporis, modi, & calleat & habet rationem. Sex igitur cum sint capita, duo prima tetigit Cicero. cum dixit personas. Est

Est enim persona qualitatis hominis ex statu. Statum autem intelligo conditionem. ut accipitis vos cum cauetis : ne post quinquennium quæratur de statu defuncti. nõ ut ponitis alio titulo, cum cognoscitis de statuliberis. quanquam ibi quoque conditio quædam est. ducta igitur est Personæ appellatio ab scena in forum aliumque loquendi usum. Ibi quod fingerent, alio atque alio amicti vestitu repræsentabant. ut vel statum regum vel priuatorum fortunam subiicerent oculis spectatorum. Quare *ὡς δὲ τὰ θεῶν* *ὡς δὲ τὰ θεῶν* *ὡς δὲ τὰ θεῶν*, unde Persona: non a personando, ut ait Gellius. Oscilla namque, per quorum foramen euaderet vox, nouum sane inuentum fuisse. Sed ante vincti facibus ora, ut ait poeta, capellarumque tecti pellibus, aliisue præcincti rebus, & obiectu frondium mutati lupercalia aut lupracalii fecere primum. mox sub Andronici disciplina etiam personati pronuntiarunt. veteres enim Græci, ut ait in Bæoticis Pausanias, vsu sunt verbo *ὡς δὲ* pro eo, quod erat inducere. præsertim arma, quoniam *ὡς δὲ* imprimis militi deberetur, sicut de Baltheo dicere videtur Iustinianus. Inde Minerua Zostria. sicut nos Iunonem Cinxiam diximus alia tamen & potestate & fini. Itaque in deci-

mo Iliados non potuit Homerus tacere Nestoris balthcum. sed eum ipsi magnæ esse curæ scripsit. Inde Plauti iocus in Mercatore: *Zonam sustuli*. Deinde Cicero ostendit rem, siue negotium, cum dixit *loquitur & ostendat*. Locum autem indicat illis verbis: *Quibus cum est*. neque enim quit esse loquens aut agens nisi in loco. Tum apertò nomine *Tempus* posuit. Atque æque pene apertò modum ubi dixit *plura*. excedet enim modum quod plus est. unde *πλεονεξία*. Tum apposuit rationem. est enim ratio rei modus a re dicta. Res autem a pecore, in quo veterum opes sitæ essent. prisca namque voce sic oues dicebantur, quas summo fuisse in precio habes ex XII Tabulis. Ergo is, qui horum quicquam alio quam suo metitur modo, non est aptus. Quemadmodum si tanquam alter Attilius Buta in lucem discumbam, ludo atque epulis noctem ducam, interdiu stertam: si difficillimis de rebus inter prandii hilaritatem strepam: si de plantis inscribam, de asse, de animalibus atque diuertam ad emendationem exemplarium, ad laudationes vituperationesque gentium, ad disceptationes vocabulorum, ad Græcorum fabellas, vix Inepti nomen effugere possim. Si vulgares descri-

describam herbulas, ac principi dono dem
 brassicam, hyssopum, lactucam: quarum
 potestatem describere, est peculium do-
 mini pro suo venale habere: deinde omne
 morborum genus his curari posse mentiar:
 tum hortum Gallicum inscribam, quid
 esse potuit ineptius? Quasi vero extra Gal-
 liam lactucæ non sint. Hortum orbis ter-
 rarum potius appellaret, quasi nostra hac
 in Gallia non sint multo & plures & illu-
 striores & efficaciores plantæ, quas quo-
 niam ignorem, præterierim. Extat viri om-
 ni tyrannide maioris Thomæ Mori adeo
 festiuium epigramma, vt cum eo quid com-
 parem vix habeam. Ibi sodalem suum pe-
 regrina Britannice, Britannica peregrinis
 moribus affectantem taxat adeo, vt osten-
 date eum, qui sese ad Gallicum modum per
 omnia componere cuperet, Gallica omnia
 nihil minus, quam Gallicæ assequi. Quare
 quod seuerè & composite descripsit Cice-
 ro, Anglicus ille Socrates & argumento &
 & numeris explicauit. pariunt hoc vitium
 duo, alterum fortunæ *ὁψιμαθία*, alterum
 naturæ *φιλαυτία*. alunt res secundæ & opu-
 lentæ, e quibus magni spiritus hauriuntur
 ad confidendum. Diximus autem natura
 aut institutione cuenire, propterea quod
 D d 5 sunt,

sunt, qui perfecti pene oriuntur, alios ars atque apparatus præceptionum format: ut diuinitus dixerit M. Tullius, *πεφυκότας* aptos natos. quanquam qui arte perficerentur, quædam naturæ semina iis subsistere necesse est, quemadmodum canē quidem ad venandum appulsu naturæ omnes intelligimus. verum si acutius animaduertas, ad alias quoque res aptus sit efficiendas, ad quas neque suem impellas, neque pardum, multo vero minus hirundinem. Posuimus ingenium & mores iccirco, quia Cicero sermonem dixerat. Scrimo enim ad ingenium spectat, qui cum negaret habere rationem, sinistros mores indicauit. addidimus temperamentum propterea quod aptādo mediocritas quædam est namque ratio quod *μέτρον* vocant Græci in orbe, æqualis atque eadem est ad vniuersas ambitus designatas portiones, quam illi dicunt *περί σέπειαν*. Tantundem habet intercapedinis, tantundem motus. Sic aptum ingenium est, quod ut æqualiter suapte natura coerceri dictum est: quibus de causis omnem tum rem tum etiam rei modum apisci potest. ut verbum ex participio suo eliciamus. Cum hæc ita se habeant, videamus nunc quid significet *ἀπειρέσιον*, ac primum quidem *καὶ λ* pul-

pulchritudinem tantum notauit olim. verum philosophi qui res subtilius contem-
plarentur potioresque nostri partes ad ani-
mum referrent τὸ καλὸν etiam ad eum tran-
stulere, vt honestum quoque diceretur.
Itaque & plato ad vtrumque appulit si-
gnandum, & Latini tum fortem tum
pulchrum eundem esse ostenderunt. &
bonam formam quoque dixere, qua ra-
tione factum est vt pulchram, deminu-
tuo flexu, a bona, bellam nominarent.
Siue igitur pulchrum sit, siue honestum, in
præsentia pro eodem a nobis capiatur. In-
telligo honestum siue illud sit utili coniun-
ctum, vti Stoici volunt, siue disiunctum, ac
accipimus nos. Satagunt enim Stoici argu-
mentis non necessariis in re manifesta. τὸ
τὸ χεῖριμον aliud est ἂν τὸ καλόν. quod enim
rem auget, χεῖριμον. χεῖριμα namque & ex
Platone & ex Aristotele res est. hoc autem
a fini metiri debemus. Cuius finis imago
quanquam recta est ipsa, non tamen subie-
cta res proba est semper. Mors eligitur ab
eo, qui sibi manus affert violentas. Cæte-
rum non vt mors, sed vt libertas, recti sit
specie, rectum non est, putat enim vitæ la-
bem morte aboleri. Itaque τὸ αἰχρὸν sub fine
facit, vt τὸ χεῖριμον, αἰχρὸν sit, quemadmo-
dum

dum ex fœnore aut Tyrânide diuitiæ comparata, vt τὸ καλὸν efficit, vt καλὸν quoque sit *ῥήσιμον*, puta principatus, quem sapientia consequutus fueris. Est igitur hæc vna verbi pars, quod perpendimus. altera est ἀπειρον. expertem dixere Latini multo aptius, vt hoc quoque negotium faceſſat iſtis. nam qui extra partem eſt, iſ ad eam rem eſt nihil. at ἀπὸ τῆς partes partem habet: totum non habet. τὸ πέρας enim nondum attigit. Igitur in Inepto præpoſitio negat totum. In ἀπειρον perfectio tantum tollitur. Neq. vero putet hic πέρας accipi terminum, qui rei aut artis initium conſtituit, ſed metam ultimam. nam artis finem cum putarēt Philoſophi actionem, eum dixerunt ἀπειρον, qui tametiſi teneret aliquot præceptiones, eaſ tamen exſequi neſciret, quoniam nondum agendi metam contigiſſet. Itaque pro in-
experiente acceptus. & factum eſt, vt ἀπειρος & ἀπειρον eſſent proximi, vterque qui careret meta. Sed ἀπειρον, propter exceſſum finis, infinitum ſignificabat, ἀπὸ τῆς propter defectū finis, quem modum attigiſſet minus quam finitum. Quomodo igitur illam explebit ἀπειροβαλός inæqualitatem? neque enim ſciens honeſti continuo aptus eſt. Scio verecunde de maioribus no-
ſtris

his iudicandum. scio sapienter cum posteritate sentiendum. scio tecum facunde eloquendum. scio ego cum Budæo acute disputandum. at neque ad id iudicium aptus sum, neque, ut sic sentiam aut eloquar aut etiam disputem, me comparavi. Quid sit iustitia, scio, quid fortitudo, definitionem novi. τὸν δὲ οὖν igitur habeo, τὸ πᾶσι ergo quoque habeo. ἐν τοῖς πᾶσι sum ἑμπερὲς igitur? At quotusquisque istorum philosophorum, qui tam exacte de his disputarunt, vel iustus est, vel fortis fuit? Itaque ἀπείρος & ἀπειρία cum apud Xenophontem, Platonem, Thucydidem non tam tollat habitum sciendi, quam exercendi officium, contra ineptus utrumque excludat, non erit idem ἀπειροῦς & quod ineptus, præsertim cum ἑμπερὲς etiam inepte possit exercere experientiam suam. Multæ res sunt, Attice, quæ multis personis non conveniunt, cæque aut in naturâ necessariæ, aut in civilibus negotiis utiles, aut in vita iucundæ. Honestæ erat Lysia oratio pro Socrate. petebat enim vitam. at ei apta non erat. Quare Seneca, atque alii, qui Platonis definitionem eidem dicatam negant esse dignam, quæ a tanta officina profecta sit, sane ipsi non meminerant, effingendum fuisse ei illum

illum

illum Socratis animum ibi, quem & talem extitisse aiunt æquali omni in vita habitu ac vultu pene eodem, & ipsemet Plato describit in libris aliis. Vt quid Socrates ille Platonis alibi mortem contemneret, in apologia pertimesceret: metueret vero mortem Socrates sibi, qui ex ea meliorem vitam aliis polliceretur. Scilicet Ambraciotēs nescio quis & rudis & puer dum animæ immortalitatem ex illius oratione accepisset, conscivit mortem sibi: & Socrates, qui illius sententiæ auctor esset, ad nomen modo mortis expauesceret? deprecabitur ergo crimen Socrates, quod non admisit, flebit etiam vero censeo. An non ipse non tanquam reus in deorum causa, sed tanquam iudex beneficiorum, quæ a Diis immortalibus optimo cuique post mortem pro præmio proponerentur, disputare non orare videtur? Sane vero illi ipsi valde inepti sint, qui sibi postulent Socratem ineptire. Me vero, Attice, adeo mouet oratio illa defensoria, ut aliquando lacrymas excitet, cum in mentem venit propediem nos diuino illo capite catituros. Videor enim mihi orati interesse, non nunc legere quæ ille aut dixit aut dicturus fuit. aliquando incendit animum ad vlciscendam Meliti impietatem,

tem, qui dum Atheniensium deos tueri
velle videretur, totius probitatis atque sa-
pientiæ decum, reum agit. Vbi vero decla-
rat ille iudicium hoc ad sese quam minime
pertinere, esseque locum in quem boni iu-
dices demigrent ex hoc tetro corporis do-
micilio, malis pœnam esse mortem, bonis
præmium atque apparatus veræ vitæ, iam
tum residet mens mihi, atque in illius cæ-
lestis animi consilio ac fide tacitus con-
quiescit. Aptæ igitur hæc oratio fuit, quæ
personæ conueniret, inepta Lysia, & hone-
sta tamen, quippe Socrates valde bonam
dixit esse, sed nihil ad se pertinere. Multa
ambiuntur rerum genera inepti significa-
tione, immo vero omnia. nihil enim est,
quin haud non aptum sit. At non omnia am-
plectitur honestas. nam quot res neque ho-
nestæ neque inhonestæ sunt? aptus est ignis
ad calefaciendum. Quis dicat eundem esse
honestum? quid quod non omnes virtutes
continet honestas? Species enim virtutum
est, non genus, quis dicet prudentiam ho-
nestatem? præterea quot artes sunt, quas
inhonestas dicas: ut laniationem, gladiato-
riam, quæ tamen aptæ sunt aut ad vitam,
aut ad oblectationem. Nam prima origine
honestum pauca significauit, Græcū enim
fuit

fuit

fuit *ὄνασι* bene ominantium votum, ut quæ præmia darentur viris fortibus, ea & iuuarent illos, & inde honestati diceretur: quomodo in octauo suarum institutionum Chryfantæ viri fortis officia cum compensaret Cyrus Rex, ita loquitur, *ἐμοὶ δ' αἰὲρ φρεσὶ βῆσι σκοπῶν, τί μ' ὀρεσσενόμειρον ὀήσεν.* Vide vero, Attice, quam longe abest ab hac aptitudine, quæ per omnia naturæ loca supera, infera, mediocria sese infinuat, ac subit. Honesti histriones ideo habiti non sunt, ut neque in ciuium censum, neque in *xiiii.* ordines reciperentur. Quo quid iniquius fieri potuit, quam eos ab scenarum commodis amouere, sine quorum artibus atq. studiis scænæ ipsæ stare non poterant? At eorum ingenii nihil habilis, nihil conuenientius rerum naturis, nihil aptius. Quare Plato in corollario librorum, quibus leges sancit, *ἡ μὲν τῶν δ' αὖτε ἀρετῶν* dicit: & tamen *πολλοὶ αὐτῶν τὸ σωματικὸν ἔργον ἀντὶ τῶν δόξῃ μὲν μὴ κατὰ γένεσιν.* Ergo aptam atque concinnam fatetur: negat vero ad virtutem pertinere, quæ improbius utatur & motu corporis & habitu. Est igitur non inepti, omnibus modis conuenire, seseque illis dare: est honesti, multa fugere. Itaque & vitia quædam non inepte exercentur, quæ

quæ honeste belleue ne nominari quidem possunt. *Omnis Aristippum decuit status, & color & res.* Magna laus, si tam grandis vox illa omni condiatur honestate. Profecto maluit ille aptus esse, quam sapiens. At ἀπειρόκαλόν erat idem, qui astaret sericis indutus, tantus philosophus, sedenti atque oscitanti (ne quid aliud dicam) Tyranno, Cruentarum cænarum cõuiua, assecla carnicinæ, suæ libertatis proditor, alienæ iugulator. At eo ipso nunquam quisquam fuit aptior ad omnis status & modum & rationem animum inducente. Contra dico ineptum ad Tyrannicum supercilium ferendum, τὸ τὲ καλὸν πείρας attigit. Neutrum Diogenes, qui & spurcus esset, neque aptus ad ingenium cuiusquam. Quod si τὸ καλὸν maius bonum, vt cū negauimus dici ignem honestum esse ad comburendum, si bonum substituas: vide vero quam rem agas, qui ignem ἀπειρόκαλον appellari posse putes. Sic etiam Deum, qui non sit aptus ad multa, si ἀπειρόκαλον voces, ne sis satis pius. Habes vocabulorum rationes, quæ si iccirco aspernantur quidam, quod sint subtiliores, omittamus istis sua ingenia, qui vt sunt ἀφιλοσόφητοι, etiam videri volunt, summumque precium putant nominis nihil at-

E e

tigisse

tigisse philosophiæ. Ergo si vsum aliter cla-
 mitent postulare, si intelligant apud Plutar-
 chum ἀπειρηκαλίαν, rusticitatem potius
 quandam esse, quam ineptitudinem, &
 apud Demosthenem in oratione contra
 Androctionem idem. sic enim scribit, non
 solum ἀναιδῆ ob pecuniam, sed etiā σκαῖον,
 qui non intelligeret, quanto præstarent in-
 ter donariorum monumenta phialis coro-
 næ. Dicit ibi sinistrum, translatione sumpta
 ab iis, qui altero brachio pro dextro vtun-
 tur. *peruersum* eo loco sane bene & signate
 interpretari. post hæc subdit: Si quis sibi pu-
 tet dignitatis fieri accessionem ex tenuio-
 rum rerum existimatione, is tantum abest,
 vt hoc honoris consequatur, vt etiam sub-
 eat opinionem ἀπειρηκάλῃς. Cuius exem-
 pli si meminissent, non adducerent vtrum-
 que σκαῖον & ἀπειρηκαλον pro inepto, quæ
 ille tanto antea distinxisset, quorum poste-
 rius adeo ab inepto distare putauit, vt for-
 tius quippiam, quam sinistrum, & barba-
 rum atque etiam impudens iudicaret. Ac-
 cipiamus igitur ἀπειρηκαλον insolentem,
 qui inani ferocia fretus non attingit fines
 honestatis, vultque aliena rapere iudicia
 violenter in suum. Hac ex arce cum deie-
 cerimus eos, Attice, haud difficile fuerit pro-

pro-

procliuiore mouere loco, inclinata iam re. Partim enim absonæ sunt aliæ voces, quæ adducuntur, partim potius ineptæ, quā inepti significantes. ac primum quidem quis ferat *σόλοιον*? adeo enim laxa vox est, ut bambalionem quendam sonet. Ac profecto barbara olim fuit, a Ciliciæ aut Cypri oppidis educta. quæ oppida Græcorum in eloquendo ambitionem ac lenocinia explere non quīuissent. Aut si Græca fuit, ab Solone duxit originem, quem ausi sunt nōnulli prædicare sapientiæ cultorem, mundiciarum linguæ minus fuisse obseruantē. Verumenimvero cum aduersus linguæ labem nomen hoc Attici direxissent, non animaduvertere se esse aliis *σόλοιους*. nimis enim multa sibi arrogarunt: nimis illos secuti sumus nos. plus enim plus illis habuimus fidei, quam nobis ipsi operæ præstiter. Nego linguarum præstantissimam. Nego quippiam eos dicendo cōsecutos, quod ab aliis etiam Noruegiānis, Scandinauianis, Engronelandiis exprimi non possit. Nego venustissimam, cuius sibili frequentiam Græcus ipse Pindarus etiam dicato opere damnauit. nego castissimam, cuius summa laus Veneris nomine circumfertur, hoc est Impudicitia. Nego nihil fordium in ea

Ec 2

fuit

fuisse, etiam in scenis, etiam in ipsis iudiciis publice mutuis obiectum odiis atque exagitatum. Quod si vno in verbo Cicero Romanos dixerit fuisse prudentiores, quid est vt obrectatoribus liceat quasi monstrum insectari, qui cum *σόλοιον* vt insolentissimum verbum atque arrogantiae plenissimum, ita curtum valde, si cū inepto comparatur, ex intimis tenebris eruiſſent, nihilo consultius *ἀπεικνότερα* substituere? Infelix sane verbum, & quod vniuersæ causæ latus aperiat. Quid enim animi putas eos habuisse, Attice, qui ad tam ineptum respicerent subsidium? Quid enim est *ἀπεικνώς*? dissimilis. *ἀπεικνώς* est ab homine leo. ergo ineptus ab homine. Rides locutionem? Est *ἀπεικνώς* ab aratro bos. ergo erit aratro ineptus. Quid nomen ipsum, nonne æquiuocum est? nā *ἀπεικνῶς* est imago cuiuspiam, quem quam maxime refert, tam maxime dicitur *ἀπεικνῶς*. etenim *ὑπό* aut significat *ἐρήσιν*, vt *ἀπουσία*, aut relationem, vt *ἀποβλέπω*. notat enim relationem visus ad locum. vtrumq. autem eandem habet causam, locum vnde fit, aut quasi locū, vt *ὑποκία* locum, *ἀπολογία* quasi locū. Ita corpus habet loci rationem, a quo ducta sit imago *ἀπεικνῶς*. Quē in significatū accepit Thucydides

des in i historiæ, ut ex æquo & iure diceret illis verbis: ἔτε ἀπεινότως ἔχομεν ἀνεκ-
τήμεθα. neque enim potes interpretari, non inepte. Sed ὡς τὸ ἐπὶ τοῖς, quod Cicero dicit par est. Ad ἀπειρομαλον autem quam proxime accedit ἀφιλόκαλος, tam maxime abscedit ab inepto. solvatur enim nomen. nonne φιλοκαλία vitium est? Affectatam sane elegantiam veteres a collegio virtutum deiecerunt. Quid excellentius, quam *τιμή*? verum φιλοτιμία ambitio est extra virtutes. Ita ἀφιλότιμος apud Plutarchum in Commentario de appetentia ditescendi, cum significat, qui procul ab repub. ætatem agat. Itaque in plerisque nominibus compositis vitium inuenias, quod simplicibus nullum sit. *τιμή* honorem dicit: præclarum sane finem, in quem iudiciorum nostrorum vires intendamus. Coniunge cum eo fine studium. fiet φιλοτιμία. quo nomine videbatur Cyprius Xenophon laudaturus in primo institutionum, nisi propemodum definitionem addidisset. Cum namque φιλοτιμότερον eum appellasset, subdidit: πάντα κινδύνον ὑπομῖναι τὴν ἐπαγγελίαν εἶναι, non pro virtute, sed pro laude. Itaque *τιμή* extra compositionem honestationem tantum dicit: in compositione compensationem. hoc enim

Ec 3

est

est *τίειν*. Cuius significationis laxitatem mutuati sunt Latini. nam etiam *τιμᾶν* Tyrannum intellexere, cum eum Timeri dixere, qui tamen honore nullo dignus esset. Itaque in *φιλοκαλία* perit integritas ac rotunditas *τῆ καλῆς*. Quare Isocrates quoque in Nicocle satis habuit ad vestitum tantum referre elegantiorē. Ut intelligant vituperatores nostri, quam angusto spatio capiatur interdum, neque expleat vniuersum ambitum ineptiarum. *ἐκμελῆς* quanquam ab Aristide ponitur in oratione, qua Romam laudat, rara tamen admodum vox est. quo fit, ut quid sit, planius per contrarium declaretur. per visitiora namque nobis semper est procedendum. *ἐκμελῆς* igitur frequentiore usu vox est, a musicis sane deducta. *ἐκμῆλεια* saltationis genus, de qua Lucianus dicato Commentario, Athenæus i. & quartodecimo semel atque iterum, Pollux in quarto. Concinnum igitur dicas *ἐκμελῆν*, atque consonum pro verborum modo, quibus id apponas. *ἐκμελῆς* igitur absonus cum musica significat, longe minus occupat quam ineptus. Cum translatione exit ad alia significanda, plus amplectitur. nam quodcunque extra sonum est, *ἐκμελῆς* erit. est extra sonū quod sono caret. *ἐκμελῆς* est.

est Deus. sed idem non ineptus, omnino
autem ut notat, quod ad hoc sit satis, illo
deficitur, quod aptitudinem nullam notat.
quanquam si consultius rem intueare, ἀμε-
λής potius esse debuerit, quam ἐκμελής. nam
tamen ἐμμελής & ἐκμελής, videntur esse
contraria propter præpositiones Intus &
Extra: tamen ἐκφρων aliud est, quam ἀφρων.
ἀφρων lapis est, ἐκφρων non est. at est Orestes.
ἀδικῶ erit carens omni habitu iustitiæ. at
ἐκδικῶ Creon, ut est apud Sophoclem, qui
Antigonam, quæ fratrem sepelisset, viam
defodit. Aliud est carere aliqua re, aliud eā
habere, sed non in usu aut potestate. Sunt
ante diem nescio quem catuli sine viden-
di usu ac potestate: sunt semper serpentum
genus, quod Græci τυφλάς, utrumq; na-
turæ defectum non notabis nomine po-
tius cæcitatibus, quam non videndi. quare
etiam provinciales, qui propius Narbo-
nam ac Pyrenæa iuga colunt, sua lingua
quasi nullos oculos multo feliciore vocant
nomine. Eodem pacto fingere nobis licet,
ut etiam aliquid non solum inuitis his præ-
ter Græcos habeamus, sed etiam cōceden-
te Cicerone, qui multis locis & fingenda
pro rebus verba monet, & fingit ipse. Ergo
ineptus erit is, qui caret aptitudine. at qui

eam ita habet, vt ab ea ipsa exciderit, hunc
 quasi exaptum voces. Item ἐκμελῆ potius
 hunc, quam ineptum, ineptum potius ἀμε-
 λῆ, quam illum dicas. Sic cum illo exani-
 mum conuenit, cum hoc inanimum. De
 σκαῖος nonnihil supra diximus quem fini-
 strum, asperum, peruersum appellaremus,
 vt est apud Poetam, in x Æn. *monita fini-*
stra, quæ male cederent. quod & Chorus
 in Oedipo Coloneo σκαῖος δὲ δὴν dixit pro
 vācordia quadā ac peruicacia: cuius con-
 trario verbo vsus sit Plato in Menexeno.
 ἔπος ἡμῶν οἱ ῥήτορες δέξιοι εἰσιν. σκαῖότητα τὸ τε-
 πος asini vocat Galenus in octauo de officio
 partium. Sed & μάταιος quid est? an tu Va-
 num ab inepto non distinguis, Attice: an
 vero non inepti est aliquando mentiri? quid
 Vlyssē aptius? quid eodem mendacius? va-
 nus vero mendax est, qui rei, de qua loqui-
 tur, intus ipse habet nihil. est enim menda-
 cii species vanitas opposita ad leuitatem vt
 res inanes iactantem. a vanno rustica du-
 ctum verbum non vnā ob causā. Nam
 & iactatur ad ventum, & in qua induntur
 multi frugum acerui. verum in his magna
 pars nihil nisi acus sunt. Si non vanus fuit,
 at adeo non ineptus, vt ea vanitate Troiam
 ceperit. Inde κενόδοξία, & ventosa laus iis-
 dem.

dem rationibus. Itaque Plato in Epimenide
ματαιότατον πόνον appellat laborem, qui ho-
minem id, quod nusquam est, quærentem
agitat. Tum autem *ἀπίθανον* nimis leue
vocabulum ad ineptias significandas. Nam
quis dicat obstinatum ineptumque eadem
esse necessario? Etenim inuenias haud sem-
per ineptire eum, qui sit obstinatus. Ergo,
Iudices, quibus Hortensius Verris inno-
centiam non persuaderet, ineptissent. Ine-
pta erit Horatiana Lyde, cuius ille annos
conqueritur obstinatos, quæ tamen a stu-
pro, quod ille suaderet, abhorrentem habe-
ret animū. At quare doctissimus Catullus
qui sic sibi imperaret: *Miser Catulle desi-
nas ineptire*, illud subdidisset. *at tu Catul-
le obstinatus obdura*. fuit enim obstinare
olim honestum verbum ad animi apposi-
tam firmitatem vt etiam in Aulularia affi-
nitatem legimus obstinatam, cum quid
constituimus firma fide ob aliquam rem.
Quo ex significato, Attice, moneri debe-
mus, ne ex suasionem aptitudinem frustra ac-
temere deducamus. Sunt qui addiderint
etiam *ἀνθρ.* verum aut desuetum aut non
assuetum potius voces. *ἀνθρ.* erat populus
Romanus sub Numia ad arma. idē ineptus
minime omnium erat. quippe eius aptum

E c 5

animum

animum sequentes reges ferocia & acuit
& excitauit. Sunt item, qui in epistola M.
Tullii ad Volumnium τοῦ ἀκυροῦ ineptum
sint interpretati: cum tamen κύριον signifi-
cet rem certam & attributam ei, cui debe-
tur. quare diem κυρίαν condictum Græci
dicunt, ut apud Demosth. ratum dicit, in
oratione contra Phænippum: καλέουσι κύ-
ριον τὰς πρὸς ἀλλήλους ὁμολογίας. Itaque
etiam apud ipsum in oratione De corona
nauali sanctionem iudicariam eo verbo
exprimit καὶ τὰυτὰ κυρωσάντων ἐγὼ μὲν πε-
ειόρμησα. vnde prouerbiū αὐτὰ κυρία. du-
ctum a Dinone Tarentino imperatore, qui
aduersus multitudinem suffragiorum in-
tenta dextra in pauciorum sententiam ea
verba protulit. ut est auctor ex Theopha-
sto & Appollodoro Plutarchus in Hella-
nicis. Est igitur ἀκυρον falsum dictum in ea
epistola, cuius non esset auctor Cicero. Ve-
rum potuit Cicero minus falsè dicere, at-
que etiam inepte, ut Catoni videbatur. ἀκυ-
ρον tamen non fuisset, cuius esset dominus
Cicero. At quamobrem non addiderunt
ἀφ' οὗ? nam equidem ita censeo, περὶ σφύῃ
aptum posse intelligi, qui natura sua sese
ad omnia ita accommodare possit, ut ad ea
natus esse videatur. Quare non ὅτι τὴν δέειον?

is enim sic est qui satis est. est quippe *ὀπίσθιος* habitus conuenientia. Cæterum neque *ἀφύς* ineptum explet. *ἀφύς* ad poeticam Chœrilus non est. quippe homo est. & ineptus tamen fuit. habuit enim ingenii vim, non naturæ femina disiuncta. non est *ἀφύς* Therſites ad linguam cohibendam. immo illi dedit *φύσις ἔρκος ὁδόνταν*. at ineptus ille tamen fuit. *ὀπίσθιος* autem ampla sane vox est, quippe quæ tū bonas tum alias artes amplectatur. Sic est apud Demosthenem in oratione contra Timocratem, & in libro Plutarchi, qui inscriptus est, de esu carniū, longe aliud significat propterea quod idoneus esset ad calumnias excipiendas. verum apud Xenophontem comineatus sunt *τὰ ὀπίσθια*, & apud Thucydidem ea quoque, quæ ad oppugnationes essent accommodata, etiam ad castra tuenda. Pro re familiari ponit Aristoteles II. *οἰκονομικ.* quasi *τὰ δεόντα ὀπί τῇ δε.* & III. *hist.* de pecore. *καὶ τὰ ὀπίσθια ἔχον.* id est, res necessarias, pabulum, præsepe, ut vitet frigus, æstus, & eiusmodi. vnde sedulitatem in re honesta, in aliis potius dicas attentionem, ut *ἀντάρχειαν* pleni animi aut corporis aut aliarum rerum aptitudo ea voce non designatur. Itaque *ὀπίσθιος* Camelus

lus

melius sit ad equitē ferendū Cataphractum,
 apte tamen id nō faciet. vt aptitudo modus
 sit τῆς ἐπιτηδεύτητος. Scio nobis pueris τὰ ἀσπί-
 δαζον Luciani interpretari solitos præcepto-
 res nostros viros magnos, Hieronymū Do-
 miniū, & Ioannē Bononiū Episcopum Ter-
 gestinum. Sed vix digna sententia est, quæ
 tantorū virorū nomine in mediū afferatur.
 Quare quid tibi dicā, Attice, quot similia
 verba adducere potuerint? quæ quidē par-
 tim & memini, partim vt meminerint ipsi,
 faciam. tantum abest, vt eius rei impetum
 mihi graue metuam. Est vox Pindari in Ne-
 meis μαψιλάνας, quæ nisi esset dithyram-
 bica & plane Pindarica ab vsu vulgi abhor-
 rens, multo aptius inepto putabam aptari
 posse, quam quæuis ex illis excipiat. Ha-
 beas etiam ὑπόκεινον, quod plus est, quam
 μάταιος. quod cognomen ab ineptitudine
 fecere cuidam Dionysio Philadelphensi,
 ὅθεν τὸ ἀπρόλογίαν τὸ λέξεως. Puto etiam ἀκο-
 σμον non venisse in mentem illis. nam ap-
 posuissent. qua voce pene in eo significatu
 vsus est Leontinus Gorgias in oratione de
 laudibus Helenæ, in qua ἀκοσμίαν opponit
 τῇ εὐανδρίᾳ in ciuitatib. τῷ κάλλει in corpo-
 ribus, τῇ σοφίᾳ in anima, τῇ ἀρετῇ in actioni-
 bus, τῇ ἀληθείᾳ in oratione. Sed verebar, ne
 illis

illis in mentem veniret verbum ἀρχιμονεῖν.
 Vnum superest omnium difficillimum ad
 excludendum, ἀναρμόσιον. namque ἀρμόζειν
 non solum aptare est, verum etiam propor-
 tione respondere ei parti, cui applicetur
 pars, cui conueniat, cui congruat. vt apud
 Xenophontē in vii i Pædiæ. Cadaueris Ha-
 bradatae manum ab Ægyptiis abscissam
 ἀεθρήμοσε Panthia & apposuit. Et quo lo-
 co, nisi abscissa fuisset, esse debuerat, consti-
 tuit, apta vt esset ei membro, quicū vnum
 olim fuerat corpus. Pausanias in Phocaicis,
 cum de lorica prisca loquitur, τὸ μὲν σῆναι καὶ
 τοῖς ἀμφὶ γαστέρα ἀρμόζον, videtur eodem
 modo intellexisse, quo Virgilius, *Clipeum-
 que sinistra Insertabam aptans*, quomodo
 etiam Homerus Iliados tertio, cum de
 thorace Paridis loqueretur. Pindarus in
 Pythiis, vbi Telesicratis laudes canit, de
 Antæo loquens, qui filiae conuenientem
 sponsum daret, ita loquitur: ἔγω εἰδίδου λί-
 βος ἀρμόζων κόρα νυμφίον αἰδέεσθαι. Et in Nemeis
 in poematio, quod condidit in laudem So-
 genis: εἰ γὰρ σφιν ἐμπειδοθενέα εἶστον ἀρμόσιος
 ἦεν. Id est, efficere, vt ne vitæ genus illud
 ineptum esset flori ætatis, neque illi flos. ve-
 rum cum Pollux opposuerit τὸν ἐν ἄρμῳ τῷ
 ἐν μέλει, facile sequenter τὸ ἀνὰ ἄρμῳ τῷ
 ἐν μέλει.

ἐκμελεῖ. Sicut & Plato in Protagora τὸν ῥυθμὸν τῇ ἀρμονίᾳ. πᾶς γὰρ ὁ βίῃ τε ἀνθρώπου εὐρυθμίας τε καὶ εὐαρμοσίας δεῖται. Eandem εὐρυθμίαν Xenophon tangit in Oeconomico: ἡ καὶ μεταρρύθμισις μὲν, εἴαν τε σοὶ δοκῶ μὴ καλῶς ποιεῖν. ἀρμονίαν coniunctionem & compactionem per clauos Galenus vocauit in ix de officiis partium. Quare in lib. de Osiride Plutarchus harmoniam ab Empedocle ait positam pro principio rerum conuenientium. Et Dicæarchus animam harmoniam quatuor elementorum esse statuit. hoc idem recensetur ab Aristotele in i de anima. Itaque proportionem congruam compositionis ea voce Græci sæpe, quanquam vario flexu, significarunt. Nam quod vulgo harmoniam dicunt alii, Eupolis ἀρμογῶν, Xenophon ἀρμόν. Vnde harmostæ Lacedæmoniorum magistratus, qui componendis litibus, sarcendis ciuitatibus imponebantur, nomine leniore, re tyranni, ut conqueri videtur Isocrates. non venerat ipsis in mentem vox Theocriti poetæ in Syracusiis, qui παράορον appellat hominem, τὸν παρὰ τὸ εἶδος τὰς φρένας ἡρτημένον, a metaphora τῶν παρηόρων ἰστών, qui iugum excutiant. Quanquam autem hæc ita sunt, maior tamen res est aptitudo, quippe naturæ propensio quædam, quæ

quæ in Græca voce hac non exprimitur. habet enim principia defectus siue priuationis in se. ἀνάμνος & autem extrinsecus accipit, in se non habet. Quamobrem ἀνάμνος & fortasse inhabilis sit. qua voce Marcellus vester, Attice, vsus est in octauo libro pandectarum.

Iam vero declarasse videamur, quam frustra laborarunt isti, vt nos ne temere laboremus ambitiosius copiam vmbraque quam rem lucemque persecuti. Quam in lucem cum diuini atque incomparabilis iudicii sui intendisset aciem M. Tullius, clusit tarda ingenia acumine suo, leuia oppressit grauitate. At nos delicati stomachamur quod Latinam Græcæ ex vno aut altero verbo linguam prætulit. Pro Dii immortales, quæ hæc peruersitas est? In quam præclarissima sese ingenia inducere, vt suis ipsa dispendiis augeri velint, pulcherrima vero sibi detrahare ornamenta, vt elegantiora esse videantur. An vero ii sunt, quales in octauo de repub. describit Plato. Latinæ linguæ vitia tanquam fucos in aluicariis, qui cum operæ nihil ponant, fauos arrodunt veteres, nullos ipsi condunt. Magnum vero crimen Ciceronis monentis verum. magna nequitia docentis nos. magna iactantia con-

con-

concedentis vniuersum thesaurum, sibi vnum aut alterum nummulum reseruatis. Itaque frigide admodum argumentatos videas non, Attice, cum vociferamur Græcam linguam priorem, atque iccirco præferendam. At tu contra, Attice, moderatione tua nostrum impetum excipias. Si isto more viuitur, vetustissima quæque ut præferantur, semper sint maiores posteris meliores. Iam sit Cicero istis ipsis sapientior. verum ineptum omnino argumentum eorum, qui mundum iam putant consensuisse, clamant pietatem nescio quam refrigerescere. Quasi vero cum pietatis ipsius dominus inter priscos versaretur, ab illis agnitus aut receptus sit. nō erat tunc mundus ruinæ atque interitu proximus, cum præsentem præsentem occidere. nunc cum nihil videmus & credimus, pietas extincta est. Sane volucra atque ab solida sapientia otiosa ingenia hoc sibi persuasere. atq. adeo recte cum eo peruentum est, ut ista ipsa monstra in hominum numero habeantur, quorum Deus Lucianus est. An nos putamus Romulum illum, Attice, illos Auruncos maiore, quàm Lælius utebatur, vfos esse oratione? An vero cognomē hoc, quod, ob diuinæ orationis tuæ splendorem atque dignitatem

gnitatem merito detulimus ornamenti tibi, ante Titum illum Pomponium aliis Romanis obtingere potuisse? Non fecit illi cognomen secessus is ea in loca, quæ procul essent a ciuilibus factionibus, sed ea sapientia eaque eloquentia, quam priores ciues eodem in loco frustra quæsierant. Excoluntur artes ingeniorum successione, quorum mutuo attritu luce noua animi nostri replendescunt. Quare longe grauior, cordatior, compositior fuisse Athenienses, quam ij, vnde ortum ipsi ducerent, Iones, in loquendo. Qua ratione quoque factum est, vt Euandrum Doricæ gentis ducem, eorumque portionem Æolenses, qui magnæ Græciæ in Italiam nomen importarunt, per initia secuti mox linguam castiorem sanctioremq. instituerent Romani. Nam equidem ita fato quopiam euenisse reor, Attice, vbi futurum esset orbis terrarum imperij domicilium, eo in loco solidam sapientiam, inuictum animorum robur, parsimoniam, innocentiam, frugalitatem, mundissimam grauissimamq. orationis tractu flexuque fuisse explicandam. At disertiss. Budæus auctori fabulæ Græcam similem dicit, Latinam histrioni propiorem, quippe quæ illam repræsentet. verum neq.

Ff

illius

illius fuit iudicium hoc, sed Lascaris, qui hoc suæ genti magno animo vindicaret, & comparisonem emendare potius, quam proferre debuit acerrimo vir iudicio: quæ neque apta esset, neque, ut lenissime dicam, satis firma. Exploditur histrio, de Euripide si quicquam immutavit. at exploditur Latina oratio, nisi quippiam de Græco immutarit. neque enim æquum fuit diversas regiones, ingenia, fortunas eadem uti lingua sine discrimine, sed simul cum fortuna reliquarum quoque artium facies mutata est. Videsne olim Gallos hominum, ut aiunt, immolatores, nunc tanta esse moderatione atque lenitate, ut in iudiciis vel parricidarum scelera sæpenumero aut æquet, aut etiam superent misericordia? Amaere illi tunc sapiëntiam, fortasse etiam eloquentiam, quemadmodum ex Luciani Hercule facundo simul & forti facimus coniecturam: sed enimvero eiusmodi nunc eloquentiæ ne vestigium quidem vllum nedum monumentum vllum superest. At nostra tempestate quid de vestra dicam gente? quæ acceptas a Latinis bonas artes adeo expoliuit, ut & Romam & Athenas qui quærat, is si nobiscum agitet atque vos audiat, earum nullus desiderio teneatur. Recte in
libro

libro machinarum Aristoteles. natura quæ
sint, ea constare semper sibi. Contra earum
rerum, quarum ars parens est, usum esse va-
rium, alii alium. Quamobrem oratio, quæ,
ut alibi idem dicit, hominum libidine aut
consilio, certe voluntate esset constituta,
quod sibi quisque vsui futurum arbitratus
esset, aut receperit, aut reiecerit, aut finxerit
aut immutarit. Lenissime pronunciat ma-
gna Italiæ pars: crassissime pene vniuersa
Germania. At Thusci, qui Arnun circun-
colunt, pene Germanicos spiritus illos su-
perant. In Belgio vero vel summis labris
Cimbri pronunciant & Menapij. Sic Latini
verborum rotunditate, numerorum maie-
state, non solum armis Græciam, supera-
runt. Suaues illi ac iucundi, etiam mollio-
res, quam viros decet, loquaciores vero lon-
ge tanto. pressiores nos, grauioresque, seue-
riores, compositiores, denique viri etiam in
loquendo. neque venus semper abest: at
semper adest candor, decorum semper.
Itaque commodius fecisset optimus ac do-
ctissimus ille vir, si Latinam linguam bo-
no patri familias similiorem iudicasset, qui
per manus traditas a parentibus aureas
massas igne soluerit, vsque dum excoctis
sordibus purum aurum, atque ut aiebant

Ff 2

olim,

olim, quodque Græci nequeant dicere, putum fecerit. Ita quanto præstat iudicium fortuitæ rei, quæ casu obtigit, tanto est nobilior Latina, quam Græca. Quò magis mirabimur tantum virum, qui cum æque & Græce & Latine saperet, Latine tantum profiteretur, maluisse cum de sua lingua decedere ac victoriam dare immerito alienis, quam suæ sibi iure retinere. Sed ego illud nolo dicere, de quo audiuerim. Erasmus hoc de Budæo iudicasse infensorem paulo nomini Latino continere sese non potuisse, quia Ciceroni obstrepentibus assentiretur. quare quæ dicendi ornamenta non esset assequutus, ea in aliis nihilo maioris facere, & cum, per quem illi profecissent, longe vero minoris facere. Ita enim quoque natura, quanquam inique, comparatum est, ut quæ in te non habeas, in aliis nolis, verum equidem ab similitate potius, quam exerceret Erasmus, quam ab iudicio profectam eiusmodi sententiam rebar. Ea igitur omissa rem mecum sæpenumero sic putabam. Qui Græcam laudaret, Latinam, quæ Græca sit, non posse vituperare. qui Latinam commendaret, posse nihilominus relinquere in Græca locum castigationi. Nam qui putet a Marco Tullio Latinos præ-

prælatos Græcis, qui ipsi Latini olim Græci
extiterunt. Sed suæ tempestatis Græcos in
Latium, Græcis maioribus suis in terra Græ-
cia anteisse. Ingenio illi valere, nos iudi-
cio. Illi inuentione, nos emendatione. quan-
quam quid inuenere illi aliud quam fabu-
las? res enim ipsas ab aliis gentibus Ægy-
ptiis, Chaldæis ipsi sunt interpretati. Ve-
rum iecerint illi nobis semina, aluerint se-
mentem factam, collegerint vberes fructus
suas. habetur gratia, at nos nostra opera ex-
cretas fruges contemplati reliquimus quic-
quid suberat quisquiliarum. excolendo
quoque id efficimus, ut paupere in agello
(nam hoc sane clamitant ij, qui Latine lo-
qui nolunt ac nesciunt, Latini esse nolunt
& coloni sunt) satis esset & nitoris & co-
piæ, sed quam plurimum puritatis. Neque
vero vulgaris ea laus hæredum fuit, hac
copia non abuti atque opulentia. fastidio si
fuiſſet, reiicere quæ darentur. simplicita-
tis sit vniuersa accipere: a quorundam usu
abstinere, prudentiæ. Contra aliquid appo-
nere ac vicissim illis ostendere atque retri-
buere, egregiæ cuiusdam tum fortunæ, tum
animi non ingrati. Nam quod isti obiiciunt
vetustatem, si hoc factum est, ut vetustas
laudem posteris interceperit, sibi retinue-

Ff 3

rit,

rit, cedamus tum vero, Attice, iudicio Ciceronis, qui tanto antiquior sit, sed vera illa & Germana antiquitate, præsertim cum in summo tunc steterit res literaria, & eo usque tantum creuerit, ad nos postea demissa sit. At equidem hosce libenter audio, qui posteros nihil inuenisse vociferantur. nam, ipsi quibus sunt nati sæculis, qui & nunc sunt posteri, ut se ipsos excludant a potestate iudicandi, & olim futuri sunt prisci, ut se iisdem includant iudiciis, quorum ius nunc insectantur. loquentes vero si priscis legibus audias quantum rideamus? etiamne tollere tot accentuunculis voces, etiamne in re seria, etiamne in fletu canere? Id quod quia faciunt Aruerni & Gabali, magno ipsis Gallis risui sunt. Itaque & ut hoc illis vitio datur, ita a posteritate acceptum quod explosum a nobis sit, magnæ laudi esse decet. Quid quod tam multæ aliæ quoque Latinæ voces sunt apud aures lautas atque acres, partim quibus Græci ipsi superantur, aliæ, quas exprimere illi nullo modo possint? Iam ostendet Cicero carere eos multis. sed reus ille diuinus vir factus est ab iis, quos & olim prudentia sua seruauit, & nunc sapientia claros facit. viderimusne an alia
sint

sint præter illa vetera ac recepta. Accipiamus leuissima quæque, vercor valde, Græci, quomodo *Capum*, aut *Canterium*, aut *Veruecem* exprimatis. Quid? alia multa? Quot? An non ipsi nequiuisse nomina rebus imponere testatum reliquistis, cum iccirco *ἀνέρον* plurima appellastis? Quæ tamen festiue non habendo nomen etiam nomen inuenere. Quid igitur? mirū, si, quod omisere, alij non neglexere? Si Galli vnico verbo, quod quidam faciunt, aliquid expriment, quod minus commode Græci, excusatis, si Latinis fors fortuna vnum obiecit, sunt qui disrumpuntur. *ἀνεργασθίου* nomen nouit Aristoteles & Pollux & Hippocrates, & non ignorauit Galenus. at *præputium* negat eo Aristoteles significari. cæteri aut affirmant aut non negant. Si igitur inter se digladiantur, cui credendum e Græcis istis vestris, qui sibi inuicem non solum non credunt, sed etiam obtrectāt? Audite, Græculi, quare *Interregem* dicere nescitis, quare *consulem*, quare *Dictatorem*? In *Interrege* ridiculi estis. Consul is neque rationem, neque potestatem assequimini: vt omittam quam inutile, quam secure vocem suam probarint. nam *ὁ ἀνέπραστος*, potius, quam *ὁ πρᾶτος* esse debuit. *ὁ πρᾶτος* enim subter significat, vt obli-

uiscamur infelicem affinitatem *τὸ ὑπάρκει*
 Quod tamen nomen non solum ad consu-
 les imprudenter arcessiuerunt, sed etiam in
 Ioue suo parum verecunde protulere, ut ex
 eo, quod esset *ὑπέρτατος*, tot eximerent ele-
 menta de medio, ut ex supero inferum fa-
 cerent. quare Corinthij primi recte Iouem
ἱεῖον appellarunt publicis ei sacris institu-
 tis, dicatis templis, ut ait Pausanias in Co-
 rinthiacis. At Cecrops non recte, qui pri-
 mus Iouem *ἱπτάον* nuncupauit, ut idem au-
 ctor est in Arcadicis. Eum tamen usum se-
 cuti sunt Musici, qui supremam chordam
ὑπέρτατον nominarint. Et *ἀντονεγέτωρ* non ex-
 primit Dictatorem. Q. Fabii Maximi im-
 perium Dictatoris. partitus est cum magi-
 stro equitū Senatus. Igitur non fuit *ἀντονεγέ-
 τωρ*. Tum multi sunt *ἀντονεγέτωρες*, qui non
 sunt Dictatores. Itaq. Thucydides Arribæū
 Illyriorum ductorem *ἀντονεγέτωρα* vocat in
 quarto. quanquam videtur idem auctor in-
 telligere nescio quid ad summam potesta-
 tem. nam in primo libro addidit *πᾶν τὸ πᾶν*,
 inquit, *ἀντονεγέτωρα*. At dictare est præscri-
 bere verbis cum imperio ius, ut *δίκην* in ver-
 bo sit non *ὑπέρτατος*. Legionis quoque vim qui
 dicat Græcia non habet, neque *Prætura* ne-
 que *Edilis*. nō enim verba sequentur. Esto.

res,

res, inquit, Romanæ sunt, inuenta hominum, quibus cedant Græci sine ullius gloriæ dispendio. Sane hoc querebamus nos, tantam ingeniorum felicitatem hoc ita non præuidisse, ut duorum verborum obiectu hæreat, quæ Latini sua lingua expressissent, nequisse popularibus suis voce patria explicare. nihil addam præterea. satis habeo, non omnium verborum inuentores fuisse, non optimos fuisse inuentores. Romanos vero & res multas animaduertisse, quod fuit diligentia, aut statuisse, quod ad Dei magnitudinem proxime accedit. Vis ostendere *Fecialem*, vis *Patrem patratum*? neque enim *ἡνὺς* satis est ad veterum illam religionem, qua patris nomine fœdera sacrosancta habebantur, neque *Censorum* neque *Lustrum*. omitto iusiurandum: nam in *ὅρκῳ* Iuratio sit, Ius non erit. *Sacramentum* non habent. *Vaccium* & *Valgium* habent & *Labeonem*. at non *Varum*, non *Compernem*, non *Brochum*, non *Falconem* non *Plotium*, non *Scaurum*, non *Pansam*, non *Agrippam*, non *Posthuraum* non *Proculum*, non *Cesonem*, non *Scauolam*, non *Coclitem*, non *Cordum*, non *Vopiscum*. Clamitabunt sese eodem adigi. Quid ciure deprompta quibus modis agnoscent? *Vindicias* quis Græce dicet?

Ff 5

quis

quis *abigeum*? nam ἀπιδυ fortasse quæret. at laxa vox est, etiam ad eum, qui de fuga retrahitur, ut in oratione contra Aristocratem. *Sicarium* vero satis scio eos nominare non posse, non posse *Grassatorem*. age dicant, *Commissum*, *Fidei commissum*, *Statuliberum*, *Esfractorem*, *Expilatorem*, *Concussionem*. age dicant *Impressionem*. nam ἐπιέναι, quo verbo etiam Demosthenes utitur, & ἐπιύξει, quo Herodotus multis locis, & Plutarchus in vita Romuli, festinatio est & inuasio. at *Impressio* aliud est. neque ἐπέλασις, sed *Impetus*, neque εἰσβάινειν, sed *aggredi*, neque ἐπορμαῖν, sed *adoriri*, neque ἐπιπθέναι, quo utitur Xenophon, sed *inuadere*, neque μέλειν, sed *urgere*. Ita opprimendi vim tanto minus valeant explicare. *Magisterium* quoque, quod maius est quam *Magistratus*, non habent. At enim uero oratorem ipsum quum illi sane genuissent atque educassent, appellando victi sunt a nobis. Nam eorum ut copias omnes, omnes excutias conatus, inferiores longe sint. Nam quid afferas? *Rhetorem*? at deflecte vocem ad ῥήμα, & ῥήσιν, & si mauis ῥήτραν Plutarchi, Luciani & Homeri, *locutuleium* quendam facies. Neque enim temere aut inconsulto fecere maiores nostri, qui cum Oratoris nomen uni

viro

viro bono dicendi perito detulissent, quasi
 rem diuinam in foro ad iura tuenda, in Se-
 natu ad Rempub. moderandam consecra-
 runt, Rhetoris appellationem non solum
 intra parietes cum dicendi magistris con-
 tinuere, sed etiam bis aut ter ex vrbe expu-
 lere. Neque enim æquum fuit Græculos
 mercenarios declamatores communi no-
 mine insigniri cum iis, qui ab illis acceptam
 locutionem solidioris sapientiæ succo im-
 buissent. Quare castigata licentia Græcæ
 vocis redactaque in ordinem locutorum,
 id excogitarunt verbum, cuius vsum atque
 commoda ad Deorum immortalium sup-
 plicationes instituissent, vt cum eos esse-
 mus appellaturi, semper iam inde a tam
 claris principiis verbo adorare diceremur.
 Quare talem præpositionem adde ad *ῥή-
 σεις*, & fiat *ωεόςρησις*. quidnam sit? quid por-
 ro erit *ωεόςρησις*. aduerbium fane tantum
 abest vt verbi illius nostri exprimat maie-
 statem. Demosthenes quoque in oratione
 contra Aristocratem pro appellatione vsum
 est. Reum enim non posse dici *ἀνδροφόνον*,
 nisi postquam peractus & iudicatus est,
 tum demum esse eum *ἐνοχον τῷ ωεόςρησι-
 τι*. Quid igitur adiunges? *ὅτι*? fiet *ὅτι ῥήσις*
 Grammaticorum, an veteris comœdiæ ac-
 cessiones

cessiones extra argumentum? chori aut gregis libertate etiam aliquando impuræ. Ergo addunt *ῥήτορες*. At ne *legatum* quidem nostrum sonat. quid igitur? *ἡμεγεγόν*? at verbum aut inops est & angustū, aut etiam fufius, quam vt oratione contineri possit. Quot populorum principes, quos humanos *νοσμήτορας* Cicero vocat, moderatius, inuenias infacundos? non agebat in suam sententiam populum Phocion oratione magis, quam dignitate vitæ. non fuit orator Aristoph. in Nubibus, & ea fabula commotum aiunt populum magis, quam Polycratidis oratione. Quid præterea? *σοφιστὴν*. Nam in Gorgia Platonis idem esse cum Rhetore putetur. Quo in significato etiam Isocrates ad Demonium, & Alcidas atque alii accipere visi sunt. At male ominata sane vox est. Nam etsi in Erotico Demosthenes id verbum ponit pro sapiente inter septem illos celebres circumferens appellationem, quemadmodum etiam Pausanias in Phœcaicis, tamen Aristides in Panathenæico vitauit illud, maluitque aliter loqui, vt sapientiam in illis veram profiteretur. *ἐν δόξῳ*, inquit, *ἐν τῇ σοφίᾳ γενομένων*. Itaque idem Demosthenes in oratione pro Ctesiphonte potius in malam partem capere videtur, si-

cut

sicut etiam contra Aphobum. σοφιστής, inquit, ἢ σφόδρα ἐπὶ τὰ δίκαια ἀνοεῖν παροίμεν. Itaque Plato in Euthydemō σοφιστήν vocat hydram, cuius nominis rationem clare explicauit totius præceptor veritatis Aristoteles, in secundo Metaph. cum verbum illud, vnde nomen illud ducitur, apposuit. οὐδὲ γὰρ μυθικῶς, inquit, σοφίζομένων, quos ibi esse audiendos negat. Idem in VI I. Historiarum, διὸ φασί τινα τῶν σοφίζομένων τὴν σελήνῃ εἶναι θῆλυ. Ergo suis ipsorum ornamentis facti sumus nitidiores nos, qui oratoris proprium statuimus dictionem. οὐδὲ γὰρ τὴν δίκην, quod illi λέγειν tantum, a collectione ipsa scilicet & fasciculis & quasi sarcinis verborum. præterea nescio an gregem ab armento, aut quo pacto distinguant. non ausim adducere *Interusurium*, & tamen proba vox est in monumentis vestris ad legem Falcidiam. nam quid comminiscuntur? διατόκιον? male. μετατόκιον? falso. *postusurium* potius fuerit, vt hoc nobis des. *Reum* ipsum nimis timide appellarunt. Nam quid est φεύγων? at etiam *voti reum* dicimus, quod illi ignorant. sicuti neque *voti damnatum* habeant. *Caritatem* sciant, nomen nesciunt. *Carnificem* (honor auribus sit) leges eorum constituere, nomen vero cuiusmodi?

modi?

modi? *ἱμῶν*. Dii immortales, populi nomen, quod in terris propter hominum conjunctionem Sacrosanctum esse decuit, illius teterrimi monstri immanitate conspurcaverunt. Etiamne publicæ appellatione (nam eo sic Homerus utitur in libro xx. *Odyssæ*) cum hoste generis humani communicaverunt isti, ut facundiam suam esset ubi *Budæus* exerceret? Publicæ viæ, aræ, fora, Curie, templa Deorum immortalium inaugurata auspiciis, augusta ceremoniis, sancta legibus, observata ritibus cum tam immanis belluæ illiberaliter ascito nomine appellare? *ἐγχεῖς ἰδῶν* habent. esto: *pugionem* scilicet. *Sicarium* ubi habent? *Castra* quid sit intelligunt. *Casas* illas stramentis excitatas non dicunt. quid enim est *σεπτὸν πῆδον*? nonne exercitus in acie cum est, aut alibi extra castra, ei subest τὸ πῆδον? nam *Aristoteles* τὰ πῆλα τῶν πῆδων ducit recte. at *σκηναὶ* tamen dicunt. at *Vmbacula* id significant quæ irridet Cæsar in castris Pompeianis. Tum est id cum Theatro & fabulis commune. Sed id sit nobis *Tentorium*. quanquam *σκηνὴν* non est castrametari, sed erigere vmbaculum apud *Demosthenem* in oratione contra *Cononem*. de scena militis privati in castris publicis. habeant vero sibi verbum

αἰ-

αὐλιζέω cum infelicissima aularum seruitute commune. *Acie* melius nos, quam illi εἶλας. militaris nostra vox, illorum laxa. nam ordo in acie est. *oppidum* ab *vrbe* non distinguunt. Idem enim est ἀστυ & πόλις. Nam astu cum instituit in legibus Plato, πολιτικὸν νόμον vocat. *Ciuitatem* nesciunt dicere. nam πολιτεία non ciuium numerum, sed ius regendi indicat. *Ciuilitatem* vero quemadmodum dicas? πολιτικότητα? bellum sane verbum. Melius nos *Arcem*, quæ ab hostibus tuta omnia conuecta contineret. hoc enim fuit arcere, vt etiam vititur Cicero. at illi ἀπὸ πόλεως. at neque ibi πόλις est. neque enim ibi πολοῦσι ciues, sed milites in custodia dispositi sunt. neque omnis arx in summo posita est. Melius nos retineamus, quod ipsi inuenere. *Historia* nomen non abieccere, sed aliud nō ita plenum substituire. Nam συγγραφὴ quid est? etiam poeta mendax συγγραφεὶς. etiā stultus quispiam. etiam scribæ ipsi. An vero diuinarunt Græci, qui cum historiam ad veritatem destinari fato aliquo suspicarentur, ab suis mendaciis amotam scriptione tantum præscribere? *Annales* non habent. *Conuiuij* ostendit Cicero carere cos nomine non re. Nam *Computationes* potius nominarūt. *Sodalem* qua

qua

qua voce dicant? *Comitem*? *Socium*? quibus distinguant. at omnia φίλῳ aut ἑταίρῳ. at vnum est. *Amicus* enim est, quasi alter. unde noster amicus. Amare enim est ἀγαπᾶν. addunt multos conatus; fatcor, sed quæ nostrorum Etymologiam ne spirent quidem. Melius nos *Instituere* quam illi παιδεύειν. neque enim soli pueri instituuntur. neque *Erudire* sciunt dicere. etenim παιδεύειν est παιδα ποιεῖν. ut λατρεύειν λατρεῖαν ποιεῖν. Melius nos *Absurdum*, quam illi ἀτόπον. ἀτόπα omnia sunt, quæ corpore carent. ἀτόπον etiam primum cælum. nonne ἀτόπος Deus ipse? At vitia omnia absurda. oratio, turpis quæ non sit. audienda. unde nomen nostrum deductum fuit. ἀτόπος Therſites, ἀτόπος Clisſthenes. ἀτόπος Lucianus. ἀτόπος nonne eius impietatis ſectator non eloquentiæ aſſequutor? & tamen illi, cum viuerent, olim fuere in loco. hic etiā nunc in loco eſt, non ſine detrimento ac labe generis humani. *Ignominiam militarem* quo pacto repræſentabunt? ἀπώμια? at hoc fuſum eſt. ſic etiam ἡτίμω Achilles Agamemnonem, quod ille conqueritur ſimul & contemnit: ignominia autem nulla notatus fuit. fuit ignominia, cum deleteretur nomen ex albo militari, quam poſtea barbari

bari Matriculam appellarunt. Consule leges vestras in titulis De excusationibus & De re militari. ἀπμος apud Thucydidem in quinto videtur ignominiam significare. sed non significat. nam ἀπμ negat habilem ad honores capiendos ciuitatis. At *ignominia* negat locum militiæ, & nomen delet, facitque eum esse sine nomine, quoniam a militia nobilitas primum profecta est. nam qui plus potuit, pluribus imperauit. Itaque etiam *nobilem* melius dicimus, quam illi δυνή. multi bono genere prognati sunt, quos nullus nouit. *Nobilitas* autem dicta ab imperio, quoniam ab omnibus militibus noscitur. Ignominia vim Poeta diuinus cum sciret, notauit in Tauris pugnantibus in tertio Georgicorum. Non possint exprimere *Dimissionem*. nam neque ἀφέναι hoc significat, neque ἀποπέμπειν. sed illud notat exercitum mitti in hiberna, hoc autem cum viatico mitti. Demosthenes contra Cononem: τὸ μὲν πρῶτον ἀπέπεμψάμεθα. & in x Iliados: ὡς εἰπὼν ἀπέπεμπεν ἀδελφεόν. neque enim Imperator cum ignominia dimisit fratrem commilitonem. Dicant *Exauctorationem*. dicant *Castigationem*. quam enim afferas Castitatem in verbo νοδάζω? nesciūt quid sit *Prærogatiua*. Non indicabunt *Popu-*

G g

latia-

lationem una voce, ἀγὼν ἢ φέρων. non dicent
Cunctatorem. diuina enim vox est. Cuncta
 experiantur, vnde accipiunt, vt intelliga-
 mus liberos pro filiis. Equum bellatorem
 nominauit Xenophon, & ostentatorium
 πομπικόν. *veterinum* fortasse dixit ὀχευτικόν.
 spurca tamen vox est, & communis cum
 admissario. ὀχεῖον enim vocat in nono Hi-
 storiarum Aristot. *Perorigam* non habent.
 nam ἐπιμελητής curator potius aut custos.
 quod ibidem Aristoteles & Homerus ἀπό-
 τροπον in XI III. *Odyssæ*. At *Gradarium*,
Tolatarium, *succussatorem*? nam βάδω apud
 Xenophontem aduerbium nimis commu-
 ne est. *Viatoris* calamitatem expressere in
 ἀπορία felicissime. Quid nos? nonne etiam
 causam addimus? Diximus enim *dubium*,
 cui *biuium* obiectum esset, nihil enim gra-
 uius viatori, quam cum duæ viæ sese offe-
 runt. Quid? nonne gestum ipsum quoque
 expressimus ambigentis vtrum capiat iter,
 ipsumque verbum quodammodo anima-
 uimus cum diximus *dubitare* frequentatiuo
 flexu. etiam iter qui ignorat, trepidat, itera-
 toque hanc atque alteram viam adit. Quis
 quærat, ac non potius iudicet, melius nos
adeptionem quam Græcos appellasse? ποντὸν
 vocat Plato in XI. de legibus. at huius aut
 leue

leue est, vt artificis, aut graue, vt Dei. *Opem* petere dicebant milites, cum vacaret com-
 militonis locus. Itaq. adoptabant, & coop-
 tabant in supplementum. Etiam nunc col-
 legium summo Pontifici creando suffragia
 vota nominat, more prisco, qui inter augu-
 res olim fuerat, cooptandi. ita fufum si-
 gnificatum, vti steriles opem petere dice-
 rentur ad successionem. *Obnunciare* non di-
 cent. ostende mihi tota Græcia *Concessionem*
Iudicialem. *Præuaricationis* nomen quis vn-
 quam Græcus suis pronuntiauit? Dic Græ-
 ce *Proletarium*, *Capitecenfos*, *duicensos*, *Clas-*
sicum. Dic *Tergiuersatorem*, *Infrequentem*,
Emanforem. Nam vix *Desertorem* habuere
 λειποτάκτω, sicut λιποναύτην. Theocritus
 Herculem vocat felicissima allusione ad
 rem militarem. λειποτάξιον Demosthenes
 contra Midiam. λειποτάξις Lucianus in na-
 uigatione. Iam id obseruatum est a Cice-
 rone minus prudenter *Vaticinium* cum
furore Græcos confudisse. opus Græce di-
 cas, operam non dicas. nam ἐργία fingamus,
 inepta vox ad hoc. quemadmodum *libertus*
 Xanthum Æsopus patronum appellauit?
 num vt ipse infelicissime ἀποκεκνημέον vo-
 cet. vt iam liceat Iustiniano *Exconsulem* di-
 cere, sicut Græci exliberum. Nam profecto

G g 2

potius

potius sit ἀπὸ λυθιες, qui reliquit libertatem, quam qui amiserit seruitutem. Sicut ἀπὸ γαίιοι venti, qui a terra spirant, apud Lucianum, Gellium, Aristotelem. An Ingenui vocem haberent diu dubitavi, nisi dicas ἐλευθερικὸν Platonis verbo ex vndecimo de legibus. verum adhuc aliquid ad nostrum desiderabimus. Liber libertus est. at ingenuus non est. Non inuenias *ouationem*, non *ampliationem*, non *perendinationem*, nisi diuulsis membris ἐς τὴν αὐρίον, ἐς τὴν τρίτην. Lucianus in discategorum eno ὑπερήκειν ampliatum aut perēdinatum dixit, sicut ἔφασκεν fortasse appellauerunt, quippe cum Glau-
cia Trib. pleb. natum verbum primum cum re. vt tertia actione in Verrem. At *diem diffindi* quibus verbis adumbrabunt, aut quibus *satis habitioem*, *satis dationem*? atque si dicant, a nobis docti nostris vestigiis insistentes dicant. *Gladiator* μονόμαχος non explet. *homicida* non est ἀνδρὸφόνος. non est φοιτῆς. hoc latius, illud angustius. ἀνδρὸφόνος nemo Græcorum dixit. Quid? *Matronam* ipsi? *Matrem familias*? *Iure manus conferre*. *Conuenire in manum. as & libram*? *stipulationem*? nullo modo. Age vero *fundum* illa in significatione, qua quis auctor fit, quis Græcus intelligit Latine, necdum vt sua lingua

gua assequatur? *Peculium, prædem, mancipem, vadem* aut non dicunt, aut nō distinguunt. *Augustum* vero ne somniantur quidem. *Vicarium servum, Vernam, Atriensem, receptitium* quis eorum promat e suo? *Talionem, fiscum* nusquam audias. nusquam *Lucubrationem*. Age vero, vulgi sit hæc comparatio ac fortuitarum rerum appellationes, quæ cum sapientia non sint coniunctæ. At in ipsa philosophia. omitto acumen recentiorum, quos isti lapides Sophistarum nomine reiecere. neque enim ausim obiicere *Entitatem*, quam ne Aristoteles quidem agnovit. omitto alia, quæ monstra nostra non possunt pati. at quanta prudentia τὴν ὅλω diximus *materiam*? propterea quod mater esset rerum omnium naturalium. quam vero longe abest ἡ μεταβολὴ a nostra *mutatione*? nam iactus nescio quis Græce est. at apud nos motus quidam genericus. Nonne oratorium κατηγορεῖν acceptum Philosophi per inopiam depravarunt? nos simplex nacti verbum *predicare* diximus. E contraria τὸ κεῖδός, quod suo significatu iacere sonat, pro eo, quod est *sitū esse*, posuere. At situs etiam aliud præter hunc Iacendi modum indicat. Quid ineptius quam θεῖον ἀπυρεν dicere *sulfurem*? nam in sulfure quid θεῖον est? In

Hicrone Xenophon ἀγχιτέρμονας πόλεις dicit pulcherrimo sane verbo. At nos rotundius *Consines*, *Affines*, *finitimas* vero diuinitus. *Vicini* sunt a vicis, vt Tribules a Tribu, Oppidani ab Oppido. *Affines* autem erant, quorum esset paries intergerinus, id est cratibus, vt olim solebant, communibus constructus, ac luto inductus. diffusa significatio ad agnationes. Sapienter enim faciebant, cum ducerent vxores e proximo, quarum mores probe nossent. vnde affinitates & institutæ & nominatæ. Verum de his satis. nam mihi potius est prudenter habendus modus in copia, quam inepta quærenda copia in re mire immensa. quod sane coacti fecimus, vt diuagaremur. Sed non ab re fuit nobis quoque partem positam fuisse in sorte ingeniorum. neque Græcorum mancipia decere esse nos, quorum viribus animi atque corporis illi seruire, & non necessario iudicio præditos fuisse illos, qui vt quædam omisere, quæ recepimus, *leporem*, *puteum*, *aquam* alia inuenere, quæ nos contemnimus, vt a Scythis asinum *Gaidaron*: oculum, alia recepere. quæ non inuenissent: vt e Paphlagonia *byrsam*: ita potuere quædam non inuenisse, quæ nos inueniremus. Nam ne suum quidem nomen

men amplius retinent, quo eos vocamus nos *Graios Græcosne*. Sed Ἕλληνας malunt dici, cum particula eorum tantum eo nomine censita fuerit. quippe Phthiotæ tantum, ut ait Thucid. in 1. historiarum. At cum ab omnibus olim Græci dicti, tum a Lycophrone in obscuro poemate non omissi, sed & Athenæus in 1. neque præter propositum nostrum. πολλὰ ὑμεῖς οἱ γραικοὶ ἐξισοποιεῖσθε, ὥς αὐτοὶ ἢ ὁνομάσαντες, ἢ ἀπὸ τοῦ ὄντος. Quid? quod Philosophi eorum eruerunt e rerum natura voces, quæ ad sua usque tempora latitarunt? Nonne Plato in duodecimo libro de legibus venatur quo nomine iacturas pingat quasdam? cum ῥίψαν nimis angustam vocem, ἀποβολέα satis laxam indicat. Ergo si non statim ab initio ipsi, si non ipsi soli nouere omnia, ne omnia quidem non nominassene stomachentur. Quid quod ipsi aliquot in vocabulis iniqui iudices extitere? nam ut Latini veteres non receperunt possibile, neq. essentialiam, ita illi reiecere ἀρεταῖον, cui ἀρεταῖον supponerent. Quod est pro illo in 1. magnorum Ethicorum a philosopho per virtutem definitum. ἀρεταῖον τὸν τὰς ἀρετὰς ἔχοντα. Nam ἐν ἀρετῇ, quam ex Æschylo Plutarchus citat in consolatione ad Appollo-

nium, & quo ipse utitur in dictis Laconicorum, sicut & apud Lucianum, fortem significat. Quid inquires, hoc ne contendis. ut superiores ostendas nos? Ego vero, ut brevissime atque prudentissime respondeam, sane valde velim. verum non hoc ago. alibi id actum est. Sed, ut quam modestissime loquar, nimis libere ab istis factum est, cum nullis fulti rationibus Latinam linguam, per quam pene homines certe inflati sunt, aspernantur. quam si profunde intelligerent, non damnarent. verum data est loquendi potestas omnibus quid loquantur, pauci provident. Sed nos non petimus victoriam, sed quarimus perfugium. pacem petimus, veniam petimus. nam si his solis maledicere licet, non invidemus. si nobis quoque licet, nolumus. Id vnum volumus, inuenisse saltem verba, quibus uti possint, ubi velint, ad benedicendum. prodeant, laudent coniunctorum verborum, felicitatem ἐγκυκλοπαγδεῖαν, μεθόριον, ἀνδρόγυνον, αὐτόχρη, πατραλοίας, & quot alia? linguæ fortunam afferunt, non prudentiam. nam si cum Germanica lingua conferas, etiam inferior sit. Soli scilicet Græci homines sūt. an vero si Græci non fuissent, non spiraremus nos? Intempestivi atque intemperantis

tis

tis ingenii est, alienæ felicitati inuidere, per-
 ditissimi augere infelicitatem suam. Gallica
 oratio a Latina defluxit tota pene. verum
 memini ego præclara verba aliquot, quæ ita
 vestra sunt, ut neque Latina, neque Græca,
 neque Germanica lingua repræsentari pos-
 sint. Ita melius, quam illi, *ἐναχρίαις*. *Inducias*
 nos. abstinemus manus etiam ante confli-
 ctum. at non induimus nos in aliena castra
 libere ac tuto. qua in re latet etiam *com-
 meandi* verbum, quod nullo Græco possis
 exæquare. sicut neque *antiquare*, neque *abo-
 minari*. nam ne *omen* quidem habent. non
 si dicas *ἰδεῖν τὸ πῶθεν*. *Volones* vero illos tā
 bene de repub. nostra meritos Græce qua
 linea circumscribas? Demosthenica *ἰδεῖν*-
ταίς? an Xenophontea *ἰδεῖν*, at id sunt
 etiam mercenarii milites. sicut contra ne-
 sciamus nos quid Thucydides in vii. *ἀναγ-
 νῆς*. nam *Coactos* si dicas, non expleas,
Coactitios vix dicas. Tantum abest, ut eorum
 insolentiam imitemur, ut etiam adduca-
 mus ea, quæ contra nos sunt. quanquam ne
 contra nos sunt. quanquam ne contra qui-
 dem, si quis prudentius contépletur. Nam
 si ita factum est, ut nos, qui sumus postero-
 res, ista prisca assequi nequeamus, quanto
 facilius potuit euenire, ut hæc, quæ nobis
 longo

Tab. Coll. Soc. P. P. Paderborn. 9. 1610.
longo post usu contigerunt, illos priscos fu-
gerint? Esto. nihil horum, quæ adduxerim,
verum sit. at vero ut illi gloriæ, ita nos tem-
poris vsuram hanc interea capiamus, dum
eos in controuersias multas coniecerimus.
Nam quid mihi potuit felicius accidere,
quam eos ut ex iudicibus reos facerem?
ostendisseque eis subsellia veritatis, in qui-
bus arrogantiam, sed Græcam illam, de-
ponerent. Quod si temporis tractus inter-
ceptam laudem posteris, retinuit priscis, re-
feratur tantæ laudis cumulus, quo Græcos
onerant, ad Syros ipsos. Cadmus enim feris
atque inchoatis attulit & literas & litera-
rum sonum e Phœnicia primus adeo, ut ibi
hominum satû fecisse dictus sit. quanquam
quid obstrepamus Ciceroni, qui, tantum
abest, ut acceptam non ferat Latinam lin-
guam Græcis, ut etiam eorum nomina in-
genue profiteatur, quorum sit secutus sa-
pientiam, Panæti, Crantoris, Carneadæ,
Xenophontis, Platonis: & Græca imposue-
rit suis, ut Philippicas maluerit, quam in-
scribere Antonianas, cum tamen hæ illius
neq numero, neque grauitate, neque vi, ne-
que auctoritate cederent, fortasse etiam su-
perarent. scilicet qui tantum deferret Græ-
ciæ, ut etiam se illi daret, postquam ineptire
eos

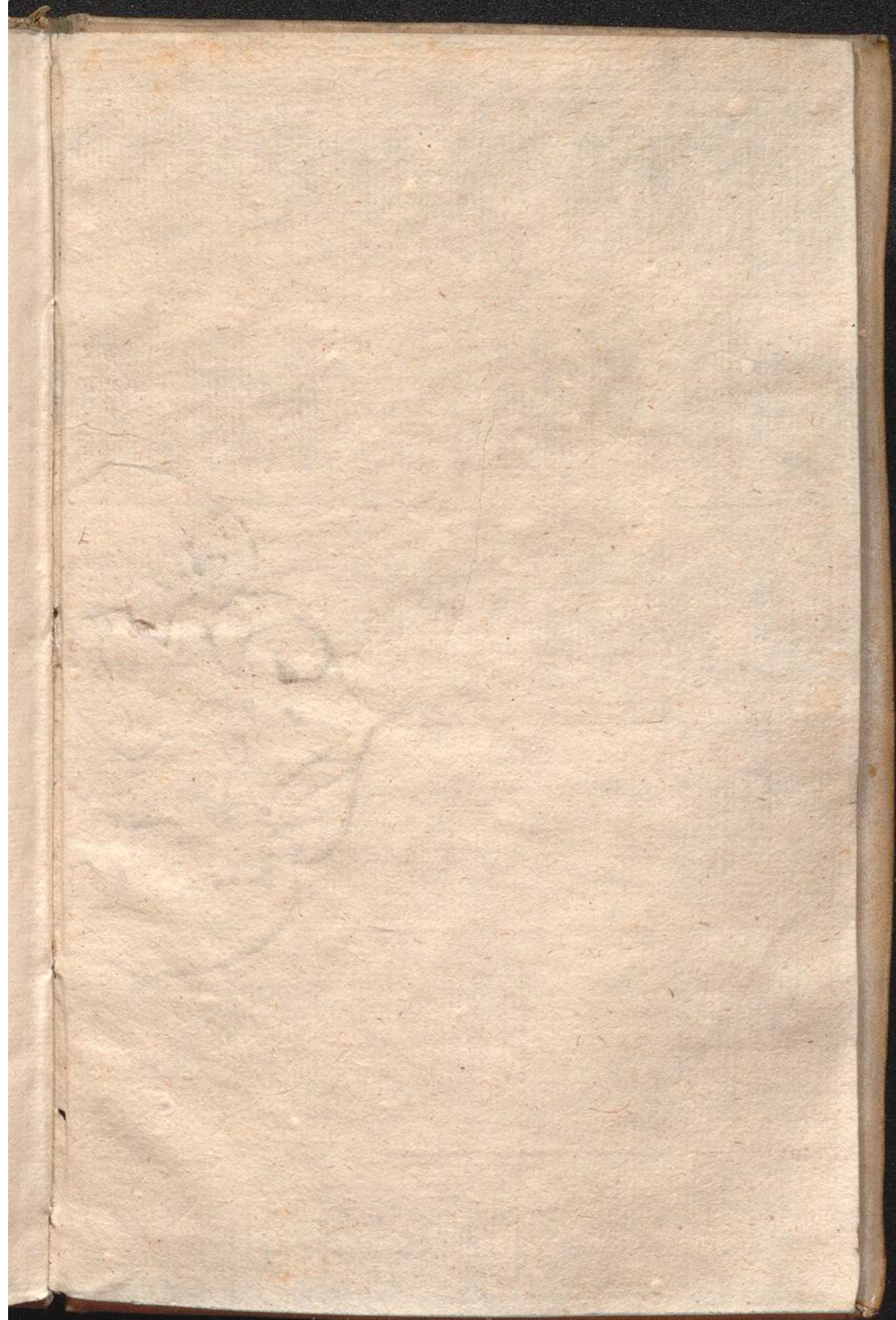
eos vidisset aliquando, raro ineptias suas depræhenderet, nunquam nomen imposuisse homo liber, nobilis, Consularis, philosophus, denique Romanus, non auderet profiteri veritatem, dum vereretur tribus febriculosas, semigræculis ne gratum faceret. Qui quomodo si ille non inuenisset, reperturi fuerint, qui comperta, iudicata, pronuntiata vltro iniquo animo insectantur.

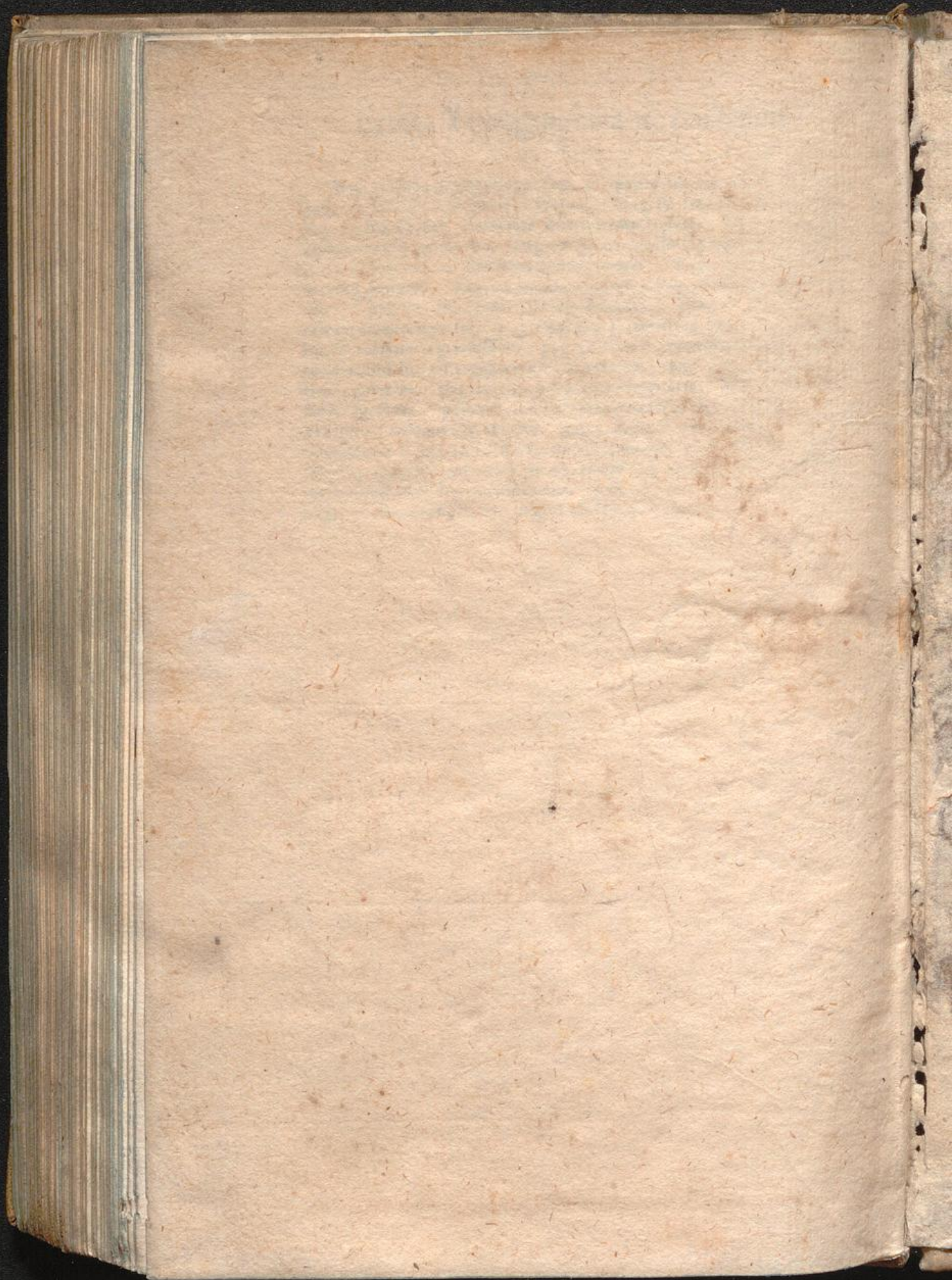
Reliqua desiderantur.

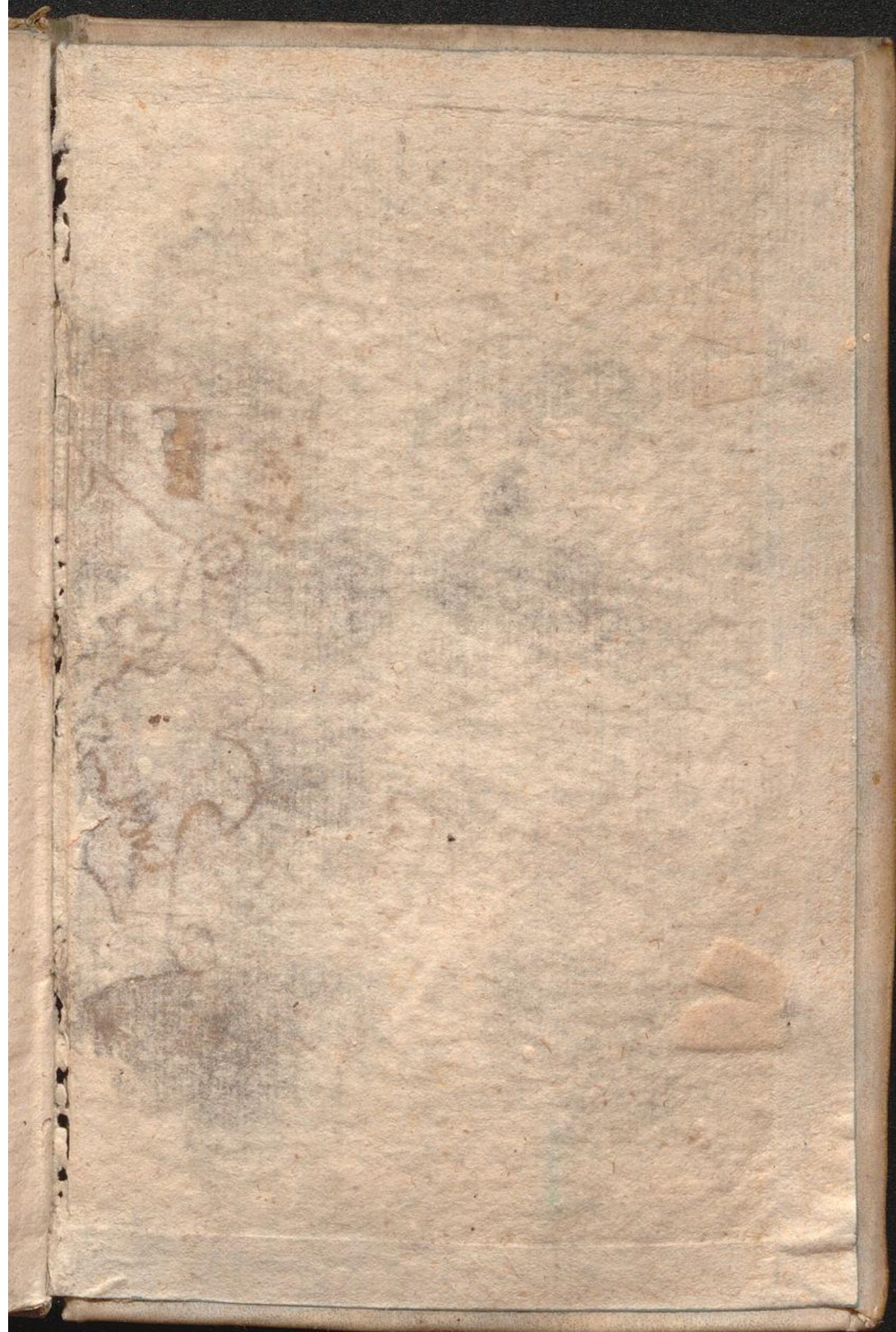
Gotth. J. W. Paderb.

Errata Typographica sic corrigito.

Pag. 1. linea 4. *atque* leg. *eaque*. pag. 6. lin. 24. *pleve* leg. *pleno*.
 pag. 13. lin. vlt. *Magno* leg. *Magna*. pag. 15. lin. 15. *miri* leg. *viri*.
 pag. 24. lin. 15. leg. *seuerioribus additu artibus tristem*. pag. 54. lin. 19.
agnosceram leg. *agnoscerem*. Pag. 71. lin. 22. *consilio* leg. *consilia*. Pag. 80.
 lin. vlt. leg. *ita eius Maiorum propensissimum*. Pag. 91. lin. vlt. *qua-*
rum leg. *quorum*. Pag. 96. lin. 12. *id* leg. *ut*. Pag. 100. lin. 20. *tuge* leg.
tute. pag. 123. lin. 23. *bucellu* leg. *bucellat*. pag. 170. lin. 23. leg.
santam animi tamen tot. pag. 186. lin. 3. *quum* leg. *quam*. pag. 196.
 lin. 16. *nobiscum* leg. *vobiscum*. pag. 206. lin. 6. *concrematum* leg. *concre-*
matam. *ibid.* lin. 19. *expascatum* leg. *expiscatum*. pag. 214. lin. 19. *ma-*
tum leg. *metam*. pag. 253. lin. 9. leg. *cum cōmentariu*. pag. 254. lin. 26.
Forte leg. *Furto*. pag. 311. lin. 10. *familiarum* leg. *familiarum*. pag.
 318. lin. 12. *utroque* leg. *utraque*. pag. 326. lin. 8. *carissimamque* leg. *da-*
rissimamque. pag. 389. lin. 17. *natura* leg. *natura*. pag. 390. lin. 16. *pro-*
fecta leg. *profecta*. pag. 403. lin. 13. *eadem* leg. *eandem*. pag. 410. lin.
 vlt. *babefactantur* leg. *labefactantur*. pag. 411. lin. 15. *pauit* leg. *pauit*
 pag. 427. lin. 15. *at* leg. *ut*. pag. 448. lin. 4. *non* leg. *nos*.

SCALIGER
EPISTOLA

Th
6031